Erling Folkvord (red.)

Livet bak murene

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Erling Folkvord (red.)

Livet bak murene

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

© Rød Valgallianse 1997

Ettertrykk tillatt hvis man oppgir kilde

Trykk: Falch hurtigtrykk

Boka er utgitt av:
Rød Valgallianse
Osterhausgt. 27
0183 Oslo
Tlf.: 22 98 90 50
Faks.: 22 98 90 55
e-post: rv@sn.no
Internettadresse: http://home.sn.no/home/rv/index.html

Redaktør for boka er Erling Folkvord, men boka er et resultat av innsats fra mange personer både i innsamling av materiale, skriving, redigering, korrekturlesing, foto og grafisk utforming.

Takk for innsatsen.

ISBN 82-91518-02-5

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Forord

Året før den store Unionsavstemninga ble jeg valgt inn på Stortinget. Jeg fikk plass blant gullfiskene i det sosiale akvariet i Karl Johansgt. 22 og fikk gjentatte oppfordringer om å bli som en av dem. Som eneste parlamentariker i Vest-Europa var jeg valgt inn på et program som har det klasseløse samfunnet som mål. Jeg endte opp i finanskomiteen i det norske skatteparadiset, sammen med noen av skipsredernes og storaksjonærenes beste venner og hjelpere.

Hva i all verden hadde jeg der å gjøre? Hva nytte og lærdom kunne det komme ut av å tråkke rundt der i fire år? I et landskap så fjernt fra min egen hverdag, sjøl om avstanden er kortere enn et steinkast, fra den gata jeg kjenner så godt og inn til de betydningsfulles korridorer.

Jeg grubla en del over meininga med dette, da jeg utpå valgnatta - etter opptellinga - kom heim til meg sjøl. Hva hadde jeg gitt meg ut på? Var det noen vits i det?

Og jeg grubler fremdeles. Er det meining i å bruke så mye tid og krefter i et råttent apparat som er så innsausa av uryddig samråd og samrør mellom blå sosialdemokrater og bleikrosa høyrefolk at du knapt ser forskjell på dem, om du så prøver både med lupe og lakmustest?

Foreløpig syns jeg det har vært slitsomt, nyttig og lærerikt. **Slitsomt** fordi RV-gruppa er for lita enda. Det skal hjelpe mye når Torstein Dahle - nullskattyternes skrekk fra Bergen - forhåpentligvis overtar RVs plass i finanskomiteen til høsten. **Nyttig** fordi det har blitt en og annen liten seier som ikke ville blitt vunnet hvis ikke RV var der. 17. juni 1997 vedtok f.eks. Stortinget at døve og sterkt hørselshemma ungdommer skal få lovfesta rett til å velge videregående skole i tegnspråklig miljø. **Lærerikt** fordi jeg av og til har fått se maktas medhjelpere inn i hvitøyet. Og sett hvordan folkevalgte stortingspolitikere helt konkret er visergut-

Med folk - mot makta

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

ter for den ene eller den andre kapitalisten. Noen ganger får de bløtkake som takk. Andre ganger får de titusener eller hundretusener inn på partiets bankkonto. Som regel gjør de det bare fordi de mener det er slik en folkevalgt skal te seg.

"Hvorfor skal det være straffbart å være fattig?", spurte en kar som en januardag i 1997 tok turen til Oslo for å slå av en prat. En sliter som var blitt arbeidslaus etter å ha brukt tiår av livet sitt til å arbeide inn fortjeneste for ett av de største konsernene i landet. I stortingskorridoren hadde han gått seg på en gammel kjenning. Men den folkevalgte hadde ikke kjent han igjen. Han hadde ei hverdagshistorie å fortelle. Om et sosialkontor som ikke følger loven. Om andre offentlige instanser som behandler han som om han er ingenting. Han trodde ikke hverdagen hans skulle bli endra fordi han besøkte meg. *"Jeg ville bare fortelle hvordan det virkelig er"*, sa han. *"Og det er i alle fall ingen andre her i huset som det har noen hensikt å snakke med om det"*.

Jeg syns det er ei tillitserklæring som varmer og forplikter. I den siste valgkampen i distriktet hans var det ikke en eneste politiker som sa eller mente noe om situasjonen for de som lever på sosialhjelp.

Jeg vil takke de fleire hundretalls mennesker - i og utafor RV - som har gitt råd til RVs stortingsgruppe og hjelpt oss i disse fire åra. Med å lage lovforslag og stortingsinnlegg og med mye anna. RVs stortingsarbeid har vært en landsomfattende politisk dugnad du ikke finner maken til. I denne boka - som også er resultat av politisk dugnad - ble det bare plass til en bitte liten del av arbeidet. På et møte i Stortinget 11. juni i år med noen få av rådgiverne våre, fikk vi ei liste over nye forslag som de krever skal reises i neste stortingsperiode. Vi håper også på innspill og tilbakemeldinger fra en del av de som først blir kjent med RVs stortingsarbeid gjennom å lese denne boka.

Oslo, 18.06.97,

Erling Folkvord

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Innhold

Forord

Einar & Bjarne på samme bølgelengde 7

Det første forslaget om 6-timers arbeidsdag 13

Enestående mødre 16

Kvinnelønna: Ap sier ja i Dagsrevyen og stemmer nei i Stortinget 19

Øl, sex og Ot.prp. 22

Skattesystemet i Norge tar fra vanlige arbeidsfolk og gir til de rike 24

Et gledens budskap til Holmenkollåsen fra Ap og Sp 29

Økt moms for deg - momsfritak for de rike 31

1,2 milliarder fra Sp & co til Bergesen d.y. 33

En stor seier for bilimportørene - og et lite gjennomslag for SV 35

Opsjoner til sjefene - moderasjon for arbeiderne 37

Mot Europaunionen - uansett farge på innpakningspapiret 39

Når Nybakk sier nei og Ap ja, hva stemmer Marit Nybakk da? 45

«Flyktningeopposisjon» på regjeringas side 46

Drepe og dø på fremmed jord 49

De tyrkiske generalene kan stole på Grete Knudsen 53

Beskyttelsespris og Nobelpris 56

Forbudte spørsmål og farlige svar 58

Porsche-doktor'n og RV mot Telenor-Hermansen 60

Stortinget får ikke vite hva meningspolitiet koster 69

Overvåkingsfri valgkamp i 1997? 70

Dynamitt mot kommunalt byråkrati 71

Gamlebyens uovervinnelige 73

Oslo uten industri er ikke Oslo 76

Et oppgjør om hvem som skal ha styringen i norske lokalsamfunn 79

Bergverkfolket kjempar vidare 82

Folkvord lovar omkamp 84

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Reform 97 - et skoleeksempel 85
Studentsamarbeid med RV ga en liten seier 89
EØS og Ap tok livet av Husbanken som boligbank for vanlige folk 90
Vekk med lova om tvangsbyfornying 92
Kommual ågerleie - en stolthet for Ap 94
Minstepensjonist-venner med frekkhetas nådegave 96
Egenandeler på hjemmesjukepleie: Et RV-forslag vinner fram 98
Skattepenger beslaglagt 100
Fjern matlappene, «et av de mer uforståelige forslag» 102
Samfunnets rosebusker 104
Treffsikkerhet, treffsikkerhet og atter treffsikkerhet 106
Når arbeidslinja slår til 108
Ikke nok å si «unnskyld, det var feil å prøve å utrydde taterne» 111
Juklerødsaka: Tverrpolitisk tillit til de «overordnede instanser» 114
Statsråden på redernes fang 117
Statsfinansiert reder med angiveravtale 121
Da Kjell Opseth oppdaga ordet «beklager» 123
Markedsstyrt postservice = klassedelt service 126
«Jeg skal følge saken opp med nødvendig styrke», sa Berntsen 128
- Jeg så et militærfly over Gamvik 129
Livet bak murene 140
Noter 147
Stikkord 151
Foto og illustrasjoner 156

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Einar & Bjarne på samme bølgelengde

En avdelingsleder i statsbedriften NRK anviser regninger for over to millioner til et renholdsfirma som knapt noen kan huske å ha sett i det hvite hus på Marienlyst. Ved i alle fall ett tilfelle hevder avdelingslederen å ha foretatt en regelstridig utbetaling etter klarering med kringkastingssjef, eks-stortingsrepresentant og eks-statsråd, Einar Førde. NRK politianmelder ikke den korrupte avdelingslederen. Riksrevisjonen, som ledes av Førdes partikamerat Bjarne Mørck Eidem, har ingen bemerkninger til statsbedriftens håndtering av saka.

Korrupt samrøre mellom kommunale nøkkelpersoner og næringsdrivende er ikke uvanlig. Etter korrupsjonsavsløringene først på 90-tallet er et tosifret antall personer dømt til fengsel eller bøter for å ha svindlet Oslo kommune. En av de vanligste metodene som ble avslørt, var overfakturering og betaling for ikke-utført arbeid. Men hva med staten? Kan det tenkes at statsråder også beskytter de som er ansvarlig for at korrupte forhold oppstår? Og hva med statens aller høyeste og strengeste tilsynsmyndighet: Riksrevisjonen? Den styres jo til hver tid av avdanka stortingspolitikere, som regel politikere med lang fartstid og stor bekjentskapskrets blant det øvre sjikt av embetsmenn og etatsjefer. Kan det tenkes at Riksrevisjonen noen ganger ser gjennom fingrene med uregelmessigheter, nærmest for gammelt vennskaps skyld?

Einar Førde valgte **ikke** å anmelde korrupsjonen

Utro tjener i NRK

På forsommeren 1995 ble administrasjonen i NRK klar over at de hadde en utro tjener. En avdelingsleder hadde anvist regninger for millionbeløp til rengjøringsfirmaet Gill Renholdsservice A/S, som knapt noen hadde sett på huset noen gang. Undersøkelser ble satt i verk. Da døra først ble åpna, ramla likene ut av skapet:

* Avdelingslederen i NRK hadde en fortrolig medhjelper i firmaet Chalk A/S som hadde anbudet på rengjøring i NRK. Det var et trekantsamarbeid der avdelingslederen i NRK, hennes fortrolige i Chalk A/S og sjefen i Gill jobba på lag. De gjorde sitt beste for å skjule alle spor. Bestillingene fra NRK er svært detaljerte, og det er et nesten påfallende samsvar med de regningene

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

som så er skrevet fra Gill. Riksrevisjonen fant imidlertid raskt ut at dette detaljerte samsvaret til dels skyldtes at "*ordresedler er utfylt etter at renholdsarbeidet skal være utført*"[1]. Bestillingene ble altså skrevet i NRK etter at regningene var mottatt!

* En utstyrsleverandør til NRK fikk høsten 1994 forespørsel om hans firma kunne pusse opp badet hjemme hos den Chalkansatte og sende regninga til NRK. Vedkommende avslo, men den geskjeftige avdelingslederen ordna da saka på en annen måte. Hennes fortrolige medspiller fikk utbetalt 55 000 kroner for "konsulentbistand". Dette var penger rett i lomma, uten skattetrekk og uten innberetning til likningskontoret.

* Renholdsavdelingens leder hadde engasjert en permittert NRK-medarbeider til å oversette en del **Agenda 21**, sluttdokumentet fra miljøkonferansen i Rio de Janeiro til norsk. For å få dette gjort, sørget avdelingslederen for at vedkommende fikk betalt reise fra Øst-Asia til Oslo og 14 dagers hotellopphold i hovedstaden. Foruten at en oversatt tekststubb kan sendes jorda rundt uten personlig frammøte, for eksempel med faks, var det flere som stilte seg spørsmålet om hvilken betydning oversettelse av deler av **Agenda 21** har for renholdsavdelinga i NRK.

Bjarne Mørck Eidem er riksrevisor og skal sørge for at statsansatte ikke sløser eller beriker seg

* En enkeltepisode er illustrerende: Avdelingslederen hadde bestemt at det skulle anskaffes nye søppelkorger til NRK. Da de ble utplassert, syntes hun det var naturlig å markere dagen på en festlig måte. Hun engasjerte Aspheim Oldtimers og Big Chief Jazzband til å spille i henholdsvis radio- og TV-inngangen på Marienlyst tidlig på morgenen. At søppelkorg-prosjektet ble en fiasko, er her av underordna betydning. Fiaskoen skyldes dels at små pappesker som ifølge bruksanvisninga skal brukes til blant anna epleskrotter og bananskall, lett får begrensa levetid. Og dels at det blir tvilsom kildesortering når samme bruksanvisning krever at matrester skal i samme pappeske som binders og brukte disketter. Avdelingslederens første problem var at hun ikke hadde fullmakt til å leie inn kunstneriske innslag til oppmuntring i hverdagen. Innkjøpsfullmakten strakk seg bare til innkjøp av tjenester og varer som hadde med renholdet å gjøre. Det hjalp ikke at kvaliteten på musikken var aldeles upåklagelig. Det var bred enighet om at den var bra, sjøl om pappsøppelkorgene var ubrukbare.

Hva gjør hun så? Et par telefonhenvendelser løser problemet. Impressariobyrået får beskjed at jazz-regninga ikke skal sendes til NRK, men til Rogaland Tepperens A/S. Byrået gjør som kunden ber om, men skriver uttrykkelig på regninga hva det handler om, nemlig framføring av Jazz i NRKs hvite hus på Marienlyst. En forundra medarbeider i firmaet Rogaland Tepperens A/S får så en klar beskjed fra NRK, men er skeptisk. Hans oppgave er å skrive en ny faktura. Den nye fakturaen skal gjelde utført tepperens i NRK. Vedkommende stusser og er i tvil. Går det an å gjøre sånt? Han tar for sikkerhets skyld en

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

telefon til Chalk som er hovedleverandør av rengjøringstjenester i NRK og treffer der på NRK-avdelingslederens fortrolige som bekrefter at det skal gjøres på den måten som avdelingslederen har bedt om. Dermed kan renholdsavdelinga gjøre opp for seg. Impressariofirmaet får sine penger. Avdelingslederen som har gått ut over sine fullmakter, har ordna det hele i minnelighet. Big Chief og Aspheim Oldtimers har helt uvitende blitt omgjort til tepperensere.

Denne episoden omfatter et tydelig lovbrudd: Dokumentfalsk for å skjule et annet lovbrudd. En statsansatt ber en annen person lage et falskt dokument. Formålet med det falske dokumentet er å skjule en tjenestefeil som den statsansatte har begått. NRK taper ekstra. Utgiften som den musikalske rengjører ikke hadde myndighet til å påføre NRK blir nå 23 prosent dyrere fordi det beregnes moms på tepperens, men ikke på kunstneriske honorarer.

Da Folkvord drøfta denne saka i et møte med to representanter for Riksrevisjonen 16. januar 1997, fikk han forklart at dette ikke var så alvorlig. Den uberettiga momsen gikk jo tilbake til statskassa i alle fall. Og selv om det nok var dokumentfalsk, så var jo dette et så lite beløp, sa Riksrevisjonen.

Denne affæren er ei typisk korrupsjonssak av middels størrelse. En betrodd medarbeider som har vært i firmaet i lang tid, misbruker stillinga si og påfører NRK utgifter som NRK ikke skulle hatt. Impressariobyrået er særdeles nøyaktig med å skrive på fakturaen hva slags tjenester de har levert, når de blir bedt om å sende regninga til en annen enn den som bestilte oppdraget. Noen medvirker svært motvillig og først etter å ha spurt seg fore, slik som medarbeideren i Rogaland Tepperens. Du finner også næringsdrivende som sier tvert nei, slik som han som nekta å pusse opp et privat bad på NRKs regning. Og du finner de som er aktive deltakere i uryddige, men detaljert planlagte økonomiske transaksjoner, slik som avdelingslederen, hennes fortrolige i Chalk og ledelsen i firmaet Gill, som for øvrig gikk konkurs ei tid etter at avdelingslederens virksomhet ble oppdaga og den statlige pengekilden tørka ut.

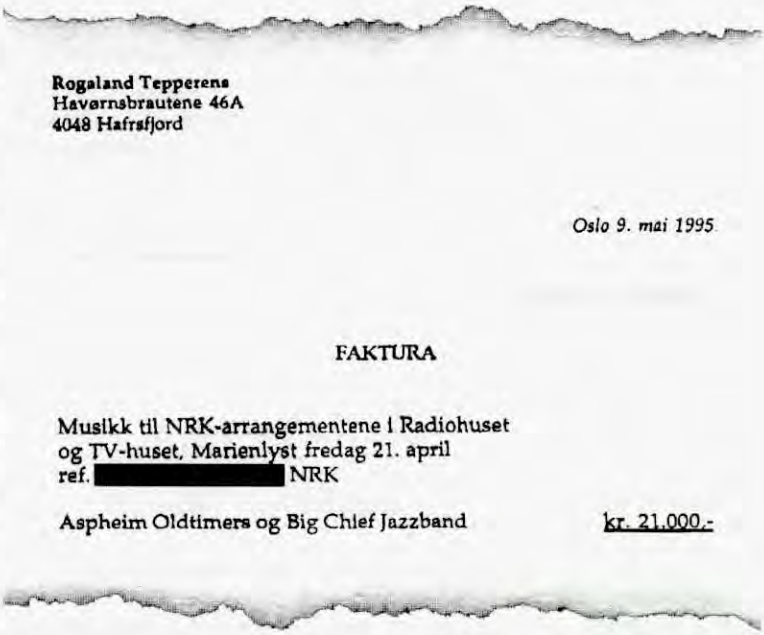

Rogaland Tepperens
Havørnsbrautene 46A
4048 Hafrsfjord

Oslo 9. mai 1995

FAKTURA

Musikk til NRK-arrangementene i Radiohuset og TV-huset, Marienlyst fredag 21. april
ref. [redacted] NRK

Aspheim Oldtimers og Big Chief Jazzband kr. 21.000,-

Musikk-regninga havna først hos Rogaland Tepperens

To millioner kroner på to år

Dokumentasjonen RV har fått viser at i løpet av drøye to år er til sammen over to millioner kroner utbetalt for tjenester som enten ikke er utført eller bare delvis er utført, for å bruke Riksrevisjonens forsiktige uttrykk. Ingen firmaer kan gardere seg mot den slags. Men hva skjer når synderen og dennes

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

medsammensvorne blir avslørt. Reaksjonen, eller mangelen på reaksjon, har stor betydning for ettertida.

I denne saka var ikke synderen tapt bak en vogn. Hun påberopte seg en beskytter helt øverst i firmaet. I ett av de tilfellene der hun ble kritisert, opplyste hun at hennes handlinger var forhåndsgodkjent av kringkastingssjef Einar Førde. Personaldirektøren mente at avdelingslederen måtte slutte i NRK, men toppledelsen satte den vurderinga til side. Den utro tjener fikk i stedet en annen jobb. Dermed mente Einar Førde og NRKs styre at man hadde gjort det som var nødvendig.

RVs stortingsgruppe ble kjent med disse forholda seint på høsten 1995, ei tid etter at saka var "avslutta" hos NRK-ledelsen. Etterhvert var det også noen som orienterte Riksrevisjonen om hva som var skjedd. Riksrevisjonen stilte spørsmål og fikk mer og mindre mangelfulle svar fra NRK. På det alvorligste punktet, nemlig millionutbetalingene til Gill A/S, var det umulig for NRK å framskaffe sikre opplysninger. Selv om NRK har et strengt adgangskontrollsystem, var det umulig å oppdrive dokumentasjon på hvem som skulle ha hatt adgangstegn og når de eventuelt skulle ha stemplet seg inn. Listene over de som hadde hatt adgangskort i de aktuelle periodene, var ikke oppbevart, ble det sagt. Til Gills forsvar opplyste avdelingslederen at det i stor grad dreide seg om nattarbeid, slik at det var naturlig at ingen hadde sett Gills medarbeidere. Hvorfor firmaet hadde utført rengjøring på natta uten å føre opp nattillegg på regningene sine, var det ingen av de ansvarlige som gikk nærmere inn på. Hverken kringskastingssjefen eller NRK-styret fant noen grunn til videre oppfølging da det viste seg at "behovet" for denne type nattarbeid opphørte samtidig som pengestrømmen til Gill ble avslørt og stoppa.

Org.nr. NO 920407692 MVA

NORSK RIKSKRINGKASTING
[redacted]
0340 OSLO

Varenr.	Varebetegnelse	Enhet	Antall	Pris	Rabatt	Beløp
	TEPPE OG MØBELRENS MAI 1995					
9A01143	Kabel og tepperens	STK	1.00	21000.00		21000.00

Musikken er blitt til møbel- og tepperens

En uforbeholden innrømmelse

I et brev av 13. mai 1996 - som er gradert fortrolig - krever Riksrevisjonen at NRK redegjør for et forhold som gjelder Einar Førde personlig: *"I forbindelse med oversetterarbeid innenfor renholdsområdet i NRK er det i tillegg til honorar dekket reiseutgifter t/r Hong Kong/Oslo og oppholdsutgifter i Oslo. Utgiftene er, i henhold til N.N. (avdelingslederens navn) klarert med Kringkastingssjefen"*. NRK unnlater i svaret sitt til Riksrevisjonen å kommentere dette punktet. Det kan bare forståes som en uforbeholden innrømmelse av at Einar Førde hadde gitt forhåndsgodkjenning. Det er for øvrig flere ledd på tjenestevegen mellom avdelingslederen og kringkastingssjefen, slik at det ikke er naturlig at Einar Førde blir trukket inn i slike detaljavgjørelser på laveste ledd i den milliardbedrifta han leder.

I tillegg til interne oppryddingstiltak ville politianmeldelse vært en natur-

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

lig reaksjon i ei sak som dette. Einar Førde valgte isteden å legge lokket på. Innad i Riksrevisjonen var skepsisen stor i utgangspunktet. NRKs 1995-regnskapet, som skulle vært avklart i mai eller juni, ble holdt tilbake. Riksrevisor Bjarne Mørck Eidem engasjerte seg personlig.

Folkvord drøfta saka på telefonen med Riksrevisoren i mai 1996. Folkvord hadde ikke mer enn lagt på røret da telefonen ringte igjen. Det var Mørck Eidem som hadde glemt noe. Riksrevisoren hadde rota bort lappen der han hadde notert navnet på den hjelpsomme personen som hadde informert RV. Kanskje Folkvord kunne være så snill å hjelpe Riksrevisjonen sånn at de sparte tid og krefter og kom raskt videre i arbeidet sitt?

Folkvord syntes ikke han kunne gi ut navnet uten videre. Han valgte å kontakte RVs kilde først. Kilden var ganske sikker på at han **ikke** hadde presentert seg for noen hos Riksrevisoren. Så da Erling Folkvord ringte tilbake til Mørck Eidem fortalte han at han ikke kunne gi Riksrevisoren en slik håndsrekning.

NRK

8.9.1995 ble revisorrapporten fulgt opp av en innstilling fra Else Holthe Møll. Etter samråd med advokat Frode Christensen ble saksforholdet vurdert slik at det samlet sett måtte få konsekvenser for [redacted] ansettelsesforhold i NRK. Det ble anbefalt - i første omgang - at [redacted] ble gitt anledning til selv å si opp sin stilling i NRK.
Innstillingen følger som vedlegg V / 1.

NRK

19.12.95 ble Else Holthe Møll og Frode Christensen underrettet av økonomidirektør Jan Erik Larsen om at [redacted] skulle arbeide innenfor HMS-området, i en stilling med rapportering til verneleder Ove Brandt.

Kleveland og Birkeland har intet å bemerke

I juli 1996 sendte RVs stortingsgruppe seks spørsmål om denne saka til kulturminister Åse Kleveland. Da fire måneder var gått uten svar, og hun fikk en purring, kom følgende tilbakemelding etter åtte timer: *"Departementet har intet å bemerke til NRKs behandling av saken"*. Et forsøk på å få den nye kulturministeren, Turid Birkeland til å rydde opp, ga nøyaktig samme resultat. Hun svarte at hun hadde heller intet å bemerke.

Til slutt tok Folkvord saka opp i Stortinget under behandlinga av 1995-årsmeldinga for NRK. Dette var det siste året før NRK ble A/S og også det siste året Riksrevisjonen hadde det løpende revisjonsansvaret. Etter å ha referert hovedpunkter i saka, ville Folkvord vite grunnen til at Riksrevisjonen holdt tilbake godkjenninga av 1995-regnskapet og årsaken til at revisjonen likevel ga godkjenning uten kritikk sjøl om det ikke hadde skjedd oppryddding eller noen var stilt til ansvar i NRK.

"Synest statsråden", sa RV-representanten henvendt til kulturminister Turid Birkeland, *"det er heilt greitt at leiinga i ei statsbedrift ikkje koplar inn politiet i saka når det er påvist at ein statstilsett med vide økonomiske fullmakter får ein underleverandør til å produsere eit falskt dokument for å bruke det som bilag til rekneskap og på den måten skjule tenestefeil som den statstilsette har gjort?"*[2]

Statsråd Turid Birkeland svara: *"Jeg vil bare orientere representanten Folkvord og presidenten om at hr. Folkvord faktisk i løpet av de siste to-tre dagene har mottatt brev - nok en gang - fra departementet om den saken han tok opp, og at*

Personaldirektøren innstiller på at renholdlederen må si opp. NRK-ledelsen ved økonomidirektøren gjør om beslutningen

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

det må være NRKs ansvar å vurdere spørsmålet om politietterforsking. Riksrevisjonen har ikke hatt noe å bemerke til NRK".[3]

RV mener derimot at det fortsatt er ganske mye å bemerke. Siden vi begynte å nøste på denne floken har vi blitt motarbeida både av to sittende Ap-statsråder - Åse Kleveland og Turid Birkeland - og av to tidligere regjeringsmedlemmer, Einar Førde og Bjarne Mørck Eidem. Blant annet derfor har vi ikke kommet til bunns. Og politiet, som er rette vedkommende, er ikke kopla inn i saken. Vi vet enda ikke sikkert hvor millionbeløpene for det ikke utførte, eller eventuelt delvis utførte, rengjøringsarbeidet har tatt veien. Vi vet heller ikke om det er flere enn avdelingslederen, f.eks. noen utenfor NRK, som har deltatt i organiseringa av denne pengestrømmen. Men det er ingenting som tyder på at mange NRK-ansatte er innblanda. Det interessante innad i NRK er at toppledelsen har bestemt seg for å hindre full opprydding og utlufting. Derfor vil vi sette pris på om eventuelle lesere som vet noe, kan hjelpe oss videre slik at denne korrupsjonssaka i NRK kan få den avslutninga den fortjener.

Hva skal vi med en Riksrevisjon som ikke vil være det?

Kringkastingssjef Einar Førde og riksrevisor Bjarne Mørck Eidem er gamle parti- og stortingskamerater. På Løvebakken møttes de første gang som nyvalgte representanter høsten 1969. Både 26 år gamle Einar Førde og 33 år gamle Bjarne Mørck Eidem hørte den gangen til den yngste delen av Aps stortingsgruppe. Siden tok de mange felles tak for Ap, blant anna i den tida de satt i Kirke- og undervisningskomiteen sammen. Samarbeidet fikk en annen form i åra fra 1986-89 da Førde var Arbeiderpartiets parlamentarisk leder i Stortinget og Mørck Eidem fiskeriminister. Det kan synes som de fortsatt er på bølgelengde når partiet nå har gitt dem nye og viktige arbeidsoppgaver på hvert sitt felt, med bestyrelsen av henholdsvis statskringkastinga og den øverste statlige revisjonsvirksomhet. De to Ap-veteranene har hver sin del av ansvaret. Korrupsjonen i NRKs renholdsavdeling ble ikke etterforska, og Riksrevisor hadde ingen bemerkninger. Dermed har de satt en etisk standard som sier at korrupt samrøre ikke er så farlig.

I et av sine dikt stilte Jan Erik Vold i 1995 det hittil ubesvarte spørsmålet: "*Hva skal vi med et arbeiderparti som ikke vil være det?*"[4]

Nå kan vi føye til: *Hva skal vi med en Riksrevisjon som ikke vil være det?*

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Det første forslaget om 6-timers arbeidsdag

"Stortinget ber regjeringa starte opp forsøk med 6-timers arbeidsdag i alle fylker i 1994. Forsøket forutsettes å omfatte en eldreinstitusjon i hvert fylke og dessuten heimehjelp- og heimesykepleievirksomheten fordelt på kommuner i alle fylker. Forsøket forutsetter full lønnskompensasjon for reduksjonen i arbeidstida og at antall utførte timeverk opprettholdes. De faktiske merutgifter skal dekkes ved særskilt tilskudd fra staten."

Dette er det første forslaget om 6-timers arbeidsdag som er reist i Stortinget etter at Arbeiderpartiet fikk regjeringsmakt, satt fram av Erling Folkvord 11. november 1993. Det aller første 6-timersforslaget i Stortinget ble satt fram i 1933 med følgende begrunnelse: *"Det vilde derfor være helt naturlig at det offentlige samfund, stat og kommune, gikk i spissen med å gjennomføre et krav som tiden allikevel må imøtekomme, og som dessuten vil løse arbeidsløshetsproblemet for en ganske stor del av befolkningen"*. Forslagsstiller den gangen var: Arbeiderpartiets stortingsgruppe!

Det første 6-timersdagsforslaget i et Ap-styrt Norge fikk en skjebne i Stortinget som gjør det naturlig å sitere fra Johan Nygaardsvolds innlegg da 8-timersdagen endelig ble lov i 1919: *"Hver eneste gang arbeidernes krav om 8-timers normalarbeidsdag kom op til behandling i Stortinget, blev kravet nedvotert, eller saa blev reformen sa meningsløst forfusket som tilfældet var f.eks. i fjor* (dvs. i 1918, Red.) *- saa det ingensomhelst betydning kunde faa for arbeiderne"*.

Mai Gythfeldt som er vararepresentant for RV til Stortinget, har sett hvordan 6-timersdagen fungerer i Kiruna

6-timersdag med full lønnskompensasjon var en hovedsak for RV i forrige valgkamp. Etter valget 1993 arrangerte stortingsgruppa et seminar for tillitsvalgte fra fag- og kvinnebevegelsen. Noe av målsettinga var å samle aktivister som ønska å gjenopprette *Samordninggruppa for 6-timersdagen* som hadde ligget nede ei tid. Vi inviterte innledere fra noen av de mannsdominerte forbunda der det også var økende interesse for 6-timerskravet. Seminaret var svært godt besøkt og ble en kjempesuksess. Deltakerne var entusiastiske og ville ha et seminar til, for å komme videre med skolering, oppdatering og utveksling av erfaringer. RVs vararepresentant Mai Gythfeldt reiste på studietur til Kiruna sammen med to RV-politikere fra Nordland for å se hva som var erfaringene der.

21. april 1994 var det mange faner utenfor Stortinget. Osloavdelingene i Hjelpepeierforbundet, Fellesorganisasjonen, Norsk Lærerlag, Kommuneforbundet og Sykepleierforbundet var på plass. RV-forslaget om forsøk med 6-timers dag skulle behandles.

"Vi har sett utenfor her i dag hvem det er som demonstrerer", sa lederen av kommunalkomiteen, Roger Gudmundseth (Ap). *"Og hvilke grupper var det? Det var lærerorganisasjonene som demonstrerte. Det var ikke de hardest belastede, hjelpepleierne innenfor helsesektoren, som demonstrerte, ikke de belastede i*

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

«Ett forsøk vil unne åpne for rush over hele landet for tilsvarende forsøk»
Sylvia Brustad, barne- og familieminister

«Eg vil gje uttrykk for at eg trur at 7-8 timars normalarbeidsdag er riktig i seg sjølv sett ut frå inndelinga av døgnet og mennesket sitt tredelte behov for arbeid, fritid og svevn»
Hallgrim Berg, Høyre

de manuelle yrkene innenfor den offentlige sektoren". Han hadde ikke tatt seg bryet med å kikke ut vinduet. Hadde han gjort det, hadde han visst at forbundet til hjelpepleierne og Kommuneforbundet som organiserer "de belastede i de manuelle yrkene", demonstrerte sammen med bl.a. Norsk Lærerlag.

Lars Sponheim (V) slo fast at "*Venstre mener at 6-timersdag med full eller delvis lønnskompensasjon er galt svar på et forholdsvis godt spørsmål*" Men deling av arbeid så han positivt på: "*Fra Frankrike har vi fått presentert modeller for skiftordninger der f.eks. fire personer fyller tre stillinger og går tilsvarende ned i lønn. I Tyskland kjenner vi til at arbeiderne i Volkswagen, som skal arbeide 4-dagersuke med tilsvarende reduksjon i lønn for å berge arbeidsplassene sine*".[5]

Høyres Hallgrim Berg slo fast at RV-forslaget "*vil ikkje eg nøla med å kalla samfunnsskadeleg. Eg vil gje uttrykk for at eg trur at 7-8 timars normalarbeidsdag er riktig i seg sjølv, sett ut frå inndelinga av døgnet og mennesket sitt tredelte behov for arbeid, fritid og svevn*".

Anneliese Dørum (Ap) forklarte i innlegget sitt at hun mener 6-timersdag er et egnet middel for å nå et mer solidarisk samfunn. Men hun avslutta innlegget sitt med at "*jeg respekterer at flertallet i Arbeiderpartiets stortingsgruppe mener at debatten om 6-timersdagen må ses i et større perspektiv ...*"Og en av de som, til forskjell fra Dørum, har en maktposisjon i Ap - Sylvia Brustad - la ikke skjul på den egentlige grunnen til at partiet sa nei til forsøk med 6-timersdag. Hun var sjuk under debatten. Men i intervju med Klassekampen sa hun at "*Ett forsøk vil kunne åpne for rush over hele landet for tilsvarende forsøk*".[6] Den gangen var hun leder for Arbeiderpartiets kvinnebevegelse, nå er hun statsråd med ansvar blant annet for likestilling.

Carl I. Hagen (FrP) utviste forbausende sjølinnsikt i debatten: "*Disse forslagene og denne saken skjønner jeg ikke*". "*Det som burde ha vært drøftet i Norge nå, er om man skulle øke arbeidstiden med en halv time pr. dag - uten lønnskompensasjon*". I avstemningene gjorde FrP felles sak med Høyre og Ap.

Ulike modeller for deling av arbeid var et gjennomgangstema i argumentasjonen til Børre Rønningen (SV): "*Det er fleire alternative modellar. Det vere seg kortare dagleg arbeidstid, 4-dagars veke, utvida ferie, åtte - ni månaders år og utvida deltidsløysingar for unge og gamle, fleksibel pensjonsalder m.m.*"

Eva Lian (Sp) forklarte at partiet mener "*det generelt ikke er grunnlag for å innføre 6-timers arbeidsdag med full lønnskompensasjon*", men foreslo i likhet med KrF å starte forsøk etter modell fra Kiruna, men uten at staten skulle ha noen forpliktelse til å dekke kommunenes utgifter.

Dermed ble Folkvord den eneste som argumenterte for 6-timersdag som ei generell ordning. Han pekte på at ei tenkt gjennomføring av 6-timarsdag "over natta", ville bety at 532 000 deltidsarbeidere ville få økt lønn, uten forlenging av arbeidstida. Og om bortimot halvparten av arbedstidsforkortinga ble kompensert med nye stillinger, ville det bli bruk for 150 000 fleire i heltidsarbeid. Han refererte også en rapport om kostnadene som RV hadde fått utarbeidet. "*Reforma vil fullt gjennomført ikkje koste meir enn omlag tre prosent av disponibel nasjonalinntekt i Norge*", sa han og tilbakeviste at det vil bli en nasjonaløkonomisk katastrofe om arbeidstakerne øker sin andel av samfunnskaka med tre prosentenheter.

I avstemninga fikk RV-forslaget ni stemmer. Dette er eneste gang i stortingsperioden at SV har stemt for 6-timersdagsforsøk med full lønnskompensasjon.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Og SVs Børre Rønningen presiserte at det var en subsidiær stemmegiving. Et forslag fra Sp og KrF som ba regjeringa *"ta initiativ til forsøk med 6-timersdagen lokalt, etter modell fra Kiruna i Sverige"* fikk støtte fra SV og RV i tillegg til forslagsstillerne.

Hvert år har RV foreslått bevilgninger til landsomfattende forsøk med 6-timersdag med full lønnskompensasjon. RV har tatt utgangspunkt i erfaringene og kostnadene ved Oslo-prosjektet og foreslått ei statlig bevilgning som gjør det mulig å gjennomføre to tilsvarende forsøk i hvert fylke. Disse forslaga har fått 1 stemme både i 1994, 1995 og 1996. Det er dels kravet om full lønnskompensasjon som er anstøtsstenen for SV, dels er SV også uenig i å sette fokus på 6-timers normalarbeidsdag. SV har i stedet fremmet forslag om deling av arbeid etter ulike modeller og om forsøk med ulike former for redusert arbeidstid.

SV-leder Kristin Halvorsen, som tidligere var kvinnepolitisk leder i partiet, har aldri har tatt ordet i Stortinget for å argumentere for 6-timers normalarbeidsdag med full lønnskompensasjon. Utfordringene og muligheetene har vært mange, men hun har alltid valgt å snakke om noe annet.

Fra den ikke-eksisterende demonstrasjonen utenfor Stortinget

SV-landsmøtets vedtak i 1997 ble et kompromiss mellom partiledelsen og de som står på i kampen for 6-timersdag. Forslaget fra programkomiteen var ensidig inspirert av den typen arbeidstidsforkortelse som tyske og franske arbeidsgivere har ivra for: *"SV vil arbeide for arbeidstidsforkortelser som en viktig forutsetning for deling av arbeid. SVs langsiktige mål er 30 timers uke. Arbeidstidsforkortelsen må være fleksibel, slik at den enten kan tas ut i form av kortere arbeidsdag, kortere arbeidsuke, rotasjonsordninger basert på lengre arbeids- og friperioder eller annualisering, dvs. at arbeidstidsforkortelsen tas ut etter et årsregnskap. At ordningen er fleksibel, betyr å kombinere individuell valgfrihet med kollektive ordninger"*. Videre sies det, korrekt nok, at *"kortere arbeidstid i bytte for økt driftstid og fleksibel plassering av arbeidstida for den enkelte arbeidstaker, kan bety bedre lønnsomhet og mer effektiv bruk av samfunnsmessige investeringer i infrastruktur, helsevesen osv."*

Men spørsmålet "bedre lønnsomhet for hvem?" ble ikke stilt. Hva mer kan NHO ønske seg enn et sosialistisk parti som holder spørsmålet om full lønnskompensasjon utenfor både programdiskusjon og vedtak, og i stedet åpner for langt mer fleksible arbeidstidsordninger enn NHO sjøl hittil har lansert på alvor?

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Enestående mødre

Enslige mødre er en stor gruppe av de aller fattigste. 150 000 barn bor i familier som lever under OECDs fattigdomsgrense. Enslige mødre har hatt den aller dårligste inntektsutviklingen de siste åra. I Norge, som i resten av verden, skjer det en feminisering av fattigdommen. Nesten en av fem familier i landet har en eneforsørger som overhode. For å klare lån til en bra bolig må en ha halvannen til to inntekter. Å klare seg på én inntekt med barn blir ganske annerledes. Derfor stiller enslige mødre ofte bakerst i lånekøen. Dette gjør at mange blir tvunget til å leie og flytte ofte.

Mange enslige mødre kontakta RVs stortingsgruppe og kvinneutvalget og oppfordra oss til å gjøre noe etter at regjeringa hadde lagt fram velferdsmeldinga.

Derfor inviterte stortingsgruppa i mars 1996 til seminar om velferdsmeldinga og eneforsørgere. Vi inviterte både via RV-nettet, kvinneorganisasjoner, fagforeninger og -forbund og satte inn en egen annonse i Aleneforeldreforeningas medlemsavis. Mange av deltakere som kom, har sjelden eller aldri tidligere hadde hatt noe som helst kontakt med partiet vårt. **Dette ble startskuddet for "Aksjonsgruppa aleneforsørgere mot velferdsmeldinga".** Vi avtalte felles aksjonsdag for hele landet, danna arbeidsgruppe i Oslo og la planer for hvordan vi skulle presse sosialkomiteen og nå ut i medier.

Aksjonsgruppa «Aleneforsørgere mot velferdsmeldinga» ble motor i kampen mot Aps nedskjæringer av velferdsstaten

Medlemmene i sosialkomiteen i Stortinget ble nedringt av opprørte enslige mødre før de avga innstillingen. Skuespillerne Anne Marie Ottersen, Frøydis Armand og Katja Medbøe fra "Hustruer" stilte opp på en pressekonferanse for å forsvare enslige mødres rettigheter mot velferdsmeldinga.

Appellen var: *"Kvinner innvaderte høyskoler og universitet på 60 og 70-tallet. De har kjempet for likeverd og rettferdighet i mange tiår. Fra politisk hold vil man nå, med et pennestrøk, glatt rive ned de rettigheter kvinner har oppnådd. Overgangsstønaden ble i sin tid gitt for at kvinner skulle ha mulighet til å ta seg av sine egne. Regjeringa vil nå ha dem tilbake i deres tidligere rolle og utnytte deres naturlige legning for omsorg, og det skal de gjøre gratis slik at det blir balanse i nasjonalbudsjettet.*

Regjeringa snakker om "arbeidslinja" i Velferdsmeldinga. Den kjenner alle kvinner meget godt til. De fleste av oss har, i perioder av livet, tatt utdanning, jobbet og hatt omsorg for barn samtidig. Forskjellen er bare at heretter må vi ta de jobbene som byr seg. Vi får ikke velge. Vi skal ikke trives."

Det ble markeringer i Tromsø, Karlsøy, Stavanger, Bergen, Porsgrunn, Lillehammer, Halden og Oslo.

I Oslo var 300 mennesker og flere fagforeninger samlet med appeller fra Husmorforbundet, Kvinnefronten, flere fagforbund og aksjonsgruppa. I 1. maitoget bar aksjonsgruppa paroler mot sviket til AP-kvinnene og med krav om at også enslige mødre trenger fallskjermer. Mange slutta seg til parolene, og aksjonsgruppa fikk mange nye venner og aktivister.

Da velferdsmeldinga ble debattert i Stortinget vakte en hilsen til representantene fra aksjonsgruppa 14. mai reaksjoner.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Valgerd Svarstad Haugland (KrF) sa hun ble ganske sjokkert over et brev hun hadde fått dagen før. Det hadde svart ramme og ei svart sløyfe i ene kanten. Hun syntes ikke dette var rette måten å reagere på.

John Alvheim (FrP) karakteriserte løpeseddelen som var laga som et gravsalmehefte som det mest usmakelige og ufyselige innspill. Han mente dette viste til de grader manglende respekt for døden, og for korset. *"Det kan rett og slett ikke aksepteres, og det er faktisk ikke sterke nok ord å bruke om denne type innspill"* sa FrPs sosialpolitiker.

Aksjonsgruppa svarte med å spørre: Hva med litt respekt for *livene* til enslige mødre og deres barn? Hvorfor ta fra enslige mødre sikkerhetsnettet som overgangsstønaden har vært? Hvorfor dytte enslige mødre over på sosialkontoret og ut i arbeidsledighetskøen? Hvorfor ta fra enslige mødre muligheten til utdanning på høgskolenivå? Hvorfor sørge for at enslige mødre skal bli enda fattigere? Politikerne finner knapt ord for hvor respektløse vi er fordi vi sier ifra. Men deres standpunkter og avgjørelser viser hvor lite respekt de har for enslige mødre! Aktivistene fantes på galleriet med sørgebind.

I den samme debatten sa Erling Folkvord: *"Arbeiderpartiregjeringa er jo ikkje spesielt modig når den går til angrep på velferdsstaten. Open konfrontasjon om barnetrygda eller sjukelønnsordningane tør dei ikkje ta, og slett ikkje nå i dag når Fellesforbundet er i streik for betre pensjonsrettar. Nei, dei har bestemt seg for at i år skal dei berre fjerne somme av rettane til aleineforsørgjarane - den gruppa som dei trur det er lettast å vinne over. Det er eit angrep på alle kvinner når kvinneregjeringa underminerer eineforsørgjaren sin rett til økonomisk handlefridom og retten til å leve utan mann, for dei som ønskjer det."*

Politikernes respektløshet vant fram uten hensyn til protestene. RV og aksjonsgruppa tok igjen initiativ til et nytt seminar. De fleste var enestående forsørgere og damer som ville møte likesinnede, få ut frustrasjoner om hverdagsslitet og hente inspirasjon til å slåss for en bedre og enklere hverdag for seg sjøl og ungene sine.

Eneforsørgergruppa brukte dramatiske virkemidler

Møtet viste at det er aleneforsørgerne og kvinnene som blir taperne både i forslaget til ny bidragsordning som kvinneregjeringa Brundtland har lagt fram og i gjennomføringa av velferdsmeldinga. De stereotype ideene om enslige forsørgere som "passive" kvinner, "snyltere" på velferdsstaten, gjennomsyrer Sosialdepartementet. Seminardeltakerne bestemte at de ville slutte seg til aksjonsdagen for velferdsstaten 6. februar 1997 og sørge for at enslige mødres sak ble synliggjort der.

Torsdag 13. februar skulle Odelstinget behandle forslag til endringer i folketrygdlova. Det var lovendringer som måtte til for å gjennomføre

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

prinsippvedtakene fra velferdsmeldinga. Aksjonsgruppa lagde et grundig dokument til sosialkomiteen for å vise de faktiske konsekvensene av de nye lovforslagene. Dette var et forsøk på å få til noen enkle forbedringer, men bare RV støttet kravene fra gruppa.

I Odelstingsdebatten sa Erling Folkvord følgende: *"Raud Valgallianse er dessverre det einaste partiet som frå første dag har sagt tvert nei til både det som blir kalla arbeidslinja, og det såkalla solidaritetsalternativet. Lovendringane for eineforsørgjarane handlar om å lage nye, store hol i det tryggingsnettet som overgangsstønaden er for damer som blir åleine. Den moderate auken i storleiken på overgangsstønaden er i mange kommunar allereie oppeten av andre utgiftsaukar. Eg tenkjer på auka utgifter til straum, til barnehage osv. I Oslo er frikort til legebehandling oppheva frå årsskiftet og kommunal tilleggspensjon står for fall. Slike kommunale utgiftsaukar blir grunngitt med dei inntektskutta kommunane får som følgje av vedtak i Stortinget og Regjeringa i tråd med solidaritetsalternativet. Derfor er Regjeringa sitt forslag om ein viss auke i overgangsstønaden berre eit spel for galleriet. På budsjettet gir da også regjeringa sitt forslag ikkje større utgiftsauke for staten enn det som ein ventar blir spart ved at færre får rett til stønad. Arbeidarpartiet følgjer det gamle prinsippet om å mate den svoltne katta med katta sin eigen hale. RV sitt forslag er at overgangsstønaden skal vere 2,5 G, altså grunnbeløpet."*

Frøydis Arman, Katja Medbøe og Anne Marie Ottersen. «Hustruene» stilte opp på pressekanferansen for aksjonsgruppa

Folkvord sa at konsekvensen av regjeringas forslag er at mange må gå på sosialkontoret, prøve å finne seg en mannlig forsørger eller ikke skille seg fra den en lever samen med, selv om det er god grunn til det.

De enslige mødrene er arbeidslinjas første ofre. Men arbeidslinja og solidaritetsalternativet er snytt ut av samme nesa. Den offisielle propagandaen sier at trygdeytelsene skal være lave for å motivere folk til å søke jobb. Men de dårlige trygdeytelsene virker disiplinerende også på de som er i arbeid slik at en holder lønnsnivået nede og profitten oppe. Dette er viktig for at redselen for å miste arbeidet, komme på trygd eller på annen måte bli avhengig av det offentlige skal virke avskrekkende. Det er det utslåtte mindretallet som er solidaritetsalternativets grunnmur.

Kvinnebevegelsen har alltid sagt at den økonomiske situasjonen enslige mødre lever i, reflekterer hvordan samfunnet verdsetter kvinner økonomisk. Kampen for økonomisk selvstendighet for kvinner er på mange måter grunnmuren i kvinnekampen. Slik blir kampen for enslige mødre, 6-timersdagen og likelønn forskjellige sider av samme sak.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Kvinnelønna: Ap sier ja i Dagsrevyen og stemmer nei i Stortinget

Kvinners inntekt er bare 57 prosent av mannens[8]. Stortinget har ikke behandla bevilgningsforslag om å gjøre noe med denne urettferdigheten før RV kom på Tinget.

På "Backlashkonferansen" i Oslo høsten 1993 framheva kommunalministeren at likelønn var et av regjeringas viktigste satsingsområder. Dette fulgte RV opp med et forslag i Stortinget om å pålegge regjeringa et "*utredningsarbeid om hvordan kvinnelønna i offentlig og privat virksomhet kan heves slik at vi får reell likelønn, og utarbeide en gjennomføringsplan*".[9] Selv dette var for sterkt for de fleste. Grethe Fossum (Ap) tok ordet rett før avstemninga og ba Ap-representantene stemme mot.[10] Det ble 78 stemmer mot og 32 stemmer for. Det var Sp, SV og RV som stemte for.

Likelønns-vekta

I januar 1994 konfronterte RV regjeringa med at innføringa av lokale forhandlinger i stat og kommune hadde slått dårlig ut for lavtlønte kvinner, og spurte "*hvilke tiltak vil regjeringa sette i gang for at tariffoppgjøret denne gangen skal komme de lavtlønte kvinnene i offentlig sektor til gode*"? Administrasjonsminister Nils Totland kom i svaret sitt ikke inn på ett eneste tiltak, men snakka i stedet om det rent formelle og understreka "*at forhandlingene til våren skal gjennomføres mellom selvstendige og likeverdige avtaleparter. Det er derfor ikke mulig for regjeringen - som en av avtalepartene - på dette tidspunkt ensidig å bestemme hvilket resultat*

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

eller avtalebestemmelser den nye hovedtariffavtalen skal inneholde".[11]

Neste høst gjorde RV et forsøk på å gå fra ord til handling, fra utredning til bevilgning. At kvinnelønna "står på den politiske dagsordenen" hjelper lite hvis det ikke betyr flere kroner i lønningsposen. Vi fremma derfor bevilgningsforslag på 2,1 milliarder kroner. Finansdepartementet regnet ut hva det ville koste å heve kvinnelønna i staten og kommunene. 1,1 milliard skulle brukes til å heve minstelønna i stat og kommune til 158 000 kroner (lønnstrinn 15) og resten skulle *"settes av til en pott for å minske lønnsgapet mellom kvinner og menn, til lønnsheving i typiske kvinneyrker som hjelpepleiere, barnehageassistenter, rengjørere, sykepleiere, førskolelærere, grunnskolelærere m.m."*.

Også SV syntes dette var å gå for langt. *"SVs gruppe anbefales å stemme i mot RVs forslag"*,[12] sa likestillingspolitikeren Jorunn Hageler. RV fikk flere kommentarer fra andre partier som påpekte at slike spørsmål ikke hører hjemme i Stortinget i det hele tatt. Den slags skal løses "mellom partene" i tariffoppgjørene.

7. mars 1995 leverte lederne i tre av kvinnefagforbundene ei oppfordring til kvinnelige stortingspolitikere: *"Det er snart 20 år siden likestillingsloven fastsatte prinsippet om lik lønn for arbeid av lik verdi. Men fortsatt er det svært langt igjen før lønnsforskjellen mellom kvinner og menn er utjevnet. Med dagens tempo vil det først kunne skje i 2030. Så lenge vil vi ikke vente. Derfor utfordrer vi kvinnelige politikere til å ta et krafttak for kvinnelønna"*. Dagsrevyen bragte forbundsledernes møte med fire likelønnsbevisste stortingskvinner inn i de tusen hjem kvelden før Kvinnedagen, og alle fikk høre Grethe Fossum (Ap) gi sitt tydelige svar: *"Jeg synes det er en flott utfordring - og det er på tide at vi tar den!"*

Var et virkelig likelønnsgjennombrudd i emning, eller var Fossum bare revet med av muligheten til Dagsrevy-opptreden i forkant av Kvinnedagen? Det kunne være grunn til skepsis. Da Fossum omtrent samtidig ble intervjua i *Kvinner Sammen 1/95* og fikk spørsmål om det fortsatt er behov for å fremme "felles kvinnesaker" på tvers av partigrensene, svarte hun nemlig: *"På en måte har ikke kvinnerepresentantene på Stortinget hatt noen utfordringer de siste årene"*. Men kanskje hun nå hadde fått en utfordring som hun virkelig syntes det var på tide å ta fatt i?

Da Stortinget 6. juni 1995 drøfta et SV-forslag om å sette ned en likelønnskommisjon, fikk de som ønska det, i alle fall anledning til å si fra i stortingssalen om hvor konkret de tok fatt i utfordringa fra 7. mars. Selve ideen om en likelønnskommisjon var det ingen som var for - ikke en gang forslagsstillerne i SV - etter at bl.a. Norsk Lærerlag hadde sagt fra at en slik kommisjon *"vil være et unødvendig tiltak som kunne forsinke likelønnsprosessen"*.[13]

Grethe Fossum syntes *"det er veldig fint at folk er utålmodige, særlig når det gjelder kvinners ve og vel. Men det gjelder her som på alle andre områder, å være realistiske og få til løsninger på lang sikt"*.[14] Fra Sp og SV kom det noen svake, men positive signaler om at de var på vei i retning RVs standpunkt i synet på konkrete likelønnsbevilgninger og vedtak i Stortinget. Kristin Halvorsen (SV) pekte på at rammene for lønnsoppgjørene er så små at det er vanskelig å få til dramatiske endringer. *"Derfor må man også tenke fra arbeidsgiversiden at man er villig til å gå inn med større beløp"*, sa hun, uten å konkretisere nærmere. Eva Lian (Sp) var enda forsiktigere, men hun sa i alle fall at *"slik jeg ser det, er*

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

handling viktigere enn en kommisjon". Hun sa også at *"staten bør gå foran med å prioritere tiltak for å utjamne lønnsforskjeller mellom kvinner og menn i statlig sektor"*.[15]

Da forslag til statsbudsjett ble lagt fram høsten 1995, stillte *Kvinner på tvers*-organisasjonene i Oslo med appellanter og en faneborg av drøyt tretti fagforeningsfaner utafor Stortinget. Kravene deres og et forklarende brev ble levert til hver eneste stortingsrepresentant. Da Stortinget skulle gjøre budsjettvedtak, var de på plass igjen. Denne gangen fikk kvinnelønnsdemonstrasjonen også god mediedekning. Kvinnelønnskrava ble synlige, forhåpentligvis også for Fossum som hadde lovt å ta fatt i denne utfordringa.

I debatten viste Folkvord til de krava *Kvinner på tvers* hadde satt fram i brev til hver representant: *"Regjering og Storting må ta ansvar. Vi må ha ei lønn å leve av! Kvinner har ikke råd til mer moderasjon. Rammene for tariffoppgjøret må utvides. Sett av penger på statsbudsjettet for 1996!"*

På oppdrag fra RV hadde Finansdepartementet beregna hva som måtte bevilges ekstra for å heve minstelønna til 165 000 kroner i stat og kommune, og for å gi et særskilt lønnstillegg på 20 000 kroner i de kvinnedominerte yrkene. Folkvord foreslo i tråd med dette en bevilgning på 3,3 milliarder og sa at størrelsen på bevilgninga *"viser berre kor underbetalt kvinner er i Noreg, og det viser kor stor urett som ligg i den låge kvinnelønna. Å avvise forslaget signaliserer at ein går inn for at den grove lønnsdiskrimineringa av kvinner skal halde fram"*.[16]

Avstemninga ga same resultat som sist: RV-forslaget *"ble mot 1 stemme ikke bifalt"*, som presidenten uttrykte det. Men noe hadde forandra seg siden forrige år. SV foreslo nå, etter å ha stemt mot RV-forslaget, at *"likelønn i statlig sektor, bevilges med kr. 500 000 000 kroner"*.[17] Nå kan en si at det er ille at forslaget ikke omfatter kommunesektoren. Beløpet utgjør mindre enn en sjettepart av det som trengs for å få likelønn i stat og kommune. Likevel markerte dette at presset fra kvinnebevegelsen hadde virka såpass at SV nå hadde bevega seg ett lite hakk vekk fra den tidligere oppfatninga om at kvinnelønnsbevilgninger ikke hører heime i Stortinget. Sp var fortsatt ikke en gang kommet så langt. Og i Ap-gruppa var det ennå ingen tegn til endring. Grethe Fossums TV-opptreden 7. mars, var ikke ment som noe annet enn ord for å vinne popularitet.

Da Jorunn Hageler (SV) skrev et fortrolig brev til 16 partifeller i Nord-Trøndelag før nominasjonsmøtet i 1997 omtalte hun seg som Stortingets fremste kvinnepolitiske talerør *"ved siden av Kristin Halvorsen og Erling Folkvord"*[18].

Etter en periode med RV på Stortinget, og et nært samarbeid med kvinnefagbevegelsen, er det ikke store resultater å vise til. Men styrken i *Kvinner på tvers*-bevegelsen skaper forandring. Bare fagforeningene øker presset i tida som kommer, kan det bli flere partier som må gå med på at kvinnelønnsbevilgninger hører heilt naturlig heime i Stortinget, og i særdeleshet bevilgninger til kommunesektoren der de fleste lavtlønna kvinnene arbeider.

Grethe Fossum -med et standpunkt på Dagsrevyen

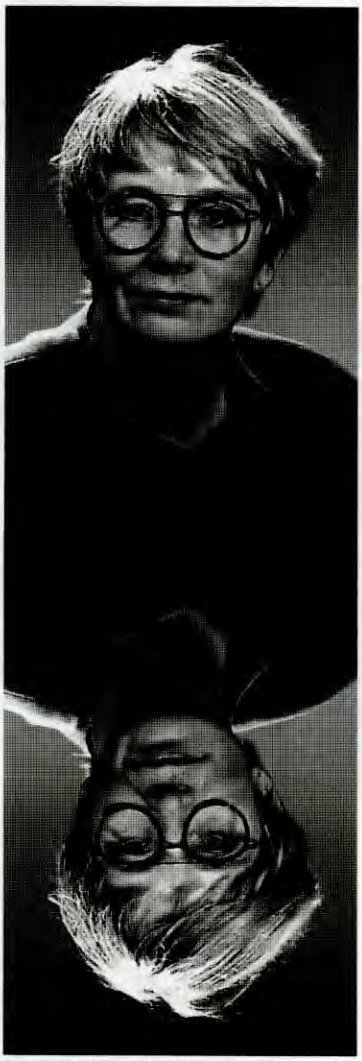

Grethe Fossum -med annet standpunkt i Stortingssalen

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Øl, sex og Ot.prp.

Hvis SV og Sp ikke hadde delt seg og noen få Ap-kvinner hadde stemt for, kunne vi i dag hatt et effektivt forbud mot seksualisert alkoholservering, det vil si alkoholskjenking der hel- eller halvnakne kvinnekropper brukes for å lokke flere kunder til kranene.

For fire-fem år sida samla kampen mot toppløsservering oppmerksomhet og bred støtte. Likevel ville ikke regjeringa sette grenser for restauranteiernes "rett" til å bruke kvinners kropp som lokkemiddel for å øke kundetilstrømminga. 30. juni 1994 kom beskjeden fra Kommunaldepartementet: Det er ikke ønskelig med lovforbud *"for å stoppe denne ene toppløsbaren, som i tillegg går meget dårlig etter hva jeg har hørt"*. Brevet til Kvinnefronten var undertegna av politisk rådgiver Roger Ingebrigtsen som tydeligvis hadde undersøkt saka så grundig at han visste hvor begrensa problemet var.

Like etterpå skulle kommunalkomiteen behandle endringer i Arbeidsmiljølova. RV foreslo overfor *Kvinnegruppe 92* å sammen lage et seminar om toppløsserveringssaka i Stortinget. Ideen fenga. Sp, SV og KrF ble medarrangører. Innledere fra Kvinnefronten, Oslo Servitørforening og Kvinnegruppe 92 sørga for at de frammøte fikk solid motvekt mot Roger Ingebrigtsens beskrivelse av hva saka handler om. Ja, jentene som la fram hvordan virkeligheta i restaurantbransjen er, argumenterte så overbevisende at forbud mot toppløsservering fikk vind i seila, til og med inne i Stortinget. Ei drøy uke etterpå, natt til 25. oktober, vedtok Odelstinget det som alle mente var et lovforbud mot toppløsservering. *Kvinnegruppe 92* feira seieren og beslutta sin egen nedleggelse, ettersom målet var nådd.

Høsten -94 fikk vi et forbud mot toppløsservering som viste seg å være uten

Men gleden ble kortvarig for de restaurantansatte. Kommunalkomiteens flertall hadde nemlig ikke klart å ordlegge seg tydelig nok. Eller rettere sagt: For å få til ei formulering som også kunne støttes av Roger Ingebrigtsens partifeller, endte komiteen opp med en lovparagraf som ikke var klar nok. Den nye setninga i Arbeidsmiljølovens paragraf 12 var så allmen at den i praksis var verdiløs: *"Arbei-*

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

det må tilrettelegges på en slik måte at den ansattes verdighet ikke krenkes", står det i loven nå. Og selv om kommunalkomiteen skrev i begrunnelsen at det er toppløsservering den sikter til, så var ikke dette nok. For dommere og rettsvesen var ikke dette så tydelig tale at paragrafen kunne brukes til å stanse toppløsbarene. De kunne fortsette som før.

Da alkoholloven ble forandra 15. april 1997 mente RV det var på tide å prøve igjen. Vi foreslo en ny paragraf med så tydelig ordlyd at den knapt kunne mistolkes: *"Det er forbudt å skjenke alkoholholdig drikk i lokaler hvor det samtidig foregår striptease, toppløsservering, framvisning av pornografi eller lignende virksomhet"*

Fordelen med å ha bestemmelsen i alkoholloven, er at brudd på bestemmelsen samtidig blir brudd på vilkårene for å ha skjenkebevilling. Dermed kan kommunestyret inndra bevillinga, en straff som merkes raskere enn fengsel og bøter for de profitørene det er snakk om her.

Forslaget ble behandla tre dager etter at toppløsbaren Blaze arrangerte "NM i Striptease". Problemstillinga var enkel: Hvis forslaget ble vedtatt måtte Blaze og liknende bedrifter i framtida velge enten toppløsservering uten alkoholskjenking, eller alkoholskjenking med påkledde servitører. Så avgjørende som alkoholprofitten er i denne bransjen, antar vi at valget ville blitt enkelt.

Toppløsforkjemperne vant dessverre en ny seier, men nokså knepent denne gangen. I Odelstinget ble RV-forslaget nedstemt med 48 mot 26 stemmer.[19] Høyre, FrP og de uavhengige (FrP-utbryterne) stemte samla mot forslaget slik en kunne forvente av partier som ikke vil legge noen hindringer for det de oppfatter som næringslivets frihet.

Forslaget falt fordi tre andre partier delte seg. Parlamentarisk leder Tom Thoresen i Ap ga råd til usikre partifeller om å gå mot lovendringa. Aps fremste likestillingspolitiker, Grethe Fossum, var blant dem som fulgte hans råd. Tre av Ap-representantene stemte for lovendring. I SV stod det enda dårligere til. Lisbeth Holand var den eneste SVeren som stemte for å bruke alkohollova til å gjøre slutt på toppløsserveringa. De øvrige SVerne i salen, parlamentarisk leder Kjellbjørg Lunde, Paul Chaffey, Eilef Meland, Inge Staldvik og Øystein Djupedal, slutta seg til flertallet som ikke ville ha forbud mot seksualisert alkoholservering. I Sp var derimot flertall for forslaget, men også her var det fire neistemmer. KrF stemte for lovendringa, mens Venstres Lars Sponheim ikke var tilstede.

Nestleder i SV, Øystein Djupedal stemte i mot forbud mot seksualisert alkoholservering

Hvis SV og Sp ikke hadde delt seg, men støtta forslaget og tre av kvinnene i Arbeiderpartiet hadde fulgt opp, hadde det vært nok til å gjøre slutt på at restaurant- og gårdeiere kan innkassere ekstraprofitt ved å lokke med striptease og halvnakent serveringspersonale.

RV vil fremme et liknende forslag i Stortinget en gang til. Får vi til en ny runde med mobilisering fra fag- og kvinnebevegelsen bør det være mulig å lykkes neste gang. Det må da være en del av de som stemte ned denne lovendringa, som er i utakt med de som har valgt dem inn på Tinget?

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Skattesystemet i Norge tar fra vanlige arbeidsfolk og gir til de rike

RV har reservert plass for Torstein Dahle i finanskomiteen på Stortinget. Han er partiets førstekandidat i Hordaland

Det er 4.oktober 1995. Det er dagen statsbudsjettet for 1996 skal offentliggjøres. Skuespillet er i gang, statsråd Sigbjørn Johnsen går oppover trappa i Stortinget med et hoff av TV-kameraer og journalister. Han smiler, men sier "ingen kommentar" på spørsmål om statsbudsjettet. Etter at han har holdt finanstalen legger han ansiktet i tenksomme rynker og sier "pææng på bok", "overskudd på statsbudsjettet" og andre ting som skal få det norske folket til å tro at det er et enestående eksempel på at et norsk statsbudsjett går med overskudd. I virkeligheten har det vært overskudd de aller fleste årene siden krigen.

Slik blir myter spredd. En annen myte er at de rike betaler skatt. En tredje sier bøndene er den mest subsidierte yrkesgruppa her i landet. I virkeligheten er det rederne som har den rolla, (se side 33), tett fulgt av passive kapitalister som bare investerer pengene sine og ikke har lønnsarbeid i bedriften.

Mens Johnsen omkranses av journalister, sitter noen økonomer og tillitsvalgte fra fag- og kvinnebevegelsen i et av Stortingets møterom. På bordet ligger den gule boka hvor tallene for statsbudsjettet er skrevet opp. RVs rådgivere studerer nasjonalbudsjettet for å finne sannheta bak tallkolonner og vakre ord. De leiter fram den virkelige skattepolitikken og den virkelig økonomiske politikken, den politikken regjeringa prøver å kamuflere. En av økonomene er Torstein Dahle.

Hvert år har RV lagt fram balanserte budsjettendringer. Det vil si at forslagene til utgiftsøkninger ikke har vært større enn inntektsøkningene.

- RV er jo regna som et utgiftsparti. Partiet vil både øke utgiftene og kutte sterkt i oljeutvinnga. Vil ikke det bare skape et stort underskudd på statsbudsjettet?

- Vårt poeng er at hvis de rike hadde blitt skattlagt minst like hardt som arbeidsfolk, ville dette gitt enorme inntekter til det offentlige. Egentlig burde de skattlegges hardere enn arbeidere. I dag nyter de rike godt av en rekke særordninger som gjør at det er de som blir subsidiert gjennom skattesystemet. Derfor er det et nokså offensivt krav om vi bare sier at de skal skattlegges etter omtrent samme regler som vanlige arbeidsfolk, svarer Torstein Dahle.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Det er dette som ligger til grunn for skatteforslagene som RV har fremma på Stortinget. Om RVs skatteforslag hadde blitt anvendt på de inntektene som både arbeidere og kapitalister har i Norge i 1997, ville staten og kommunene tilsammen økt sine inntekter med mer enn 50 milliarder kroner. Mens både pensjonister og lønnstakere med lave eller middels inntekter ville fått mindre skatt å betale. De omfattende særskattene på sykdom og uførhet, såkalte egenandeler, ville også blitt fjerna, fordi de er den aller mest usosiale måten å kreve inn skatt på.

Med eksempler viser Torstein Dahle hvor urettferdig skattesystemet er:

Hvis **hjemmehjelp Anne Olsen** får en lønnsøkning på ett tusen kroner slik at hun øker inntekten sin fra 157.000 kroner til 158.000 kroner, må hun betale *358 kroner i skatt.*

Rørlegger Karl Fjell jobber en del overtid. Også han øker bruttolønna si med ett tusen kroner fra 233.000 kroner til 234.000. Men han får utbetalt bare 547 kroner, han må betale *453 kroner i skatt.*

På smelteverket hvor **Hans Berg** jobber blir det sjukdom som gjør at også han må jobbe litt overtid. Ett tusen kroner er brutto betaling for å hjelpe bedriften ut av knipa. Han øker årslønna si fra 263.000 til 264.000 kroner. Av den tusenlappen han får ekstra, må han betale *495 kroner i skatt.*

Så langt er dette et progressivt skattesystem. Det vil si at skatteprosenten øker når inntekta øker. Men dette gjelder ikke for alle.

Kapitalist Fred. Hansen legger ikke merke til at inntektene hans øker fra 24.500.000 kroner til 24.501.000 kroner. Alt han tjener er inntekt av andres arbeid. Han er ikke ansatt noe sted, og arbeider ikke i vanlig forstand. Inntektene hans er det som kalles kapitalinntekt. Skattereglene i Norge er slik at Fred. Hansen sannsynligvis *slipper å betale skatt* av den siste tusenlappen. Har Hansen vært både klønete og uheldig, må han *betale 280 kroner i skatt* av den siste tusenlappen. Men er han smart, vil faktisk 1000 kroner i aksjegevinst i en del tilfeller føre til at han må betale *mindre skatt* enn han skulle gjort uten den siste tusenlappen!

Torstein Dahle er RVs førstekandidat ved stortingsvalget i Hordaland. Han har vært medlem av Bergen bystyre siden 1987. Siden kommunevalget i 1995 har han sittet i formannskapet. Torstein Dahle er siviløkonom og underviser til daglig ved Skatteetatskolen i Bergen. Hans bakgrunn gjør han til en av de skarpeste kritikerne av det norske skattesystemet.

Torstein Dahle har vært viktig for hele RVs økonomiske politikk. Han har også vært mye brukt til å bistå arbeidere i kamp. For eksempel har han vært økonomisk rådgiver for klubben på SAS-hotellet i Oslo under kampen for å hindre oppsigelser.

I Stortinget har RV sagt at skattesystemet fungerer som en gigantisk omfordelingsmekanisme fra arbeidsfolk og til de rike.

På samme måte som det er viktig å skatte de rike hardere, er det nødvendig at de som har lave inntekter og de som er fattige slipper å betale så mye som de gjør nå. I Stortinget har RV tatt opp situasjonen for den gruppa som har den aller høyeste toppskatten i Norge. Det vil si uføretrygdede og pensjonister som tjener mellom 84.000 og 120.000 kroner i året. I Stortinget var det visst ingen som hadde lagt merke til at de har Norges høyeste toppskatt, før RV

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

fremma forslag om forandring.

Hvis **pensjonist Gunda Gundersen** tar seg arbeid som eksamensvakt og øker sin inntekt fra 84.000 kroner til 85.000 kroner i året må hun betale *440 kroner i skatt* av den ekstra tusenlappen. Hvis hun gjennom et langt liv har satt til side drøyt 30 000 kroner på en sparekonto i banken, såpass at hun får 1000 kroner i renter, må hun betale *550 kroner i skatt*.

- Skatteforslagene har RV arbeidet mye med, sier Torstein Dahle.

- Flertallet i Stortinget kan godt avvise forslagene våre om å beskatte de rike som demonstrasjonsforslag. Men det er ikke så lett å avvise forslagene om skattelette i bånn som demonstrasjonsforslag. Derfor er Dahle mer optimistisk når det gjelder muligheten for å få endra denne urimeligheten.

I den offisielle skattepropagandaen i Norge er det mye snakk om at en skal unngå dobbeltbeskatning. "Logikken" er at når et aksjeselskap har betalt skatt av sitt overskudd, så er det ikke rimelig at aksjeeierne skal betale skatt når de får sin del av dette overskuddet utbetalt som aksjeutbytte. Derfor er det ikke skatt på aksjeutbytte.

Dette gjelder bare for **kapitalinntekter**. Men ingen snakker om dobbelbeskatning hvis **hjemmehjelp Anne Olsen** får hjelp av **rørlegger Karl Fjell** til å installere den nye oppvaskmaskinen. Hvis hun sier til rørleggeren: "Her har du penger for jobben, og siden jeg allerede har betalt skatt av inntekta mi, og det ikke er rimelig med dobbeltbeskatning, så slipper du å skatte", da er det ulovlig. Svart arbeid heter det på norsk.

RV synes det er rimelig at rørlegger Fjell betaler skatt, men vi synes det er svært urettferdig at kapitalist Hansen og alle andre aksjeeiere slipper unna. Hvert år blir 30 til 35 milliarder kroner utbetalt i form av aksjeutbytte uten at en krone blir skattlagt.

Denne forskjellsbehandlinga er så grov at Ap, Sp og KrF i fellesskap har laga et system for å skjule at aksjeeierne er nullskattytere. Det gjøres på en svært finurlig måte. Når høsten kommer og skattelistene blir offentlige, får aksjeeierne "låne" aksjeselskapets skatt så det ikke skal se så ille ut. Det står derfor i skattelistene at de har betalt 28 prosent skatt av mottatt aksjeutbytte, selv om de ikke har betalt ett eneste øre. Familien Kolberg som eier Kolberg Motors AS som importerer Mazda biler til Norge, mottok i 1995 til sammen 30 millioner kroner i aksjeutbytte. Da skattelistene ble lagt fram, refererte avisene det som om de var Askers største skatteytere. 8,4 millioner kroner sto det at de betalte i skatt av aksjeutbytte.

I virkeligheten var mesteparten av inntektene skattefrie aksjekroner.

Formueskatt er frivillig for de rikeste

Formuesskattereglene inneholder flere eksempler på hvordan de rike slipper lettere en vanlige folk:

Hvis for eksempel **rørlegger Karl Fjell** klarer å spare opp 100 000 kroner i banken så må han logisk nok betale formueskatt som om han har en formue på 100 000 kroner. Ingen kan påstå at det er urimelig.

Mens hvis **kapitalist Fred. Hansen** investerer 100 000 kroner i et aksjeselskap som ikke er børsnotert, så betaler han formueskatt som om formuen bare er 30 000 kroner.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Enda mer ekstremt blir det hvis en kjøper fast eiendom. Hvis **Fred. Hansen** kjøper en forretningsgård for 100 millioner så betaler han formueskatt, ikke av 100 millioner, men av 30 millioner eller kanskje ingenting. For de svært rike er formuesskatten egentlig en frivillig sak. Den kan reduseres til null ved hjelp av en advokat eller revisor som kan alle skattesystemets smutthull. En av Norges rikeste menn, Christen Sveaas, er et levende bevis på dette. Han har i flere år operert med null i formue.

RV mener at alle former for formue bør beskattes etter samme regler og har foreslått at det skattefrie formuesbeløpet heves til 500 000 kroner. RV vil øke formuesskatten for de svært store formuene.

Det er Torstein Dahle som har utarbeidet eksemplene over. Han sitter i formannskapet i Bergen for RV og underviser til daglig likningsfunksjonærer. Han er en av de økonomene i Norge som er mest brukt av arbeidere i kamp for å se hva som egentlig skjuler seg bak bedriftsregnskapenes tåkeslør.

- Er det mulig å skattlegge rikfolk på samme måte som vanlige lønnsmottakere?

- Hvis en skattla de rike på samme måte som arbeidsfolk, ville en god del av

RV mener at alle former for formue bør beskattes etter samme regler

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

de rike rett og slett flytte. I og med EØS-avtalen er det fri kapitalflyt inn og ut av landet. I dette tilfellet ville det bli ut av Norge. Vi tror selvsagt ikke at det ville gått helt greit hvis det utrolige skjer at RV fikk gjennomslag på Stortinget for disse forslagene. Storkapitalen er vant til å få det slik de vil ha det, og den opererer internasjonalt. Kapitalen har ikke noe fedreland. Men de rike har kontrollen over staten, og det ikke bare i Norge. Den internasjonale storkapitalen kontrollerer statene i alle de kapitalistiske landene. Dermed vil store deler av kapitalen flytte til land som gir dem de gunstigste skattereglene. Norge er i dag blant de gunstigste for dem, svarer Torstein Dahle.

- Men en stor del av kapitalen må bli. I Norge har vi en del naturressurser som er veldig verdifulle. De naturressursene kan bare utvinnes i Norge fordi det er her de ligger. Den kapitalen som er involvert i å utvinne naturressurser, vil bli værende her.

- Norsk storkapital har investert i anlegg og bygninger som de ikke bare kan pakke sammen og ta med seg. All kapital vil ikke forsvinne ut av Norge hvis RV får gjennomslag for sine skatteforslag. Men det er åpenbart at RVs skatteforslag ikke vil gi de inntektene som vi kommer fram til når vi bare anvender reglene på inntekter som arbeidere og kapitalister har i 1997. Men slike regnestykker viser betydningen av de utrolige særreglene som kapitalen har skaffet seg selv.

- Er det spesielt gunstige vilkår for kapitalen i Norge?

- Internasjonalt sett er det veldig gunstige vilkår for kapitalen i Norge, sier Dahle. Da skattereformen ble gjennomført fra 1992 fikk vi en beskatning av kapital og bedrifter som var blant de gunstigste i Europa for kapitalen. Men dette gjaldt bare de bedriftene som ble eid av passive kapitalister. Kapitalister som arbeider litt i sin egen bedrift kommer ikke så godt ut. Kapital, bladet til Trygve Hegnar, karakteriserer Norge som et skatteparadis[21], og han burde ha greie på det. I samme artikkel omtales rederibeskatningen som toppen av skattekransekaken. Rederibeskatningen i Norge er så gunstig at redere i andre land bruker de norske reglene som brekkstang for å like gode forhold i eget land. Etter de siste skattelettelsene, har jo også en del norske redere forlatt Liberia-registeret og igjen heist det norske flagget, fordi dette skattemessig er det aller gunstigste.

«Rederibeskatningen er toppen av skattekransekaka»
Trygve Hegnar i Kapital nr. 1-97

- Vil ikke RVs forslag om skatt på aksjeinvesteringer bety vanskeligheter med å skaffe kapital?

- Nei. Av den kapitalen som strømmer til aksjemarkedene, er det bare en mindre del som går til selskapene, som går til å finansiere bedriftene. Det meste går til å blåse opp markedet. Det er en spekulasjonskarusell. Når verdiene på Oslo Børs stiger, går ikke den verdien til selskapene. Den går mellom kjøper og selger av aksjer. Det er andre måter å få kapital til selskapene på enn gjennom aksjer. Det springende punktet er hvor mye som spares i samfunnet og hvem det er som sørger for sparingen, og da er det ingen mening i at vi skal sørge for at sparingen først og fremst skjer hos de store kapitalistene, snarere tvert om.

- Børsen og aksjehandelen er ikke verdiskapere. Spekulantene skummer bare fløten av verdier som skapes av andre. Det er bare menneskelig arbeid som skaper nye verdier. For at samfunnet skal bli stand til å løse flere oppgaver i framtida, er det aller viktigste å få bukt med arbeidsløsheta. At folk får faste stabile jobber. Hvis alle får høve til å utføre samfunnsnyttig arbeid, betyr det større verdiskaping og større overskudd. Med et rettferdig skattesystem vil en mye større del av det økonomiske overskuddet havne i samfunnets felleskasse, sier Torstein Dahle.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Et gledens budskap til Holmenkollåsen fra Ap og Sp

De nye reglene om boligskatt vil trolig ikke ta til å gjelde før 1999. RV er mot at noen skal betale såkalt "fordelsskatt" fordi noen eier sitt eget hus eller sin egen leilighet. Derfor sa RV nei til det forslaget om nye regler for taksering av boliger som Ap-regjeringa la fram i 1996. RV mener at en heller skal skjerpe formuesskatten for de som virkelig er rike, og endre loven slik at formuesskatt ikke lenger er frivillig for de som er svært rike og har svært store boligeiendommer.

Den første boligskattedebatten i Stortinget 17. april 1997 endte med et merkelig kompromiss mellom Ap og Sp. Det blir stor glede i Holmenkollåsen og andre rikmannsstrøk hvis de endelige vedtaka følger dette kompromisset.

Senterpartiet starta friskt i 1996 med en opplagt Per Olaf Lundteigen som i alle medier kritiserte Ap fordi de ville legge både "fordelsskatt" og annen skatt på mange vanlige boliger. Der hadde Sp og RV omtrent samme syn. Men nå har Sp blitt enige med Ap om et opplegg som gjør at også en luksusvilla på 5-600 m² kan slippe unna boligskatten. Den slags kompromiss med Ap er ikke RV med på.

Enkelte deler av opplegget er bra. RV er godt fornøyd med at blokkleiligheter opp til nær 120 m² ikke blir skattlagt. Det er også greit nok at grensa blir satt litt høyere, på 150 m², for villaer, rekkehus o.l.

Men det sinnrike *omregningssystemet*, som Ap og Sp har kokt i hop — som gjør at mange som eier svært store boliger slipper unna skatten — er ikke greit. Hvis du bor i leiegård eller blokk, da er et alltid sånn at en kvadratmeter er en kvadratmeter, og 120 skattefrie kvadratmeter boligflate er akkurat det som tallet sier, enkelt og greit.

Per Olaf Lundteigen (Sp) markedsførte mange standpunkter om boligskatt før han landa sammen med Ap

Men så begynner det som gjør en del av de rikeste svært glade. Det virkelige boligarealet skal reduseres med en prosent for hvert år som er gått sia huset ble bygd. En førkrigsvilla på 500 m², blir da redusert til 200 m², sjøl om huset er påkosta slik at det er så godt som nytt. Så skal bare halvparten av arealet i andreetasjen reknes med. I sokkeletasjen, som jo kan være både høy og luftig i Holmenkollåsen, blir kun 30 prosent av arealet tatt med i regnestykket. Og oppe på loftet tar Ap/Sp bare med 20 prosent av arealet når de skal finne ut hva som er skattbart boligareal.

Forandringa fra tidligere års boligskatt blir at en nå får samme regler over hele landet. Men det blir sterke og tydelige klasseforskjeller. Omregningsbestemmelsene får i praksis betydning bare for svært store eneboliger.

Tenk deg en rimannsvilla i to fulle etasjer og grunnflate på 180 m². Det er

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

100 m² boligrom på loftet og ei leilighet på 60 m² i sokkeletasjen. Bygninga ble reist på 1930-tallet og er blitt oppussa for ukjent millionbeløp sist på 1980-talet. Hvis du bare legger sammen golvflata i etasjene, får du 520 m². En slik bolig vil du finne mange av både i Holmenkollåsen og Ullernåsen i Oslo.

La oss se hvordan den nye omregningsmåten virker i et slikt tilfelle:

Første etasje	180	m²
Andre etasje 180 m² reduseres til	90	m²
Loftet 100 m² reduseres	20	m²
Sokkeletasjens 60 m² reduseres til	18	m²
Sum før aldersreduksjon	308	m²
- 60 prosent fradrag for alder	185	m²
= "Skattbart" boligareal	123	m²

Dermed er det enda mye å gå på før en når opp til 150 m² boligareal der boligskatten begynner. Fordi disse reglene også er ment å gjelde ved beregning av formuesskatt, betyr det at svært store formuer blir fritatt for beskatning. Luksusboliger som er investeringsobjekter mer enn hjem for mennesker, vil bli skattefrie.

Luksusvilla på 5-600 m² kan slippe unna boligskatten

Da rederne fikk sine store skattegaver i 1996, var Sp (sammen med Venstre, KrF, Høyre og FrP) litt flinkere enn Ap, sett fra de rikes synsvinkel. Nå i 1997 er Ap og Sp like gode.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Økt moms for deg — momsfritak for de rike

Merverdiavgift, eller moms, er i seg sjøl et usosialt system for å kreve inn skatt og avgift. Det er skatt på forbruk i steden for på inntekt. Det betyr at de fattigste må betale 23 prosent skatt av praktisk talt hele inntekta. De rikeste elsker momssystemet. RV er uenig i dette systemet.

Antikviteter og kunst er fritatt for merverdiavgift

I desember 1994 stemte SV og KrF likevel sammen med Ap for å øke momsen til 23 prosent. Dette gjorde at et skattesystem som var usosialt fra før, ble enda mer usosialt. 3,5 milliarder kroner ble flytta fra husholdningsbudsjettene til statskassa. I fagbevegelsen var det samla motstand. Landsorganisasjonen, Akademikernes Fellesorganisasjon og Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund ba Stortinget si nei til regjeringas forslag. Men finanspolitikerne i SV og KrF godtok regjeringas usanne argumenter om "budsjettbalanse" og mente dette var nødvendig for "å saldere budsjettet", som det kalles på stortingsspråk. For Ap var det av stor betydning at Neipartiene SV og KrF var villig til å sikre flertall på denne måten, bare tre uker etter folkeavstemninga. RV stemte mot momsøkning og påviste til og med at regjeringas eget budsjettforslag, som hadde urealistisk lave inntektstall, viste et overskudd på to milliarder selv om momsen ikke ble økt.

Statsregnskapet for 1995 endte for øvrig med et overskudd på skyhøye 29,5 milliarder.[22] Uten momsøkningen hadde overskuddet altså blitt 26 milliarder det året. I statens pengebinge hadde endringa knapt vært merkbar. Men for de som såvidt har penger til mat og klær, betydde momsøkinga at husholdningsbudsjettet ble enda knappere.

Det som trengs nå er at i alle fall matvarer blir fritatt for moms. Men regjeringa begynner helt i andre enden. Sist vinter la den fram forslag om momsfritak for en del luksusvarer![23] Formelt sett var det "brukte varer" det handla om. Men RV påpekte "*at de fleste forslagene om avgiftsfritak eller avgiftslettelser*

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

i denne innstillinga i hovedsak gjelder kapitalvarer". Regjeringa, og stortingsflertallet, var svært så bekymra for at for eksempel fritidsbåter og malerier ble utsatt for såkalt dobbeltbeskatning når de ble videresolgt brukt. RV ser det ikke som noe stort sosialt problem om slike varer blir utsatt for såkalt dobbeltbeskatning ved at det beregnes avgift hver gang gjenstanden omsettes. RV påpekte at ordninga betyr *"avgiftsfritak for import av investeringsobjekter som er i en slik prisklasse at de er forbeholdt den rike delen av befolkninga"*, at *den "antas å gi et samla tap i statens inntekter på 150 mill. kroner de første to årene og at det dessuten er så komplisert å gjennomføre denne avgiftslettelsen at det i følge departementet 'truleg vil føre til ei viss auke i ressursbruken ved fylkesskattekontora'."* RV ble dessverre stående alene med det standpunktet at det er lite vits i *"å innføre regler som binder opp fylkesskattekontorenes ressurser i praktisering av en avgiftslette som i stor grad kommer den rike del av befolkninga til gode"*.[24]

SV, KrF og AP sørga for en prisøkning på mat med 3 prosentpoeng

Saksordfører Gudmund Restad (Sp) formulerte også en leseverdig begrunnelse for å gå enda lenger enn regjeringa foreslo. Han var ikke fornøyd med regjeringas forslag til avgiftsopplegg for importerte varer. Regjeringas forslag *"vil virke fordyrende på importerte varer"* mente Restad og påpekte at *"man får dermed ikke full nøytralitet mellom salg av importerte varer og salg av varer kjøpt i Norge"*. Restad påpekte at han og Sp ikke ønsket *"å bida til diskriminering av importerte kunstverk, samleobjekter og antikviteter"*.[25]

Restad fikk alle med seg på dette, utenom RV. Å høre slikt fra en Sp-veteran må være som søt musikk i EU-tilhengernes ører. Restads partifelle, Per Olaf Lundteigen, som ofte har argumentert godt for å bruke toll eller avgift for å forsvare det som er norskprodusert mot import, fulgte partifelle Restad og Høyre uten innvendinger.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

1,2 milliarder fra Sp & co til Bergesen d.y.

Hvis du skal finne ut hvorvidt både regjering og Storting er villige redskaper for kapitalistklassen, skal du studere hordan skipsfartsspørsmål behandles.

Handelsminister Grete Knudsen ville gå så langt i skattelettelser for rederne at til og med finansministeren måtte si nei

Rederforbundet er blant de næringslivsorganisasjonene som bruker tid og penger på å bearbeide eller smøre Stortinget. Det skapte strid innad i Ap, da det i begynnelsen av 1996 ble klart at daværende handelsminister Grete Knudsen ville gå enda lenger enn finansminister Sigbjørn Johnsen i spørsmålet om skattelette for rederne. Men Rederforbundet ville ha enda mer, og satte inn en skikkelig sjarmoffensiv mot sine beste medspillere i Stortinget. Folkevalgte redervenner ble blant annet invitert med på studietur til St. Petersburg. Rederforbundet laga program for næringskomiteens skattestudietur til Rotterdam. Resultatet lot ikke vente på seg. Sp, Høyre, KrF, V og FrP klarte å lage et skatteopplegg som var enda litt mer redervennlig enn forslaget fraregjeringa.

Forholdet mellom Rederforbundet og enkelte stortingspolitikere er svært nært. Noen ganger er det så nært og fortrolig at enkelte av aktørene glemmer hvem som er reder og hvem som er folkevalgt. Da finanskomiteen 27. oktober 1996 drøfta mulig oppfølging og utviding av skatteletten for rederne til nye områder, opptrådte Sp, H, KrF, V og Fridemokraten Stephen Bråthen nok en gang i blokk, og med Erna Solberg (H) som en slags talskvinne for de virkelige redervennene. I finanskomiteens innstilling ville disse partiene, som representerer et flertall i Stortinget, ha med følgende avsnitt:

"Disse medlemmer viser til henvendelsen fra Norges Rederiforbund til finanskomiteen datert (...) oktober 1996, hvor ikke-diskriminering i forholdet mellom eie og leie for produksjonsinnretninger sikres gjennom et opplegg for kapitalfradrag. Dette innebærer at oljeselskapene kommer i samme skattemessige situasjon enten de eier eller leier".

Høyres Erna Solberg har så godt forhold til rederne at hun vet hva de tenker

Det var jo greitt nok. I ei finanskomiteinnstilling kan en i prinsippet få trykt hva som helst. Alt i orden, inntil det viste seg at det rederbrevet som finanskomiteens flertall siterte fra, ikke var å finne i komiteens eget arkiv. Etter noen runder med arkivleiting, og sikkert et par telefoner fra Høyres stortingsgruppe til oppdragsgiverne i Rederforbundet, måtte Høyres Erna Solberg neste dag si fra at de ikke ville ha med dette sitatet likevel. For, som hun selv sa, så var det de hadde sitert fra, bare et brev som Rederforbundet hadde *tenkt* å sende til Stortingets finanskomite.

Rederforbundet samarbeider altså så nært med sine mest fortrolige venner i Stortinget at talskvinnen for det redervennlige flertallet i finanskomiteen får kopi av rederbrevene til Stortinget, mens brevene enda bare er på tankestadiet.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Hvis det da ikke er Erna Solberg eller en annen redervenn i finanskomiteen som tenker for rederne og lager brevutkastene for dem.

Styret i Bergesen-gruppen, som er en av vinnerne i denne saka, sier nøkternt at "*det gledeligste som skjedde i 1996 var utvilsomt vedtagelsen av et nytt skatteregime for norsk skipsfart*" og at de nye reglene "*har som konsekvens at utsatt skatt reduseres vesentlig.*"

Utsatt skatt er jo et fremmedord for folk flest. I denne sammenhengen betyr det skatt som er ilignet selskapet, men som det etter innfløkte regler har fått utsettelse med å betale inn. "Det gledeligste som skjedde i 1996" var at lovene ble endra slik at rederne kunne putte den "utsatte" skatten i egen lomme! Utslagene varierte selvsagt fra reder til reder. For Bergesens del betydde dette at 1 224 millioner kroner i 1996 havnet i redernes lommer, istedenfor i statskassa! Eller for å si det med Bergesen-styrets egne ord: "*Etter inntektsføring av utsatt skatt fremkommer en netto skatteinntekt i perioden på kr. 1.224 mill. og et resultat etter skatt på 1.603 mill.*"[26] Dette er altså ikke bare nullskatt. I 1996 ble skatt en inntektskilde i milliardklassen for Bergesen! Petter C.G. Sundt, Ole Lund, Morten Sig. Bergesen og de øvrige styremedlemmer og aksjonærer hadde alle grunn til å sende vennlige tanker til Per Olaf Lundteigen (Sp), Carl I. Hagen (FrP), Einar Steensnæs (KrF), Lars Sponheim (V) og Per Kristian Foss (H) som løste skattefloken på denne måten.

I selskapets regnskapsoppstilling for 1996 blir dette synlig på denne måten:

«Resultat før skatt	***379 mill.***
Skatter	***1 224 mill.***
Resultat etter skatt	***1 603 mill.»***[27]

Dette er rimeligvis en engangsforeteelse. Men en gave i milliard-klassen merkes nok, selv om det bare er en gang. Til sammenlikning blir Rederforbundets retur-utbetalinger til de vennligste partiene nærmest som lommerusk å regne.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

En stor seier for bilimportørene -

og et lite gjennomslag for SV

Høsten 1995 lot Ap seg forføre av bilbransjens påvirkningsagenter og mediekampanjen *"Kvinnfolk bak rattet"*. Aps stortingsgruppe gikk inn for avgiftsendringer som gjorde det fordelaktig å kjøpe større biler, helst biler som veier mellom 1000 og 1400 kilo. Under stortingsbehandlinga av bilavgiftene ble de miljøvennlige delene av regjeringas forslag avvist av alle unntatt RV og SV. Bilimportørene vant en knusende seier.

I saka om "vrakningspremien" skjøt bilimportørene virkelig en gullfugl. De satsa på å realisere et gammelt krav fra SV. SV hadde lenge ivra for å øke vrakpanten som et miljøtiltak! Da SV lanserte forslaget i juni 1994, ble de stående nokså alene i Stortinget[28]. Ved neste forsøk høsten 1994 gikk det litt bedre. Da slutta Sp og FrP opp om ideen, som likevel ble forkasta med 78 mot 36 stemmer.[29] Men i desember 1995 fikk SV fullt gjennomslag. Mot RVs ene stemme ble det vedtatt å åpne statskassa. Fra 1. januar 1996 ble den som leverte inn en gammel bil, belønna med 5 000 kroner i tillegg til ordinær vrakpant. Statens utgifter til vrakpant gikk rett til himmels. Mens utgiftene økte fra 83,6 millioner kroner i 1994 til 100,6 millioner kroner i 1995, steg utbetalingene til formidable 1 144 millioner i 1996.[30]

Følgelig steg også nybilsalget mot himmelen. Et skikkelig stortingsløft for å få flere til å foretrekke privatbilen i enda flere sammenhenger. Dette er miljøfiendtlig på mange måter, blant anna fordi det går med mye mer energi til å produsere en ny bil enn det som spares hvis den nye bilen bruker litt mindre drivstoff enn den gamle.

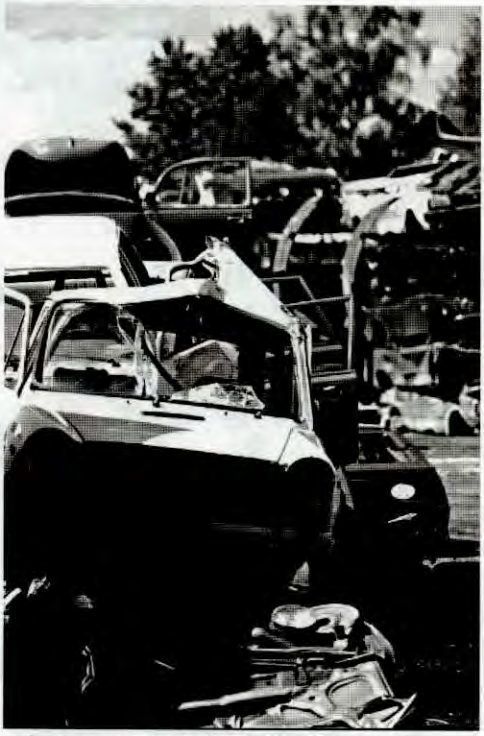

Vrakpantordninga i 1996 var subsidiering av bilimportørene

Behandlinga av bilavgiftene i finanskomiteens lukkede møterom i desember 1995, ble avslutta med at det brede flertall samla seg rundt en nyankommet og omhyggelig utsmykket marsipankake. Øverst på byggverket lyste en rød rose (som lignet litt på Ap-emblemet) sammen med Mitsubishis firmamerke og et fornøyd "vennlig hilsen" fra sistnevnte med nydelig konditorskrift. Finanskomiteens flertall avklarte, før bespisningen, at dette ikke var en bestikkelse ettersom politikken var avklart, til

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Mitsubishis tilfredshet, før kaken ble overlevert. De mente vel derfor at Mitsubishis bare kvitterte for det som forlengst var avgjort.

Marsipankaken med rød rose og Mitsubishimerke har først og fremst symbolverdi. Den viser at bilbransjen er dyktige påvirkningsagenter, og at finanskomiteens brede flertall bare sier "JA takk" — også når påvirkningsagentene tilbyr kake. På samme måte som de lager de endringene i avgiftsreglene som bilimportørene ønsker, uten å ta miljøhensyn.

En kake var alt finanskomiteen fikk av Mitsubishi Norge. Mitsubishi Norge fikk en tredobling av overskuddet takket innsatsen til flertallet i finanskomiteen

Mitsubishi-gruppen i Norge fikk stor glede av finanskomiteens tilrettelegging. Nybilsalget steg kraftig. 1 464 flere nye Mitsubishi-er rulla ut på veiene enn året før. Gruppens totale omsetning økte med 22 prosent fra 1995 til 1996. Og overskuddet før skatt "*ble i 1996 på 59 millioner kroner. Det er nesten en tredobling i forhold til 1995*", for å sitere en gledesstrålende melding i januarutgaven av Mitsubishis norske nyhetsblad.[31]

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Opsjoner til sjefene - moderasjon for arbeiderne

Fram til Kværners generalforsamling sommeren 1993 var "opsjon" et fremmedord for folk flest. Konserndirektør Erik Tønseth, han med utpanting på grunn av 5,2 millioner i skattegjeld i 1997, møtte motbør da han brukte generalforsamlinga til å få vedtatt svære ekstralønninger til sjefssjiktet. Ekstralønningene gikk under navnet opsjoner. Det betyr at de heldige får reservert en bunke aksjer som de på et seinere tidspunkt kan få kjøpe til lavere pris enn andre må betale for dem. Når tida kommer, kan de hvis kursen har utvikla seg gunstig, kjøpe aksjene og selge dem igjen med stor fortjeneste. Ofte får de rimelige lån av bedriften for å betale for aksjene hvis de kjøper dem. I noen tilfeller slipper de å betale for lånene i det hele tatt. Opsjonsordningene hadde imidlertid allerede eksistert i flere år. Terje Rød-Larsens Fideco-opsjon er ett eksempel på det. Kværner hadde også hatt en hemmelig opsjonsordning siden 1989.

Det er en enkel årsak til at opsjoner ble en så populær form for lønnstillegg: Inntektsskatten er høyere enn kapitalskatten. Alle de viktige personene (ledersjiktet og "andre nøkkelpersoner") har mer enn 28% skatt på inntekta.

Det er NHO-president Diderik Schnitler som har fått mest offentlig opsjonsomtale. Det er ikke så rart etter at han sto fram i pressen og skrøt av at han hadde tjent 6, 6 millioner kroner på opsjoner og fortjente hver eneste krone, samtidig som han var leder for NHO og dermed den øverste og mest høyrøstete talsmann for moderate lønnsoppgjør. Men det var mange opsjonsvinnere.

RV reagerte spontant mot slike ekstrafordeler til direktører som allerede tjente det mangedobbelte av arbeiderne i bedriften, og utfordra daværende finansminister Sigbjørn Johnsen. Han svarte utpå høsten 1993 at han syntes ikke noe særlig om opsjoner og kunne tenke seg å gjøre noe med dem. Ettersom tida gikk og finansministeren ikke gjorde noe, reiste RV sjøl forslag om lovforbud mot opsjoner, salg av aksjer til underpris for ledersjiktet i bedrifta.

Planleggingsminister Terje Rød-Larsen måtte ikke gå fordi han handla med opsjoner. Statsministeren syntes det var i orden. Terje Rød-Larsen måtte gå fordi han ikke fortalte sannheten - med en gang

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Forslaget gjaldt børsnoterte aksjeselskaper. Det er i slike selskaper denne ordninga brukes mye.

Odelstingsdebatten i 1996 ble en selsom opplevelse. Sp som i oktober 1995 hadde argumentert for og stemt for å be regjeringa *"fremme forslag om å innføre forbud mot aksjeopsjoner"*, var ikke for forbud når det kom på bordet fra annet hold. Saksordfører Jorunn Ringstad (Sp) og justiskomiteens flertall ville ikke vedta et forbud. Men flertallet ville ikke bli stående ansvarlig for helt å avvise det heller. De valgte derfor den ufarlige mellomvegen med å sende det til *"regjeringa til uttale og utgreiing"*. Talere fra Sp og KrF mente imidlertid at man må skille mellom de dårlige og de høyverdige opsjonsavtalene, og foreslo derfor at *"Stortinget ber regjeringa arbeide for å få bukt med uheldig opsjonskultur"*. Jorunn Ringstad fortalte gla'-nytt om at *"det er ein del eksempel ute i næringslivet på at verksemder har vorti berga ved at ein ved opsjonsavtalar har fått inn personar som er villige til å ta risiko og gjere ein innsats"*.[32] Da Folkvord utfordra henne til å fortelle nærmere om disse gledelige tildragelsene, fant hun ikke grunn til noen mer detaljert beskrivelse.

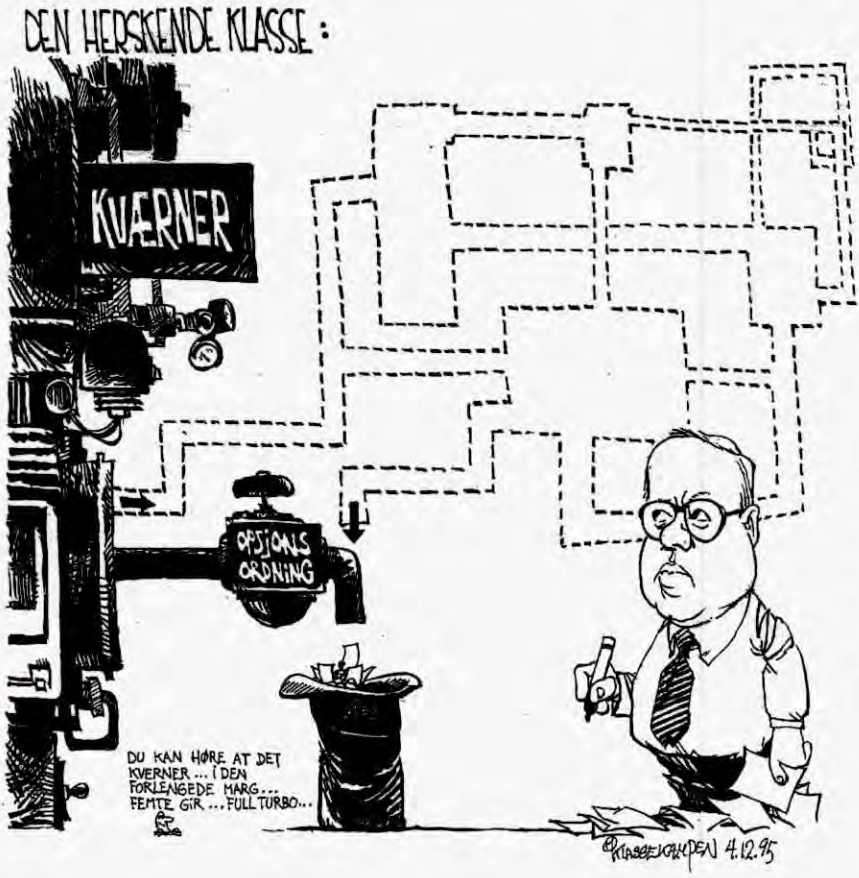

Ap-representantene forholdt seg tause i debatten. Det var kanskje vanskelig å begrunne regjeringas og partiledelsens motstand mot forbud etter flere år med regjeringspassivitet og massiv kritikk mot opsjonsuvesenet fra fagbevegelsen. Men til slutt i debatten kunne Ap-representanten Jan Otto Fredagsvik opplyse at han visste at *"regjeringen arbeider nettopp med å vurdere tiltak mot en uheldig opsjonskultur på et bredt grunnlag"*.[33]

Siden har det ikke blitt så mye mer fra den kanten. Etter som statsminister Thorbjørn Jagland gjorde opsjonsspekulanten Terje Rød-Larsen til planleggingsminister, må vi vel anta at det Rød Larsen hadde bedrevet ikke hørte med til den uheldige delen av opsjonskulturen.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Mot Europaunionen - uansett farge på innpakningspapiret

Da det forrige Stortinget meldte Norge inn i EØS, var det ei handling som ligna et statskupp. Vedtaket flytta myndighet til å gi lover vekk fra Stortinget og til Europaunionens organer i Brussel. Folkeavstemninga i 1972 ble satt til side. Dette skjedde bare tre måneder før stortingsvalget hvor folket i valg kunne ha uttalt seg.

På samme måte gjør regjeringa det nå med Schengen-tilknytninga. Av frykt for et ubehagelig tema i valgkampen presser den gjennom stortingsvedtaket før sommerferien. EØS-metoden fungerer fortsatt på Aps motorvei til EU.

RV har aldri godtatt at EØS-vedtaket var et lovlig og gyldig stortingsvedtak. Dette skiller oss fra de andre partiene som er mot EU. Det aller første forslaget RV fremma i det nye Stortinget var derfor: *"Dette Stortinget skal behandle og avgjøre spørsmålet om Norge skal slutte seg til EØS"*. Folkvord viste til statsråd Jens Stoltenberg som hadde karakterisert EØS-avtalen som "i praksis (...) et økonomisk medlemsskap i EF med fri flyt av varer, tjenester, arbeidskraft og kapital."[34]

> *«EØS er i praksis (...) et økonomisk medlemsskap i EF»*
> *Jens Stoltenberg, Finansminister*

Folkvord fortsatte: *"EØS er akkurat det som folket sa nei til i 1972. RVs syn er at dei to stortingsvedtaka om EØS er utan legitimitet. Hovudgrunnen til det er at det førre Stortinget ikkje vart vald på grunnlag av partia si haldning til EF og EØS..."*. Han mente at ny stortingsbehandling *"er den einaste måten å handtere EØS-saka på utan å krenkje prinsippet om folkesuvereniteten"*.

Dette var et ubehagelig forslag for de andre Nei-partiene. De hadde akseptert EØS-vedtaket som et lovlig vedtak, og kunne derfor vanskelig støtte RVs argumentasjon. Johan J. Jacobsen valgte en omgående manøver. Han var *"usikker på hva forslagsstilleren egentlig har ment"*, men valgte å "*tolke det velvillig*" og ba Sp-gruppa stemme for. *"Det kunne være interessant å få sett om en EØS-avtale ville kunne ha sjanse til å bli vedtatt av dette Stortinget. En votering vil da også for så vidt på en måte bli en test på det"*.[35] SVs Kjellbjørg Lunde støtta Jacobsen.

De fleste av de nyvalgte EØS-motstanderne stemte for forslaget. De 41 stemmene utgjorde mer enn en fjerdedel av de tilstedeværende. Dette hadde vært et stort nok mindretall til å blokkere EØS-avtalen. Hvis regjeringa hadde fulgt demokratisk skikk og venta med stortingsbehandlinga til etter valget, er det gode muligheter for at Norge ikke hadde blitt EØS-medlem. Kuppmetoden var den eneste mulige for å få Norge inn i EØS.

3700 sider lovtekst på en dag

EØS-avtalen trådte i kraft 1. januar 1994. I midten av februar skulle Stor-

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

tinget behandle 434 lover som var EU-vedtak gjort fra 31. juli 1991 til 1. januar 1994. Som en følge av EØS-avtalen skulle disse gjøres om til norsk lov. Lovene skulle behandles som en pakke i samme stortingsmøte. Saksordfører Haakon Blankenborg (Ap) uttrykte sitt demokratiske sinnelag i starten av stortingsdebatten. "*No kan Stortinget og dei enkelte partia seie sitt om dei enkelte sakene før regjeringa går vidare i drøftingane med dei andre partane i EØS-samarbeidet*".[36] RV hadde ti minutters taletid i debatten.

Behandlingsmåten var bestemt "*etter konsultasjoner i den utvidede utenrikskomite*"[37], som er ett av de stortingsorganene der RV er utestengt og der møtereferatene dessuten er **hemmeligstempla**. RV krevde at alle de nye lovene skulle være tilgjengelig i fullstendig form og på norsk i god tid før stortingsbehandlinga. President Kolle Grøndahl fant dette helt urimelig. Hun mente det fikk klare seg med det vi hadde fått; "*listen over de aktuelle rettsakter med leserveiledning og kommentarer på norsk til de enkelte punkter*". Var ikke det godt nok, kunne RV "*skaffe seg samtlige rettsakter gjennom biblioteket, som har direkte forbindelse med EUs database Calex*".[38]

Folkvord: Dette handler om lovdiktater fra Brüssel

Det ble en merkelig stortingsdebatt. Det er ikke så enkelt å behandle 434 nye lover under ett, særlig ikke når de færreste har lest hva som står i lovene.

RV fikk utlevert 21 av de 434 EU-vedtakene, og regna ut at hvis alle var like omfangsrike måtte Stortinget behandle ca. 3700 sider lovtekst på en dag. Til sammenlikning var Norges Lover fra 1685 til 1991 på knappe 3000 sider. Folkvord kritiserte framgangsmåten: "*Når Haakon Blankenborg frå Arbeidarpartiet synest det klarer seg med at Stortinget bruker ein einaste dag til å seie meininga si om 3 700 nye sider med lovtekst, da er det meste sagt om at Arbeidarpartileiinga har lagt den demokratiske perioden bak seg. For dette handlar etter mitt syn om lovdiktatur frå Brussel*"

Folkvord var ikke fornøyd med at presidenten henviste til en database der de nye lovtekstene finnes på dansk. "*Det minst viktige er at dansketida er slutt. Viktigare er det at heile Stortinget skal ha lik tilgang på informasjon. Så vidt eg skjøner ville ikkje biblioteket her ha hatt kapasitet til å framskaffe alle desse dokumenta til alle representantane om dei skulle komi enkeltvis og bedt om det, som faktisk er den ordninga som vi må greie oss med.*

Aller viktigast er det at folk i dette landet har rett til førehandsinformasjon om nye lover utan å måtte betale 10-15 kroner minuttet for å få lov til å søke i Calex-databasen."

RV foreslo derfor at "*direktiver, forordninger og andre rettsakter som er en følge av EØS-avtalenskal behandles enkeltvis av Stortinget*" og i samsvar med den praksis som gjelder for lovsaker. RV foreslo videre å pålegge regjeringa å kreve utsettelse av avgjørelsen i EØS-komiteen i Brussel, og at selve stortingsbehandlinga skulle utsettes inntil alle de 434 nye lovene var oversatt til norsk og gjort tilgjengelig for organisasjoner og enkeltpersoner.[39]

Forslaga om at direktiver skulle behandles enkeltvis og foreligge på norsk før stortingsbehandlinga, ble avvist med 85 mot 40 stemmer. RV ble stående

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

aleine om at man skulle gjennomføre vanlig saksbehandling for lovsaker og kreve utsetting av behandlinga i EØS-komiteen i Brussel.

36 timer etter folkeavstemninga

Litt etter midnatt tirsdag 29. november 1994 var Nei-seieren et faktum. Stemninga sto i taket der Nei-folk var samla - fra Lindesnes til Nordkapp. De mange deltakerne på Nei til EUs valgvake i Oslo Spektrum ga en glad, sliten og rørt Anne Enger Lahnstein en velfortjent, tillitsfull og langvarig hyllest. Lahnstein hadde stått midt i skuddlinja gjennom hele høsten, og folk mente hun hadde vært modig og pålitelig.

36 timer seinere behandla Stortinget fire internasjonale avtaler som alle er bygd over de samme markedsliberalistiske fri-flyt-prinsippene som vi finner i Roma- og Maastrichttraktatene:

- Avtalen om verdens handelsorganisasjon (WTO), med en spire til overnasjonale organer.
- Den internasjonale meieriavtalen.
- Den internasjonale storfekjøttavtalen.
- Avtalen om offentlige innkjøp.

Før avstemninga anbefalte Sps hovedtaler Marit Arnstad å stemme ja. I sin begrunnelse skjøv hun, til manges overraskelse, partiprogrammet foran seg: *"I Sps program for inneværende stortingsperiode står det klart at Sp ønsker et internasjonalt regelverk for handel. En slik programforpliktelse er også utgangspunktet for at Sp etter en samlet vurdering har valgt å gå inn for en ratifisering av den GATT/WTO-avtalen som nå foreligger"*.[40]

Anne Enger Lahnstein ble hylla i Oslo Spektrum, ikke i Folkets Hus der Arbeiderpartiet hadde valgvake

Det var nok flere av deltakerne fra foregående Sp-landsmøte som ble forundra over den utlegninga av partiprogrammet.

SVs Paul Chaffey anbefalte å stemme ja til avtalene *"i erkjennelsen av at valgmulighetene er små, og i erkjennelsen av at denne avtalen bør bli en plattform for krav om reformer i det internasjonale handelsregimet"*.[41] Dette er nøyaktig den samme prinsipielle argumentasjonen som Ap brukte for å bli med i Europaunionen: Forandre EU innenfra.

Kjellbjørg Lunde (SV) som også argumenterte for avtalene, ordla seg slik: *"... og vi i SV er svært nøgde med resultatet av folkeavstemninga på måndag.*

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Men no er vi tilbake i den politiske kvardagen, og nye krav blir stilte til oss alle. Det er no vi skal utnytte det beste i det nei som ble gitt på måndag".[42]

Med stor tilfredshet - og dårlig skjult skadefryd over at de store Nei-partiene hadde vendt tilbake til den "politiske kvardagen" - argumenterte talerne fra Ap, Høyre og FrP for samme standpunkt.

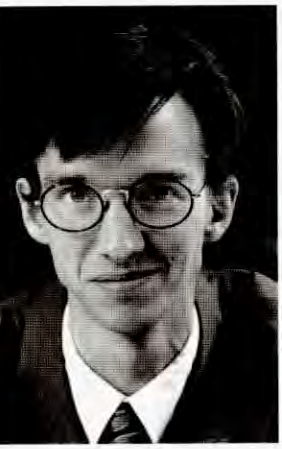

Erling Folkvord sa i innlegget sitt at disse avtalene "*markerer ein førebels verdsomfattande seier for marknadsliberalismen som styringsprinsipp for den internasjonale handelen og for det statlege økonomiske samkvemet.*" Han trakk fram de omfattende protestene fra kommunestyrer og fylkesting som SV-representanten Inger Dag Steen hadde framheva i den forrige GATT-debatten i Stortinget i 1992 og pekte også på at flertallet nå gikk på tvers av konklusjonen i en stortingsdebatt i 1980. Den gangen slo landbrukskomiteen - og Stortinget - fast "*at nasjonal landbrukspolitikk som sådan ikke gjøres til gjenstand for internasjonale handelsforhandlinger*"[43].

Hele Sps gruppe stemte "ja" og svek dermed de idéene som Anne Enger Lahnstein blei hylla for å ha forsvart bare 36 timer tidligere. Etter avstemninga oppsummerte presidenten at *"ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Rød Valgallianse bifaltes innstillingen med 128 mot 3 stemmer."* Det var to utbrytere i SV, Jorunn Hageler og Magnar Sortåsløkken, som trossa partiledelsen og støtta RVs forslag.

«... ja til WTO i erkjennelse av at valgmulighetene er små, og i erkjennelsen av at denne avtalen bør bli en plattform for krav om reformer i det internasjonale handelsregimet.»

Paul Chaffey, SV

Mer Maastricht - og mer moms.

På landsstyremøte i Arbeiderpartiet 11. desember 1994 la Thorbjørn Jagland stor vekt på at folkeavstemningsresultatet ikke skulle få noen innvirkning på regjeringas økonomiske politikk: *"Jeg vil håpe at vi kan være enige om å følge de prinsippene som er nedfelt i Maastricht-traktaten om den økonomiske politikken. Vi kan* ***nå*** *ikke bli medlem av den økonomiske unionen. Men vi kan* ***ensidig pålegge oss selv å følge samme politikk****. Norge har ført en økonomisk politikk helt i samsvar med Maastricht-traktatens kriterier. Derfor går det bra.* ***La oss fortsette med dette".***[44] (Vår utheving, red..)

Denne programerklæringa for den politiske hverdagen, som Jagland har satt punktlig ut i livet, var ikke til hinder for at Nei-partiene SV og KrF ti dager seinere sikra flertall i Stortinget for et Ap-forslag om å øke momsen med 3,5 milliarder kroner. Den var heller ikke til hinder for at framtredende nei-politikere som Kjell Magne Bondevik (KrF) og Erik Solheim (SV) uttalte seg rosende, bl.a. i VG, om hvordan statsminister Harlem Brundtland handterte nederlaget i folkeavstemninga. Samtidig engasjerte toppledelsen både i Sp og SV seg for å få avvikla det organiserte grunnplanet i *Nei til EU*. Dette strevet mislyktes, heldigvis. Ved slutten av første kvartal 1997 hadde Nei til EU over 22 000 betalende medlemmer.

3. februar 1995 kom det første eksemplet på den nye politiske EØS-hverdagen. Regjeringa la fram sitt forslag til *"Lov om gjennomføring av fellesregler om innenlands transport i EØS-avtalen"* sammen med tre andre vidtrekkende forordninger som vanligvis ville vært grundig behandla i ei stortingsmelding. Bare overskrifta burde fått varselklokkene til å ringe hos EØS-motstanderne i Stortinget. Det handla om å si ja eller nei til flere EU-forordninger.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Regjeringa ba også om å få "carte blanche" til å innføre nye EU-forordninger og EU-direktiver på dette området som forskrift istedenfor som lov. Det betyr at departementet kan innføre nye EU-lover i Norge gjennom administrative vedtak uten noen åpen debatt og uten at Stortinget en gang vet hva som foregår. En slik framgangsmåte *"vil også senere lette arbeidet med å gjennomføre eventuelle nye EØS-rettsakter på dette området i norsk lov"*, mente regjeringa[45].

Dette var en prinsippsak, og en skulle tro at unionsmotstanderne i Stortinget reagerte på en slik provokasjon. Men debatten ble kort, da denne saken stod på dagsordenen 28. mars 1995. Erling Folkvord var første taler.

Den neste som tok ordet, var odelstingspresident Dag Jostein Fjærevoll, som bare slo fast at *"flere har ikke bedt om ordet, og debatten er avsluttet"*.[46] Det var ingen brudd på partidisiplinen verken i Sp eller SV. Regjeringa fikk den fullmakt den ba om - mot 1 stemme.

Polets framtid er i det blå takket være EØS-avtalen

Salige er de enfoldige som tror Vinmonopolet kan bestå i EØS.

Uten støtte fra Kristelig Folkeparti kunne ikke Ap-regjeringa gjennomført EØS-kuppet rett før forrige stortingsvalg. Men unionsmotstanden var sterk på grunnplanet i KrF. Mange innså at et ja til EØS betydde å avvikle Vinmonopolet og gradvis la markedskreftene få styre norsk alkoholpolitikk.

I dag ser vi hvor raskt det gikk å avvikle importmonopolet. Vi ser at alkoholloven stadig endres for å tilfredsstille EØS-avtalen og at det er EU-domstolen som avgjør hvor lenge resten av detaljmonopolet får bestå.

For å hjelpe Bondevik mot EØS-motstanden i KrF sa Ap-regjeringa i 1992 etter at EØS-avtalen var ferdigforhandla riktig nok at: *"...den nåværende enerett til import og engrossalg av vin og brennevin (vil) bli opprettholdt"*.[47] Dette ble svært raskt historie. Da Stortinget i juni 1995 vedtok ei oppdeling av Vinmonopolet, sa Erling Folkvord at de eneste som kunne ha grunn til å bli overraska, var *"dei av KrF sine sympatisørar som var så truskyldige at dei trudde på partileiinga den gongen. Men partileiinga sjøl har visst at dei, saman med Arbeiderpartiet, var med på å bløffe den norske befolkninga for å vinne oppslutning om EØS-samarbeidet."* Fordi KrF var så til de grader til salgs i 1992, *"vil dei største og mest aggressive konserna innafor internasjonal alkoholkapital nå få innpass på den norske marknaden"*. Men det er Arbeiderpartiet som blir stående som *"den hovudansvarlege for å bruke uredelege politiske metodar for å åpne den norske alkoholmarknaden for internasjonal alkoholkapital"*, sa Folkvord.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Våren 1997 forsøkte statsminister Jagland å snakke vekk beskyldningene mot Ap om uredelighet i denne saka. På landsmøtet i Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund (NNN) sa han at: *"Regjeringen har hele tiden sagt at vi ikke kunne beholde importmonopolet på vin og brennevin med EØS-avtalen"*.[48] Da han dagen etter fikk spørsmål i Stortinget om uttalelsen medførte riktighet, svarte han: *"Jeg tror kanskje at misforståelsen, hvis det er en misforståelse, kan ligge i hva begrepet "hele tiden" dekker. Det jeg mente å si, er at fra det tidspunktet da det ble klart at vi ikke kunne opprettholde importmonopolet, har vi sagt fra om det til Stortinget hele veien. (...) i forhandlingene la (vi) til grunn at man kunne gjøre det, men det ble klart tidlig etter at avtalen var klar, at man ikke kunne gjøre det, og fra da av har vi lagt det til grunn, og vi har sagt klart fra om det hele veien til Stortinget og til offentligheten." (...)*

"Men det er en helt annen sak når det gjelder detaljistmonopolet. Den saken er jo ikke avgjort, det vil si vi legger til grunn at vi kan opprettholde det. Men uttrykket "hele tiden" på dette møtet dreide seg altså om fra det tidspunktet det ble klart at man ikke kunne opprettholde importmonopolet. Da har vi aldri prøvd å opprettholde det. Vi har sagt fra om dette i Stortinget og til offentligheten."[49].

Det er synd at Darwin P. Erlandsen i Dusteforbundet har lagt ned sitt avskrivningsbyrå.

Den som vil vurdere statsministerens politiske redelighet, bør finlese dette og sammenligne med hans og regjeringas begrunnelse for å si ja til EØS i 1992 etter *"at avtalen var klar"*.

Med EU-flagg på brystet ble Geir Moen europamester på 200 meter i 1994

En felles europeisk unionskultur?

Et EU-toppmøte i 1984 vedtok å satse stort på å få kulturarbeidere til å skape en felles euro-identitet eller unionsidentitet for å øke EUs popularitet. Sitden Norge er bundet til EØS-avtalen vedtok Stortinget 7. november 1995 en avtale om kultursamarbeid med Europaunionen. Regjeringa understreka at dette handla om *"å støtte kulturaktiviteter med en europeisk dimensjon"*.

"Internasjonalt kultursamarbeid. må være bygd på gjensidig respekt og på likeverd mellom stater og mennesker", sa Folkvord. Som begrunnelse for hvorfor RV sa nei til avtalen sa han at *"drivkrafta for kultursamarbeidet i EU-regi har vore og er å skape ein Euro-nasjonalisme som er heilt nødvendig for å bryte ned den folkelege motstanden i Europa mot unionsprosjektet"*. Som eksempel på hva dette kultursamarbeidet har resultert i, nevnte han at fjerde sats i Beethovens niende symfoni er blitt gjort til Euro-hymne, og denne skal spilles under alle EU-sponsete idrettsstevner. Disse stevnene er nå også lagt opp slik at også Geir Moen må løpe med Unionens stjerneflagg på brystet.

Ingen fra Sp eller SV tok ordet for å begrunne hvorfor de var **enige** med unionstilhengerne i at vi i Norge skal være med på å skape en euroidentitet.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Når Nybakk sier nei og Ap ja, hva stemmer Marit Nybakk da?

EUs oljedirektiv gjør det umulig å håndheve den lovbestemmelsen som har gjort at Norge både kunne foretrekke norske firmaer og ta distriktshensyn i oljepolitikken. Oljedirektivet krever at markedskreftene skal rå. Den gradvise innføringa av bestemmelsene i EUs oljedirektiv fram til 1995, ble en prøvestein på hvordan EØS-avtalen tvinger fram endringer i norsk oljepolitikk, og selve stortingsbehandlinga av direktivet ga et konkret eksempel på hvordan noen sentrale faglige tillitsvalgte i Ap driver politisk dobbeltspill.

Marit Nybakk på vei ut av Stortingssalen 12 .juni 1995 kl. 21.44.12

På årsmøtet i 1995 fatta Oslo Samorg. et klart vedtak om at "*Norge og EU har motstridende interesser i energipolitikken. Norge er nettoeksportør av olje og gass. EU er nettoimportør*" (...) "(Oljedirektivet) *er dermed et middel til å sikre at EU i større grad skal bestemme vår oljepolitikk*".

Inger Lise Husøy er stortingsrepresentant fra Oslo. Hun var møteleder på Samorgs årsmøte. Hennes stortingskollega og partifelle Marit Nybakk var også til stede, som leder i samorganisasjonen. Begge to stemte for dette vedtaket. De to framstående Oslo-representantene stod altså skulder ved skulder med sine fagforeningskamerater.

Saken kom opp til avgjørelse i Stortinget utpå kvelden 12. juni. Erling Folkvord påpekte i debatten at Husøy og Nybakk hadde stemt for Samorgs vedtak mot Oljedirektivet, og utfordra begge to til å ta ordet i debatten og forklare sin stemmegivning: *"Det vil ha stor interesse kva standpunkt dei tar, og korleis dei forklarer det"*.[50]

Ingen av dem tok utfordringa. De forble tause. Presidenten kunne notere seg at oljedirektivet ble godkjent med 71 mot 41 stemmer. En av ja-stemmene tilhørte Inger Lise Husøy. Marit Nybakk er registrert som fraværende under avstemninga. Hun forsvant stille og diskret fra plass nummer tre på Oslo-benken. Hun var tilstede ved voteringen kl. 21.43.38. Da Oljedirektivet ble tatt opp til votering, kl. 21.45.51 var hun vekk.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

«Flyktningeopposisjon» på regjeringas side

- Han ble henta av politiet og arrestert inne på den psykiatriske avdelinga her i Stavanger i formiddag. Nå sitter han arrestert like ved Fornebu. De skal sette han på flyet til Kamerun før kontorene åpner i morgen. Kan stortingsgruppa til RV gjøre noe?

Justisminister Gerd Liv Vallas politistyrker hadde ikke tid til å vente på at pasienten ble utskrevet

Dette var meldinga fra NOAS-lederen i Stavanger, Margaret Sanner, da hun ringte til RVs stortingsrepresentant litt før klokka ti en februar kveld i 1997. En kamerunsk asylsøker hadde fått avslag på søknaden om å få bli i Norge. Han hadde prøvde å ta sitt eget liv, i fortvilelse over avslaget og i frykt for hva som venta han i heimlandet. Noen venner fant han i tide og berga livet hans. Han ble tvangsinnlagt på psykiatrisk avdeling. Men heller ikke der var han trygg. Justisminister Gerd-Liv Vallas politistyrker hadde ikke tid til å vente på ei utskriving. De gikk inn og henta han på sykehuset. Mannens advokat som raskt hadde klaget utkastingsaksjonen inn for justisdepartementet, var samme ettermiddag blitt kontant avvist av en byråsjef. Muntlig og rask saksbehandling uten omstendelig ventetid.

Det er ikke så lett å nå de som styrer Norge etter klokka ti på kvelden. Et forsøk på å nå justisministeren var forgjeves. Like umulig var det å få tak i statssekretær Øystein Mæland. Han var på møte i Sveits. I 23-tida lyktes det å nå fram til justisministerens informasjonssjef Dagfinn Aanonsen, som var både høflig og vennlig. Statsbyråkrater bruker å være det når de får en henvendelse fra stortingshold. Men tross all velvilje, så kunne han ikke hjelpe Folkvord med å få tak i justsministeren. Han ba om forståelse for at det var svært sent og at han nødig ville ta ansvaret for å uroe henne på et slikt tidspunkt. Folkvord oppfordra informasjonssjefen til å vurdere hva som ville være mest ubehagelig for justisministeren: Enten å bli forstyrra nå ved midnattstid eller neste dag å bli stående ansvarlig for en arrestasjon inne på en psykiatrisk avdeling og en etterfølgende tvangsutkasting av en psykiatrisk pasient som enda ikke hadde kommet seg etter et selvmordsforsøk, og alt sammen gjennomført uten at justisministeren var blitt personlig kjent med saka. Informasjonssjef Aanonsen lovte å vurdere situasjonen og ringe tilbake seinere.

I ventetida tok Folkvord kontakt med redaksjonen i VG som bestemte seg for å følge opp saken med en gang. Da informasjonssjef Aanonsen ringte tilbake til Folkvord litt før klokka 01.00 om natta, hadde han klar beskjed å gi: - Man har besluttet at det ikke blir noen uttransportering i morgen.

Neste dag ble den unge kameruneren løslatt fra Askerpolitiets arrest og transportert tilbake til det psykiatriske sykehuset hvor han var innlagt. Og departementet forsikra at klagen hans skulle bli gjenstand for vanlig ankebehandling hos justisminister Gerd-Liv Valla. Han fikk altså ikke noe løfte om å få bli, men han slapp å bli sendt tilbake til heimlandets fengsel før

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

norske myndigheter hadde vurdert den siste anken fra advokaten hans.

Det har vært mange slike enkeltsaker i løpet av stortingsperioden. Noen få av dem har fått et slags "lykkelig utfall", i den forstand at overgrep fra statens side er blitt stansa eller i alle fall forsinka. Det er et typisk trekk ved det som kalles "flyktningeopposisjonen" i Stortinget — Sp, KrF, SV, V og RV — at det nesten bare er enkeltsaker det nytter å gjøre noe med i fellesskap. Så snart vi kommer inn på mer grunnleggende kritikk av regjeringas utlendingspolitikk, splittes også denne opposisjonen.

VG og RV fikk fart i justisdepartementet

Dette fikk vi klart demonstrert allerede etter noen få dager i Stortinget høsten 1993. Ett av de heite spørsmål den gangen, var om Norge skulle gi opphold til kosovoalbanere som hadde flykta fra det serbiske Milosevic-regimets forfølgelse. RV mente ja, og fremma et kort og enkelt forslag om at *"Kosovoalbanere som har flykta fra Kosovo skal få opphald i Norge"*. Dette synet fikk ingen tilslutning i Stortinget. *"Samtlige grupper som har uttalt seg i sakens anledning, har anbefalt sine representanter å stemme mot dette forslag"*, påpekte presidenten heilt korrekt før avstemninga.[51]

8 Onsdag 19. februar 1997 VG

INNLAGT: Den kamerunske asylsøkeren var innlagt på Rogaland psykiatriske sykehus. Klinikksjef Terje Bjøgeseid (lille bildet ovenfor) gjorde inn i natt og måndag utsendelser etter at Erling Folkvord (øverst) og VG hadde tatt opp saken.

Tvangsinnlagt asylsøker TATT PÅ SYKEHUS

AV EIRIK MOSVEEN

Klokken 13.30 i går gikk politiet til aksjon på Rogaland psykiatriske sykehus og pågrep en asylsøker som var innlagt til observasjon etter et dramatisk selvmordsforsøk for kun en uke siden.

Einer pågripelsen ble den 34 år gamle mannen fra Kamerun umiddelbart satt på flyet til Oslo — for deretter å skulle bli sendt ut av landet grytidig i dag morgen.

Dårlige overlevere Martin Vatland var asylsøkeren «utsatt deprimert og suicidal» da politiet troppet opp på lukket avdeling og pågrep ham.

Men klokken 00.30 i natt — etter at RVs Erling Folkvord og deretter VG rett før midnatt hadde kontaktet Justisdepartementet om saken — sendte departementet ut rundt

Skulle sendes ut i dag — Justisdepartementet ombestemte seg i natt

Tilfeldigvis ble han funnet av folk som kjenner ham. Da var han i bevegelse. Ved siden av hans seng lå

Vatland ved Rogaland psykiatriske sykehus:

— Pasienten ble innlagt som et selvmordsforsøk kom og

Ny undersøkelse

Statens helsetilsyn skal nok en gang undersøke om Sentralsykehuset i Akershus (SiA) opptrådte uforsvarlig da 81 år gamle Nicolay Bjerk fra Hjørl i desember i fjor.

Den tunge 81-åringen ble kjørt hjem fra sykehuset i Ski, og ble skuffet av på et jorde på Ullensaker i 16 kulsdegrader.

Hun ble funnet død etter at en nevø hadde skremt politi-

33 omkom i jordras

En jordras i Peru krevde 33 liv. Redog og minst 100 er forsvunnet. Ingeniørene fikk myndigheter. — Vi har funnet 33 døde så langt. Det er bekreftet. Under ... er det minst 100, sa Luis Torres Pacheco, borgermester i Abancay.

Kjellbjørg Lunde slo fast at det *"SV har sagt og meiner, er at kosovoalbanarar skal få mellombels opphald og vern i Noreg, og dette forslaget er ikkje i tråd med SV sitt syn i så måte"*.[53] Bondevik (KrF) slutta seg til Jacobsen og Lunde, med den tilføyelse at *"det er et helt ubeskyttet og åpent forslag hvis innhold det er vanskelig å få tak i"*.[54]

Uenigheten i Stortinget gikk på to spørsmål. or det ene om norske myndigheter skal drive en svært detaljert gransking av hjerter og nyrer hos flyktningene for å finne de få verdige som ikke skal kastes ut igjen med en gang. For det andre om de som slipper igjennom nåløyet, skal få avgjøre sjøl hvor lenge de vil være i Norge, eller om de bare skal få *"mellombels opphald og vern i Norge"*, slik SV uttrykte det.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

RV har utarbeidet en alternativ utlendingslov

Da flyktningemeldinga blei behandla i juni 1995, var RV det eneste partiet som avviste lovfesting avmidlertidighet. At flertallet på SVs landsmøte noen dager seinere inntok samme standpunkt som RV, det fikk jo ingen følger for stortingsbehandlinga. Men dette er nok et eksempel på at SVs stortingsgruppe forfekter ett standpunkt i år etter år, og så fatter et SV-landsmøte omsider et vedtak om et annet standpunkt, men gjenvelger en ledelse som står for den politikken som landsmøtet har avvist. I stortingsdebatten om flyktningemeldinga gjentok for øvrig den ene etter den andre av Aps talere at det var en enstemmig kommunalkomite som slutta seg til alle de vesentlige trekka i regjeringas flyktningepolitikk. Alle stortingspartiene utenom V og RV er med i kommunalkomiteen. RV ble dermed stående aleine om å avvise hovedtrekka i regjeringas flyktningepolitikk.

Våren 1997 har RV laga et fullstendig forslag til ny utlendingslov. Vi syns det er nødvendig å stille opp et helhetlig alternativ til den utlendingspolitikken som det i hovedsak er så bred enighet om i Stortinget. Dette lovforslaget bygger på at alle utlendinger skal ha de samme rettigheter som utlendinger fra EØS-land har i dag. Det betyr rett til å komme til Norge og være her i fire måneder f.eks. for å søke arbeid, uten å måtte få innvilga en tilatelse først. EØS-borgere kan gjøre det i dag, mens folk fra andre land ikke får komme i slikt ærend uten at de fra hjemlandet har søkt og fått arbeid i Norge. Den EØS-borgeren som klarer å få seg arbeid i løpet den korte perioden han kan være her uten å ha tillatelse, har i dag rett til å få bli her. RVs lovforslag betyr samme rett for alle. Lovutkastet er i samsvar med både flyktningekonvensjonen og barnekonvensjonen og andre internasjonale avtaler som Norge har forplikta seg til å oppfylle, og fjerner den vide muligheta regjeringa i dag har til å utøve rasistisk skjønn.

Dette lovutkastet skal behandles i Stortinget til høsten.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Drepe og dø på fremmed jord

Det har skjedd store endringer i norsk forsvarspolitikk på 1990-tallet. Stortinget har gjort alt klart for å sende norske soldater til krigsinnsats hvor som helsti verden. Den nye "out of area"-strategien til Nato, betyr at Nato kan gå inn i krigshandlinger hvor som helst i verden. Nato-operasjonen i Bosnia gir alliansen felterfaring i ledelse av flernasjonale styrker som snart kan komme til nytte i mer offensive aksjoner.

Stortinget har vedtatt en egen lov om bruk av norske militære styrker i utlandet og opprettet spesielle militære enheter som skal være klar til krigsinnsats utenlands på dagers eller timers varsel. Samtidig trappes det tradisjonelle invasjonsforsvaret ned, slik at Norges evne til å forsvare eget område mot fiendtlig angrep heller blir dårligere enn bedre.

RV er djupt uenig i denne militære omlegginga. I RVs første forsvarsdebatt i Stortinget sa Erling Folkvord at *"RV er for at Norge skal skaffe seg eit sterkt, nasjonalt og uavhengig forsvar som er bygd på bruk av konvensjonelle våpen. Vi foreslår å starte omleggjinga til eit slikt forsvar i 1994 med ei kostnadsramme som ligg omtrent ti prosent under det regjeringa foreslår å løyve til Nato-forsvaret"*.[55]

Da RV foreslo at Stortinget skulle be *"regjeringa utrede hva som må til for å utvikle et sterkt, nasjonalt og uavhengig forsvar utenfor Nato, basert på konvensjonelle våpen"*, oppfordra Rolf Ketil Bjørn sine partifeller i SVs gruppe til å stemme for det. *"Dette forslaget er i tråd med god SV-politikk gjennom alle år, og jeg syns det er bra at også andre partier slutter seg til det samme"*.[55b]

Forsvarsminsiter Jørgen Kosmo hissa seg opp over at Folkvord mener at norske soldater kan måtte drepe og dø for tyske og franske stormaktsinteresser

Nato-toppmøtet i januar 1994 ga Vestunionen en mer framtredende plass i utviklinga av Nato i Europa. Vestunionen blir, på motsetningsfylt vis, både viktigere innenfor Natos apparat i Europa og spiren til Europaunionens framtidige militærapparat. I tråd med dette begynte også den norske regjeringa ei nyorientering. Det ble laga planer for at norske styrker skal kunne settes inn i krig i utlandet, også i oppdrag for Vestunionen, selv om dette på kort sikt ble vurdert som lite aktuelt. Folkvord kommenterte dette i debatten om forsvarets 1995-budsjett: *"I framtida skal Norge ha ei usjølvstendig og underordna rolle i forhold il Tyskland og Frankrike, mens vi hittil har hatt den rolla i forhold til USA. I tillegg blir det nå lagt planer for at norske jenter og gutar skal drepe og døy for tyske og franske stormaktsinteresser"*.[56]

Forsvarsminister Jørgen Kosmo mislikte dette utsagnet og tok sterkt avstand fra *"påstanden om at det kulle være noen av våre allierte i Europa som skulle ha tanke om å la norske soldater drepe og dø i tyske og franske stormaktsinteresser. Dette er en så graverende påstand og et så graverende utsagn fra en*

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

folkevalgt stortingsrepresentant at jeg finner grunn til som forsvarsminister å ta avstand fra det her fra denne talerstol for at det hos våre nærmeste allierte ikke på noen måte skal bli oppfattet slik at noen representanter i den norske nasjonalforsamling tar avstand fra de allierte som planlegger for å komme oss til unnsetning i en gitt situasjon".[57]

Dette sitatet illustrerer hvor opphissa forsvarsminister Kosmo blir, når det snakkes tydelig om innholdet i Natos og Vestunionens strategi for "krig hvor som helst". Det hjelper bare så lite at han går utenom problemet og later som om dette handler om de alliertes planer om å komme Norge til unnsetning. Det er nettopp det det ikke handler om. Den norske utrykningsstyrken - som består av fly-, marine- og infanterienheter - er oppretta og trenes for å kunne være på den internasjonale krigsskueplassen på kort varsel. Flyskvadronen som er en del av utrykningsstyrken, har allerede hatt sin første fellesøvelse med det i krigssammenheng langt mer erfarne tyrkiske flyvåpenet.

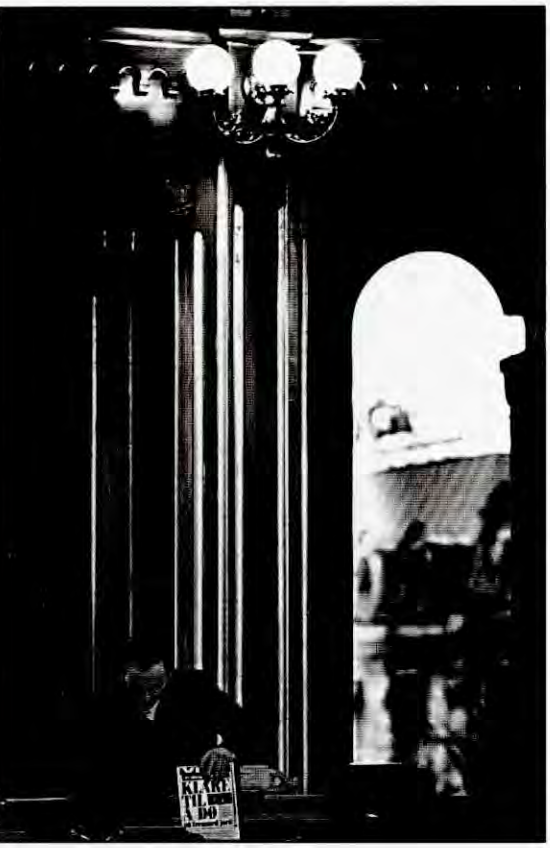

Forsvarskomiteen i Stortinget har også slått fast at det kan bli aktuelt å sende norske styrker til krigsinnsats uten at hverken FN eller OSSE (Organisasjonen for samarbeid og sikkerhet i Europa) har gitt samtykke. I innstillinga om bruk av norske styrker i utlandet slår flertallet fast at *"eventuell norsk deltakelse i (...) fredsoperasjoner uten formelt mandat fra FN eller OSSE, (...) vil måtte vurderes i hvert enkelt tilfelle og forelegges Stortinget".*[58] Dette betyr kort og enkelt at det allerede er laga en prosedyre for hvordan Norge kan beslutte å sende norske ungdommer ut i krigsoppdrag som er i strid med FN-pakta.

Den militære omlegginga går sin gang, sjøl om forsvarsministeren stikker hue i sanda. Offisersbladet reiste i 1995 krav om at *"regjeringen avklarer hvilke konsekvenser dette får for det nasjonale forsvaret"*, og mente for egen del at satsingen på militær utenlandsinnsats *"ser ut til å endre vårt forsvar fra et invasjonsforsvar til et intervensjonsforsvar".*[59]

Natos nye "out-of-area"-strategi fører til at norske soldater kan sendes **hvor som helst** for å forsvare "allierte" interesser

I desember samme år sendte TV2 en reportasje som viste hva den forsvarspolitiske omlegginga betyr i praksis. Introduksjonen til innslaget var at "*våre beste soldater er ikke gode nok til å delta i fredsopprettende tjeneste i utlandet. Det sier generalmajor Odd Vincent Sjøstad til TV2 og får støtte fra sjefen for Telemarkbataljonen. De mener at en profesjonell avdeling må opprettes dersom Norge skal bidra med elitesoldater til Natos utrykningsstyrke".*

Oberstløytnant Druglimo, sjef for Telemarkbataljonen (infanteridelen av utrykningsstyrken), var klinkende klar i sin vurdering: *"Jeg tror at vi i fremtiden, hvis vi skal få personell til å løse hvilken som helst oppgave i utlandet, så må vi ha profesjonelle (...) Hvis det politiske kravet er at vi skal delta i såkalte freds-*

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

skapende operasjoner— det vil si krig— så er mitt svar absolutt at den styrken, den må være profesjonelle som har meldt seg frivillig på de premissene."

Nyhetsoppleseren avslutta innslaget med å fortelle at *"prisen for en profesjonell avdeling spesialtrent på krig i utlandet kan bli høy. De fagmilitære frykter at en slik satsing vil svekke den nasjonale forsvarsevnen. Vi har for øyeblikket et forsvar på sparebluss, og dette blir som å plante en misteltein. Hvis den får gro i det uendelige, så dreper den treet den vokser i".*[60]

Bosnia-aksjonen som starta i desember 1995, er Natos første "out of area"-operasjon. I Stortinget understreka Johan J. Jacobsen (Sp) at *"i og med at denne Nato-operasjonen skal foregå utenfor Natos ansvarsområde, såkalt 'out of area', er det viktig for Senterpartiet å presisere at denne operasjonen skjer på anmodning fra FN".*[61] En enstemmig forsvarskomite mente at opprettinga av en nordisk-polsk brigade i Bosnia-styrken *"kan gi det nordiske forsvarspolitiske samarbeidet en ny og interessant dimensjon".* Folkvord var den eneste som kritiserte dette i Stortinget. Han pekte på at denne brigaden skal være en del av den amerikanske divisjonen i Tuzla-området. *"Slik sett har vi fått beskjed om at ein del av den nye dimensjonen er det at den nye typen nordisk forsvarspolitisk samarbeid skal vere heilt underordna USA sitt leiarskap."* Folkvord mente at dette i alle fall var ei markert nyorientering fra SVs side.[62]

Senterpartiets Jacobsen gikk enda lenger enn forsvarskomiteen og tok til orde for en tilsvarende *"felles nordisk utrykningsstyrke som på kort varsel kan stilles til FN s disposisjon".* Han tenkte seg dette i *"forlengelsen av de nordiske samarbeidserfaringer"* i Bosnia. Får Jacobsen sin vilje igjennom, kan det bety en fast nordisk eller nordisk-polsk utrykningsstyrke underlagt amerikansk lederskap.

SV finner et nytt sikkerhetspolitisk anker

Stortingsgruppa i SV har gjennomgått ei kraftig nyorientering i forsvarspolitikken i løpet av stortingsperioden. Da RV også høsten 1994 fremma sitt forslag om uavhengig forsvar utafor Nato, stemte SV i mot — men uten å begrunne det nye standpunktet. En begrunnelse fikk vi imidlertid høsten 1995. RV-forslaget som to år tidligere var *"i tråd med god SV-politikk gjennom alle år"* skulle SV nå stemme i mot, forklarte Rolf Ketil Bjørn, fordi *"det i grunnen er et unødvendig forslag".* Han føyde til at *"SVs alternative forslag i Forsvarskommisjonen av 1990 er et fullgodt svar på det dette forslaget peker mot".*[63]

Det er vanskelig å tro at dette var hele forklaringa. SVs innsats i forsvarskommisjonen måtte da være kjent for SVs gruppe også høsten 1993 da de støtta RV-forslaget?

En måned seinere fikk vi en mer utførlig SV-begrunnelse. I en politisk vurdering av Nato-samarbeidet i 1994 er SV ved partileder Erik Solheim blant anna med på å slå fast følgende politiske standpunkter:

"Nato-samarbeidet forblir ankeret i norsk sikkerhetspolitikk (...) Gjennom nye og bedre virkemidler kan Nato bidra til framveksten av et stabilt og tillitskapende sikkerhetssystem for hele Europa (...) Alliansen må fortsatt være det sentrale forum for konsultasjoner om sikkerhetspolitiske spørsmål av interesse for de allierte(...) Partnerskap for fred utvikler seg til å bli et meget vellykket instrument for å knytte

> **«Nato-samarbeidet forblir ankeret i norsk sikkerhetspolitikk(...) Gjennom nye og bedre virkemidler kan Nato bidra til framveksten av et stabilt og tillitskapende sikkerhetssystem for hele Europa(...)»**
> Erik Solheim, SV

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

de sentrale og østeuropeiske samt andre land ti alliansen..." For å fjerne enhver tvil er SV også med på utenrikskomiteens understreking av at *"Norge støtter Natos arbeid med utvidelsesspørsmålet."*[64] SVs eneste særstandpnkt var et lite tillegg der SV *"mener at den langsiktige målsetting for sikkerhetspolitikken må være at Nato, NACC, PFP og OSSE smeltes sammen i en alleuropeisk struktur"*.

De som husket SVs standpunkt fra Forsvarskommisjonen i 1990 og håpa at dette var ei arbeidsulykke, ble skuffa da de hørte Erik Solheim i Stortingsdebatten. Han snakka grundig om utvidelsen av Nato, kommenterte Høyres tidligere "hissighet" på dette punkt og konkluderte: *"Jeg føler at den felles innstilling som de fleste partier på Stortinget har i dette spørsmålet, nemlig at man skal gå sakte og forsiktig fram og ta tilbørlig hensyn til de baltiske land og til Russland, er en fornuftig holdning"*.[65]

Det var heller ingen andre fra SV som tok ordet hverken for å tilbakekalle eller for å moderere det nye standpunktet. *"Endelig har SV klart å ta et oppgjør med venstresida om Nato (...) Dette er glimrende!"* sa Hans Røsjordet i FrP da han i et intervju noen dager seinere gledesstrålende konstaterte at *"SV definitivt har sagt sitt gamle Nato-standpunkt farvel"*.[66]

Rolf Ketil Bjørn: Det er jeg som reperesenterer det autoriserte partistandpunktet

Stortingsgruppas kursendring har skapt splid innad i SV og skuffelse blant SV-velgere. Høsten 1996 gjorde Rolf Ketil Bjørn et forsøk på underkjenne SV-gruppas nye Nato-standpunkt uten at han lyktes helt. Han sa han var mot en utvidelse av Nato og mente Nato var uegna til å møte europeiske sikkerhetsutfordringer. Da Erling Folkvord konfronterte Bjørn med SVs ett år gamle syn på Nato som et sikkerhetspolitisk anker og spurte om *"det er SV eller Nato som har forandra seg frå desember i fjor og til no"*, svara Bjørn at *"jeg representerer i dette spørsmål det autoriserte partistandpunktet"*. Han var dessuten *"i stor grad uenig"*[67] i det SV hadde gått inn for i Nato-debatten året før.

Men klarheten ble ikke overveldende, ettersom Bjørn holdt fast på at SV skulle stemme mot å kreve utredning av et uavhengig forsvar utafor Nato. Begrunnelsen var nå at konsekvensen *"måtte være å opprette en ny forsvarskommisjon. Det kan jeg ikke se at det er noen grunn til akkurat nå, og derfor vil jeg oppfordre SVs gruppe om å stemme mot dette forslaget"*.[68] Bjørn stiller ikke til gjenvalg høsten 1997, men det kan vel godt tenkes at også SVs neste stortingsgruppe vil ha to standpunkter til Nato i løpet av fireårsperioden. Selv om de ut fra partiets 1997-landsmøte nokså sikkert vil starte med et nei-til-Nato-standpunkt, slik de gjorde rett etter siste valg.

Det handler om mer enn Nato-medlemskap

De nærmeste åra blir avgjørende. Norge fører nå en økonomisk utenrikspolitikk med svære investeringer utenlands. Norge er et imperialistland av middels størrelse. Alle tidligere imperialistland har forsvart sine økonomiske interesser militært når det har vært nødvendig. Den politiske utfordringa nå er å forhindre at norske ungdommer sendes til utlandet for å drepe og dø enten for norske økonomiske interesser eller for å forsvare allierte stormakters interesser.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

De tyrkiske generalene kan stole på Grete Knudsen

Hva er verst, en statsråd som lyver kaldt og kynisk, eller en statsråd som smilende og mildt lager nye ord for å skjule sannheta for folket?

Tanks - eller heter det: "Mobil enhet med selvforsvarstårn" i Grete Knudsens nytale?

Norges offisielle politikk er å ikke selge våpen til land der det er borgerkrig. På papiret har det vært slik siden borgerkrigen i Spania, med ett unntak i 1959 - da Ap-regjeringa solgte våpen til det cubanske regimet som forgjeves prøvde å nedkjempe Fidel Castro. Men i praksis er det annerledes. I våpeneksportreglene er Nato-land nemlig pr. definisjon regna som land der det aldri er verken krig eller borgerkrig.

Sommeren 1994 fikk RV opplysninger om at Norge leverte våpen til Tyrkia. I brev av 18. august s.å. ba vi handelsminister Grete Knudsen svare på om Norge på 90-talet hadde levert militært materiell som kunne brukes i krigen mot kurderne. I svarbrevet opplyste statsråden at Utenriksdepartementet "har gitt lisenser for eksport av *beskyttelsestårn...*". Det lød jo både snilt og humant, men vi lurte jo litt på hvorfor det var nødvendig med eksporttillatelse hvis det var snakk om verneutstyr.

Nærmere undersøkelser viste at det ikke finnes noe produkt med denne betegnelsen blant varer som er eksportert til Tyrkia! Begrepet var ukjent både i Forsvarsdepartementet og i Forsvarets Overkommando. Det var et ny-ord som statsråd Grete Knudsen hadde laga for å skjule at det handla om en ny type pansrede *rakettutskytingstårn* som ble konstruert og bygd ved Kværner-Eureka i Lier. Tårnet var tilpassa et amerikanskbygd panser-

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

kjøretøy som Tyrkia har mange av. Utstyrt med tow-raketter og det nye pansertårnet fra Kværner, fikk disse panservognene langt større ildkraft enn før.

"Sprengstoff uten selvstendig funksjon"

I det samme brevet innførte Knudsen uttrykket *"sprengstoff uten selvstendig funksjon"*. Det handelsministeren siktet til var stoffet *octol*. Det er en kjent sak at de fleste våpen og våpensystemer i dag består av mer enn bare sprengstoff. Sprengstoffet aleine utgjør ikke et komplett våpen. På den andre sida er et våpensystem uten sprengstoff verdiløst i militær sammenheng.

Ellers innrømma Knudsen at Norge leverte deler både til F-16-fly og til Penguin-raketter, men føyde så til at *"det dreier seg her ikke om tapspåførende militært materiell, som brukes mot personell"*. Dette er sannsynligvis første gang en Nato-statsråd hevder at Penguin og F-16 ikke kan påføre fienden tap og heller ikke kan brukes mot personell.

Tyrkia har kjøpt avstandsmåleren LP 7 frå Norge. Den er lett og presis og øker sjansen for at granaten eller raketten treffer og dreper slik den skal i krigen mot kurderne. LP 7 kan brukes både i felten og fra kamphelikopter. I brevet til RV i september 1994 innrømma Knudsen at hun nylig hadde gitt eksportlisens *for "reservedeler til avstandsmålere"*. Den siste LP 7-lisensen var datert 11. juli 1994. Da hun seinere ble spurt i Stortinget om *"ikke en militær avstandsmåler som gjør det lettere å treffe det man sikter på, (er) tapspåførende militært materiell"*, svarte Knudsen benektende og ville bare *"presisere at den håndholdte avstandsmåleren er et hjelpemiddel til å måle avstanden til en gjenstand"*.[69] Om "gjenstanden" for eksempel er et hus eller et kjøretøy med mennesker på innsida er åpenbart uinteressant.

Nato-land er pr. definisjon aldri i krig. Her er amerikanske «ikke-krigende» styrker under Golfkrigen

Men statsråd Knudsen har ikke nøyd seg med å påstå at våpen ikke er våpen. Etter at regjeringa tilsynelatende stansa våpenhandelen med Tyrkia i mars 1995, gikk hun et steg videre og hevda at våpeneksport ikke er det samme som salg av våpen!

Da RV sommeren 1995 spurte om hun etter 11. juli 1994 har behandla nye søknader om lisens for våpeneksport til Tyrkia, svarte hun i et brev datert 22. august 1995 at *"Utenriksdepartementet har innvilget fem lisenser for utførsel av militært materiell* ***som ikke gjelder salg***". Her står vi igjen overfor en språklig nyskaping: Norske bedrifter eksporterer våpen til Tyrkia på en slik måte at det *"ikke gjelder salg"*. Er det milde gaver, eller kanskje det er gratis våpenhjelp vi er forplikta til å yte gjennom Nato?

I et forsøk på å få statsråden til å forklare oss hva det da er snakk om, ba vi henne beskrive det økonomiske og juridiske innholdet i disse lisenspliktige transaksjonene mellom norske våpenprodusenter og tyrkisk militærvesen. Vi spurte henne spesielt om det var snakk om gaver, om garantiarbeid eller om andre former for utveksling av varer og tjenester som ikke krever betaling. Dette spørsmålet har hun, og de kreative språkkonsulentene i Utenriksdepartementet, så langt ikke svart på.

Men hun opplyste omsider at *"den økonomiske verdien av de leveransene*

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

som er foretatt på grunnlag av de lisenser som ble omtalt i mitt brev av 22. august i fjor, er oppgitt å være til sammen ca. kr. 21 millioner".

Da har vi følgende fakta: Norske våpenprodusenter har utført arbeid med å reparere eller oppgradere våpen eller våpensystemer som Tyrkia bruker. Arbeidet er utført i Norge. Verdien er 21 millioner kroner. Etter at arbeidet er utført, er våpnene sendt til Tyrkia. Det er ikke snakk om garantiarbeid. Det er ikke snakk om gaver. Men statsråden påstår hardnakka at disse våpenleveransene ikke er salg, verken av varer eller tjenester.

Kurdistan er idag okkupert av Tyrkia, Syria, Iran og Irak

Dette viser at Ap-regjeringa har utvikla språket som våpen. Siden RV begynte å stille spørsmål om våpensalget til Tyrkia, har statsråd Grete Knudsen laga nye ord og uttrykk som bare har hatt et formål: Å forhindre at folk skal få vite at den norske regjeringa leverer våpen til den tyrkiske krigen mot kurdernes nasjonale frigjøringshær.

Som herskekunst er dette mer utspekulert enn løgn.

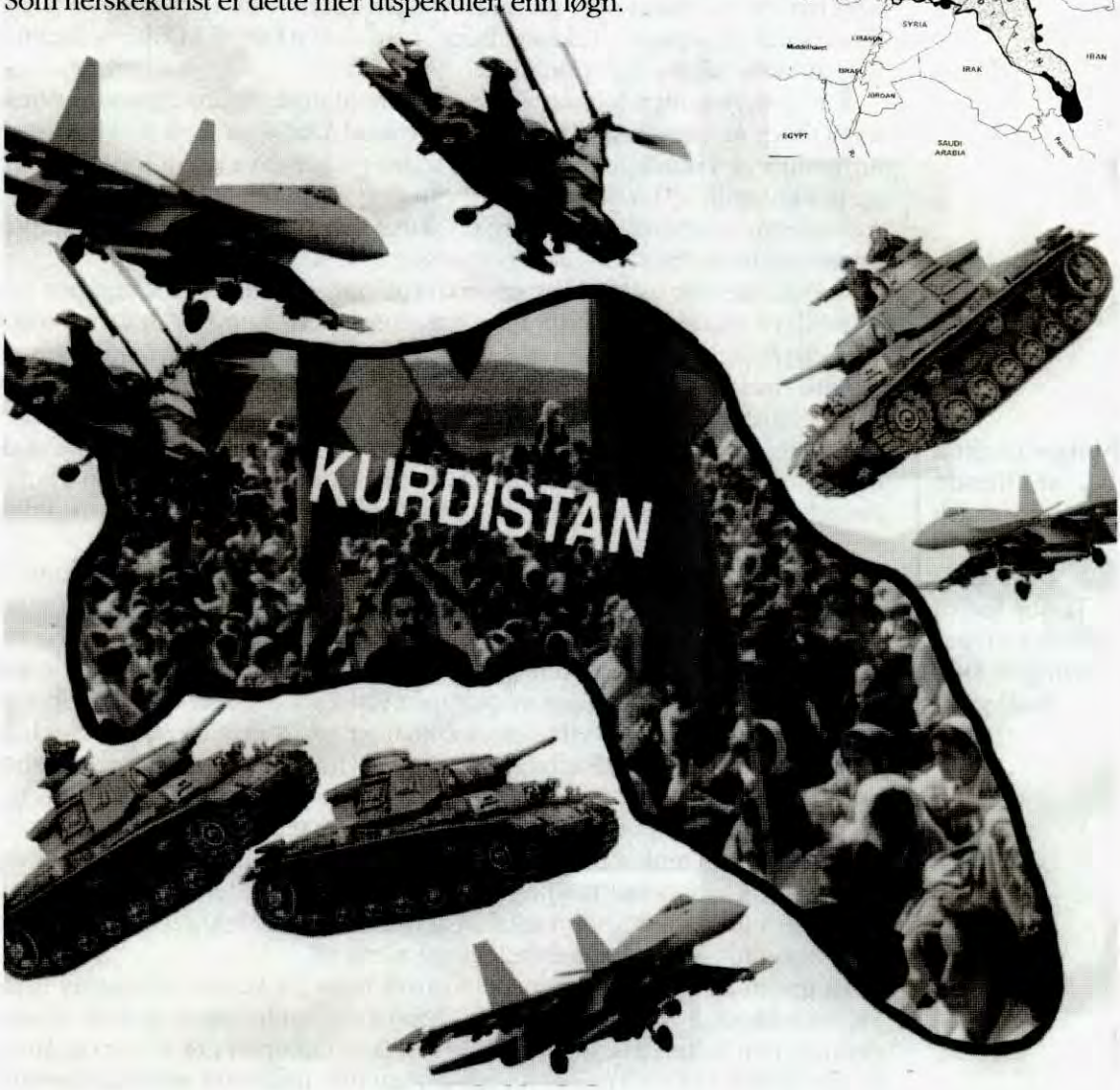

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Beskyttelsespris og Nobelpris

Siden først på 90-tallet har Asia-planen vært ett av de store prosjektene i Ap-regjeringas utenrikspolitikk. Det handler om allsidig tilrettelegging for å hjelpe norske kapitalister så de får innpass i de delene av Asia der lønnsomheten og profitten er aller høyest.

Da statsminister Gro Harlem Brundtland gikk av, mottok hun en velfortjent hyllest fra utadvendte næringslivsledere som roste henne for å være en fenomenal "døråpner". Takksigelsene, som stod på trykk i Dagens Næringsliv, var både tallrike og oppriktige.

Å investere i utlandet kan være usikkert. Statoil, Hydro og andre norske kapitalister er foreløpig tilbakeholdende med å satse stort på de enorme naturressursene i nordlige Russland fordi landets lovgivning enda ikke er stabil og positiv nok, sett fra en norsk investors synsvinkel. Man stoler ikke på at russiske myndigheter vil forsvare en norsk investors rettigheter. Kapitalister investerer helst i land der slike problemer er løst.

Å redusere slik usikkerhet, er en del av Asia-planen. 26. november 1991 skrev daværende oljeminister Finn Kristensen derfor under *"Avtalen mellom Norge og Indonesia om gjensidig fremme og beskyttelse av investeringer"*. Suhartos regime i Indonesia er svært dyktige på dette feltet. Men "beskyttelsen" er ikke gratis. Suharto ga de norske forhandlere klar beskjed at det ikke kom på tale å "beskytte" norske investeringer uten at den norske regjeringa erklærte at det okkuperte Øst-Timor er en del av Republikken Indonesia. Gro Harlem Brundtlands regjering mente at det var en grei pris, særlig hvis en kunne unngå pinlig oppstuss heime i Norge.

Norge godtok stilltiende indonesisk herredømme over Øst-Timor for at norske investeringer skal beskyttes

Den engelske originalteksten sier at avtalen omfatter Kongeriket Norge og "The territory of The Republic of Indonesia **as defined in its laws ...".** De fem uthevete orda betyr Indonesia ***"slik det er definert i indonesisk lov"***, og er ei presisering av at Norge i denne sammenhengen ser bort fra FN-vedtak og godtar Indonesias egen definisjon av okkupert Øst-Timor som en del av Indonesia. Disse fem orda ble utelatt fra den norske utgaven av avtalen som finnes blant annet i Stortingets arkiv. På direkte forespørsel fra RV bekrefta daværende handelsminister Grete Knudsen at dette er det eneste tilfellet der Norge har inngått en avtale som bruker et slikt uttrykk for å beskrive et lands utstrekning.

Suharto, som tenker business, hadde neppe innvendinger mot en slik Ap-finesse for å lure norsk heimepublikum. Suharto hadde jo dessuten fått det han ville, ettersom det står i avtalen at det er engelsk tekst som gjelder, dersom det er forskjell på engelsk og norsk versjon.

På grunn av avtalen kan norske firmaer hente ut svære fortjenester under Suhartos blodige beskyttelse. Bloms Oppmåling har for eksempel tatt på seg å definere den folkerettsstridige midtlinja mellom okkupert Øst-Timor og Australia. En NORAD-garanti reduserer militærregimets utgifter til grensedefineringa.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

To uker før avtaleunderskrivinga i 1991 ble 200 mennesker drept like ved Santa Cruz-kirkegården i hovedstaden Dili på Øst-Timor. "Gaten var full av lik, og soldatene fortsatte å skyte på dem som holdt seg oppreist", fortalte den amerikanske journalisten Alan Nairn som var øyenvitne da Suhartos spesialstyrker slo til mot en fredelig demonstrasjon.[70] Daværende utenriksminister Thorvald Stoltenberg sørget for at den humanistiske norske protesten nådde verdenspressa i god tid før oljeminister Kristensen skrev under avtalen som anerkjenner den okkupasjonen de 200 drepte hadde kjempa mot.

Det var Trejeverdenmagasinet X som først avslørte hvordan Ap-regjeringa prøvde å skjule at den hadde godkjent okkupasjonen av Øst-Timor. RV stilte spørsmål i Stortinget om *"korfor har Noreg gjeve økonomisk støtte til eit folkerettsstridig oppmålingsprosjekt som hjelper okkupantregimet i Indonesia, eit langt stykke vidare i deira strev for å få definert den fram til no ikkje-eksisterande delelinja mellom Australia og Aust-Timor"*. Statsråd Stoltenberg nekta for at det er gitt statsstøtte og påsto at *"Bloms Oppmåling foretar ikke noen avgrensning"*. *"Det Bloms Oppmåling gjør,"* sa han, *"er å utarbeide digitale kart for de indonesiske farvannene (...) for å bidra til økt sikkerhet for all tankfarten som går i området"*. Et prosjekt for å redde menneskeliv, med andre ord.

Styreformannen i Bloms har imidlertid stadfesta overfor Klassekampen *"at hans firma har underskrevet en avtale med indonesiske myndigheter om å definere midtlinja mellom Australia og Øst-Timor i Timor-havet"*. Stoltenberg burde vært redelig nok til å innrømme dette.

Da Stortinget i november 1996 diskuterte sammenhengen mellom utenrikshandel, bistand og menneskerettigheter, fremma RV forslag om å endre avtalen *"slik at man får tatt ut den delen av avtaleteksten som sier at okkupert Øst-Timor er en del av republikken Indonesia"*. Forslaget fikk 22 stemmer. Det var Sp og en enslig SVer som støtta RV-forslaget. Flertallet i SV-gruppa fulgte partileder Erik Solheims oppfordring. Han sa at *"det å kreve en reforhandling av avtalen vil være å gå veldig langt i retning av å innrømme det motsatte av hva vi faktisk ønsker skal være inntrykket av den. Det vil være å gå veldig langt i retning av å innrømme at Indonesias fortolkning av dette er den rette, at Øst-Timor er en del av Indonesia, og at Norge har innrømmet dette tidligere, og at man altså nå vil gjøre det om. Det tror jeg ikke vi er tjent med"*.[71]

Jens Stoltenbergs reise til Indonesia var et ledd i den norske regjeringas Asia-plan

12 dager etter denne avstemninga mottok biskop Belo og Ramos Hortha Nobels Fredspris for sin kamp for Øst-Timors sjølstendighet.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Forbudte spørsmål og farlige svar

"Erling Folkvord! Man skal respektere presidentens avgjørelser". Presidentklubba smalt gjentatte ganger i den polerte bordplata fredag 13. desember 1996 da Furre-saka sto på Stortingets dagsorden for første gang. Kirsti Kolle Grøndahl, Stortingets språklige vaktmester godtok ikke at RV-representanten omtalte Arbeiderpartiregjeringens bruk av hemmelig politi som en samfunnsmessig kreftsvulst.[72]

Stortingspresidentens vaktmestergjerning er mere enn språkrøkt. Presidenten passer også på at ubehagelige spørsmål ikke en gang blir ført opp på de folkevalgtes dagsorden.

I mai 1996 kort tid etter at Lund-rapporten ble offentliggjort, luka presidentens politiske kvalitetskontroll ut følgende spørretimespørsmål til statsminister Gro Harlem Brundtland: *"Ein rettsstat har offentleg kjende reglar om kva slags handlingar som gir politiet rett til å gripe inn mot den enkelte. Promillegrensa på 0,5 er eitt eksempel på dette. Vil regjeringa foreslå reglar som viser kva fo organisasjonar, handlingar og meiningar nordmenn må halde seg unna viss dei skal sleppe å bli forfølgt av regjeringa sine hemmelege tenester?"*[73]

Spørsmålet ble avvist fordi presidenten *"kan avvise spørsmål om saker som er under behandling i komiteene"*[74]. Men det var ingen stortingskomite som hadde forslag om å lage slike regler til behandling. Det må ha vært andre og uuttalte grunner til at spørsmålet ble avvist. Var dette et farlig eller urimelig spørsmål?

Noen uker seinere fikk vi ei bekreftelse på hvor sentralt dette spørsmålet er. Siden 1950 har Straffelovens paragraf 104 a hatt et forbud og strafferegler retta mot *"privat organisasjon av militær karakter"* og *"forening eller sammenslutning som har til formål ved sabotasje, maktanvendelse eller andre ulovlige midler å forstyrre samfunnsordenen eller oppnå innflytelse i offentlige anliggender"*.

Lund-rapporten avslørte at det har foregått en massiv overvåking av venstresida

Det sensurerte spørretimespørsmålet ble svært aktuelt da høyesterettsadvokat Hans Steenberg-Nilsen og høyesterettsdommer Jens Bugge sendte brev til Stortinget der de hevda at denne for de fleste helt ukjente, og i straffesakssammenheng til da ubrukte, bestemmelsen i straffeloven gir grunnlag for å iverksette telefonavlytting og andre kontrolltiltak mot *"personer som med grunn mistenkes for å delta i eller støtte organisasjoner med et slikt formål"*. Stenberg-Nilsen og Bugge har til sammen ledet Kontrollutvalget for Overvåkingspolitiet i 11 år fra 1984 til 1995.[75]

Det sentrale poenget hos Bugge og Stenberg-Nilsen er at Overvåkningspolitiet, eller andre statlige organer som handler på regjeringas vegne, har rett til å lage seg en hemmelig fortolkning av en ukjent lovbestemmelse. På dette grunnlaget kan de iverksette omfattende overvåkning og forfølgelse av personer med tilknytning til organisasjoner som de til ulike tider har lyst til å ta. Dette fører til at varierende antall organisasjoner er "ulovlige" for de hemmelige tjenester, uten at noen av organisjonenes medlemmer vet om det. Overvåkingspolitiet laga f.eks. en slik hemmelig liste i 1984 over ca. 30 organisasjoner med detaljerte retningslin-

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

jer for hvordan registrering skulle foregå.[76]

Kåre Willoch og andre har påberopt seg en slik tolking av paragraf 104 a. I 1996 og 1997 har de argumentert som om det helt siden 1970-tallet har vært velkjent at AKP har vært en ulovlig organisasjon i Norge. Dette etterpåkloke juristeriet fikk et solid skudd for baugen gjennom en kommentar fra professor dr. juris Johs. Andenæs. Andenæs omtaler lovendringa i 1950 slik: *"Jeg var selv med på revisjonen av loven den gang, men det var Justisdepartementet som hang på denne bestemmelsen. Den kom inn i loven uten noen spesiell diskusjon. Siden har den levd sitt stille liv i lovsamlingen... Jeg er ikke sikker på at man har vært klar over denne paragrafen før nå. Det er jo først i forbindelse med Lundkommisjonen at den har dukket opp til overflaten igjen".*[77]

Vaktmester Kirsti Kolle Grøndahl passer på at "upassende" spørsmål ikke blir stilt

Samtidig som paragraf 104 a kom inn i Straffeloven i 1950 vedtok Stortinget beredskapslovene.[78] Dette er lover som gir regjeringa en rekke fullmakter til å gripe inn også overfor indre uroligheter ikke bare i krig, men også hvis rikets selvstendighet skulle bli truet av andre grunner.[79] Paragraf 104 a kom inn i straffeloven etter en politisk debatt der Stortinget endte opp med å vedta en lov som gir regjeringa grunnlovsstridige fullmakter. Fullmakter som fortsatt ikke er trukket tilbake.

Da tidligere statsminister Gro Harlem Brundtland i januar 1997 fikk spørsmål om tolkningen av paragraf 104 a i Kontrollkomiteens høring, slapp hun unna med å si at *"jeg har ikke hatt noen krystallklar oppfatning av den lovparagrafen og den tolkningen før etter jeg har lest dette. Altså, jeg har ikke noen gang diskutert fintolkningen og grensedragningen av bruken av den paragrafen i noen sammenheng".*[80] Brundtlands svar bekrefter at det var politisk bekvemt for statsministeren å ha et presidentskap i Stortinget som sørga for at hun slapp å besvare ei prinsipiell utfordring om rettsstatsprinsippene.

Dette er ikke eneste gang at visepresident Edvard Grimstad (Sp) har nekta RV å stille spørsmål om de hemmelige tjenestene. Det skjedde på nytt i januar 1997. Stortingsgruppa hadde mottatt kopi av deler av arkivet til ei lokal gruppe i den hemmelige Stay Behind-hæren. Brev og andre dokumenter fra en tiårsperiode tegna et tydelig bilde av at man brukte av forsvarsbudsjettets tid og penger til helt andre ting enn okkupasjonsberedskap. Folkvord leverte derfor følgende spørretimespørsmål retta til forsvarsminister Jørgen Kosmo:

Vise-vaktmester Edvard Grimstad passer på at "upassende" spørsmål ikke blir stilt

"Statsråden har forsikra Stortinget at Stay-Behind ikkje har drivi med "kartleggjing av norske borgere på politisk grunnlag i fredstid". På 70-tallet sende leiinga i Stay-Behind ut sirkulære med namnelister og annan informasjon om lovlege, politiske organisasjonar i Norge, og Blue Mix-sjefen[81] *skreiv at 'Personlig tror jeg også at det er 'alvor', men jeg vil ikke komme med kommentarer. Les og døm selv.' Kvifor sa forsvarsministeren i Stortinget 6. desember 1995 at dei ikkje dreiv med slikt?"*

Spørsmålet var begrunna i et unikt kildemateriale som hverken Lundkommisjonen eller Stortingets kontrollkomite hadde hatt tilgang til. Men det politiske vaktmesterkorpset sa et absolutt og ugjenkallelig nei. Dette spørsmålet tillates ikke framført i Stortingets spørretime.

Da tidligere statsminister Per Borten fikk høre om avgjørelsen sa han: *"Skal det være slik, kan de jo like godt legge ned hele spørretimen".*

Spørretimen skal jo være en mulighet til å reise hvilke som helst politiske spørsmål. Hva slags presidentskap er det som bruker makta si til å kneble den politiske debatten i selve Stortinget? Og hvorfor rammer denne sensuren problemstillinger som grenser inn mot de omstridte fullmaktene regjeringa fikk i desember 1950?

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Porsche-doktor'n og RV mot Telenor-Hermansen

RV tar folk på alvor. For å si det på stortingsdialekt: RV 'legger til grunn' at mannen i gata er mer sannferdig og pålitelig enn veltalende statsråder og deres lydige hjelpere i byråkratiet.

En novemberkveld fikk Folkvord en litt uvanlig telefonoppringing:

- Jeg kan bevise hvor lett det er å få Telenor til å sette i gang avlytting, sa telefonstemmen på brei hedmarksdialekt.

- Har bevis for at de ikke følger de fine reglene med rettslig kjennelse osv. De bryr seg ikke om de reglene i det hele tatt. Det er nok at en politimann ringer til Telenor og sier et telefonnummer. Så begynner de å rigge opp avlytting. Jeg har lydbandopptak som beviser at den som steller med telefonavlytting for Telenor her på Hamar, er villig til å rigge opp avlytting med en gang, uten noen videre spørsmål.

Det var bilmekaniker Alf Rønning som var på tråden, blant kunder og venner kjent som Porsche-doktor'n på Nes. Han hadde ei lang og detaljert historie som, forsiktig sagt, virka usannsynlig. Kunne Telenor være så til de grader likegyldige med lov og rett og vedtatte spilleregler? Rønning hadde spurt både Dagbladet og VG om de ville skrive om det han hadde erfart og tatt opp på lydband. Det ville de ikke. Å ringe til RVs stortingsrepresentant ble en slags siste utvei.

Hvem skulle vi stole på her? Alf Rønning snakka tydelig og virka truverdig. Men det han fortalte, var jo i likhet med Stay-Behind-arkivet hinsides selv det som Lund-kommisjonen hadde avdekka.

Noen uker seinere, en svart og regntung desemberkveld, lot Folkvord Storting være Storting og fikk lånt seg en bil for å kjøre oppover til Porsche-doktor'n. Alf Rønning tok vel i mot. Sjøl om det var gått såpass lang tid at han hadde begynt å lure på om RV ikke var mere verdt enn Dagladet og VG. Han fortalte historia si på nytt. Til en tilhører som fulgte med i detaljene for å høre om det var avvik fra det han hadde fortalte på telefonen eller om det ellers var noe som ikke stemte. Det var verken uoverensstemmelser eller selvmotsigelser. Mannen virka ærlig, og nokså oppgitt over at han ikke ble trodd noe sted. Så tok han fram en svær kassettspiller og en kassett som begge hadde sett bedre dager. En oransje kassett av årgang 1978, og som opprinnelig hadde inneholdt *"The hits of Bonnie Tyler"*.

Bak hakkinga og ulyden, var det lett å høre hva som hadde skjedd en høstkveld i oktober 1994:

Alf Rønninga slår 180 og kommer til Opplysninga på Tynset. Han sier han er politi Veen på Hamar og spør om de kan hjelpe han med å få ordna ei avlytting. Han får råd om å ringe et kontor på Hamar, og gjentar spørsmålet sitt der. Der får han beskjed om å snakke med noen på RDS'en. Politi Veen spør forundra hva RDS'en er, og får forklart at det er Regionalt driftssenter. Han prøver å dekke over blunderen og late som han sjølsagt visste det.

Så ringer han til Regionalt driftssenter, sier han er Veen hos politiet på

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Hamar og vil ha ordna ei avlytting. Uten nærmere spørsmål får han høre at den som steller med avlytting, har gått heim for kvelden. Men han får navn og privatnummer. Så ringer "Veen" til den strengt sikkerhetsklarerte telenor-ansatte på Hamar. Mannen som har en så hemmelig funksjon at bare noen få innvidde i Telenor vet hva han steller med, får en telefonoppringing fra en politimann som han ikke kjenner og aldri har hørt om. Følgende samtale kommer harkende ut av den slitte kassettspilleren på kjøkkenbordet hos Alf Rønning:

I gjengivelsen nedenfor har vi bare kalt avlyttingseksperten "Telenor". Han presenterte seg med sitt virkelige fornavn da Rønning ringte.

Bonnie Tyler måtte vike plass for historien om hvor lett det er å få ordna telefon-avlytning for "Veen" fra Hamar politi-kammer

Telenor: "Per Tore"
Alf Rønning: Ja, "Per Tore", Det er Veen
Telenor: Hvem?
Alf Rønning: Veen
Telenor: Veen?
Alf Rønning: Ja
Telenor: Sier meg lite.
Alf Rønning: Ja, det gjør vel det.
Alf Rønning: Jeg ringer fra Gjøvik politikammer, da
Telenor: Jaha
Alf Rønning: Kunne jeg få en avlytting?
Telenor: Eeh.
Alf Rønning: Om det så var i kveld?
Telenor: På Hamar?
Alf Rønning: Ja
Telenor: Nummer?
Alf Rønning: Skal vi sjå. Det er 68 63 5, 4, 9, 4

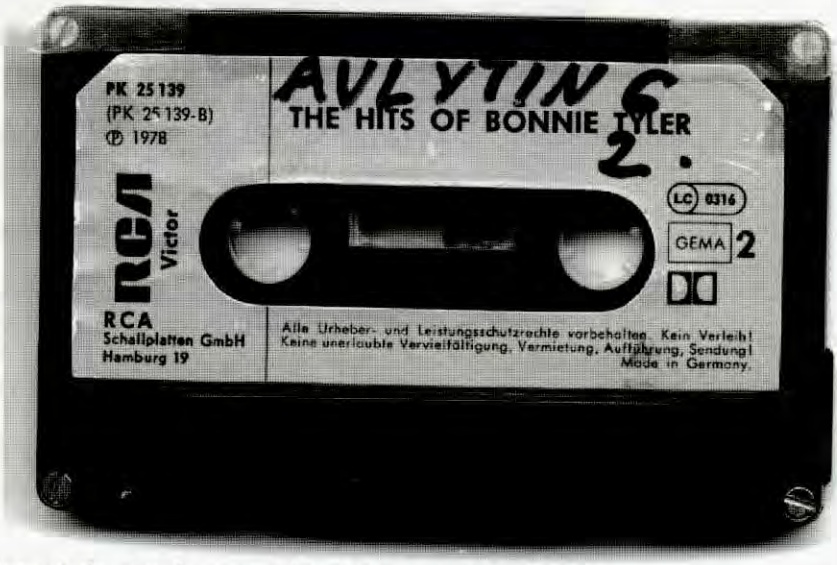

Telenor: Saken er den at jeg må da. Du skjønner det at det er noe som heter utstyrsnummer i dag. (Skurring på tapen, utydelig) Jeg skal se om jeg finner igjen nummeret i sentralen
Alf Rønning: Hmm
Telenor: Så må jeg ha tak i et utstyrsnummer, for det står ikke på telefonnummer lenger. Sentralene er ikke notert etter telefonnummer. For å få tak i det utstyrsnummeret så er jeg avhengig av folk på kartoteket, og det har ikke jeg tillatelse til sjøl.
Alf Rønning: Å ja, så du må ha hjelp til det der, altså.
Telenor: Må ha hjelp.
Alf Rønning: Ja.
Telenor: For å finne ut hvilket utstyrsnummer det der telefonnummeret der har.
Alf Rønning: Å, fader. Jeg trudde det var enkelt for deg, jeg.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Telenor: Jaa
Alf Rønning: Det er lenge siden jeg drev med dette her, skjønner du. Det er ikke så ...
Telenor: Nei, vet du, det som har skjedd nå, er at etter digitaliseringa, ikke sant, så har det blitt litt annerledes med det med nummer og ... de nummera i sentralene. ... Det, det går ikke på nummer lenger, faktisk. Det går på utstyrsnummer. (Skurring på tapen, utydelig)
Alf Rønning: Ja, vel, men lar det seg ikke gjøre i kveld å få gjort dette, altså?
Telenor: Heh. Altså da... Jeg skjønner i og med at du ringer hit nå, at du vil... og ber om å få det gjort, så er det veldig viktig for dere
Alf Rønning: Ja, det er det det er, vet du.
Telenor: Det skjønner jeg godt.
Alf Rønning: Der er jeg litt i beita, altså. Så jeg lurte på om du kan ..
Telenor: Det er det at du vil ha det gjort så fort som mulig og da, skjønner jeg
Alf Rønning: Ja, det er akkurat det, du får heller få litt ekstra for det. Noen kroner får du
Telenor: Ja, altså det spiller ingen rolle det, for det ...
Alf Rønning: Hvis du kan få det til, altså, for at da ...
Telenor: Vi gjør jo det
Alf Rønning: Kan vi ta det opp med ... med disse ...
Telenor: Sånn rent prinsipielt så er vi i Televerket, i følge reglementet forplikta til å ta sånne oppdrag, så den saken er jo grei.
Alf Rønning: Ja
Telenor: ... og det skjer ofte at vi gjør det på overtid, eller på kveldstid ...
Alf Rønning: Ja
Telenor: Så sånn sett, så prinsipielt så er det ikke noe å si på at vi gjør det, men jeg kan godt gjøre det og, hvis jeg er i stand til å gjøre det, sånn rent teknisk...
Alf Rønning: Ja, for det at jeg trur du kommer til å få en ekstra belønning for det, altså
Telenor: Ja, det er ikke derfor jeg gjør det, iallfall (latter)
Alf Rønning: Nei da, jeg veit det, men hvis at du gjør det så skal jeg i hvert fall sørge for at du får litt ekstra for det.
Telenor: Ja, ja."

Samtalen fortsatte til ei stund etterat side to av Bonnie Tyler-låten var erstatta med nytt opptak. Siste del av samtalen var derfor ikke bevart. Telenors mann snakka åpenhjertig om at det ville bli litt strev med å få alt ordna i løpet av kvelden. En av årsakene til det var at avlyttingskapasiteten på Hamar var fullt utnytta denne kvelden. Han ville bli nødt til å kople ut ei av de igangsatte avlyttingene, *"fordi at vi har såpass mye på gang akkurat nå"*, som han uttrykte det. Men også det lot seg gjøre, ettersom han skjønte at dette var viktig for Veen.

Hva skulle vi tro? Alf Rønning virka fortsatt troverdig. Og lydbandopptaket var jo der. Men likevel? Var det mulig at Telenor og politiet i fellesskap var så likegyldige med lover og regler at dette kunne ha skjedd? Folkvord stillte mange spørsmål for å få flest mulig detaljer om hva som var skjedd både før og etter, og sa til Alf Rønning som sant var, at han fortsatt syntes han virka troverdig. Men

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

han sa også at han var nødt til å gjøre en del undersøkelser for å få bekrefta at det virkelig var sant det han nettopp hadde hørt. Det ville også ta tid til å drøfte med andre i RV hvordan vi kunne handtere denne saka. De brukte også en del tid på å diskutere hva slags mottiltak Alf Rønning sjøl måtte være forberedt på. Rønning ble ikke skremt av det. Han hadde forlengst tenkt igjennom at det var mektige krefter han utfordra, men han mente han kunne føle seg nokså trygg. Han nevnte også i forbifarten at broren til overvåkingssjef Ellen Holager Andenæs er blant de fornøyde kundene på bilverkstedet hans.

Slik kobla Televerket opp telefonavlyttningen av Peder Martin Lysestøl

På heimturen ble det god tid til å tenke. Skodde, regnbyger og enda svartere desemberkveld. Hadde heile turen vært heilt bortkasta? Kunne virkelig dette lydbandopptaket være ekte vare? Eller var det en avansert bløff? Og om det trolig var ekte, var det noen som helst sjanse til å få Telenors ledelse til å innrømme det? Folkvord oppsummerte litt mismodig, mens skodda ble tjukkere og tjukkere, at Porschedoktor'n på Nes ville ha små sjanser mot Telenordirektør Hermansen og alle hans mektige medspillere.

"Du er den eneste mannen i Norge som får denne gratis", hadde Alf Rønning sagt da han ga fra seg den utrangerte kassetten før de skiltes. Og han forsikra at RV sto fritt til å bruke lydbandopptaket.

Vel tilbake i Oslo bestemte vi oss for å undersøke saka grundig. Gruppekontoret laga en nøyaktig utskrift av innholdet på kassetten. Vi så fort at vi trengte mange hjelpere. Vi starta med å be journalist Finn Sjue om ei vurdering. Så tok vi kntakt med den avdelinga på SINTEF i Trondheim som er eksperter på å finne ut om et lydband er ekte eller om det er en eller annen form for montasje. De kunne gjøre en jobb for oss, hvis RV bare ville betale ettr gjeldende timesatser. Partiledelsen ga klarsignal for at den var villig til det, hvis det var nødvendig.

Men kanskje det ikke var nødvendig. Kanskje vi kunne stole på ekspertise i egne rekker? En henvendelse til gjengen som driver Radio RV i Tronheim falt heldig ut. Vi sendte kassetten, og et brev som forklarte situasjonen, med en person som likevel skulle reise nordover. Nærradiofolka på sin side jobba raskt og effektivt. I romjula fikk vi to kassetter i retur fra Trondheim, det vil si en ekstra støyfiltrert versjon i tillegg til Rønnings oransje.

En hjelper i Radio RV-gjengen hadde ringt til Telenors sikkerhetsklarerte ekspert på Hamar for å få en ny stemmeprøve. Oppringeren forklarte at han skulle skrive ei oppgave om slektsgransking og forflyttingsmønster i Norge og ba om å få stille noen spørsmål om dette. Deretter ble dette nye opptaket

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

og Rønnings gamle opptak avspilt for språkforsker Arne Kjell Foldvik ved Universitetet i Trondheim. Etter å ha vurdert begge opptakene, konkluderte han med at det Rønnings opptak var en virkelig samtale, og ikke en montasje av et eller anna slag. Foldvik sa også at det var den stekeste grad av sannsynlighet for at han hadde hørt samme person på begge opptak.

Vi var likevel ikke fornøyd, selv om hver undersøkelse vi gjorde bekrefta Rønnings framstilling. Vi forklarte problemstillinga for en sakkyndig person som har bistått stortingsgruppa i noen saker som gjelder telekommunikasjon. Da han fikk forklart innholdet av lydbåndopptaket, sa han straks at dette måtte være en eller annen form for bløff. Men han tok seg tid til å lytte til heile opptaket. Da han hørte de innledninssetningene der Telenors sikkerhetsklarerte mann går rett inn i en samtale med en helt ukjent person, gjentok han at dette måtte være en konstruksjon. Men etterhvert som han hørte den Telenoransattes beskrivelse av tekniske detaljer, så endra han syn. Han konkludete - litt motvillig - med at alt som ble sagt, det stemte med hvordan de tekniske systemene faktisk virka på den tida det var snakk om. Han ville ha noen dager på seg for å vurdere noen detaljer nærmere. Så konkluderte også han med at dette, forunderlig nok, måtte være ekte.

Resultatet av undersøkelsene var entydige. Ingen av de som hadde sjekka lydbåndet hadde funnet noe som kunne svekke Alf Rønnings framstilling. Vi bestemte oss for å kjøre saka.

Mandag kveld 6. januar ringte Folkvord til Telenors hemmelige avlyttingsekspert på Hamar for å konfrontere han med det materialet RVs stortingsgruppe hadde mottatt. Da han fortalte hva RV alt visste, bekrefta den telenoransatte innholdet i den samtalen han hadde med Rønning den aktuelle høstkvelden i 1994. Det ble ikke nødvendig å fortelle at Rønning tok opp samtalen på lydbånd. Men Folkvord fortalte at han anså lovbruddene som så alvorlige at han ville varsle statsråd og rette vedkommende for øvrig. Den telenoransatte avslutta samtalen med å be RV prøve å holde navnet hans unna offentligheten. *"For du skjønner, det er hemmelig at jeg steller med slike ting"*, sa han.

Dermed var det ikke mere som kunne undersøkes. Rønnings utrolige historie var sann! Og dessuten bekrefta av den andre hovedpersonen. Dagen etter mottok samferdselsminister Sidsel Rønbeck og justisminister Anne Holt brev fra RV med en gjennomgang av sakas fakta og seks spørsmål knytta til Rønning-saka:

"Han som gir seg ut for å vere politimann, gjer fleire "feil" utan at den Telenor-tilsette aner uråd. Sjøl da politimannen faktisk lover å ordne det slik at han får litt ekstra betalt viss han kan ordne dette på kveldtid, så reagerer ikkje den Telenor-tilsette på anna måte enn at han seier at det med ekstra betaling "det spiller ingen rolle det".

Det er derfor grunn til å gå ut frå at denne samtalen viser korleis samarbeidsforholdet har utvikla seg mellom etaten til politimester Jan Grøndahl på Hamar (som tidlegare var overvakingssjef) og det regionale driftssentret til Televerket/Telenor. . . Det er, forsiktig sagt, lite betryggande at ein telefonforespørsel frå ein politimann er nok til at Telenor riggar opp alt det praktiske som trengs for å starte avlytting av eit bestemt telefonnummer".

Rønning hadde sikra seg at ingen skulle bli skadelidende av den testen

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

han gjorde. For det ene bestilte han avlytting av sin eigen telefon. For det andre avtalte han at Telenor skulle kontrollringe tilbake til en navngitt "kollega" på politikammeret på Hamar når alt det tekniske var klart lenger utpå kvelden. Folkvord skriver til statsrådene at "*den Telenor-tilsette har overfor meg stadfesta at han først ettrpå forstod at noe var feil - dvs. da han som avtalt ringte tilbake til politikammeret på Hamar. Dette betyr at avlyttinga ville gått sin gang dersom det verkeleg hadde vori ein person ved Hamar politikammer som hadde vori oppdragsgivar*".[82]

Like etter at brevet var fakset til samferdselsminister Rønbeck, fikk Regionsledelsen i Telenor på Hamar munnkurv. Nå var det bare informasjonsdirektør Dag Melgård i konserntoppen i Oslo som kunne uttale seg på Telenors vegne. Han var på sine side verken opptatt av manglende rettslig kjennelse eller at Telenor ikke hadde krevd noen som helst dokumentasjon fra den ukjente politimannen. Neida, Dag Melgård gikk rett til sakens kjerne og svarte seg med den profesjonelle informasjonsmedarbeiders naturlige selvtillit da NRK Dagsnytt kl. 7.30 neste morgen stilte spørsmålet:

"*- Dag Melgård, hvordan er dette mulig?*"

Melgård: "*Den mannen har ringt en rekke mennesker og blitt hyggelig tatt i mot. Og det skal vi være veldig glad for. Den neste siste denne mannen har kommet til, har gjort feilen, ved å oppgi navnet til denne personen som da har vært vanlig politikontakt hos oss. Det skulle ikke ha skjedd. Ellers må jeg si at jeg er veldig fornøyd med at vi tar i mot folk på en hyggelig måte*".

Informasjonsdirektør Dag Melgård syntes det var hyggelig at Alf Rønning fikk så fin service av Telenors ansatte

Vi vet ikke om Telenors administrerende direktør Tormod Hermansen fikk morrakaffen i vrangstrupen, men fra det øyeblikk Hermansen kom på jobb, det vil si fra klokka 8.05 den dagen, så ble det helt tyst fra informasjonsdirektør Melgård. Han hadde ikke noe mer å melde. Fra da av var det bare Tormod Hermansen som hadde rett til å svare på spørsmål om saken. Og det måtte han til gjengjeld gjøre hele dagen. Hans beklagelser og verbale knebøyninger ble dypere og dypere for hver nyhetssending helt fram til midnatt.

Da han stilte til debatt hos Lars Jacob Krogh i *Dagsnytt atten*, falt ordene slik, etter at utdrag fra Rønnings Bonnie Tyler-kassett var avspilt etterfulgt av en reprise på Dag Melgårds "*jeg er veldig fornøyd med at vi tar i mot folk på en hyggelig måte*".

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Lars Jacob Krogh: "Tar dere virkelig denne saken så lite høytidelig, Tormod Hermansen?"

Tormod Hermansen: "Nei, det gjør vi ikke. Og reaksjonene fra min side og fra Telenors ledelse er minst like sterke som fra Erling Folkvords side. Dette er noe som vi overhode ikke har hatt kjennskap til før det skjedde i dag. Dette burte vært rapportert. Og vi, da dette ble kjent til morgenen i dag, så tok vi imu fatt i, imudli, imudli, umiddelbart i gang med å bringe klarhet i hva som faktisk hadde skjedd, og eee hm eee vi"

L.J.K: "Ja, men Hermansen. Vent litt nå før du går videre her nå. Du hørte jo dette kuttet her og du har lest utdrag av det og han som er ansatt hos deg, han sa jo at dette er helt vanlig sa'n."

T.H: "Det, det kan jeg aldri tenke meg at det er, men eeeeee e la meg bar..."

L.J.K: "Tror du på det Erling Folkvord?"

Erling Folkvord: "Næ, altså no dessverre må æ sei at også du Hermansen sit, du sit her no Hermansen og du snakke ikkje heilt riktig. Fordi at din ansatte som vi hørt på teip nylig og som sa at'n etter reglementet var forplikta til å ordne det her, han - æ snakka med han i førrgårs og han sa til mæ - 'ja, æ rapporterte like etter at det skjedd', sa'n. Han snakke trøndersk likens som æ gjer. 'Og du skjønner det gjekk helt til topps i region med en gang'. Så derfor vart det rapportert innad i ditt firma, Hermansen. Og det du sa om at deherre vart kjent *i dag*. Altså æ veit fordi at æ sjøl har hørt det at din informasjonsdirektør vart kobla på den her saken i går, i går ettermiddag og hadd god tid til å sett seg inn i saka før han ga det gærne svaret på telefon, på radion i dag tidlig"

T.H: "ja Folkvord, ee jeg ble kjent med denne saken klokken fem over åtte i dag"

E.F: "du ja"

T.H: "og ti over åtte så satte jeg igang eee det arbeidet som nå pågår og som skal resultere i en rapport i morgen, og som har eh ee til formål å bringe klarhet i hva som faktisk har skjedd, full gje..."

L.J.K: "En, unnskyld meg, en rapport, en rapport, Tormod Hermansen, til hvem?"

T.H: "Til meg"

L.J.K: "Til deg, ja"

E.F: "Men du Hermansen altså æ"

T.H: "og ee ja"

E.F: "no e det slik at æ skjønne at for dæ var saka ny, men du e no bare toppsjefen, altså. I organisasjonen, i firmaet ditt, som vi alle egentlig bør kunne ha tillit til, der blei det herre rapportert tjenestevei i 1994."

T.H: "ja og det akkurat det forholdet der, det skal vi også bringe klarhet i. For ...ee... hvis det er slik, at hvis det har vært slik i vår organisasjon at en hendelse av denne art blir ee eeee sluttbehandlet på det nivå det er snakk om her, så er det ikke i samsvar med de instrukser vi har, om denne type eee skal vi si uregelmessigheter og ... eeeeeeeeee"

L.J.K: "Har foregått, ja hva så, hva så?"

T.H: "Ja dette skal vi ...ee, dette dette skal vi..."

L.J.K: "Skal det rulle hoder her eller? Jeg har hørt tidligere i dag at det var snakket om en oppvask, men..."

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

T.H: "Her vil det nok bli ...eee en skikkelig gjennomgang og hvorvidt det vil, det vil få konsekvenser for noen personer, det vil da ...eeee, det gjenstår å se, men vi ser meget alvo, meget alvorlig på dette. Dette skulle ikke forekommet og det har skjedd en rekke brudd på gjeldende instrukser, interne regler, og ... eee interne regler og rutiner"

E.F: "jo men la oss nå Hermansen berre kort repetere siste døgnet for å vurder' om vi kan ha tillit til Telenor. I går fikk regionen, Hamarregionen i Telenor fikk munnkorg, og det var bare din informasjonsdirektør som kunn uttale seg på vegne av Telenor. Han sette seg inn i saken og vi hørt at han i dag tidlig sa at han var ellers veldig fornøyd bortsett fra den eine som hadd oppgitt et navn som en ikke skulle ha oppgitt. Han var veldig, sa at han var ellers veldig fornøyd. Og så når du får vetta om det kl. fem over åtte, så fra da av så e det berre du som uttale dæ. Er du den eineste av ledelsa i Telenor som reagere riktig på det her, og at alle de andre faktisk . . ."

T.H: "det er det nok ikke, men vedkommende visekonsernsjef som ...eeh har ansvar for dette området, han er bortreist om dagen, eeh"

E.F: "Æ trur det er fleir i Telenor som er ganske bortreist æ, Hermansen"

T.H: "Det vil ikke jeg utelukke, at ... eeh, men om det så skulle være..."

E.F: "ja ka så"

T.H: "så vil jeg nå sørge for at de kommer inn i den riktige bane og den riktige hand eeeeeeeø"

E.F: "Men du lede et stort telefirma som skal konkurrere i den store verden"

T.H: "Ja"

E.F: "Og e det herre noe særlig konkurransefortrinn, at dokk driv på med sånn business som det her"

T.H: "Nei, altså vi skal ikke, ...eeh vi har klare regler og instrukser for hvordan dette . . .slike saker skal . ..skal håndteres"

L.J.K: "Kan du garantere at dette ikke vil gjenta seg, Tormod Hermansen"

J.H: "Jeg kan jeg. Jeg kan gi . . .eeh hvertfall en helt klar garanti, at så langt det er mulig å styre mennesker, så skal . . .eeeh dette ikke gjenta seg Og så langt

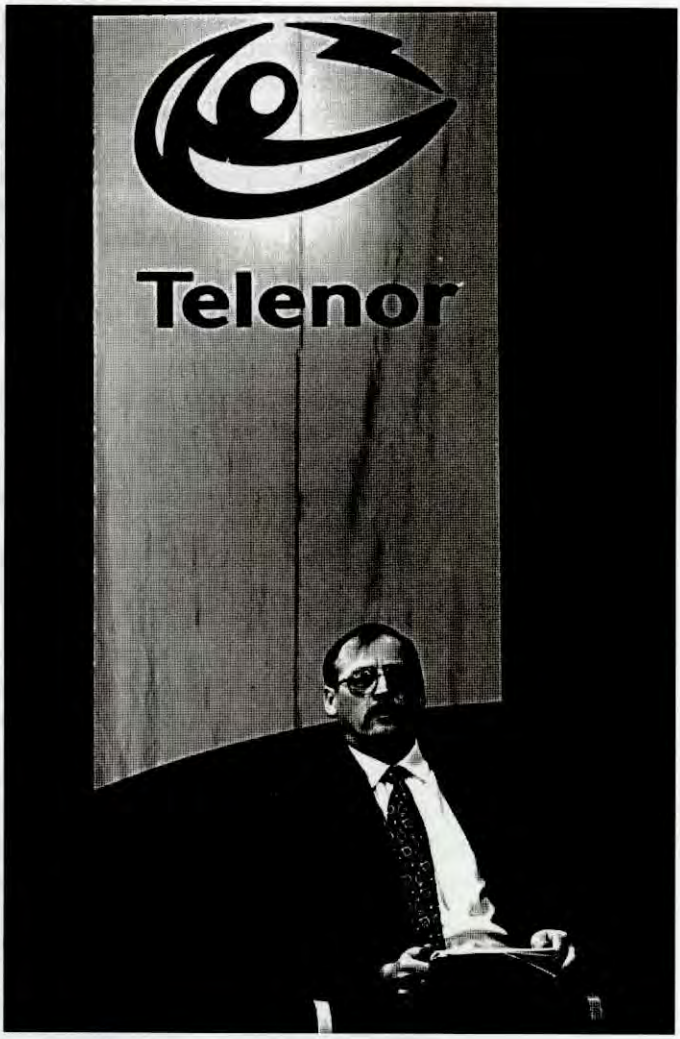

Tormod Hermansen, konsernsjef i Telenor utelukker ikke at det er flere i Telenor som er bortreist, «men jeg vil nå sørge for at de kommer inn i den riktige bane...»

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

det er mulige å legge organisasjonsmessige, skal vi si forutsetninger for å hindre slike ting, så skal de også legges"

E.F: "Men, kan eg da få sei ein ting til Hermansen til slutt. Æ har all respekt for at du fra fem over åtte i dag tidlig har ønska å rydd' opp i det her. Men så vidt æ huske på, så har du vøri sjef i Telenor i ein del år. Og den her episoden skjedd eit halvår etter at Lundkommisjonen begynte å arbeide. Har du aldri lurt på om det kanskje kunn værra slik at du burd' ha dykka ned i det her tidligar? Før du fekk den her saka på bordet via Rød Valgallianse i dag"

T.H: "Jeg må . . .eeh si at jeg har forsøkt å dukke ned i dette sakskomplekset ved flere anledninger"

E.F: "og lyktest dårlig?"

T.H: "eeeh. . . jeg har vel da ikke lykkes i å komme fram. Det jeg har satt meg inn i og gjort meg kjent med, det er gjeldende instruksverk, og de rutiner som praktiseres. Og så langt jeg har fått interne rapporter og svar, så har de fullt ut vært tilfredsstillende, ut fra de . . . eeh, de . . .eeh . . . ut fra de regler som gjelder"

L.J.K: "Men de har altså ikke vært fulgt".

T.H: "Og så opplever vi sånt som dette, som da må si sjokkerer meg like mye som det sjokkerer deg."

L.J.K: "Og da vil jeg si takk til dere begge to, og så får vi la det stå med det sjokket. Og så får vi se hvordan det går med oppvasken i morgen i Telenor. Takk også til Tormod Hermansen, sendingen er slutt."

Men dette med å få alle avlytterne i Telenor "inn i den riktige bane", det var ikke så enkelt som Hermansen trodde. Det forelå ingen ferdig rapport neste morgen, slik han love NRK-lytterne. Og den rapporten han sendte over til samferdselsministeren to dager seinere var så mangelfull at statsråden sendte nye spørsmål i retur samme dag, allerede før Hermansen fikk sammenkalt til en pressekonferanse for å forklare at han var i ferd å rydde opp.

De undersøkelser som justisministeren nå ble nødt til å gjøre, avdekka en sprikende praksis. I et svarbrev til RVs stortingsgruppe forklarer justisminister Gerd-Liv Valla at de fleste håndterer telefonavlytting slik det skal gjøres. Men, *"enkelte politidistrikt har rutiner som avviker noe fra de som er beskrevet ovenfor ... Det varierer hvorvidt telefonkontroll blir iverksatt forut for eller etter at kontaktpersonen i Telenor er forevist/har lest hjemmelsgrunnalget. Det er opplyst at de aktuelle tjenestemenn i politiet og Telenor som arbeider med slike saker kjenner hverandre ... Det vil bli iverksatt tiltak som sørger for at praksis blir lik i alle politidistriktene"*.[83]

Dermed bekrefter justisministeren at Alf Rønnings utrolige historie ikke var enestående.

Fordi RV tok Alf Rønning på alvor, så fikk vi avslørt en ulovlig avlyttingspraksis i Telenor og hos politiet som Lund-kommisjonen ikke hadde oppdaga. Og mange fikk både høre og se at selv Tormod Hermansen, en av Norges mektigste og mest mediavante statskapitalister, er litt mindre suveren når han blir konfrontert med det som virkelig foregår i det konsernet han styrer.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Stortinget får ikke vite hva meningspolitiet koster

Regjeringa hevder at det er folkevalgt, nasjonal kontroll med de hemmelige tjenestene. Hvordan er det mulig når Stortinget ikke en gang vet hvor mye penger som hvert år bevilges til tjenestene?

RVs standpunkt er at Overvåkingspolitiet (POT) skal avvikles, ganske enkelt fordi det i praksis er et politisk meiningspoliti. Derfor ville vi også fremme forslag i Stortinget om gradvis nedtrapping *"slik at all virksomhet som meningspoliti er avviklet i god tid før 1. mai 1997"*.[84] Men budsjettdokumentene som Stortinget behandla sist høst inneholdt ingen opplysninger om hva drifta av POT koster. Og budsjettforslag i Stortinget skal inneholde nøyaktige tall for både besparelser og merutgifter. For å få til dette er fast praksis at Finansdepartementet yter hjelp til stortingsgruppene for at forslag til bevilgningsvedtak skal bli riktig formulert. Dette er ei tidkrevende, men nødvendig ordning for at de forslag som blir vedtatt, skal være så presist formulert at de kan gjennomføres.

(Finansminister Jens Stoltenbergs svar til RV på spørsmål om hvor mye overvåkingspolitiet koster)

Helt i tråd med dette, ba RV om hjelp fra finansminister Jens Stoltenberg til *"å få beregna budsjettvirkninga for 1997"* av å legge ned POT før 1. mai Finansministeren ga et foreløpig svar der han opplyste at *"spørsmålet er oversendt Justisdepartementet med sikte på utarbeidelse av bidrag til svar, slik at jeg forhåpentligvis kan besvare spørsmålet innen 16. desember 1996"*.[85]

Så langt var alt greitt. Men svaret som Jens Stoltenberg ga, etter at han først hadde rådført seg med justisminister Anne Holt, var ikke til mye hjelp: *"Hvor mange som til enhver tid arbeider med overvåking, varierer. Utgiftene vil av den grunn også variere. Opplysningene om dette er gradert"*.[86]

Eller sagt med enklere ord: Stortingsrepresentanter har ikke rett til å få vite hvor mye penger som brukes til Overvåkingspolitiet. Hvordan kan noen da mene at Stortinget er i stand til å utøve styring av virksomheta?

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Overvåkingsfri valgkamp i 1997?

***"Faren min var sikkert mye mer revolusjonær enn mange av de AKP-lederne som ble registrert. Det er fullstendig meningsløst, det utgjorde ingen trussel mot det norske samfunn, det var politisk maktkamp"*[87], sa Ronald Bye i Lund-høringene i Stortinget.**

Valgkampene er en del av den demokratiske kampen om politisk makt. Spørsmålet er hva slags metoder som skal tillates brukt.

Lundkommisjonen har påpekt at Overvåkingspolitiet, foruten nært samarbeid med "kolleger" i Arbeiderpartiledelsens apparat, også drev en nitidig registrering av personer som var kandidater på Rød Valgallianses valglister. Ved valget i 1993, da Erling Folkvord ble valgt inn på Stortinget, samla det politiske politiet fortsatt inn navn fra RVs valglister og førte inn i personmappene. Lundkommisjonen skriver at det samme skjedde med personer som søkte standstillatelser. [88]

RVs langvarige erfaringer med denslags, var grunnlaget for at Folkvord utfordra justisminister Gerd-Liv Valla i Stortinget: *"Kan justisministeren forsikre at ho vil instruere overvakingspolitiet om at dei ikkje skal sette i verk noka form for overvakingstiltak eller registreringstiltak mot dei personane som er kandidatar på RV sine stortingsvallister i år, eller personar som på annan måte deltar i RV sitt partipolitiske arbeid fram til stortingsvalet 1997?"*[89]

Ingen garanti fra regjeringa om at valgkampen i 1997 blir fri for overvåking av politiske aktivister

Justisministeren viste ingen teikn til å ville svare. Da Folkvord derfor ba om ordet på nytt og gjentok at *"det er mange fleire enn dei som soknar til RV, som forventar at justisministeren i 1997 har eit krystallklart svar på om ho sjøl vil sørge for at overvakingspolitiet får dei instruksjonane eg ba om"*, svara statsråd Valla at *"jeg har det helt klare svar at jeg forutsetter at overvåkingspolitiet opererer innenfor det regelverket som vi har"*.

Folkvord var fortsatt ikke fornøyd: *"Med all respekt: Det svaret som eg fekk nå, har alle justisministrar, frå Jens Chr. Hauge si tid og fram til i dag, gitt på sånne spørsmål*[90]*. Da går vi inn i stortingsvalkampen 1997 med at Gerd-Liv Valla på det punktet dessverre går i Jens Chr. Hauge sine fotspor. Kanskje er det ein heilt annan praksis, men det må da gå an å svare konkret på det eg spurde om, nemleg om statsråden vil instruere overvakingspolitiet om at dei skal ligge unna dei som er knytte til det partipolitiske arbeidet i det partiet eg tilhøyrer, eller om dei skal fortsette å bruke bl.a. våre stortingsvallister til å komplettere sine eigne arkiv"*.

Neste - og siste - taler var presidenten som konstaterte at *"flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2"*.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Dynamitt mot kommunalt byråkrati

Hva får en Sanitetsforening i ei lita bygd i Nord-Norge til å starte en innsamling for å kunne kjøpe dynamitt? Dette er historien om Storfjellveien. En 5,4 km lang veistrekning mellom Holand og Storfjell i Vågan kommune. Første gang kravet om vei ble reist var i 1897. I 1996 ble anlegget påbegynt. [91]

Gunnar Aartein er kommunestyremedlem for RV i Vågan kommune. Han ble valgt inn høsten 1995 og har vært leder for aksjonen for å bygge vei til Storfjell.

- I 1994 søkte Jan Rivelsrud i Rica hotell om få bygge nytt hotell i Svolvær, forteller Aarstein. Men fordi hotellet lå på en øy så var det nødvendig med ei bru. Da søknaden kom, la kommunen alt til side, gjorde om regulerings-planene, skaffa SND-midler og bevilga én million kroner. Men befolkninga i Storfjell møtte en annen side av det kommunale byråkratiet.

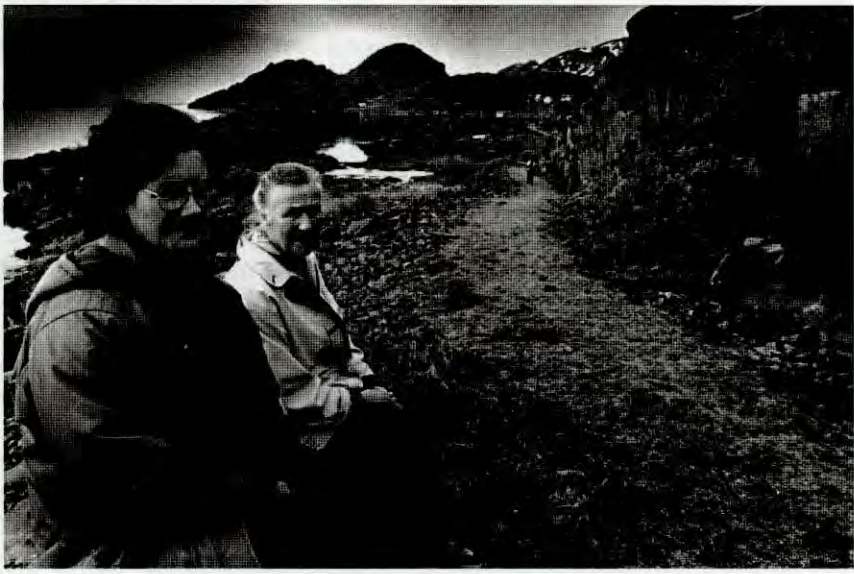

Anny Johansen og Kirsti Sommerseth ved begynnelsen av veien til Stortfjell

- Hvis folk holder ut og står sammen klarer folk utrolig mye, sier Aarstein som siterer fra et dikt av Johanna Schwartz:

Om ni lär er at lita till
er egen väldiga skaparkraft
har ni makt
till allt stort ni vill

Han forteller at i begynnelsen skrev de brev til alle organer i kommunen. De ringte og hadde kontakt med alle politiske partier. Det var bare ett parti som ikke var interessert, og det var Arbeiderpartiet.

Våren 1991 hadde alle kommunale organer vendt tommelen ned. Aksjonen fortsatte, men ble møtt med halvveis vedtak som at Næringsutvalget er positiv, men dersom ... I denne tida samordna RV folks ønsker og ideer. Alle ringte Gunnar for å høre hva som skjedde. Han ble en sentral som koordinerte. Det

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

hjalp at RV var representert med to representanter i kommunestyret. Det at RV var i kommunesystemet hjalp aksjonen til å få en solid talsmann. Noen som en kunne stole på stilte forslag i kommunestyret.

- SV turte ikke stille forslag, sier Aarstein. De bare stilte spørsmål, og når ordføreren hadde svart, sa de bare ja vel.

Fest og dynamitt

Storfjell sanitetsforening søkte om byggetillatele til å bygge veien sjøl. De hadde kjøpt inn noen kilo dynamitt og annonserte at de ville bygge vei sjøl. De inviterte formannskapet, ordføreren og NRK. Det ble dekka langbord med kaffe og kaker, og et kor og et musikkorps sto for underholdninga. Høydepunktet på festen var da 30 kilo kilo dynamitt ble smelt av. Bygginga var begynt.

Noen uker etter ringte Teknisk sjef til Gunnar Aarstein og lurte på om det var riktig at de hadde begynt å bygge vei. Dette kunne Gunnar bekrefte. "Men dere kan ikke bygge vei uten tillatelse", mente den tekniske sjefen. "Men ordføreren og rådmannen hadde jo vært til stede da bygginga startet", kunne Gunnar fortelle og syntes det var rart at det kunne være ulovlig da.

"Dere må stoppe, ellers er vi nødt til å tilkalle politi", sa den tekniske sjefen. "Dere får sende oss en orientering om hvordan vi skal få tillatelse", sa Gunnar Aarstein. Det kom aldri noen orientering.

Men Storfjell sanitetsforening startet opp med innsamling til dynamitt. 70 000 kroner og 100 kilo dynamitt ble samlet inn og bygginga kunne fortsette. 200 meter vei i fire meters bredde som tålte åtte tonns akseltrykk ble kart.

Kommunens taktikk var å dysse ned saka. Men aksjonistene fra Storfjellveien ville ikke la seg dysse ned. De tok kontakt med Lofotposten og hengte ut byråkratene og politikerne. TV2 og LokalTV lagde reportasje, Dagbladet, VG og Klassekampen skreiv om Storfjellveien.

Men søknaden ble ikke innvilget. Tvert i mot ble den avslått, med begrunnelsen om **at det ikke fantes kart over området**. Det ville koste 150 000 kroner å lage et kart, og det prøvde kommunen å få innbyggerne til å betale. Dette kunne alle lese om i avisa. Det gjorde også fylkesordføreren. Han tok en telefon til sin partikollega, ordføreren i Vågan, så det kunne bli slutt på uthenginga av Arbeiderpartiet.

Ved salderingsdebatten i Stortinget i desember 1993 tok RVs stortingsrepresentant opp saken og ble nedstemt. Seinere stilte RV spørsmål til samferdselsminister Opseth om saken. Opseth kunne svare at pengene fantes, men at han ikke var sikker på om han skulle betale dem ut.

Opseth kom på besøk til Vågan i et annet ærend, men Storfjellveiens venner syntes det var en fin anledning til å snakke med mannen. De inviterte ordføreren og Opseth til et møte om Storfjellveiens framtid. Ordføreren syntes ikke det passet å forstyrre statsråden på den måten. Men det syntes Gunnar Aarstein & co. De traff Opseth, redegjorde for saken, en av medlemmene i sanitetsforeninga hadde lagd dikt, og Opseth fikk ei t-skjorte.

En uke etter kom faksen fra Samferdselsdepartementet om at beløpet som trengtes til å bygge veien var innvilget. 4. oktober 1995 fattet kommunestyret det endelige vedtaket om bygging av vei. 27. september året etter og taler ved åpninga var Erling Folkvord.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Gamlebyens uovervinnelige

Den nye jernbanen til storflyplassen på Gardermoen ble utreda og vedtatt, som om Gamlebyen ikke eksisterte i det hele tatt. Alle plandokumenter og kart forutsatte at utbygginga bare fikk konsekvenser på strekningen fra Etter-

stad til Gardermoen. Gamlebyen - der flest mennesker bor tettest inntil skinnegangen - fantes ike verken på det politiske kartet eller på reguleringskartene Samferdselsdepartementet brukte. Men de hadde gjort opp regninga uten de uovervinnelige fra Gamlebyen.

Jernbanetraseen skjærer seg som en kniv gjennom boligstrøket i Gamlebyen

Høsten 1994 var stortingsflertallet mest opptatt av å si nei til å legge jernbanen i tunnel under Lillestrøm. RV tilhørte mindretallet som ville at beboerne på Lillestrøm skulle slippe jernbanestøyen, men Folkvord tok også opp Oslodelen av spørsmålet: *"Samtidig som eg heilhjerta støttar kravet om tunnel forbi Lillestrøm, vil eg streke under at dersom ein ikkje får lagt banen i tunnel ut gjennom tettbygd område på Oslo austkant, vil dette bli til varig øydeleggjing av bumiljøet i den delen av byen"*.

RVs stortingsgruppe hadde det første møtet med de uovervinnelige fra Gamlebyen beboerforening høsten 1994. De ville snakke med oss for å diskutere

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

hvordan de kunne slåss saka si inn både på Stortingets dagsorden og statens budsjett.

I åra som har gått har Sigrid Nordvik, Kari Arnesen og de andre i Gamlebyen tatt innersvingen på både statsråder, NSB-direktører og innleide konsulenter ved hver eneste politiske korsvei. Stortinget fattasitt første ja-til-tunnel-vedtak 15. juni 1995. Neste vedtak med samme innhold ble gjort 24. april 1997.

Hvorfor kommer ikke prosjektet i gang? Hvorfor blir det bare utredninger i år etter år? Hvorfor er ikke hjullastere, gravemaskiner og borerigger i gang med tunnelen?

I april i år hadde Stortinget den foreløpig siste debatten om Gamlebytunnelen og fatta et enstemmig vedtak. Folkvord sa at Ap og makta aldeles ikke har akseptert at tunnelen skal bygges:

"Viss vi hadde hatt ei regjering som var innstilt på å gjennomføre Stortinget sine vedtak i saka om jernbanetunnel i Gamlebyen, kunne vi i dag verkeleg ha gledd oss over ein endeleg seier for dei som har slåst for miljøet i Gamlebyen. Men fordi vi ikkje har ei sånn regjering, er det dessverre annleis". Folkvord viste til samferdselskomiteens siste tunnelinstilling og sa at han for sin del ikke hadde problemer med å lese den på en velvillig måte. Men problemet er *"at samferdselsministeren les innstillinga på samme måten som fanden les Bibelen og vil ha samme grunnhaldning til heile dokumentet som det den nemnte bibellesaren har. Og eg veit at denne samferdselsministeren er innstilt på å arbeide vidare som om Stortinget ikkje hadde fatta det vedtaket som blir gjort i dag."*

Folkvord pekte på svakheter i innstillinga. Ett av disse punkta var at komiteen bruker uttrykket **om** jernbanetrafikken legges i tunnel. *"Kvifor står det ikkje: '...uavhengig av **at** jernbanetrafikken skal legges i tunnel'? Og kva betyr det når det frå fleirtalet er tatt inn som ein absolutt føresetnad at 'de driftsmessige forhold for NSB ikke forringes etter ferdigstillelse'?"*

"For RV ser det ut som at fleirtalet i samferdselskomiteen ikkje tar på alvor at regjering og samferdselsstatsråd er sterkt fiendtleg innstilte til at befolkninga i Gamlebyen skal bli kvitt jernbanestøyen og jernbanevibrasjonane. Skal vi få den løysinga som stortingsfleirtalet vil ha og vedtar, må Stortinget også ta dette spesielle problemet på mykje større alvor enn hittil.

Arbeidarpartiet har med sin forhalingsteknikk no oppnådd at det i forslaget til vedtak berre står at eit forslag til løysing skal leggast fram for Stortinget 'senest høsten 1998'."

Magnus Stangeland, lederen i samferdselskomiteen, kommenterte dette innlegget og sa at *"på eitt punkt begynnar eg å bli litt einig med Folkvord. Når ein lyttar til det som Arbeidarpartiet har hevda både i innlegg og i replikkordskifte, snakkar dei om lag 99 pst. om Gamlebyen og 1 pst. om tunnel, og då kan ein få mistanken: Er det ein eigentleg vilje hos Arbeidarpartiet til å byggja tunnel?"*

Fire ganger i debatten fikk statsråd Rønbeck spørsmålet om hun ville bygge tunnel eller ikke[92]. Hver gang svarte hun at hun skal gjennomføre utredninger. I stedet for å love tunnelutbygging sa hun: *"Stortinget får rikelig anledning til å komme tilbake til dette ved hver eneste korsvei under utrednings- og planleggingsarbeidet".*

Etter at statsråden fire ganger hadde unnlatt å svare, fulgte Folkvord opp. På pressekonferansen der Rønbeck hadde lagt fram regjeringas standpunkt hadde hun med glød snakka **mot** å bygge tunnel. I stortingsdebatten valgte

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Rønbeck å svare at Stortinget ved hver eneste korsvei skal få anledning til å justere kursen, i stedet for å svare på om det burde bygges tunnel. Derfor trakk Folkvord konklusjonen at ministerens budskap måtte være at hun ville bruke enhver anledning til å gjøre om tunnelvedtaket. Den første anledning vil komme **etter** stortingsvalget.

"Det vil seie at Arbeidarpartiets samferdselsminister går ut i Oslovalkampen med ei klår melding om at statsråden er motstandar av å byggje jernbanetunnel gjennom Gamlebyen og vil bruke all den makta som statsrådsposisjonen gir til å hindre det - men ho kjem ikkje til å seie det tydeleg før etter stortingsvalet", sa Erling Folkvord.

Etter dette RV-innlegget kom Rønbecks første og eneste tunnelvennlige ord i løpet av flere timers debatt: *"Jeg kan love på vegne av både Regjeringen og det partiet jeg er medlem av at vi skal ta med oss den innsikten og kunnskapen vi har og gjøre vårt beste for å finne fram til en løsning på denne saken, og selvfølgelig snakker jeg da om å finne en tunnelløsning som kan realiseres"*.

I åra fram til tunnelen er bygd må noe gjøres med støy og vibrasjon. Derfor fremma RV forslag om at regjeringa måtte *"legge fram for Stortinget ulike forslag til maksimalfart som skal gjelde for tog gjennom Gamlebyen fra togtrafikken til Gardermoen starter og fram til jernbanetrafikken gjennom Gamlebyen legges i tunnel"*. Folkvord påpekte at dette er det eneste som monner mot vibrasjon.[93] Det bør gi grunn til kritisk ettertanke at dette forslaget fikk bare én stemme i Stortinget. Det handler om å redusere farta over en strekning som er drøyt 600 meter. Dette vil ikke føre til mer enn noen titalls sekunder forlenga reisetid, men vil bety mye for bomiljøet. Dessuten vil det også påføre NSB en liten driftsulempe som de bare kan bli kvitt gjennom å bygge tunnel.

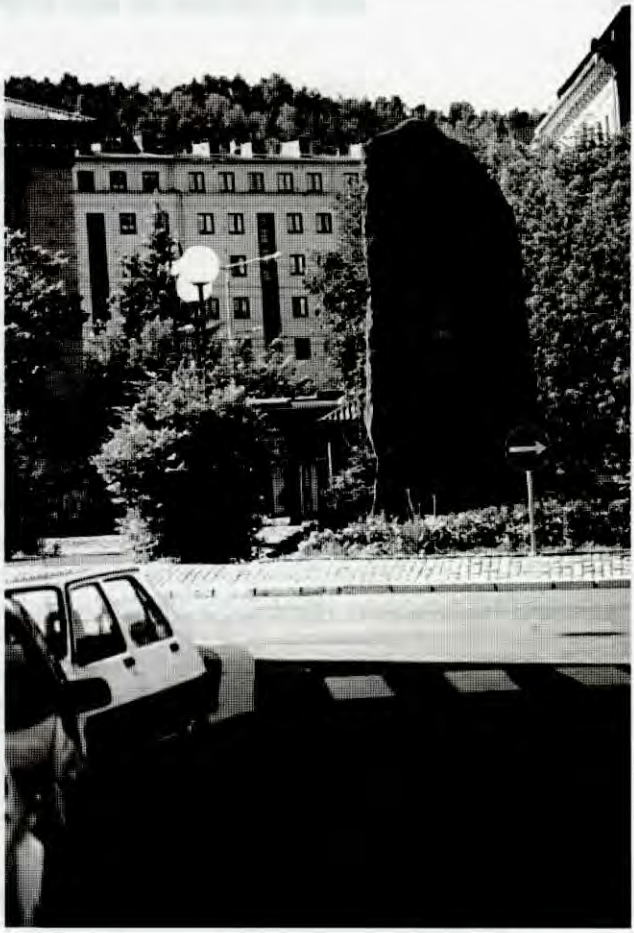

Kampen om Gamlebytunnelen blir langvarig. Ustoppelige ildsjeler i Gamlebyen beboerforening har pressa fram to stortingsvedtak om at jernbanetrafikken gjennom bydelen skal legges i tunnel. De færreste trodde at det var mulig. Ap-regjeringa vant bare den første runden, da de var aleine på banen og planla trafikken til Gardermoen som om Gamlebyen lå i Fredrikstad og ikke hadde noe med Gardermoenbanen å gjøre. Siden har Gamlebyen mobilisert og vunnet både andre runde i 1995 og tredje runde i 1997. Alle god krefter må stille opp og bli med på å sikre at tunnelmotstanderne i regjeringskvartalet taper neste runde så fullstendig at det blir den siste.

Hvorfor er ikke hjullastere, gravemaskiner og borerigger i gang med Gamlebytunnelen når Stortinget to ganger har vedtatt at den skal bygges?

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Oslo uten industri er ikke Oslo

eller kapitalen er som kreft - tar bare ansvar for sin egen vekst.

- Det er på tide å flytte hjemmefra. Slik ordla Erik Tønseth seg da han skulle forklare det norske folk hvorfor Kværnerledelsen vil legge ned verkstedet i Lodalen. Konserndirektr Tønseth, som sjøl tok ut ei lønn på 15 millioner kroner siste år, forlanger å bli trodd når han sier at det ikke lenger er lønnsomt å drive industriproduksjon i Norge. Og i alle fall ikke i Oslo.

RV ser annerledes på dette. Oslo uten industri er ikke Oslo. Uten en verdiskapende industri blir byen fattigere. Det går ikke an å leve av hårklipp og papirflytting.

Da arbeidernes styrerepresentanter 7. april i år avslørte nedleggingsplanene, tok RV kontakt med klubbstyret på Kværner. Folkvord og partiledelsen besøkte klubben 9. april for å diskutere hvordan RV kunne være til nytte i kampen mot nedleggelse og utflagging. Samme dag tok Folkvord opp Kværnersaka i Stortinget og utfordra energiminister Rannveig Frøyland. Han tok utgangspunkt i at vannkraftdivisjonen i Kværner inntil for få år sia hadde et stort hjemmemarked og påpekte at regjeringa nylig har lova både *"at vannkraftressursene skal forvaltes innenfor miljømessig forsvarlige rammer"* og at staten derfor skal hjelpe til med å *"oppruste og utvide vannkraftprosjekter"*[94]. Folkvord spurte om ikke energiministeren er enig i at Norge trenger å beholde og forbedre det teknologi- og produksjonsmiljøet vi har, hvisdet skal bli mulig å forbedre utnyttinga av norsk vannkraft. Energiminister Frøyland var ikke enig i det og svarte at *"når det gjeld å rusta opp gamle kraftverk, trur eg ikkje det er teknologien og ein del turbinar og slikt som er problemet. Eg trur nok ein må gå inn og gjera meir - og i naturen - dersom ein skal få meire ut av dei gamle kraftverka"*.[95]

Ap ordna dobbelt skattefritak

Staten og Kværner-ledelsen har god kontakt og et allsidig samarbeid. Kværner bygger minesveipere for Forsvaret og har på 90-tallet mottatt statlig støtte for hundretalls millioner kroner. Hvis regjeringa vil, kan den hindre Kværner-nedlegginga i Lodalen. Kværne har vært og er stor på utstyr til vannkraftbasert elektrisitetsproduksjon. Det er staten som styrer den innenlandske etterspørselen etter denslags produkter. Regjeringa er også en uunnværlig støttespiller for Kværnerkonsernets ekspansjon i utlandet. Kværner er også deltaker i et vannkraftprosjekt i Nepal. Der er Statkraft majoritetseier i et vannkraftverk, mens Kværner eier en mindre andel. I dette tilfellet har regjeringa forhandla fram en skatteavtale med Nepal, som Stortinget vedtok mot RVs ene stemme. Avtalen er slik at Kværner i framtida kan få skattefradrag i Norge for skatt som Kværner slipper å betale i Nepal! Dersom Kværner oppnår lønnsom virksomhet i Nepal og får forhandla seg til for eksempel fem eller ti års skattefritak der, så skal norske skattemyndigheter

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

likevel gjøre fradrag i norsk skatt for det beløpet Kværner skulle ha betalt i skatt til Nepal, hvis de ikke hadde fått fritak. I regjeringas og Stortingets språkbruk kalles dette å unngå dobbeltbeskatning. RV stemte i mot avtalen fordi den i virkeligheta betyr dobbelt skattefritak. Penger som skulle ha hamna i Nepals slunkne statskasse, blir en del av Kværnerkonsernets overskudd.

Poenget er at staten betyr mye for Kværner. Etter energiminister Frøylands unnvikende svar, stilte Folkvord 16. april spørsmål til næringsminister Grete Knudsen om hun *"vil bruke den makta ho har, og sikre både produksjonen og ingeniørmiljøet i Lodalen?"* Statsråd Knudsens svar i Stortinget bekrefta det svært nære forholdet mellom konsernledelse og Ap-regjering. Grete Knudsen leste nemlig opp en lang redegjørelse om hvordan Kværners konsernledelse ser på saken. *"Ifølge de opplysninger Kværner har gitt. . . Kværner har opplyst . . . Kværner opplyser at . . . Kværner har videre opplyst at . . ."* Det eneste Ap-statsråden sa om sin og regjeringens industripolitiske vurdering, var at *"myndighetens oppgave er først og fremst å etablere rammevilkår som næringslivet kan utvikle seg innenfor. De nødvendige disposisjoner for å opprettholde lønnsomheten i den enkelte bedrift er et ansvar som ligger - og bør ligge - i de styrende organer i bedriften selv"*. Statsråd Knudsen stod fast på denne industripolitiske ansvarsfraskrivinga da Folkvord påpekte at problemet er at Kværnerledelsen ikke viser samfunnsansvar. Han oppfordra Knudsen til å følge eksemplet fra tidligere næringsminister Ole Knapp som faktisk grep inn i en liknende prosess i 1991 da Kværner ville legge ned produksjonen sin på Sørumsand. Men slike oppfordringer til Grete Knudsen preller av som vann på gåsa. Hun svarte bare at *"oppgaven for oss politikere overfor private bedrifter, er å sørge for deres rammevilkår og de betingelser som er knytta til det"*. Tidligere industriminister Petter Thomassen (H) kunne knapt ha sagt klarere fra om at politikere bare skal være direktørenes støttespillere og ikke blande seg inn i kapitalistenes beslutninger.

Sagt i klartekst: Ap-regjeringa hjelper Kværner og liknende industrigiganter når de vil ut i verden, og for eksempel trenger gunstige skatteavtaler med land i den tredje verden. Når det samme konsernet vil legge ned arbeidsplasser i Norge, synes regjeringa det er helt greitt.

Stoltenberg, Røkke og Gjelsten på samme lag

Kværner Energy i Lodalen, det siste slaktofferet i Oslo-industrien

Denne ansvarsfraskrivinga har resultert i at den ene industribedrifta etter den andre er avvikla i Oslo, med åpen eller stilltiende politisk støtte fra regjeringskvartalet. Da Spigerverkets produksjon i Nydalen ble nedlagt, ble det fra stortings- og regjeringshold forutsatt at de ledige arealene skulle brukes til alternative industriarbeidsplasser. Så gikk åra. Tomtegrunnen skifta eier, uten at det ble plass til ny industri. *"Hittil har resultatet mest blitt utredninger som har gitt en del konsulentsysselsetting,"* påpekte Folkvord i april 1994 og ba næringsministeren svare på om regjeringa ville *"gjøre noe som fører til at det blir nye industriarbeidsplasser i Nydalen i 1994 eller 1995"*.[96] Daværende mæringsminister Jens Stoltenberg svarte at han *"for ordens skyld"* ville gjøre oppmerksom på at det er *"Gjelsten og Røkke*

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Eiendom A/S som nå er den største grunneieren i Nydalen-området". Videre kunne han melde at det hadde blitt *"en betydelig nyetablering i Nydalen av mediebedrifter".* Når det gjaldt det Folkvord spurte om, kunne han bare melde *"at utviklingen av mer tradisjonelle industriproduksjonsmiljøer har imidlertid stoppet opp".* Statsråden sa ikke han var glad for dette, men han ville heller ikke gjøre noe med det. Da Folkvord konstaterte at svaret tydet på at *"det er kapitalen som skal styre næringsstatsråden, og ikkje omvendt"*, og spurte om Stoltenberg virkelig ikke hadde *"noko som helst å melde til dei arbeidsledige som treng industriarbeidsplassar i Oslo"*, tok statsråden kraftig til motmæle. Han sa at *"regjeringen gjør svært mye konkret for å få ned arbeidsløsheten i Oslo"*, men mente at han som næringsstatsråd ikke skulle ha noen konkret industripolitikk. *"Det er bare innen planøkonomien at man vedtar at her skal det være en industribedrift"*, slo han fast. Grunneier Kjell Inge Røkke kunne neppe ha sagt det bedre selv.

Skal staten drive sjokoladebutikk?

Den samme, ansvarsfraskrivende holdninga har ulike statsråder vist, når RV og andre har etterlyst statlig handheving av de nokså stramme konsesjonsvilkåra som ble fastsatt den gangen amerikanske General Foods kjøpte Freia. Siste gang den saken var oppe i Stortinget, spurte næringsminister Knudsen nokså fortørna om det virkelig var noen som mente at staten skal blande seg inn i den utenlandske eierens avgjørelser. *"Skal staten drive sjokoladebutikk?"* spurte statsråd Knudsen og var synlig fornøyd med et slagferdig svar til en Sp-representant som mente at også en Ap-regjering burde ha en industripolitikk. Knudsen slo fast at det er *"ikke så mange andre måter å gripe inn på enn at i tilfelle staten skal overta Freia"*, og understreka raskt at statlig overtakelse, det er ikke aktuelt.[97]

Gjennom de siste tre-fire åra har Ap-regjeringa vært konsekvent avvisende til å gripe inn med industripolitiske tiltak for å berge industriarbeidsplasser i Norge. Svaret var et nærmest nedlatende nei, da Folkvord ba næringsministeren gripe inn for å styre NSB-oppdrag slik at Oslo-bedrifta Levahn A/S, som leverte spesialtilpassa maskiner til jernbane og sporveier, ikke ble uten oppdrag. NSB drev forskjellsbehandling og tillot at en tysk leverandør som har nær 80 prosent av verdensmarkedet, fikk levere enklere tekniske løsninger enn det NSB krevde fra Levahn. Oslo mista enda noen titalls industriarbeidsplasser, og Norge mista den eneste bedrifta som produserte skinnegående vedlikeholdsmateriell som både NSB og Oslo Sporveier trenger. Nå er den tyske giganten Robel/Plasser & Theurer enerådende.

«Næringsministerens svar tyder på at det er kapitalen som skal styre næringsstatråden og ikke omvendt,» sa Folkvord

I Kværners tilfelle får ei nedlegging samfunnsskadelige følger ut over det at Oslo mster 600 arbeidsplasser i industri og industritilknytta virksomhet. Hvis Erik Tønseth får sin vilje igjennom, vil Norge om noen år ikke være sjølberga med teknologien som trengs for framtidig opprustning av vannkraftverkene. For Thorbjørn Jagland og andre gasskrafttilhengere er dette kanskje en kortsiktig fordel. For alle oss andre som ønsker å dekke energibehova våre på en måte som gir minst mulig CO_2-utslipp og minst mulig naturinngrep, er dette en ekstra grunn til å støtte kampen mot Kværners nedleggingsplaner. Det industrielle høykompetansemiljøet i Lodalen har stor nasjonal betydning.

Erik Tønseths ledelse av Kværner, og regjeringas støtte til nedleggingsplanene i Lodalen, er ei ny bekrefting på at kapitalen er som kreft, den tar bare ansvar for sin egen vekst.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Et oppgjør om hvem som skal ha styringen i norske lokalsamfunn

"Med Rio Tinto Zink får Odda-samfunnet stifte bekjentskap med et av de råeste selskaper britisk imperialisme har fostret. I fotefarene etter dette verdens største gruveselskap finner vi tvangsflyttede urbefolkninger, nedbrent og ødelagt regnskog, forurensinger og naturødeleggelser, grov økonomisk utbytting og rasistiske slavelønninger, fagforeningsknusing og manipulasjon av myndigheter og land. I sin brutale jakt på jordas mineraler framstår RTZ som et usedvanlig hensynsløst selskap." Dette var en del av konklusjonen i en utredning De Facto laga for Odda Kjemiske Arbeiderforening i mars 1996.

Da hadde de utenlandske eierne og den nye direktøren ved Odda-bedrifta Norzink starta et hardkjør mot de fagorganiserte. Utskilling av serviceavdelingene, usaklige oppsigelser og splitt-og-hersk, var ledelsens strategi for å svekke fagforeninga og øke profitten ytterligere. Arbeiderne svara med aksjoner og demonstrasjoner, blant annet en generalstreik i hele Odda-samfunnet 19. september.

RTZ er et av de råeste selskapene britisk imperialisme har fostra (Rapport fra De Facto mars

For å undersøke om de utenlandske eierne opptrådte i samsvar med konsesjonsvilkårene, ba RVs stortingsgruppe om å få tilsendt gjeldende konsesjoner fra næringsdepartementet. Da svaret kom, viste det seg at en av de to utenlandske eierne ikke hadde konsesjon i det hele tatt! Rio Tinto Zink hadde ganske enkelt ikke brydd seg om å søke konsesjon da de i 1989 kjøpte halvparten av Norzink fra britiske BP. Men da BP kjøpte sin del av Norzink i 1980, ble det fastsatt i konsesjonsvilkåra at *"enhver overdragelse av aksjer til andre utenlandske rettssubjekter må godkjennes av departementet"*.

"Rio Tinto Zink har tatt en råkjangs ved å drive videre uten å søke konsesjon", sa Jon Ivar Nålsund til Bergens Tidende da saksforholdet ble kjent.[98] Nålsund var statssekretær i Næringsdepartementet i 1989 da RTZ kjøpte halvparten av Norzink og skulle være vel kjent med lovens krav. Knut Weum, lederen for samfunnspolitisk avdeling i LO engasjerte seg også: *"Frå LO si side har vi gong på gong teke opp med Næringsdepartementet korleis dei praktiserer industrikonsesjonslova. Vi er klart misnøgd . . ."*[99]

Erling Folkvord tok saka opp i spørretimen. Han meinte både kommunestyret og fagbevegelsen i Odda måtte bli tatt med på råd, når det nå eventuelt skulle fastsettes hvilke konsesjonsvilkår som skulle gjelde for

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

RTZ, etter at de i sju år hadde eid halvparten av Norzink-aksjene i strid med industrikonsesjonsloven. Kravet om konsesjonsbehandling ble støtta av blant annet jus-professorene Carl August Fleischer og Mads Henry Andenæs.

På grunn av ommøbleringer i regjeringen, ble det den nye næringsministeren, Grete Knudsen, som omsider skulle svare. Hun hevda at RTZ handla riktig da de unnlot å søke konsesjon i 1989, fordi konsesjonslova *"ikke omfatter eiendomsoverganger som skjer ved at et utenlandsk selskap kjøper et annet utenlandsk selskap selv om en norsk aksjepost er et av aktivaene i selskapet".*[100] Denne lovtolkinga betyr at utenlandske eiere av norske bedrifter kan kjøpe og selge sine aksjer i utlandet, uten noen kontroll eller noen konsesjonsbehandling fra norske myndigheter. Dette bryter med selve ideen bak industrikonsesjonslova.

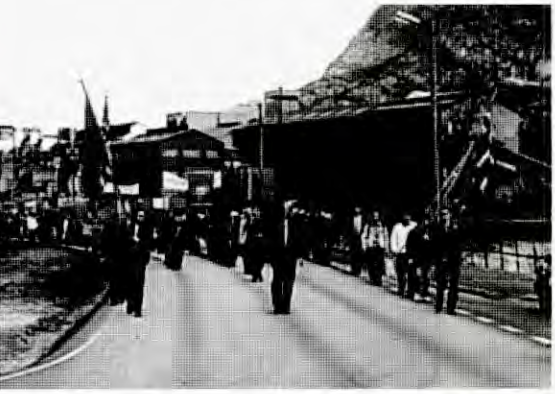

RV laga da et utkast til Stortingsvedtak om saka, og inviterte stortingsrepresentanter fra Ap, Sp og SV til å bli med som forslagsstillere. Konklusjonen var et pålegg til regjeringa om at RTZ skal bli underlagt konsesjonsbehandling. De overtok 50 prosent av aksjene i Norzink da RTZ kjøpte BP Minerals Development Ltd i 1989". Vi sendte også utkastet til Odda Kjemiske Arbeiderforening og Odda og Omland Faglige Samorganisasjon. 12. desember inviterte vi representanter for disse organisasjonene til et møte i Stortinget for å drøfte saka. Her deltok også representanter for Norsk Kjemisk Industriarbeiderforbund, Internasjonal avdeling i LO og ICEM (Den internasjonale kjemi-, energi-, og gruvearbeiderføderasjonen). Samme dag retta fredsprisvinner Ramos Horta sterk kritikk mot RTZ for selskapets opptreden blant annet i Indonesia og det okkuperte Øst-Timor.

Kampen om arbeidsplassene ved Norzink har fått støtte fra hele landet

Det viste seg snart at ingen Ap-representant ville stille seg bak dette kravet. Men 27. februar ble forslaget fremma i Stortinget, undertegna av Per Olaf Lundteigen (Sp), Børre Rønningen (SV) og Erling Folkvord (RV). Dermed havna saken i Stortingets næringskomite der det raskt ble klart at et flertall bestående av Ap, Høyre og FrP. avviste forslaget uten annen begrunnelse enn en ny uttalelse som kom fra næringsminister Grete Knudsen. I denne uttalelsen begrunnet Knudsen dette med at "Justisdepartementets lovavdeling har fastslått denne tolkingen for §37 både i 1937 og 1965".[101] De tre flertallspartiene godtok dette, uten en gang å feste seg ved det enkle faktum at den lovbestemmelsen som gjaldt i 1989 da RTZ kjøpte halvparten av Norzink, først ble vedtatt i 1969(!).

Professor Carl August Fleischer laga derimot en utredning der han på-

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

pekte både dette og flere andre poenger. Han slo fast at Næringsdepartementets brev *"er særdeles mangelfullt, og det gir ikke tilfredsstillende informasjon overfor Stortinget. Departementet gir her en innskrenkende fortolkning av konsesjonslovgivningen - som er egnet til å svekke dens effektivitet, i strid med det formål å sikre et forsvarlig eierskap som Stortinget har lagt til grunn ved vedtakelse av bestemmelsene"*. Fleischer gikk også skarpt i rette med at statsråden faktisk tok seg den frihet å la Justisdepartementets lovavdeling bestemme innholdet i en lov: *"Når det i brevet skrives* ***som om*** *Justisdepartementets lovavdeling virkelig kan avgjøre generelle lovspørsmål og bestemme lovers innhold ved å 'fastslå' dette, uten fullmakt i vedkommende lov, er det også en formulering som - i tillegg til de elementære forutsetninger for juridisk tankegang - kommer i strid med prinsippene for maktfordeling i henhold til Grunnloven. Det er* ***ikke*** *opp til et departementet å 'fastslå' med bindende virkning hva Stortingets lovgivning går ut på"*. Han påpekte det fullstendig uholdbare i å argumentere med *"at en løsning er riktig* ***fordi*** *lovavdelingen har sagt det."* Fleischer finner det uholdbart at denne 'fastslåtte' lovtolkningen kan *"'sveve rundt i departementsarkivene' som en slags 'permanent ineffektiviseringsmekanisme', med 'gyldighet' for nye og gamle lovvedtak på like linje; nesten som det var en (upublisert!) grunnlovsbestemmelse man sto overfor"*.

LO-valgt og stortingsrepresentant Inger Lise Husøy mener RTZ-konsesjonen er utdebatert

Men de tre flertallspartiene lot seg ikke rokke. Saksordfører Inger Lise Husøy (Ap), som også er et aktivt styremedlem i Oslo Samorg., karakteriserte forslagsstillernes argumenter som et forsøk på å *"koke suppe på en spiker"*. Hun fastslo at saken *"er forlengst utdebattert i Stortinget, og slik sett står forslaget fram som useriøst"*.[102] Husøy fikk helhjerta støtte fra Høyres Svein Ludvigsen og Fremskrittspartiets Hans J. Røsjorde.

RVs Mai Gythfeldt prøvde også å utfordre Høyre: *"Selv om Høyre sikkert ønsker RTZ all mulig innpass i Norge, burde det da gå an å se at det er en farlig vei å slå innpå, når en godtar at departementet nærmest etter eget forgodtbefinnende kan bedrive en innsnevrende lovtolking som er direkte i strid med en nokså ny lovbestemmelse"*.[103]

Gythfeldt gjengav beskrivelsen av saken i Haugesund Avis: *"Spetakkelet om den utenlandske Norzinkeieren er på mange måter et oppgjør om hvem som skal ha styring med næringsvirksomhet, og dermed utviklingen, i norske lokalsamfunn; store utenlandske eiere eller den norske stat"* og føyde for egen del til at *"de grep i hvert fall poenget, selv om ikke Inger Lise Husøy gjorde det"*.[104]

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Bergverkfolket kjempar vidare

- Det har vore ein tøff kamp gjennom dei to siste åra. Politikarane skjønar ikkje at den store støvslitasjen på tennene til bergverkstilsette er ei yrkesskade. Vi meiner yrkesgruppa vår må tilgodesjåast i folketrygdlova, ikkje gjennom private finansieringsordningar. Dette punktet er ein skamplett i trygdesystemet vårt, seier Sigurd Ervik. Saka er oppe i Stortinget i dag.

Denne artikkelen er skrive av journalist Bjørn Halvorsen i Sunnmørsposten og stod i avisa 22. mai 1997

Erik har arbeidd hjå Olivin sia 1984, og har dei siste åra jobba mykje for å få endra trygdeordningane slik at også bergverkfolket kan få hjelp for den heilt spesielle slitasjen steinstøvet gjer på tennene deira. Dette problemet er ikkje unikt for Olivin. Alle bergverksarbeidarar møter same vanskane.

Ei typisk tannlegerekning for utskifting og reparering, ligg på omlag femti tusen kroner. Summane varierer mellom tjue og åtti tusen alt etter omfanget. Sunnmørsposten fekk sjølv merke fenomenet den korte stunda vi var på Åheim-anlegget: Ute gjekk det ikkje mange minuttane før det knasa mellom tennene av støv som fauk i vinden.

Sosialkomiteen i Stortinget har hatt bergverksfolket si sak oppe til handsaming to gongar. Før pinsehelga stemte dei ned eit privat framlegg frå Erling Folkvord (RV) om å la slike skader kome inn under folketrygda. Dei tilsette i kjemisk industri har slike ordningar i dag. Berre SV sin representant i komiteen stemde for. Alle dei hine vil at tannskadene skal høyre inn under yrkesskadeforsikring som kvar arbeidsgjevar pliktar å teikne privat.

Det springande punktet er bevisbyrden. Viss Stortinget i dag vedtek sosialkomiteen si fleirtalsinnstilling, må kvar skapte arbeidar overtyde forsikringsselskapet om plagene sine. Bevisbyrda er med andre omvendt av det vanlege.

Sigurd Ervik er svært skuffa over politikarane.

- I Sverige høyrer tannskadene heime i omgrepet "jobbrelatert slitasje". Der får ein erstatning etter ei godkjenning av tannlege. Her heime kan ein få erstatning dersom det vert påvist lungeskade av støvet. Men ikkje for nedslitne tenner, seier Ervik.

Det må vere noko gale med utforminga av folketrygdlova når ein får slike utslag av dette. Eg har skrive fleire gonger til alle dei politiske partia. Kun tre svara, og det var Høgre, SV og RV. Berre RV sin Erling Folkvord tok opp saka. Han har til gjengjeld gjort ein fantastisk innsats for oss, legg Ervik til.

Han presiserer at det ikkje ligg partipolitikk i denne saka. RV sin representant var den einaste som fatta interesse. Ervik er sterkt kritisk til sosialministeren si handtering av komplekset.

- Ja, Hill Martha Solberg har lagt kjeppar i hjula for oss ved å villeie komiteen til å tru at problema våre er automatisk omfatta av yrkesskadeforsikringa. Det er ikkje tilfellet, hevdar Sigurd Ervik.

- Dei andre partia som ikkje ein gong gadd svare oss, har eg ikkje mykje til overs for. Atferda deira er svært kritikkverdig, tykkjer eg.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

-Medlemane i sosialkomiteen har ikkje synt vilje til å setje seg skikkeleg inn i saka vår. Dei kunne godt ha teke ein tur rundt på ulike verksemder for å finne ut kva vi snakkar om. Eg har dessutan eit inntrykk av at somme irøynda er samde med oss , men at dei likevel vel å stemme forslaget ned av prestisjeomsyn. Men så mykje er sikkert: Vi kjem til å arbeide vidare med dette. Det kan vere greitt at vi får eit nytt storting og ny sosialkomite før det skjer, seier Ervik.

- Vi arbeider ikkje berre for dei tilsette på Olivin. Desse problema må ein sjå i heilskap for all bergverksindustri, legg han til.

Formann Arvid Thue i Olivinsteinarbeidernes Klubb har jobba aktivt med saka inn mot Storting og komiteen.

- Eg er samd med tannlegeforeininga som hevdar politikarane er ute etter å skjerme folketrygda mot utgifter. Det er ein presis observasjon etter mitt skjøn. Vi har kjempa for å få dei til å skjøne at tannslitasjen er ei yrkesskade. Difor vart vi svært skuffa då dette la seg den vegen det gjorde, seier Thue.

- Eg vil gå så langt som til å seie at den dagen bergverksindustrien er støvfri, ja då er dei arbeidsplassane nedlagde. Å sende problema tilbake til arbeidsgjevarane held ikkje. Så snart eit vedtak om å leggje dette under yrkesskade-forsikringa er gjort, kjem vi til å sende av garde dei første sakene til forsikringsselskapet. Så får vi sjå korleis dei vil møte oss, seier klubbformannen.

Sigurd Ervik og Arvid Thue kjempar ikkje berre for dei tilsette på Olivin A/S, men for alle som har arbeid i bergverksindustrien

Ein fryktar at ein slik privat prosess for kvar tilsett vil vere meir omstendeleg og risikabel. Med omvendt bevisbyrde risikerer ein tvistesaker, ein risikerer å måtte leggje ut store kostnader sjølv med alt det inneber.

Klubben har teke til orde for at plagene deira må likestillast med tanke på rettane dei tilsette har i kjemisk industri. Desse er dekt opp i lov om yrkesskader og folketrygda. Ei slik ny ordning må få tilbakeverkande kraft slik at dei som i dag er ferdigbehandla og slike som er til tannlege no også kan få hjelp med utgiftene.

- Viss lova skal gjelde frå dags dato, vil berre dei nye tilfella i framtida få dekning. Difor har vi foreslått sju års tilsetjing som grense, fortel Thue.

- Vi må vere klare over at arbeidsgjevarane gjer det dei kan for å avgrense støvplagene. Sosialkomiteen hevdar att det er eit avtakande problem, men det er ikkje rett. Det er trass alt sand og støv vi jobbar med, seier klubbformannen.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Folkvord lovar omkamp

Denne artikkelen er skrive av journalist Bjørn Halvorsen i Sunnmørsposten og stod i avisa 23. mai 1997

Framlegga om å endre trygdesystemet til fordel for bergverksarbeidarar fall i går mot ti røyster. Det vanka ein del pene honnørord til RV for at dei tok opp saka, men honnøren syntes ikkje att i røystegjevinga. Sosialministeren vart skulda for juks, utan å ta til motmæle. Og saksordføraren innrømma at han ikkje kjende trygdereglane fullt ut.

Raud Valallianse sin representant Erling Folkvord tykkjer det er pinleg at saksordførar John Alvheim ikkje var merksam på nyansane mellom omgrepa i yrkesskadelova og yrkesskadeforsikringslova. Etter stortingsvedtaket i går må kvar einaste bergverksarbeidar sjølv overtyde forsikringsselskapet om at tannskadene skuldast forholda på jobben.

Ei typisk tannlegerekning for utskifting og reparering, igg på omlag femti tusen kroner

- Hadde vi no fått samordna dette i yrkesskadelova hadde reglane, bevisbyrda og saksgangen vore langt enklare. Saksordførar John Alvheim (FrP) innrømma at han ikkje kjenner reglane som no fører ansvaret med å prove skadeårsaken over på dei tilsette sjølve. Det er nokså pinleg, seier Folkvord.

- Sosialministeren har fjuska og lurt sosialkomiteen til å tru at yrksskadeforsikringslova generelt har eit vidare omgrep og betre vern enn yrkesskadelova. Det er snarare tvert om. Då eg kalla dette juks, vart sosialministeren berre sitjande. Stortingspresidenten påpeikte at juks var eit uttrykk som burde vore moderert av meg. Då eg spurte presidenten om ho hadde ei betre formulering som dekte det eg snakka om, avslutta ho berre debatten utan vidare kommentar, seier Folkvord.

Han tolkar det som ei innrømming frå sosialministeren at ho ikkje tok til motmæle.

- Feilen i denne saka ligg i at ein stoler på statsråden i staden for dei som har peiling på fagfeltet. Då går Stortinget seg villt.

- Kva vert neste trekk no?

- Eg må snakke med klubben på Åheim først. Men Sosialdepartement og statsråd kjem i ein noko penibel situasjon i lys av det dei har sagt til komiteen, når dei no dyttar kvar einskild arbeidstakar over til forsikringsselskapa. Kan hende kjem det påfylgjande og advokatutgifter og tvistesaker ut av dette. Det vi vise seg når klubben på Olivin sender av garde dei første sakene. Straks vi ser korleis dette vert møtt, vil eg ta saka opp att til hausten. Denne gongen vann motparten på kjøtvekta i Stortinget. Men dei tek feil og har ikkje gjort heimeleksa si. Difor vert det omkamp, seier Erling Folkvord.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Reform 97 - et skoleeksempel

Drøyt 120 foreldre og tillitsvalgte møtte i mars 1996 fram til RVs lørdagsseminar om Reform 97 i Stortingets kinosal. Stortingsgruppa og bystyregruppa til RV la fram alt de visste. Hovedverneombudet for Osloskolen la fram en virkelig statusrapport. Det framtidsbildet som ble tegna for deltakerne på seminaret, er det bildet som er blitt virkelighet 15 måneder etter. De dystre spådommene har slått til. Seminaret ble startskuddet for *Foreldreaksjonen utsett Reform 97*.

Dette samarbeidet har betydd mye for å organisere foreldreforsvaret for ungene, mot Arbeiderpartiets politikk. Hver dugnadsrunde på RV-kontoret med meterhøye konvoluttstabler som er sendt ut til kontaktpersoner i alle deler av Oslo, har resultert i nye tilbakemeldinger til stortingsgruppa og nye informasjoner til dem som opplever Reform 97 som en trussel mot egne unger og deres oppvekstvilkår.

Dette har gjort sitt til at omreisende Ap- og Høyre-politikere - fra Storting eller bystyre - har møtt velorienterte foreldre og tillitsvalgte.

I de mindre kjenteregjerings og stortingsvedtakene har det aldri vært rom for tvil om at deler av barnehagebudsjettene og bevilgninger som før gikk til andre årskull i skolen, skal betale en del av refomen. "*Det er en forutsetning for reformen at omdisponeringer og effektiviserings innenfor barnehagesektoren og skolesektoren skal dekke*

Arealnormen for skole-fritids-ordninga er 0,41 kvadratmeter pr. barn

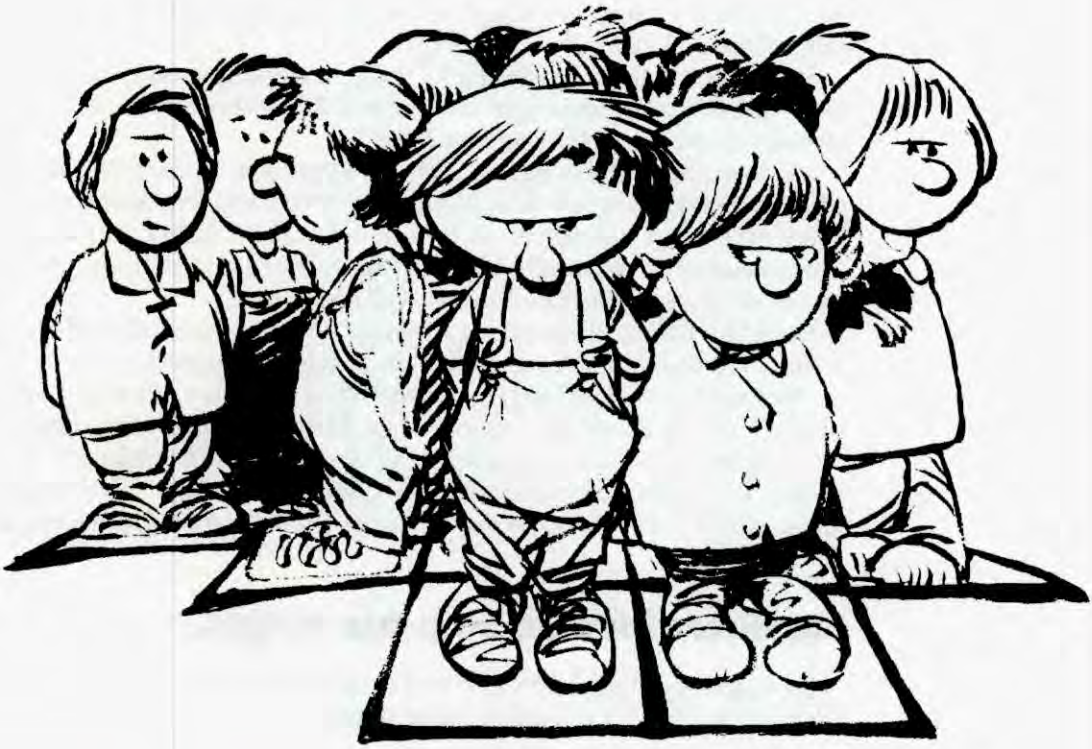

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

en vesentlig del av de økte kostnadene i skolen som følge av skolestart for 6-åringer"[105].

I langtidsprogram for 1994-97 viser Ap-regjeringa til det effektiviseringsarbeidet som pågår i helsesektoren. Skal skolen lære av helsevesenets korridorpasienter, innføre korridorelever, dvs. elever uten egen pult og klasserom, med korridoren som leikerom?

Fra regjeringas side har Reform 97 alltid vært ment å være en sparereform som skal slanke ressursbruken i skoler og barnehager. Staten skal bare dekke kommunenens utgifter til reformen "ut over det som reelt kan omdisponerast"[106]. Dette står fast selv om f.eks. Aps skolepolitiker Marit Nybakk påstår det motsatte. Da foreldre og tillitsvalgte i Oslo-skolen hadde møte med stortingsrepresentantene fra Oslo 23. september 1996, eksploderte Nybakk og beskyldte Folkvord for å ljuge da han trakk fram regjeringsvedtaket.

Hva menes med at "skulelokala er tenlege"?

Høsten 1997 la skolesjefen i Oslo fram en konsekvensanalyse. 22 av byens grunnskoler kunne ikke ta i mot forventet elev- og klassetall innenfor eksisterende skoleanlegg[107]. Folkvord konfronterte Sandal med innholdet, og statsråden svarte at *"eg har ingen nye signal å gje i den samanhengen. Reforma skal gjennomførast slik Stortinget har fatta vedtak om, og det er og Oslo kommune forplikta av"*. Men statsråden lova å se til at kommunene sørger for at *"skulelokala er tenlege."*[108]

Ei uke seinere fulgte Folkvord opp, og igjen brukte han et Oslo-eksempel. Byrådets skolebehovsplaner har oversett at både spesialundervisning og tilrettelagt undervisning for språklige minoriteter trenger klasserom. Dette gjelder ca. 40 klasser. Folkvord spurte om statsråd Sandal syns *"skulelokala er tenlege"* for disse 40 Oslo-klassene som *"i særlig grad trenger ro og faste rammer rundt undervisninga"*, når de ikke får eget klasserom?

Statsrådens svar var høytlesing fra tidligere stortingsvedtak, før han avslutta med : *"Eg sit ikkje inne med informasjon som dokumenterer at elevane i Oslo-skulen vil møte uforsvarlege forhold hausten 1997"*.

"Når statsråden ikkje sit inne med sånn informasjon," svarte Folkvord *"tyder det på at han er sterkt syns- eller hørselshemma, og at han ikkje les posten sin"*, og så viste Folkvord til skryt stasråden hadde kommet med i Redaksjon 21 kvelden før. *"Spørsmålet er: Vil statsråden ta eit initiativ overfor Oslo kommune for å sikre at kvar av dei gruppene får eige klasserom også neste haust?"*

Dette fikk Sandal til å ta på seg den mest pompøse statsrådsfrakken, og han avslutta spørretimerunden med følgende langt fra betryggende salve:

"Nasjonalforsamlinga har gjort vedtaket sitt, og oppgåva med iverksetjing er kommunal... Den byråden som har ansvaret for det området som vi her snakkar om, har uttalt at elevane skal få eit forsvarleg tilbod i samsvar med dei reglane somgjeld, inkludert dei forholda som representanten Folkvord har tatt opp. Det er eit synspunkt som eg har tillit til, og som eg på ingen måte vil vere med på å harselere over, slik som andre gjer..."[109]

Familiereformen som ble avlyst.

Da regjeringa 30. april 1993 gjorde et av sine første vedtak om hva skolestart for 6-åringer skal bety, slo den bl.a. fast tre prinsipper:

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

· Dette skal være *"en familiereform, som ved å bygge ut skole og skolefritidsordninger gir trygghet for barna og deres trivsel og vekst* ***mens foreldrene er på arbeid***" (vår utheving, red.anm.)

· Skolefritidsordninga skal dessuten *"finansieres gjennom statstilskudd, foreldrebetaling og kommunale midler"*. Og ikke bare det:

· Regjeringa vedtok også at *"foreldrebetalinga må ikke være til hinder for at alle barn i alderen 6 - 9 år som har behov for det, kan delta i ordningen"*.[110] Blant de daværende stortingspartiene var det bare FrP som ikke slutta seg til disse prinsippene.

Men prinsippvedtak i Stortinget var ikke til hinder for at Oslo bystyre vedtok å kutte ut det kommunale bidraget til finansiering av skolefritidsordninga. Bystyrepolitikerne i Høyre, Venstre og KrF gikk på tvers av egne stortingsgrupper da de i desember 1996 gjorde felles sak med FrP og vedtok at i Oslo skal *"ordningen være selvfinansierende, innen rammen av statstilskudd, trygderefusjoner og egenbetaling"*. De reduserte samtidig bydelenes budsjetter med 14 millioner kroner, for å oppmuntre bydelsutvalgene til å øke foreldrebetalinga. Da Stovner bydel så vedtok å heve foreldrebetalinga med 60 prosent førte det straks til at 40 foreldre sa opp plassene. Det var tydelig at ansvaret for ungene igjen kom til å bli privat. På bakgrunn av dette stilte Folkvord spørsmål i Stortinget om *"likestillingsministeren kan sitte rolig og se på at en slik kvinnediskriminerende praksis får utvikle seg i Oslo"*[111]

RVs seminar om Reform 97 var viktig for motstanden mot reformen i Oslo og resten av landet

Likestillingsminister Sylvia Brustad svarte at det er *"svært uheldig at kommuner bryter prinsippet om tredeling av utgiftene"* og mente at *"mange familier derved faller utenfor dette tilbudet"*. Hun var svært bekymra og stort sett enig i RVs synspunkter, men *"når det det er sagt vil jeg si at skolefritidsordninger er et kommunalt ansvar. Det er et frivillig tilbud."* Hun stadfesta at *"regjeringa mener det regjeringa ar sagt i ulike dokumenter"*, men hadde ellers *"ikke noe mer å legge til"*, da Folkvord reiste spørsmål om ikke skolefritdsordning nå må lovfestes.

For å få til et minimum av rettigheter for både foreldre og unger fremma RV et forslag om å lovfeste skolefritidsordninga. RVs forslag er avskrift fra stortingsmeldinga om skolefritidsordninga vedtatt av Ap-regjeringa 30. april 1993. Forskjellen er at hvis det blir en lov, så får unger og foreldre rettigheter. Lovforslaget fikk bare RVs ene stemme.

Reform 97 er reformen som ingen vil ha, og som bare tre stortingspartier til slutt stemte for. Folkeflertallet har vært i mot heile tida. Lærerorganisasjonene er motstandere. I Stortinget har Ap-regjeringa kjørt politisk slalåm siden skolestart for 6-åringer ble lansert første gang tidlig på 1990-tallet.

RV mener fortsatt at Reform 97 må utsettes i de kommunene der ungene ikke får forsvarlige forhold. Oslo er en av disse kommunene. Den grundigste stortingsdebatten om utsettelse av Reform 97 foregikk 21. mai 1996. RV var aleine om å gå

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

i mot hele reformen, men det var ikke mye om å gjøre at regjeringspartiet ble aleine ved den avgjørende avstemninga om at *"grunnskolereformen, Reform 97, iverksettes fra skoleåret 1997/98"*. Høyrepolitikere hadde ved flere anledninger argumentert for utsettelse, i alle fall i kommuner med uforsvarlige forhold, men nå samla de troppene og stemte sammen med Ap.

Større forundring vakte det at SV landa på samme standpunkt. Øystein Djupedal tok ordet rett før avstemninga og anbefalte SV s gruppe å stemme for obligatorisk skolestart for 6-åringene i august 1997. *"Det betyr at vi nå erkjenner at reformen ikke utsettes"*,[112] sa Djupedal. Dette var et trist eksempel på regjeringslojaliteten i SVs stortingsgruppe. For SVs kommunalpolitikere i Oslo må dette ha vært en nedtur. De hadde omsider bestemt seg for å gå inn for utsettelse. SV var det siste partiet i Oslo som slutta seg til det utsettelseskravet som RV reiste i 1995. Til slutt var alle bystyrepartiene unntatt Ap og Høyre, for utsettelse.

Innholdet i reformen er utsatt

Det pedagogiske innhold i Reform 97 har utsatt seg sjøl i mange kommuner. Når skoler mangler nødvendige spesialrom og grupperom, når 105 6- og 7-åringer får 40 kvadratmeter lekeareal på deling, slik som på Abildsø skole øst i Oslo og når ett ekstra årskull stappes inn uten at det blir større arealer, da blir det ikke mulig å kombinere skole- og barnehagepedagogikk under mottoet "Lek og lær". Skolefritidsordningas arealnorm på 0,41 kvadratmeter pr. elev gir ikke trygg og meningsfylt fritid, slik regjeringa lovte i 1993.

Når virkeligheta nå innhenter honnørordene, blir elever satt opp mot ansatte, og politikerne kommer til å starte NM i ansvarsfraskrivelse. Det kommer til å toppe seg fra skolestart og til godt forbi valget. Statsråd Sandal vil skylde på Høyrebyrådet i Oslo. Høyrebyrådet har allerede starta. 15. mai i år sier skolebyråd Grete Horntvedt til Aftenposten at *"hvis jeg hadde visst det jeg i dag vet, for ett år siden, ville Høyre gått inn for å utsette Reform 97"*. Hun unnskylder seg med at *"Vi ble rett og slett lurt av Ap-byrådet. De holdt 1087 elever unna planleggingen"*.[113] På det tidspunktet byråd Horntvedt sier hun ble lurt, hadde imidlertid RVs bystyregruppe allerede lagt fram klar dokumentasjon på at elevtalla var feil.

Byråd Horntvedt skylder på sein saksbehandling hos Arbeidstilsynet. Partifelle Jan Tore Sanner ber fra Stortingets talerstol samme dag om at statsråden griper inn i Arbeidstilsynets saksbehandling. Men RV har påvist at forsinkelsene ligger hos Oslo kommune sjøl og at byrådet systematisk har feilinformert om framdriften.

Osloskolens hovedverneombud er under sterkt press for å gi opp å stille krav til forsvarlig arbeidsmiljø. RV er redd for at hovedverneombudet blir byrådets neste syndebukk når Høyrepolitikerne skal skyve fra seg ansvaret for at de i 1996 stemte mot utsettelse av Reform 97 både i bystyre og Storting.

Men det hjelper ikke skolen - verken i Oslo eller andre steder - at maktas politikere utroper hverandre til syndebukker. Ungene får ikke bra forhold før de som har laga dette skolekaoset, blir tvinga til å rydde opp etter seg. RV frykter at den kraftige standardsenkinga som Reform 97 fører med seg i Oslo-skolen, skal bre seg og bli en landsnorm. Derfor krever vi både øremerka krisemidler til Osloskolen og ei kraftig styrking av alle kommuners økonomi, slik at kommunene kan satse på skolen uten å skjære ned på annen nødvendig virksomhet.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Studentsamarbeid med RV ga en liten seier

I Stortingsarbeidet prøver RV å jobbe sånn at stortingsgruppa skal være et redskap for folk som er utafor murene på Løvebakken. Vi prøver å bringe enkeltpersoners og organisasjoners forslag og spørsmål direkte fram for de høye herrer og damer i regjeringa. Høsten 1995 bidro dette til å gjenåpne de norske universitetene.

Fleire år med Gudmund Hernes som utdanningsminister og hans strev for å strømlinjeforme både universiteter og studenter, førte til at stadig nye fag og institusjoner ble lukka for de som ikke hadde svært gode karakterer. Studentorganisasjoner og studenter over hele landet som sloss mot Hernes si linje for stengte og strømlinjeforma studier, fikk etterhvert mye støtte. Men det var ikke så lett å nå fram hos de som tok avgjørelsene, dvs. statsråd Hernes og de enkelte utdanningsinstitusjonene. I juni 1995 gjorde Stortinget et vedtak om at universitetene skulle være åpne, men Universitet i Bergen fulgte ikke opp dette. En av grunnene til det var at stortingsvedtaket krevde åpne studier uten å bevilge nok penger, forsåvidt et typisk eksempel på at stortingspolitikere fatter et populært vedtak uten sjøl å ta konsekvensen av det.

Studenter ved Universitetet i Bergen ba Folkvord ta opp deres sak i Stortinget. De var lei av å stange hodet i alle slags vegger når de ba universitetsledelsen etterleve et stortingsvedtak. Fra stortingsgruppa til RV fikk de svar tilbake at de sjøl måtte lage det spørsmålet som statsråden skulle konfronteres med, slik at det ble i samsvar med fakta. Fordi Gudmund Hernes var fraværende, ble det statsråd Grete Bergets oppgave med å svare på hva statsråden ville *"gjøre for å unngå at interne vedtak ved Universistetet i Bergen overprøver Stortingets vedtak"*. I dette tilfellet var svaret enkelt og tydelig. Statsråd Berget opplyste at regjeringskollega Hernes allerede hadde *"skrevet brev til Universitetet i Bergen og gjort det helt klart at de ikke har adgang til selv å lukke studier, at det er Stortingets vedtak som her ligger i bunnen, og at det skal vær åpne studier"*.[114]

Universitet i Bergen hadde ikke lov til å lukke studier på egen hånd

Dermed ble universitetene åpne i et helt år, mens departement og universitetsledelser leita etter nye måter å få murt igjen de åpne dørene. Det blir inga varig løsning på dette før Stortinget er villig til å bevilge nok penger til høgskoler og universiteter.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

EØS og Ap tok livet av Husbanken som boligbank for vanlige folk

"I dag gir Stortinget avkall på verdas billegaste og mest effektive bustadpolitikk. Det nesten geniale ved den norske bustadpolitikken, representert ved husbankfinansieringa, har vori at den har stimulert til sjølveige og koperativt eigarskap også for arbeidarklassen". **Slik begynte Folkvords stortingsinnlegg 30. november 1995. Den datoen vil bli stående som dødsdagen for Husbanken som en sosial boligbank for folk flest.**

Den Husbanken som ble skapt rett etter 2. verdenskrig ble bare 50 år. Jubileumsfesten ble holdt på Oslo Plaza

RV mener det er en menneskerett å ha en bolig av rimelig standard og størrelse. En slik bolig bør verken beskattes eller være så dyr at du ikke har råd til å bo i den. For å komme tilbake dit mener RV at boliger med vanlig standard skal tas ut av markedet. Det betyr å gjenskape statlige boligfinansierinsgordninger som ligner på det vi hadde på 50- og 60-tallet. Den gangen ble bolig ansett som så viktig for arbeidsfolks levekår, at markedskreftene ikke fikk bestemme prisene. Dette betyr at staten må bevilge penger over statsbudsjettet for å holde husbankrenta nede, og det må være regler som hindrer at husbankfinansierte boliger kan brukes som spekulasjonsobjekt.

Statens Husbank ble oppretta i 1946 for at personer med vanlig arbeiderinntekt skulle få mulighet til å bygge og eie egen bolig enten i borettslag eller som enebolig. Renta ble satt til 2,5 prosent og avdragstida var 100 år for murhus og 70 år for trehus. Husbanken skulle gi hele lånet som trengtes for å bygge en bolig. Til folk med lav inntekt ble 20 prosent av byggekostnaden gitt som såkalt nedskrivningsbidrag.

Utover 1970-tallet ble Husbankens rolle gradvis redusert og låna ble stadig dyrere. Med regjeringa Harlem Brundtlands boligmelding i 1981 kom meldinga om at markedskreftene skulle få innpass på boligmarkedet. Og statens økonomiske innsats på boligsektoren skulle ikke lenger være generell, men selektiv.[115] Det siste var starten på det som i dag kalles treffsikre ordninger. Regjeringa Willoch fulgte opp, og seinere har skiftende regjeringer sørga for at Husbanken fjerna seg mer og mer fra sin opprinnelige målsetting.

Likevel var det på begynnelsen av 1990-tallet litt igjen av Husbanken. Etter 1993 har Bankforeningen brukt EØS-avtalens fri flyt-bestemmelser som argument for at Husbanken helt må slutte å gi billige lån. Høsten 1995 bøyde Stortinget av for EØS og bankforeningen og omgjorde Husbanken til en bank med markedsstyrt rente og markedstyrte lånevilkår.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Før dette vedtaket ble gjort, hadde stortingsflertallet sørga for at husbankrenta lå så høyt, at enkelte lånetyper faktisk fikk litt lavere rente rett etter omlegginga! Dette var et nokså snedig trekk for å tilsløre det prinsipielle innholdet i vedtaket.

RV foreslo å *"stanse avviklinga av Husbanken som en boligbank for folk flest. Husbanken skal finansiere boliger av alminnelig standard. Lånevilkåra skal være slik at bokostnadene for et nytt treroms husvære ikke overstiger 25 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn"*.[116] Forslaget fikk 13 stemmer.

I sitt innlegg viste Folkvord til Forbundsstyret i Fellesforbundet som i en uttalelse slo fast at *"gjennom sitt opplegg for Husbanken undergraver regjeringen den sosiale boligpolitikken som har vært ført i etterkrigstida. Resultatet er at markedskreftene overlates styringa av boligpolitikken"*. Og han påpekte at LO melder fra at de stiller seg *"avvisende til den sterke reduksjonen det legges opp til i Husbankens rolle i årene framover"*.[117]

Husbanken som et effektivt boligpolitisk verktøy ble gravlagt mot RVs protester

RV-representanten påpekte at stortingsvedtaket 30. november1995 betydde at Husbanken opphørte som en statsbank med oppgave å sikre sosial boligbygging for alle som syns husbankstandard er ok. Isteden vil vi få et statlig kontor som administrerer behovsprøvde tilskudd til bygging av sosialboliger. *"Den Husbanken som vart skapt like etter 2. verdskrig, vart berre 50 år. No er det avviklingsperioden, styrt av fellesskapet Ap, Høyre og FrP, som står igjen"*[118], sa Folkvord til slutt.

Men navnet har Husbanken fått beholde. Derfor sørga regjeringa for at det 1. mars 1996 ble arrangert en storstilt 50-årsfest på Oslo Plaza. De som bød inn til fest, var de som hadde påført jubilanten banesår tre måneder før den store dagen.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Vekk med lova om tvangsbyfornying

Siden den ble vedtatt i 1976 har *byfornyingsloven* vært en tvangslov. Den har gjort beboerne i de gamle bystrøka både rettighetsløse og rettsløse. Loven bestemmer at kommunen kan gjennomføre byfornying bokstavelig talt over hodet på de som bor i gårdene, uten at de har en eneste rettighet.

I ti år, fra 1976 til 1986, hadde ikke beboerne en gang rett til å få skriftlig melding om at kommunen hadde fatta byfornyingsvedtak om gården de bodde i. Samtidig bestemmer loven at beboerne skal betale hele regninga for byfornyingsarbeidet, helt uavhengig av om resultatet er bra eller dårlig.[119]

Høsten 1993 jobba RV sammen med øvrige Oslo-representanter for å få til et rettferdig sluttoppgjør for byfornyingsofra. Etter mange års arbeid fra beboerforeninger, Støttegruppa for byfornyingsofre og andre aktivistgrupper, lyktes det endelig å komme et stykke på vei. Flertallet i Stortingets finanskomite gikk inn for at staten skulle sanere en stor del av gjelda til de som var tynt under tvangsbyfornyingsloven. Forslaget var ikke helt slik RV ønska det, men bedre enn ingenting. Ap var det eneste partiet som sa nei, noe som fikk betydelig medieoppmerksomhet.

For Marit Nybakk, stortingsrepresentant og LO-leder i Oslo, ble dette vanskelig. I avisene gikk hun som vanlig friskt ut og lova støtte til de som bor på Oslos østkant.

Avstemningsutskrifta i Stortinget viser at ingen av Aps 66 stortingsrepresentanter valgte side for byfornyingsofra og mot partipisken. Marit Nybakk stemte også nei. Hun syntes det var tilstrekkelig å holde en høy profil i Aftenposten.

Etter dette førte Ap-regjeringa en seig kamp for å endre vedtaket. Den lyktes delvis, gjennom at alle partier utenom RV i juni 1995, gikk med på å redusere omfanget av gjeldssaneringa med ca. 1 000 kroner pr. kvadratmeter bolig.

Ondet består

Men selve ondets rot, byfornyingsloven, ble det ikke gjort noe med. Mange politikere, fra de forskjelligste partier, forsikra på spørsmål fra blant annet Støttegruppa for byfornyingsofre, at de gjerne ville innføre den såkalte "Københavner-modellen" i den framtidige norske byfornyinga. Forskjellen på Norge og Danmark er svært enkel: I Danmark betaler stat og kommune omtrent to tredjedeler av byfornyingskostnadene. Dessuten har beboerne rettigheter når det gjelder styring av arbeidet. De har tilmed lovfesta vetorett. Det betyr at kommunen må høre på beboerne og ta hensyn til dem. RV ønsker å få til den slags tilstander i Norge også, men ettersom det er langt

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

fram dit, fremma vi et svært forsiktig forslag for å få arbeidet igang. Vi syntes dette forslaget hørte naturlig heime i debatten om levekår og boforhold i storbyene:

RV fikk ingen støtte til forslaget om å fjerne loven om tvangsbyfornying

"Stortinget ber regjeringa sette i gang arbeid me å revidere byfornyelsesloven. Arbeidet skal ha som sikte å gi beboerne vesentlig større innflytelse og styringsmuligheter over prosjektene enn i dag. Videre skal lovarbeidet ta sikte på å fastsette den økonomiske fodelinga mellom stat, kommune og beboere. Det må klarlegges hva det med rimelighet kan være riktig å forlange at beboerne skal betale, f.eks. ved fastsetting av et øvre tak (jfr. gjeldsnormen for byfornyede borettslag som Stortinget vedtok juni 1994)".[120]

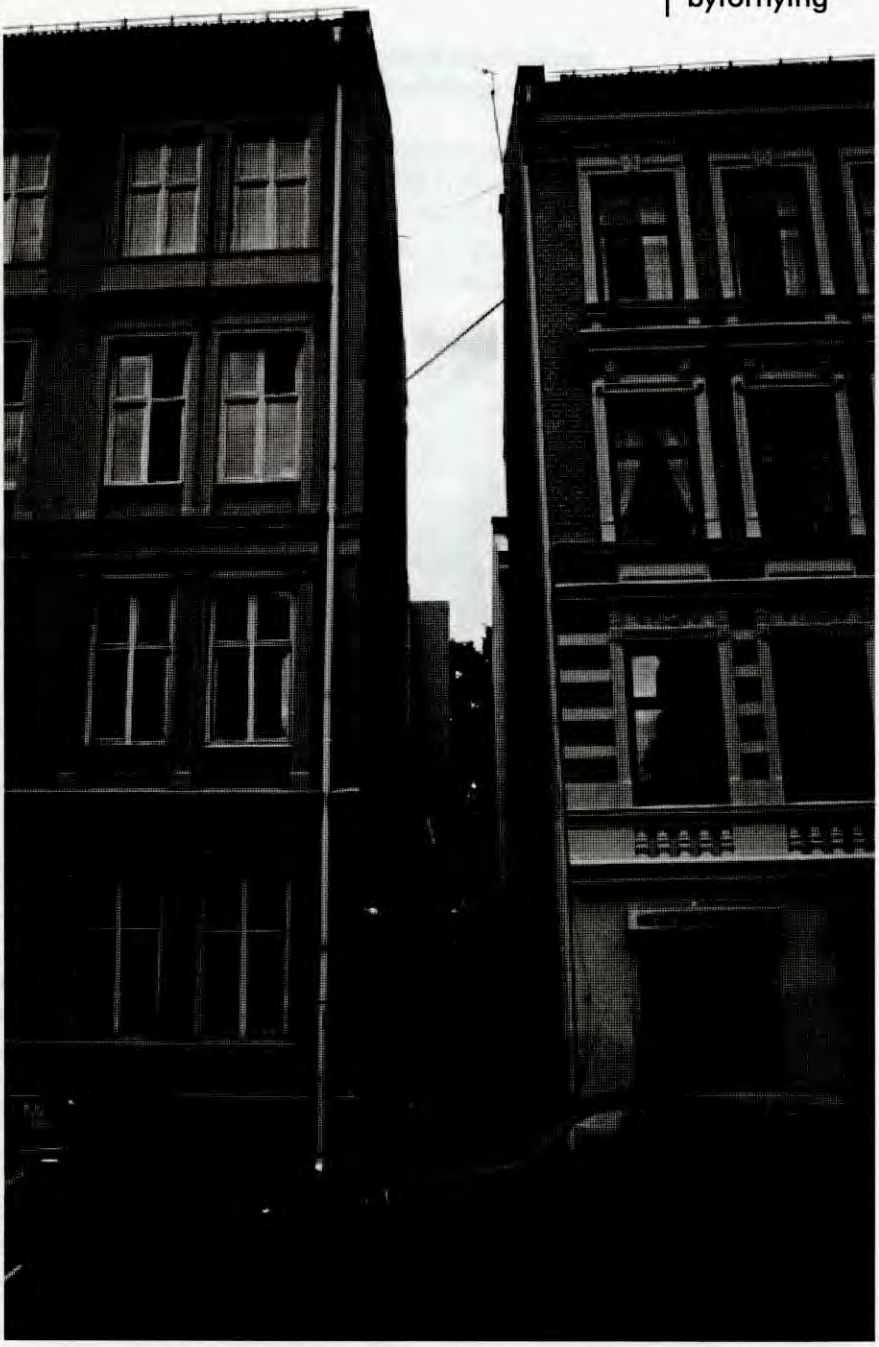

I stortingsdebatten opplyste Eva Lian at *"Senterpartiet har sympati for det dette forslaget går ut på, men vi har problemer med å stemme for det nå. Vi anmoder derfor Folkvord om å gjøre det om til et oversendelsesforslag".*[121] Folkvord sa nei takk til dette og viste til at Stortinget de siste åra hadde hatt *"fleire runder med byfornyings-problematikk i fleire komitear, så det burde vere velkjent at det er behov for eit slikt arbeid og derfor enkelt å ta standpunkt til det".*[122]

Presidentens oppsummering etter avsteminnga var kort og enkel: *"Forslaget fra Rød Valgallianse ble mot 1 stemme ikke bifalt".*

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Kommual ågerleie - en stolthet for Ap

Kommunen slipper å følge husleiereguleringsloven som alle andre gårdeiere i Oslo

Jernkansler Bismarck sa en gang: ***"Den som får vite sannheta om hvordan lover og pølser blir til, vil aldri mer få en rolig natts søvn".***

I RVs arbeid med å bekjempe boligspekulasjon, ble vi oppmerksom på et underlig "hull" i Husleiereguleringsloven. Vi ville både finne ut hvordan det var kommet inn i lova, og få tetta det igjen. Dette hullet i loven gjør at Oslo, Bergen og Trondheim kommuner fritt kan øke husleien i førkrigsboliger etter eget forgodtbefinnende. Mens private gårdeiere som leier ut samme slags boliger, må finne seg i at det fortsatt finnes visse grenser de må holde seg innafor.

Det var flere års samarbeid med Maggi Bredal på Skillebekk i Oslo, som gjorde at vi oppdaga den merkelige bestemmelsen. Husleienemnda i Oslo hadde i møte 22. april 1986 fastsatt "høyeste lovlige leie" i gården der Bredal bodde. For leiligheten hennes i Bjørn Farmandsgate 6 ble dette 1 966 kroner i måneden. Senere har kommunen kjøpt boligen og Bredal er blitt kommunal leietaker. Og husleien er blitt økt med de mest underlige begrunnelser eller helt uten begrunnelse. Husleien nådde et foreløpig toppnivå med kr 9 375 kroner pr. måned i 1995. Det vil si at leien på mindre enn ni år økte til nær det femdobbelte av lovlig maksimalleie i 1986. Dette var bare mulig fordi Oslo kommune utnytta smutthullet i husleiereguleringslovens § 2.

Maggi Bredal er minstepensjonist og hadde ingen mulighet til å betale denne leia. Kommunens ledelse fikk i januar 1996 med politiets hjelp kasta henne ut og satte henne på gata.

Med Bismarcks ord om lovers tilblivelse i friskt minne, begynte vi å leite i Stortingets arkiv. Etter å ha lest samtlige proposisjoner og innstillinger og debatter om endringer i husleiereguleringsloven, måtte vi bar konklu-

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

dere med at Bismarck har et poeng. Det var i alle fall ikke mulig å finne sannheta om denne lovbestemmelsen noe sted i stortingsdokumentene.

Vi fant nemlig ut *når* smutthullet var innført, men ingen begrunnelse. Da kommunalkomiteen avga en innstilling i 1971, slutta den seg til en lovendring som betydde at kommunale tjenesteboliger skulle være unntatt fra husleierehuleringsloven, med den begrunnelse at *"kommunene i stor utstrekning nytter det statlige fradragsregulativ for sine tjenesteboliger"*.[123]

Begrunnelsen var altså at det ut fra lovens formål var unødvendig at kommunale tjenesteboliger skulle omfattes av husleiereguleringslovens bestemmelser. Men samtidig ble lovteksten endra slik at også alle andre kommunale utleieforhold ble unntatt fra husleieregulering, uten at dette er begrunnet verken fra departementets eller kommunalkomiteens side.

> ***«Arbeiderpartiet er stolt av at vi viderefører tilliten til at de oppgaver som er overlatt til kommunene, ivaretas av de politiske organer der.»***
>
> **Roger Gudmundseth, AP**

I Maggi Bredals tilfelle hadde Oslo kommune som eier av boligen bragt seg selv i et økonomisk uføre gjennom et langvarig og komplisert kommunalt samrøre med ei gruppe eiendomsspekulanter. Smutthullet i husleiereguleringsloven gjorde at det etterpå var mulig for politikerne i Oslo rådhus å dytte kostnadene over på leietaker, som i et hvert henseende er offer og uskyldig tredjepart i den saka som har versert mellom kommunens ledelse og spekulantgruppen.

Uten dette mutthullet i husleiereguleringsloven ville boligkonflikten i Bjørn Farmandsgt. 6 fått et annet forløp. Hvis kommunen hadde vært underlagt de samme begrensninger som gjelder for private gårdeiere, så hadde Maggi Bredal sluppet den voldsomme husleieøkningen som til slutt endte med at hun ved hjelp av politiinnsats ble satt på gata i januar 1996.

Med dette som begrunnelse fremma RV forslag om lovendring og tetting av et smutthull som hadde påført mange mennesker helt urimelig høye boutgifter.

Sp, SV og KrF støtta forslaget. Børre Rønningen (SV) sa, på vegne av de tre partia, at *"det er ingen grunn til å vente, og det er ingen grunn til å la ein urimeleg forskjell mellom private og offentlege utleigarar i dag i lova om husleigereulering halde fram"*.[124] Mens Anneliese Dørum (Ap) slo fast at *"Oslo ikke er en urimelig huseier"* og at det var *"forakt for de folkevalgte"* å fremme et sånt forslag som RV hadde gjort. *"Det er jo politikerne blant annet i Oslo kommune som bestemmer husleien i de kommunale boligene. Da må man kanskje ha den tillit til disse politikerne at de ikke tar urimelige husleier"*[125], mente Dørum. Kommunalkomiteens leder Roger Gudmundseth syntes ikke Dørums argumentasjon var sterk nok, og tok ordet for å presisere: *"Begrunnelsen for forskjellene i loven er nettopp at det politiske organ i dette hus utviser tillit til andre politiske organer i fordeling av oppgavene i samfunnet. Arbeiderpartiet er stolt av at vi viderefører tilliten til at de oppgaver som er overlatt til kommunene, ivaretas av de politiske organer der."*[126]

Gudmundseths argumentasjon er fri diktning i forhold til det som faktisk skjedde da "forskjellene" kom inn i lova.

Ap, H og FrP i fellesskap sørga for flertall, slik at Oslo kommune fortsatt kan øke husleiene etter eget forgodtbefinnende. Anneliese Dørum opplyste for øvrig at regjeringa snart ville fremme forslag om å oppheve husleiereguleringsloven i sin helhet.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Minstepensjonist-venner med frekkhetas nådegave

Minstepensjonistene er høyt prioritert i politikernes programtaler. Hvordan kan det da henge sammen at de hvert eneste år forblir like fattige etter at Stortinget har vedtatt statsbudsjett og såkalt trygdeoppgjør?

18. april 1997 hadde Carl I. Hagen (FrP) "den glede og ære" å fortelle eget partilandsmøte og fjernsynsseerne at FrP i mai skal foreslå 12 000 kroner i kjøpekraftsforbedring for minstepensjonistene. Søndag 4. mai meldte Dagsrevyen at SV-landsmøtet hadde vedtatt at partiet nå skal gå inn for å øke minstepensjonene med 20 prosent. Disse to standpunktene betyr omtrent det samme, men med en forskjell som Dagsrevyen ikke fikk med seg: SVs landsmøte mente det får klare seg å gjennomføre økninga gradvis - over fire år.

Av en eller annen grunn unnlot Dagsrevyen å informere seerne om at både FrP og SV stemte mot så seint som 20. november 1996 stemte mot et forslag om *"20 prosent økning i trygda for minstepensjonister og pensjonister med lav tilleggspensjon"*.[127] RV foreslo da å bevilge penger slik at dette kunne omfatte både alderspensjonister, uførepensjonister og enslige forsørgere med overgangsstønad. RV fremma for øvrig samme forslag høsten 1995.[128] Etter avstemninga har presidenten hver gang oppsummert at *"forslagene fra Rød Valgallianse ble mot en stemme ikke bifalt"*.[129]

Sp, SV, KrF, FrP og Venstre:
- Mot i 1995 og 1996
- For i juni 1997
- Valg i september

Det var sosialpolitikeren John Alvheim som i november 1996 fra Stortingets talerstol instruerte FrPs gruppe om å stemme mot at minstepensjonistene skulle få en tusenlapp mer i måneden. Carl I. Hagen forsvarte denne stemmegivninga så seint som i en morgendebatt med Erling Folkvord på TV2 onsdag 30. april 1997, uten å gi noen nærmere begrunnelse.

I juni fikk det gamle RV-forslaget enda bredere støtte. Sp, KrF og V varsla i finanskomiteens møte 9. juni at de også ville øke minstpensjonene med nokså nøyaktig samme beløp som RV hadde foreslått tidligere. Plutselig er det bare Ap og Høyre som helt avviser det minstepensjonsforslaget som RV tidligere har stått aleine om.

Med frekkhetas nådegave kan en komme langt

Hva kommer det av at de folkevalgte fra disse fem partiene i år etter år stemmer mot en slik forsiktig økning av minstepensjonene i Stortinget, mens de i forkant av valgkampen gjør det motsatte standpunkt til sin egen flaggsak? Carl I. Hagen - som nettopp har skifta standpunkt - sier til VG 14. juni at velgerne nok "*vil reagere på forslag og utspill som blir kastet ut i slutten av valgkampen...*

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

For FrP blir det viktigste å vise hva vi har stått for og gjort". Og kommer det slike utspill, gir Hagen det råd at en skal *"spørre politikeren som fremmer dem hvorfor i alle dager forslaget ikke i stedet er blitt fremmet i forbindelse med budsjettprosessen".*[130] Da Hagen uttalte dette i VG, bestod hans egen og FrPs innsats for minstepensjonistene så langt i å stemme mot en 20 prosents økning hver gang forslaget var blitt fremma i budsjettprosessen. En uke etter VG-intervjuet, noen minutter før avslutninga av det nest siste stortingsmøtet før valget, stemte FrP - sammen med fire andre partier - for første gang *for* den beskjedne økninga i minstepensjonen som RV hadde foreslått gang på gang..

RV har ment og mener at Norge har råd til en slik pensjonsøkning straks. Finansdepartementet har beregna at RV-forslaget, som 20. juni 1997 plutselig har støtte fra seks av stortingspartiene, vil koste 5,2 milliarder kroner. Dette tilsvarer statens kapitaleksport i fem uker, om vi tar utgangspunkt i regjeringas planer for pengeplasseringer utenlands i 1997. Eller sagt på en annen måte: 1000 kroner mer i måneden til hver minstepensjonist koster bare drøyt halvparten av det staten ville fått i merinntekt hvis aksjeeiere ble nødt til å betale skatt av de skattefrie beløpene de mottar i aksjeutbytte.

Stortingsrepresentant Carl I Hagen fra FrP stemte mot heving av trygda for minstepensjonistene, men for å heve stortingspensjonen

Bare ei omlegging "for å normalisere" lønn og pensjon i Stortinget

På den andre sida hadde ikke Stortingets flertall noen bekymringer med hvor pengene skulle tas fra, da de vedtok sitt eget trygdeoppgjør 21. juni 1996. De årlige utbetalingene til hver stortingspensjonist økte med 54 060 kroner fra 1. juli og med nye 14 184 kroner fra 1. oktober. Bare pensjonsveksten på grunn av stortingets trygdeoppgjør i 1996 ble altså 68 244 kroner. Det er mer enn det beløpet en minstepensjonist hadde til å dekke alle sine utgifter med det året.

"Presidentskapets innstilling bifaltes mot 1 stemme," oppsummerte en fornøyd president Kolle Grøndahl da pensjonsøkninga var vedtatt rett før Stortinget starta sommerferien. *"Som det også går fram av innstillinga, aksepterer SV det som no er blitt konklusjonen i høve til omleggjinga for å normalisere lønssystemet",* sa Kjellbjørg Lunde i et kort innlegg der hun sa ja takk til nytt lønns- og pensjonsnivå, men var uenig i at framtidige lønnsøkinger skal fastsettes av en egen kommisjon.[131] Samtlige partier utenom RV har stemt for alle økninger i lønninger og pensjoner til stortingsrepresentantene de siste fire åra fram til og med Stortingets trygdeoppgjør 21. juni 1996. Da Dagbladet i mai 1997 satte søkelyset på stortingspolitkerne som *"gir seg selv gullpensjon"*[132], sa parlamentarisk leder Kjellbjørg Lunde likevel at SV *"har forsøkt å holde igjen".*[133] Som du nettopp har sett, uttrykte hun seg litt annerledes da hun i Stortinget 11 måneder tidligere sa ja takk til det store pensjonshoppet.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Egenandeler på hjemmesjukepleie: Et RV-forslag vinner fram

I 1993 sto RV aleine. Ved slutten av denne stortingsperioden kan vi glede oss over at Stortinget vedtar å fjerne egenandeler på hjemmesjukepleie. Spørsmålet er bare om vedtaket er ment på alvor, om det vil bli gjennomført.

"RV meiner at deter uverdig at det norske folket nå betaler inn meir i eigendelar innafor helse- sosialsektoren pr. år enn den samla inntekts- og formuesskatten til staten", sa Erling Folkvord i Stortinget 30. november 1993 da han begrunna RVs første forslag til endring i sosialbudsjettet: *"Adgangen til å kreve egenandel fra brukerne av hjemmesykepleien oppheves med virkning fra 1. januar 1994. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om den nødvendige lovendring"*. Forslaget var så ytterliggående at det ikke fikk noen støtte i Stortinget. Selv et mer moderat SV-forslag om å *"opprettholde forskrifter for egenbetaling for hjemmebaserte tjenester som sikrer skjerming av brukerne med svakest økonomi og størst behov for hjelp"*, fikk bare åtte stemmer høsten 1993.

22. april i år gjorde Stortinget et enstemmig vedtak med omtrent samme innhold som RV-forslaget som bare fikk en stemme i 1993. Hva har skjedd i løpet av tre og et halvt år? Og er det noen forskjell på RV-forslaget fra 1993 og det vedtaket som Stortinget har gjort nå i 1997?

Egenandelene innafor helse- og sosialsektoren utgjør mer enn den samla inntekts- og formuesskatten til Staten

I Norge er retten til å vedta skattlegging sentralisert til Stortinget. Det er bare ett unntak: Skattlegging av sykdom og uførhet, under betegnelsen egenandel på hjemmehjelp og hjemmesjukepleie. Kommunestyrene har brukt denne muligheten med stor iver og med uhyggelige følger for mange som trenger hjelp hjemme, men som ikke har råd på grunn av denne særskatten.

Et stortingsvedtak i begynnelsen av stortingsperioden gjorde situasjonen verre. Kommunene fikk rett til, eller frihet til, å kreve inn så høye egenandeler de måtte ønske. For at ikke kommunene skulle unnlate å bruke denne nye "friheten", reduserte stortingsflertallet samtidig kommunenes inntekter med 50 millioner kroner.

Det var en mangel ved RV-forslaget fra 1993. I praksis er det ikke noe skarpt skille mellom hjemmesjukepleie og tjenester som utføres av andre yrkesgrupper enn sjukepleiere. Derfor endra vi forslaget i 1994 og foreslo fjerning av egenandeler for alt som kalles hjemmebaserte tjenester, ikke bare hjemmesjukepleie. Forslaget fikk fortsatt bare én stemme. Dette gjentok seg i november 1995 og i november 1996. Sosialbudsjettet for valgåret 1997 ble reprise på tidligere vedtak. Men i 1996 hadde FrPs sosialpolitiker John Alvheim kommet fram til at egenandeler kunne bli et problem i framtida, hvis de økte enda mer. Han og Fremskrittspartiet foreslo at *"det foretas ingen økning av egenandelene i helsevesenet eller økning av egenandelene på blå resept"*. RV støtta for-

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

slaget som fikk fem stemmer i Stortinget.

Det er kommunestyrene som fastsetter egenandelen på de såkalte "hjemmebaserte tjenestene".

Det trengs tre tiltak for å få bort egenandelene, om det så bare er i hjemmesjukepleien. At Stortinget sier at egenandelene skal vekk er første trinn. For det andre er det nødvendig med et **lovvedtak** om at folk har rett til gratis hjemmesjukepleie. For det tredje må Stortinget fatte vedtak om å la **kommunene få større inntekter**. Hvis ikke, vil den kommunale pengemangelen bare føre til at vedtaket om å fjerne egenandelen blir omgått. En slik omgåelse kan for eksempel være at kommunene ikke tar egenandel på det arbeidet som utføres av sykepleiere, men "bare" på den hjelpa som ytes av andre yrkesgrupper. Derfor er det nødvendig med et egenandelforbud også for de tjenestene som ytes av personell uten sjukepleierutdanning.

Stortingsvedtaket av 22. april 1997er uten gjennomføringsfrist og sier ingenting om lovfesting. Først når statsbudsjettet for 1998 skal behandles - noen uker etter valget - vil du få vite om de øvrige stortingspartienes plutselige oppslutning om et gammelt RV-forslag er alvorlig ment, eller om det bare var en del av oppkjøringa til valgkampen.

Når egenandelene skal falle bort må kommunene få større bevilgninger som kompensasjon for mindre inntekter

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Skattepenger beslaglagt

Mange tusen skattytere fikk et skikkelig sjokk høsten 1994. De fikk ikke utbetalt de skattepengene som de hadde til gode fra året før. Forklaringa var, for de flestes vedkommende, at sosialkontoret hadde beslaglagt hele summen, uten verkn å gi forhåndsvarsel eller annen beskjed om hva som var i gjære.

Et enstemmig (!) Storting hadde nemlig i 1991 vedtatt en ny lovbestemmelse - en konfiskasjonsparagraf - som ga sosialkontoret rett til å beslaglegge de pengene en person hadde tilgode på skatten, dersom vedkommende hadde mottatt sosialhjelp i løpet av året. Ett av mange eksempler er "Kari Nilsen"[134] som var arbeidsløs i begynnelsen av 1993. Hun fikk derfor noe sosialhjelp i januar og februar. Fra begynnelsen av mars fikk hun seg fast jobb og var igjen sjølberga. Og hun var - slik som alle andre i samme situasjon - glad til da hun leste skattelista høsten 1994 og så at hun hadde betalt inn drøyt to tusen kroner for mye i skatt i løpet av de 10 månedene hun var i arbeid i 1993. Men disse pengene fikk hun aldri. Sosialkontoret og kommunekassereren beslagla hver krone. Beslaglegginga ble gjort på en måte som brøt med både sosialtjenestelovens og forvaltningslovens regler om saksbehandling. Sivilombudsmannen har seinere slått fast at beslaglegginga er ulovlig når den er gjennomført på en summarisk måte og uten en forutgående individuell vurdering av den enkeltes økonomiske situasjon. Flere kommuner har begrunna den summariske framgangsmåten med at de hadde så knapp tid at det ikke var mulig å gjennomføre saksbehandlinga på lovlig måte. Ombudsmannens korte kommentar til slike problemer er at *"dette kan imidlertid ikke i seg selv være et tilstrekkelig argument for å fravike de kravene loven stiller"*.[135]

RV var enda ikke innvalgt på Stortinget i 1991 da denne loven blei vedtatt. Vi ble storlig forundra da vi oppdaga at lovvdtaket hadde vært enstemmig. Men vi syntes det var så urimelig at det var grunn til å ta opp kampen. I samarbeid med Juss Hjelpa i Nord-Norge og RV-representanter i mange kommuner samla vi inn materiale som viste hvordan loven virka i praksis. I noen tilfeller førte dette til at beslagleggingsvedtaka ble omgjort. Sosialkontorene og kommunekassererne hadde mange steder gjennomført beslaglegginga på en så summarisk måte at de brøt andre lover. Men både de fleste kommunene og sosialminister Hill-Marta Solberg stod fast på at dette var ei grei, enkel og lønnsom ordning. Derfor fremma RV forslag om å oppheve hele koniskasjonsparagrafen. Selv om sosialministeren la inn hele sin autoritet i at loven ikke skulle endres, fikk RV-forslaget flertall. I dette tilfellet valgte Apgruppa å følge RV i stedet for å gjøre slik statsråden ba om[136]

Derfor ble det Fremskrittspartiets sosialpolitiker, John Alvheim, som var talsmann for Ap-regjeringas og sosialministerens syn i Odelstingsdebatten. Alvheim trår ofte feil fordi han stoler på statsråder i stedet for å stole på folk som har fått føle statsrådens handlinger på kroppen. Da RV dokumenterte grove vilkårligheter og ulovlig saksbehandling i stort omfang, svarte statsrå-

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

den at "*økt erfaring med saker etter sosialtjenesteloven § 5-10 (vil) trolig føre til en mer ensartet praksis kommunene imellom når det gjelder bruk av refusjonsadgangen*".[137] Når en pressa statsråd bare sier *vil trolig føre til*, så er det ikke akkurat noen rettssikkerhetsgaranti. Selv Ap-gruppa i sosialkomiteen så at dette bare var prat. Men John Alvheim var såre fornøyd. Han leste lange utdrag fra statsrådsbrevet høyt fra Stortingets talerstol For egen regninge tilføyde han bare at: *"Med henvisning til dette sitat er jeg til dels særdeles overrasket over at komiteens flertall uten særlige og nærmere kommentarer har anbefalt at pararafen oppheves"*.[138]

Sosialministeren prøvde å berge konfiskasjonsparagrafen og beholde kontrollen i departementet ved å tilby at hun kunne lage en forskrift. Hun opplyste at det er "*min vurdering at bestemmelsen må utdypes ved forskrift*".[139] Også dette syntes John Alvheim var god sosialpolitikk. Etter å ha lest høyt enda et langt avsnitt fra sosialministerens brev, konkluderte han - i likhet med sosialmisteren - at "*etter min vurdering burde dette avsnitt i sosialministerens brev være tilstrekkelig til at man ikke foretar noen lovendring i denne omgang, men heller venter en stund til for å se om nye forskrifter ville eliminere feilinnkrevingen avskatt, slik det vitterlig har forekommet i 1994*".[140]

Heldigvis snakka FrP-politikeren Alvheim stort sett for døve ører denne gangen. Konfiskasjonsparagrafen ble oppheva i april 1995, mot Høyres og Fremskrittspartiets stemmer.

Men selv om Stortinget dermed innrømma at det var begått grov urett, så ble pengene i de aller fleste tilfellene ikke betalt tilbake igjen. I 1995 var det bare RV som argumenterte for tilbakebetaling av det som var beslaglagt. Siden har en rekke personer - bl.a. med hjelp fra Juss Hjelpa i Nord-Norge - klaga beslagleggingsvedtakene inn for Sivilombudsmannen. Dette har ført til omgjøring av mange vedtak. Etter pålegg fra Sivilombudsmannen har kommunee måtta betale tilbake. Sivilombudsmannens kritikk betyr at alle beslagleggingsvedtaka i Oslo ble gjennomført i strid med loven. Men det er jo bare noen få av de mange tusen som ble ramma, som har hatt så god juridisk hjelp at de har fått fremma en slik klage helt til topps.

I 1991 vedtok Stortinget enstemmig at når sosialklienter fikk skattepenger tilbake skulle de beslaglegges

Dermed blir urettferdigheta enda tydeligere: De få som har fått juristhjelp til å klage, har fått tilbake de pengene som kommunen urettmessig tok fra dem. For de aller fleste blir uretten stående - og de som brøt loven slipper straff. For å rette opp i alle fall første delen av dette, fremma RV forslag i Stortinget våren 1997 om at de skattepengene som i 1994 ble beslaglagt med hjemmel i konfiskasjonsparagrafen, skal betales tilbake. Dette er den eneste brukbare måten å få til ei noenlunde rettferdig avslutning på dette kommunale tyveritoktet mot noen av de fattigste. Sivilombudsmannens glassklare påvisning av systematiske lovbrudd har gjort et visst inntrykk i Stortinget. Når dette skrives i midten av juni, har imidlertid sosialkomiteen bestemt seg for at det ikke blir tid til å behandle forslaget om tilbakebetaling før Stortinget tar sommerferie.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Fjern matlappene, «et av de mer uforståelige forslag»

Matlappsystemet er ei nedverdigende ordning. Stortingsgruppa fikk mange tilbakemeldinger da RV i juni 1995 fremma forslag om å endre sosialtjenesteloven slik at sosialkontorene blir fratatt lovhjemmelen til å gi folk matlapper, rekvisisjoner, i steden for penger som en sjøl kan kjøpe mat for. Folk som tok kontakt, takka for at det endelig var noen som prøvde å gjøre noe. Men da saka et halvt år seinere var ferdig utreda av sosialkomiteen slo saksordfører Ansgar Gabrielsen (H) fast at *"min vurdering av dette forslaget er at det kanskje er et av de mer uforståelige og ikke minst dårlig begrunnete, og det er altså en enstemmig komite som avviser det"*. [141]

Likevel var det et så vanskelig spørsmål at det skapte splid både i regjeringspartiet og i SV. Daværende statssekretær Ole Jacob Frich viste seg nemlig å være på kollisjonskurs med sin overordnede, sosialminister Hill-Martha Solberg, da han sa til Dagbladet at *"hele matseddelsystemet er en uting som sosialkontorene bør holde seg unna"*.[142] Sosialministeren mente bare at *"matlapper ikke er noen god måte å tildele sosialhjelp på"*, og at RV-forslaget måtte avvises, sånn at sosialkontorene kunne få fortsette å tildele sosialhjelp på den måten som ikke er god.

RV vil ha slutt på at folk må nedverdiges til å måtte betale med matlapper de får på sosialkontoret

Folkvord argumenterte for lovendring og gjenga erfaringene til en av de mange som kontakta RVs stortingsgruppe da forslaget ble omtalt i avisene: *"Vedkomande som snart er pensjonist, var ein gong i ein slik situasjon at han hadde bruk for å søkje sosialhjelp, både for seg sjøl og for ektefellen. Vedkomande var ukjend for sosialkontoret, men fekk grei behandling der, og han fekk med seg ein matrekvisisjon, slik at han kunne handle mat til helga. I nærbuikken der han vanlegvis handlar, måtte han ta med seg denne rekvisisjonen, og forutan matvarer tok han med seg ei halvflaske pils til laurdagskvelden. Da det vart hans tur i køen ved kassa, såg kassadama først på han, så på rekvisisjonen, og så sa ho høgt og tydeleg: 'De må da vite at det ikke er tillatt å handle alkohol på en slik rekvisisjon. Se hva som står her!' Så las ho opp beskrivinga på rekvisisjonen om at den slags ikkje var tillate. Han måtte da gå tilbake med pilsflaska før han kunne få med seg dei andre varene, medan alle dei som sto i fredagskøen på butikken, fekk rikeleg høve til å følgje med på denne*

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

hendinga. Dei kjende jo vedkomande frå butikken, men dette var noko nytt."

Folkvord avslutta innlegget med et konkret spørsmål til sosialministeren: "*Korleis skal eit sosialkontor gå fram for å unngå å bryte § 8 - 8 i sosialtenestelova* (om taushetsplikt, red.anm.) *når dei skal gi ei person ein matlapp som ho eller han etterpå skal bruke som betalingsmiddel på den butikken der vedkomande til vanleg handlar med kontantar?*" Han ba sosialminister Solberg svare så konkret at det kunne tjene som veiledning både for sosialkontoransatte og de som får sosialhjelp.

Sosialminister Solbergs svar var kort, men inneholdt ikke mye veiledning for noen. Hun svarte at "*i 1996 skal Sosial- og helsedepartementet revidere rundskriv 1/93, som er merknadene til sosialtjenesteloven. I den forbindelse vil vi gå inn på dette temaet og for det første ytterligere understreke at man er restriktiv med hele bestemmelsen, og dernest gi en klarere avgrensing spesielt i forhold til bruk av matrekvisisjoner*".

«Jeg må si at jeg syns denne saken er svært vanskelig. Jeg ser svært gode grunner til å støtte RVs forslag. Jeg kommer likevel ikke til å gå inn for det her i dag».

Lisbeth Holand, SV

Da Folkvord påpekte at hun ikke svarte på det hun ble spurt om, og sa at "*mange vil merke seg det, dersom det er slik at sosialministeren ikkje kan vise til ein lovleg måte å bruke matlapp på*", unnlot Hill-Martha Solberg å ta ordet igjen. Hun unnlot for øvrig også å gjennomføre den rundskrivsrevideringa som un lovte innen utgangen av 1996. I mai 1997 opplyser Sosialdepartementet at man planlegger å komme i gang med en slik endring av rundskrivet rundt årskiftet 1997/98. Så dette med å "*gi en klarere avgrensing spesielt i forhold til bruk av matrekvisisjoner*", var bare noe statsråden sa for å komme seg ut av en pressa situasjon i Stortinget.

Det var minst to av Ap-representantene som ønska å stemme for RV-forslaget. Men Oslo-representant Per Skaug fortalte Folkvord før avstemninga at partiledelsen hadde sagt nei.

SV var representert med tre standpunkter i denne saka. For det første Lisbeth Holand, som tok det hele på kornet da hun innledningsvis sa at "*jeg må si at jeg syns denne saken er svært vanskelig. Jeg ser svært gode grunner til å støtte RVs forslag. Jeg kommer likevel ikke til å gå inn for det her i dag*". Men hun var langt på vei enig i sak, og sa "*jeg blir litt skremt*" over sosialkomiteen som forsvarer "*stønad gitt i form av varer... i de tilfeller det vurderes som best for stønadsmottakeren*". Holand mente "*det er svært så lite likeverdighet i den betraktninga*".

Saksordfører Gabrielsen (H) gjorde forsamlinga oppmerksom på den politiske breden i SV da han påpekte "*at det er SVs medlem i Presidentskapet som er medlem i sosialkomiteen*", og at en enstemmig komite sto bak den formuleringa som hadde skremt Lisbeth Holand.

Holand var for øvrig opptatt av at noe bør gjøres, sjøl om hun stemte mot å gjøre noe. Hennes siste ord i saka var: "*Så vil jeg bare si at jeg vil følge saken nøye for å vurdere om jeg mener det er rett og nødvendig å komme tilbake med lovendringsforslag.*"[143] Det er foreløpig uklart både hvorvidt, og eventuelt når, Holand kommer tilbake.

Det tredje SV-standpunktet var representert ved Børre Rønningen som stemte for RV-forslaget om å gjøre slutt på det nedverdigende matlappsystemet.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Samfunnets rosebusker

Det er store ulikheter mellom sosialkontorene. Samme stønadstilfelle ble forelagt ulike sosialkontor. Vedtakene varierte fra blankt avslag til 5 000 kroner i sosialhjelp

"Vi som har sluttet opp om partiet i gamle dager gjorde det fordi det var dem som tok vare på oss, og brydde seg om hvordan gutter i gata som meg hadde det. Nå er det altfor opptatt av å holde seg inne med de store. De som styrer nå er sånne som er opptatt av å komme seg fram og opp".[144]

Det var den tidligere idrettsmannen og Ap-veteranen Leif "Baggis" Hansen som med disse orda forklarte hvorfor han ikke kjenner igjen det gamle partiet sitt. Intervjuet sto på trykk i Klassekampen den dagen Stortinget behandla RV-forslaget om å få sosialkontorenes matlappordning vekk fra loven.

Situasjonen for langtidsledige og andre som er avhengige av sosialhjelp, har vært en gjenganger i mye av arbeidet til stortingsgruppa. Mens RV har vært mest opptatt av hva slags økonomiske kår folk har, har Thorbjørn Jagland et noe annerledes utgangspunkt. Mens han enda "bare" var partileder, beskrev han i partiet debatthefte *"Ny solidaritet"* den viktige rolle Arbeiderpartiet tiltenker dem som er brukere av sosialkontorets tjenester:

"De arbeidsløse og utstøtte kan sammenlignes med rosebuskene som italienske vin-

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

bønder planter i enden av hver rad av vinranker. Rosebuskene er mer følsom for meldugg enn vinrankene, og de melder derfor fra om farer, slik at bonden kan mobilisere i tide for å redde vinrankene fra å bli angrepet. De arbeidsledige og voksende utkantgrupper med svekkede levekår er samfunnets rosebusker".[145]

Jagland hadde ingen kommentar da Erling Folkvord påpekte "*at av dette kan vi bl.a. trekke den lærdomen at Thorbjørn Jagland har betre greie på vindyrking i Europa enn på korleis det er å vere arbeidslaus i Norge".*[146]

Da RV 21. november 1995 fremma forslag om å innføre en statlig minstenorm for stønad til livsopphold og at denne minstestandarden skal minimum tilsvare 85 prosent av folketrygdens minstepensjon, påpekte Folkvord at dette "*handler om levekåra og menneskeverdet til dei ca. 178 000 menneska som mottar sosialhjelp til livsopphald i Norge. Det er eit tema som nesten aldri blir debattert i Stortinget, og det er eit tema som sosialkomiteen sine medlemmer*[147] *svært sjeldan uttalar seg offentleg om".*[148] Som illustrasjon på problemet nevnte han en av de 178 000 som beskrev sine erfaringer da han ba sosialkontoret om nødhjelp: *"Jeg fikk hverken penger eller matrekvisisjon, men etter å ha ventet i en time, fikk jeg i hvert fall en skriftlig bekreftelse på at sosialkontoret nektet å behandle søknaden min".*[149]

En statlig utredning har påvist behovet for en slik norm med all tydelighet. Da nøyaktig samme stønadstilfelle ble forelagt ulike sosialkontorer, varierte resultatet fra blankt avslag til nesten 5 000 kroner i sosialhjelp.[150] Det betyr ganske enkelt at det ikke finnes verken rettssikkerhet eller rettferdighet for dem som er avhengige av sosialkontoret.

Forslaget om minstenorm hadde, i likhet med forslag om 6-timersdag, vært fremma før RV fikk plass på Tinget. Da Venstre satte fram omtrent samme forslag i 1985, fikk det helhjerta støtte fra en opposisjonspolitiker som også hadde noen selvkritiske betraktninger:

"Samtidig er jeg beskjemmet over at vi ikke har fremmet et slikt forslag før, for vi kjenner disse gruppenes virkelighet (...) Det er nemlig til syvende og sist vår holdning til svakstilte grupper som vårt samfunns kvalitet i ettertid vil bli målt og dømt etter".[151]

Hvem denne opposisjonspolitikeren var? Navnet er Grete Knudsen. Og tidspunktet var før Thorbjørn Jagland studerte vindyrking i Italia. Knudsen fikk senere statsrådspost og nye standpunkter.

RV-forslaget om minstenorm på 85 prosent av folketrygdas minstepensjon fikk én stemme. Et mindre forpliktende fellesforslag fra KrF og SV om å be *"regjeringen utarbeide nasjonale minstestandarder for sosialhjelp"* fikk 22 stemmer. Også FrP stemte for dette, ettersom det ikke ble sagt noe om hvor høyt normen skulle ligge.[152]

Venstre, som var forslagsstiller i 1985, hadde også - i likhet med Grete Knudsen - fått nytt standpunkt. Muligens i påvente av statsrådspost og makt i en kommende sentrumsregjering?

Med hilsen fra

STATSMINISTERENS KONTOR

«De arbeidsløse og utstøtte kan sammenlignes med rosebuskene som italienske vinbønder planter i enden av hver rad av vinranker»

Torbjørn Jagland

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Treffsikkerhet, treffsikkerhet og atter treffsikkerhet

Da Stortinget i januar 1997 vedtok samordning av den 25 år gamle bostøtteordninga gjennom Husbanken og Sosialdepartementets boligtilskuddsordning, fikk vi igjen oppleve den virkninga som solidaritetsalternativets trylleord *treffsikkerhet* har på mange stortingspolitikere.

Folkvord argumenterte mot samordninga. Han mente at den nye ordninga neppe blir bedre enn summen av de to mangelfulle ordningene som eksisterte, særlig ettersom regjeringa oppga at den regner med at statens årlige utgifter skulle reduseres med 50 millioner kroner. Sjøl om dette var en såkalt overslagsbevilgning og departementet omtalte det som å "fjerne overkompensasjon", så var det et lett begripelig faktum at regjeringas forslag tok sikte på å redusere statens utgifter og øke utgiftene for noen av de fattigste. Statsråd Opseth hadde forøvrig ikke lagt skjul på hvordan ordninga ville virke. Departementet opplyste i begrunnelsen for sitt forslag at noen ville få litt mer enn før, og at 61 prosent av de 68000 husstandene som mottok boligtilskudd, nå kom til å få mindre enn før[153]. Alle disse husstandene hadde ei bruttoinntekt på under 86 000 kroner i 1996.

"Det er ikkje slik at alt ved dei opprinnelege ordningane var bra", sa RV-representanten.. *"Det er heller ikkje slik at alle dei endringsforslaga som blir lagt fram i dag, er dårlege. Men når ein veit at argumentasjonen om treffsikkerhet*[154]*, som også går igjen i denne saka, er ein argumentasjon for at statleg innsats på bustadsektoren skal vridast vekk frå å vere tiltak for å oppfylle det som er ein rett, og over til i staden å vere nokre slags hjelpeordningar for dei som er såkalla aller svakast stilt, da er dette eit opplegg for at mange skal bli fråtatt muligheta til ei anstendig bustadfinansiering, og det er eit opplegg for at dei som er dårlegast stilt, skal kome i ein klientsituasjon"*.[155]

Det virka som flere var enige med RV, i alle fall et stykke på veg. Ola T. Lånke (KrF) sa det var uheldig at en sammenslåing av bostøtte og tilskudd til reduksjon av boutgifter hastebehandles, *og* at det ikke er godt nok utredet hvilke konsekvenser reglene i den nye bostøtteordningen vil få. KrF var særlig bekymret for at boutgiftstaket for enpersonshusholdninger ble satt så lavt som 3 000 kroner i måneden, mens en omsorgsbolig for eksempel i Halden koster 5 700 kroner i måneden pluss strøm. Når KrF likevel ville stemme for samordningta, var det særlig ut fra behovet *"for å gjøre ordningen mer treffsikker"*.[156]

Senterpartiets Eva Lian var om mulig enda mer prega av blind og lyseblå tiltro til kommunalminister Opseth. Uten å kommentere at regjeringa åpent opplyser at den regner med å spare 50 millioner kroner årlig og at de fleste skal få mindre enn før, sa Lian at *"for Senterpartiet er det en forutsetning for å støtteordningen at ingen som har behov for bostøtte, faller utenfor ordningen etter at samordningen er foretatt"*.[157] Det er to mulige forklaringer på denne

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

uttalelsen. Enten mener Sp det er så mange som får bosøtte uten å ha behov for det, at det er enkelt å spare 50 millioner gjennom å sjalte dem ut, eller så er det bare prat, for å gi inntrykk av at Sp har gode tanker.

Summen av to dårlige botilskuddsordninger blir ikke bedre når 50 millioner skal spares

Magnar Sortåsløkken (SV) forklarte at SV *"har vært skeptisk"* til enda mer samordning på dette feltet. *"Samordning kan i verste fall bety en uthulig av ordningene"*, sa han. Men han var også inne på treffsikkerhetsargumentet, når han sa *"det må alltid være slik at de som trenger bostøtte mest, inkluderes i de ordningene som til enhver tid måtte gjelde"*. Og så konkluderte han med at *"etter en samlet vurdering støtter altså Sosialistisk Venstreparti de endringene som er foreslått"*.[158]

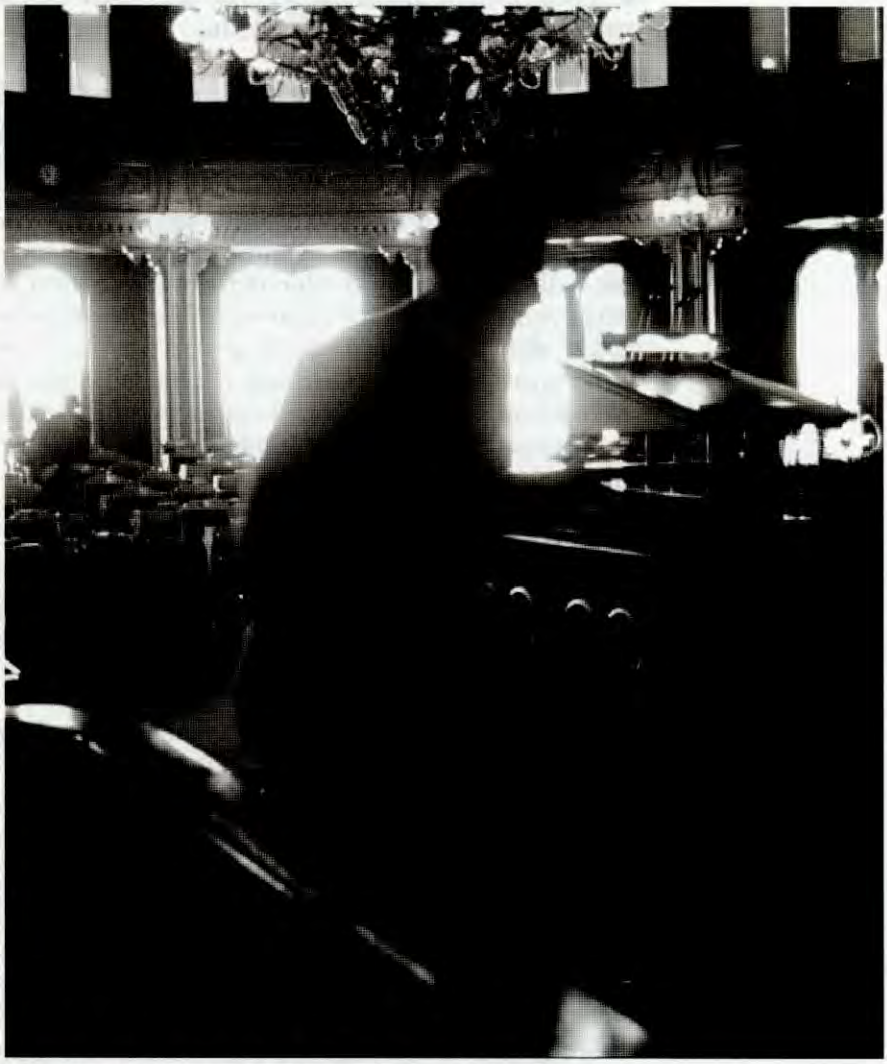

Da nyhetsoppslagene kom et par måneder seinere i aviser over hele landet, om at virkninga ble slik som RV og mange andre hadde hevda, fikk Eva Lian og flere andre det travelt med bortforklare hva de hadde vært med på å vedta. Slik Lian argumenterte i Stortingets spørretime 16. april 1997, virka det nesten som om hun sjøl trodde at den *"forutsetninga"* hun hadde uttalt på Senterpartiets vegne, fritar henne og partiet for de helt åpenbare følgene av det de stemte for.

Det var først og fremst minstepensjonister som ble ramma. Etterhvert som den landsomfattende pensjonistprotesten vokste i styrke, fikk både ledelsen i det Ap-lojale Pensjonistforbundet og fem stortingspartier - Ap, Sp, KrF, SV og V - det travelt med å lage bortforklaringer. I den siste stortingsuka før sommerferien ble samordningsvedtaket omgjort, i et tverrpolitisk forsøk på å blidgjøre minstepensjonister som hadde fått føle Stortingets treffsikkerhet på kroppen.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Når arbeidslinja slår til

Sommeren og høsten 1994 fant flere tusen mennesker en uventa beskjed i postkassa: Månedsinntekta di reduseres nå med øyeblikkelig virkning. Du får to tusen kroner, tre tusen kroner eller fire tusen kroner mindre å leve av. De som mottok slike beskjeder, var på yrkesmessig attføring for å omskolere seg til anna arbeid enn de hadde før. Plutselig ble det økonomiske grunnlaget revet vekk. De færreste av dem visste at det var arbeidslinja som ruinerte dem.

Arbeidslinja er ett av de nye politiske honnørorda. Ordet skal symbolisere at Ap-regjeringas mange endringer i trygdelovgivinga er godt ment. Det er noe de gjør for at flere av oss skal få arbeid. Begrepet ble innført samtidig med *Solidaritetsalternativet*.

Rett før valget i 1993 vedtok Stortinget ei konkretisering av arbedslinja for dem som var på yrkesmessig attføring. Selve formålet med attføring er jo at folk skal tilbake i arbeid. Men det var ikke godt nok. Det er *"nødvendig å utvikle trygdesystemet slik at 'arbeidslinja' blir et første valg for alle involverte parter"*, skrev regjeringa da den begrunna hvorfor Arbeidsmarkedsetaten skulle overta ansvaret for alt og alle som har med yrkesmessig attføring å gjøre.

I Stortinget var det mange som lovpriste arbeidslinja. Ap fikk følge fra både Høyre, SP og KrF. Alle syntes de at arbeidslinja nå ble konkretisert på en fin måte.

Grete Knudsen: «Omleggingen skal ikke føre til til en svekkelse av den enkeltes rettigheter»

De "gamle" reglene om yrkesmessig attføring var prega av at den som skule attføres, skulle ha økonomisk mulighet til å komme seg gjennom en overgangsperiode. Derfor var det detaljerte bestemmelser om dekning av en del typer utgifter en husholdning har. Det gjaldt hverdagslige utgifter som ikke forsvinner fordi om jobben i en periode blir erstatta med attføring. Så sant en ikke gikk over et maksimalbeløp, ble de virkelige utgiftene dekka etter søknad i hvert tilfelle.

Saksframstillinga til Stortinget var innfløkt og uoversiktlig våren 1993, slik det oftest er når Ap-regjeringa angriper rettighetene til dem som sitter aller nederst ved bordet. Men regjeringa forsikra at det bare var tekniske regelendringer som ikke betydde noe fra eller til for den enkeltes rettigheter: *"Forslagene til endringer i folketrygdslovens kap. 5 er av lovteknisk karakter. Regjeringen har lagt til grunn at forslagene ikke skal medføre noen svekkelse av de trygdedes rettigheter"*.[159]

Sosialminister Grete Knudsen forsterka denne garantien og forsikra de folkevalgte rett før avstemninga at *"jeg har behov for å presisere at omleggingen ikke skal føre til en svekkelse av den enkeltes rettigheter"*[160].

Arbeidslinja ble et viktig tema i valgkampen som starta kort tid etter stortingsvedtaket. Ap forsikra gang på gang at den betyr styrking av arbeidet med yrkesmessig attføring. Mere attføring for hver krone, sa de. Det var ingen som før valget engang antyda at arbeidslinja skulle bety færre kroner for dem som er på attføring.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Men straks valgkampen var over, fastsatte kommunalminister Gunnar Berge en forskrift som betydde nettopp det. Det var en dramatisk svekking av rettighetene for den enkelte som var på attføring. Dette var det stikk motsatte av det Berge selv og regjeringskollega Knudsen hadde forsikra Stortinget og velgerne om noen måneder tidligere. I den nye forskriften ble det innført standardsatser som ikke har noen sammenheng med den enkeltes virkelige utgifter.

Selv om Stortinget hadde vedtatt at eventuelle nye regler bare skulle gjelde for søknader som ble fremmet etter 1. januar 1994, bestemte Berge at de nye reglene skulle ha tilbakevirkende kraft. Den økonomiske hverdagen til flere tusen mennesker ble snudd opp ned. Mennesker som hadde starta yrkesmessig attføring i tiltru til de vedtak som var gjort om økonomiske vilkår, fikk plutselig beskjed om at vedtakene ikke lenger gjaldt. Det var slike brev som hamna i postkasser over hele landet i løpet av sommeren og tidlig på høsten 1994.

En del av dem som ble ramma av Gunnar Berges beslutning, danna Norsk Omskoleringsforbund. De ville ivareta rettighetene sine i fellesskap. RVs stortingsgruppe fikk vite om organisasjonen gjennom en reportasje i Aftenposten og RV har siden hatt et omfattende samarbeid med den. Omskoleringsforbundet har gitt oss en beskrivelse av hva som skjedde med en av de personene som hadde fått sitt vedtak om yrkesmessig attføring før 1. januar 1994.

§ 97.

Ingen Lov maa gives tilbagevirkende Kraft.[1]

1 **Se strl. § 3. Se Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen protokoll nr. 7 art. 3.**

Tapte 4 543 kroner pr. måned etter at kommunalministeren ga vedtaket tilbakevirkende kraft

Da hans sak i 1994 ble overført til Arbeidsmarkedsetaten, søkte han om å få fortsette det godkjente attføringsopplegget på de vilkår som alt var vedtatt, i tiltru til det som var sagt og vedtatt i Stortinget. Arbeidskontoret avslo denne søknaden 9. august 1994 og viste til at avslaget var gjort med hjemmel i folketrygdloven. Da han anka avslaget, fikk han sju måneder seinere et vedtak der Arbeidsdirektoratet opprettholdt avslaget. I dette siste brevet sies det at den stønadsordningen som var en del av Trygdekontorets opprinnelige vedtak i hans sak "*ble opphevet 1. juli 1994, og det ble da innført et nytt stønadssystem*". Arbeidsdirektoratet bekrefter for øvrig samtidig at "*vi er klar over at enkelte kan ha bli bragt opp i en vanskelig overgangssituasjon når den nye ordningen ble introdusert*".[161]

Dette viser i klartekst at Arbeidsdirektoratet var vel kjent med at gjennomføringa av ny forskrift ble gjort på en måte som var direkte i strid med den forsikringa som regjeringa ga Stortinget og velgerne i juni 1993. For den personen det her er snakk om, betydde de nye reglene at månedlig inntekt ble

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

redusert med drøyt 2 900 kroner fra den ene måneden til den neste, mens både hans faste utgifter og attføringsopplegget var uendra.

En annen av dem som ble ramma av kommunalminister Berges nye regler, gikk til sak for Trygderetten - og fikk medhold. Vedkommende ble påført tap på 4 543 kroner pr. måned fordi kommunalministeren ga den nye forskrifta tilbakevirkende kraft. Trygderetten krevde at saka hennes ble behandlet på nytt slik at ytelsene blir beregna etter de gamle forskriftene. På sitt snirklete jusspråk sier Trygderetten blant annet:

"Retten er kommet til at endringsloven avsnitt IV nr. 4 bare gir departementet fullmakt til å gi regler om den prosessuelle kompetansen - ikke også om de materielle vilkårene - for avgjørelsen av krav fremsatt før 1. januar 1994. Retten skal føye til at etter dens syn hadde lovgiveren adgang til å gi departementet fullmakt til å fastsette at de nye materielle vilkårene også skulle gjelde for krav fremsatt før 1. januar 1994, det vil si uten hinder av tilbakevirkningsforbudet i Grunnloven § 97. Slik retten ellers ser på saken, er det ikke nødvendig for den å utdype dette nærmere her. Men skulle delegasjonsfullmakten også omfatte en slik kompetanse, måtte det ha kommet klarere frem".[162]

Oversatt til enklere språk betyr dette at kommunalministeren bare hadde lovlig adgang til å endre på saksbehandlingsreglene. Stortinget, som er lovgiver, hadde ikke gitt Berge lov til å endre innholdet i den enkeltes rettigheter. Skulle innholdet i rettighetene ha blitt endra, måtte det skjedd ved eget stortingsvedtak.

Dette betyr at kommunalminister Gunnar Berge opphøyde seg sjøl til å være lovgiver da han ga forskriftene et helt nytt innhold. Han satte seg sjøl i Stortingets sted. I tillegg ga han den nye "loven" tilbakevirkende kraft. Dette er i strid både med stortingsvedtaket i saka og med Grunnlovens paragraf 97 som slår fast at "Ingen Lov maa gives tilbagevirkende Kraft".

Hun som vant saka i Trygderetten, og mange andre, trodde at uretten nå skulle bli reparert. Men det viste seg at Ap-regjeringa ikke godtar å få en dom mot seg i Trygderetten. Etter nesten fem måneders taushet, det er ingen ankefrist i Trygderetten, bestemte kommunalministeren seg for å ta en omkamp i Lagmannsretten. Dermed blir det nye år med venting og usikkerhet.

Flere har allerede mista hus eller leilighet på tvangsauksjon på grunn av det plutselige inntektskuttet. Mange flere har måttet gi opp det attføringsopplegget de var inne i.

Ei nokså omfattende brevveksling mellom Omskoleringsforbundet og Kommunaldepartementet ga ingen resultater. Tilsvarende brevskriving fra RV var like nytteløst. RV fremma derfor forslag i Stortinget om at den ulovlige forskriftsendringa skal oppheves og at de som har lidd tap skal få etterbetaling. RV foreslo også at Stortinget skal pålegge regjeringa å lage ei ny forskrift som gjeninnfører de økonomiske rettighetene under yrkesmessig attføring som gjaldt fram til og med 1993.

Stortingets sosialkomite har - i løpet av to vårmåneder - ikke fått tid til å behandle dette forslaget. Slik spillereglene er i Stortinget, blir det derfor ikke behandla i det hele tatt, uten at RV er representert i det nye Stortinget etter valget, og setter fram samme forslag på nytt. Men erfaringa med hva arbeidslinja er for noe, er klar nok. Arbeidslinja betyr at mange får dårligere trygderettigheter enn de hadde før.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Ikke nok å si «unnskyld, det var feil å prøve å utrydde taterne»

Taterne - de reisende, eller romanifolket som de også kalles - har blitt grovt forfulgt av den norske staten. Uansett hvilken urett en tater ble utsatt for, noen erstatning hadde de ikke krav på. *"Hvis du her i Stortinget tok til ordet for erstatning til noen av de reisende, da hadde du dumma deg ut"*, forteller Åge Hovengen,[163] en tidligere stortingsrepresentant som ofte tok opp saker for enkeltpersoner og grupper som blei overkjørt av makta.

Derfor var det nødvendig å ta et oppgjør med den norske taterpolitikken. RV fremma våren 1996 et forslag om at staten skal gi oppreisning til taterne som gruppe, og at det skal lages en egen lov om hvordan det skal ytes erstatning til de som har blitt utsatt for etnisk rensing eller andre overgrep som følge av statens taterpolitikk. RV foreslo også at taterne skulle anerkjennes som ei etnisk gruppe og at staten for framtida skal gi økonomisk støtte til organisasjoner som tar vare på og utvikler kulturen deres.

Å ta barna fra taterne og plassere dem på barnehjem var en av metodene Staten brukte i den etniske rensinga

6. desember 1996 fikk dermed Stortinget for første gang en taterdebatt der temaet var å **reparere urett**. Tidligere hadde stortingsvedtakene om taterne bare handla om å begå **ny urett**.

Kong Kristian III gjorde alle taterne fredløse midt på 1500-talet. Den som møtte en tater hadde rett til å skyte han eller henne. Kong Kristian IV sendte i 1589 ut et Kongebrev med ordre om å fange alle taterne og drepe dem *"uten all nåde"*. Dette var gjeldende rett i lang tid.

Så seint som 31. januar 1921 satte bygdevekter og Ap-representant Ole O. Ihler fram et forslag i Sør-Odal herredstyre om å skyte taterne. I møtereferatet kan vi lese at han mente *"det greieste var at skyte dem"*. Forslaget ble nedstemt med 15 mot 8, og i møteboka står det skrevet at *"det herefter skal være forbudt at skyte tatere"*.

Tater-hatets historie stikker dypt. Humanisten, reformatoren og antinazisten Johan Scharffenberg, var en av de fremste norske rasehygienikerne. En av de

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

som gjorde forarbeidet som bl.a. ga oss *sterisiliseringslova av 1934*. Denne rasehygienelova etter tysk og amerikansk mønster, ble vedtatt mot én stemme i Odelstinget. Da det for et par år siden skulle legges ned en krans for å hedre Johan Scharffenbergs minne, var det heldigvis noen som laga ei motmarkering under parolen "*Ingen krans til en tater-hater*".

I debatten om forslaget om oppreisning for taterne påpekte Folkvord at vi som tilhører arbeiderbevegelsen ikke bør gjøre det enkelt for oss sjøl ved å tie om det som framstående personer på venstresida i Arbeidarpartiet stod for. I debattskriftet "*Rasehygiene og reaksjon*" skreiv for eksempel Karl Evang i 1934 blant annet at *"den tanke f.eks. å begrense antallet dårlige arvebærere, er en helt rasjonell tanke, som socialismen alltid har gått inn for"*.

Scharffenberg: «Ingen vask kan gjøre tateren hvit»

Johan Scharffenberg mente i sitt skrift om "*Hovedpunktene i arvelæren*" i 1932 at noe effektivt måtte gjøres med de menneskene som arvemessig er dårligst utstyrt: *"Samfunnet må ha rett til å gripe inn mot deres forplantning, og da ekteskapsforbud ikke hindrer barneavl, er de eneste brukbare midler internering eller tvungen sterilisasjon"*. Scharffenberg levnet ikke taterne noe håp. *"For det som er urent av natur kan det ikke være håp. Ingen vask kan gjøre tateren hvit"*. Scharffenbergs framtidsrettede konklusjon var like klar: *"Arvelæren har allerede i høi grad rasjonalisert avlen av husdyr og kulturplanter. Den bør også bli grunnlaget for en rasjonell menneskeavl. Ellers vil vi mennesker fra en fin rasehunds synspunkt være kjøtere"*.

Steriliseringsloven ble vedtatt i 1934. Det offisielle Norge har aldri tatt oppgjør med overgrepene mot taterne

I 1934 vedtok Odelstingets steriliseringslova. Dette er ett eksempel på hvor sterkt de rasehygieniske teoriene stod i Norge da. Slike ideer ble ikke importert hit av det tyske regimet i 1940.

Det offisielle Norge har aldri tatt et oppgjør med dette. Ei eldre kvinne som tok kontakt med RVs stortingsgruppe i 1996, fortalte at hun i 1964 ble tvangssterilisert på sykehuset i Molde "*på sosialt og eugenisk grunnlag*" som det står i journalen. *Eugenisk* betyr det samme som *rasehygienisk*.

Stortingsdebatten ble prega av gode, men uforpliktende ord. Saksordfører Anita Apelthun Sæle kunne ikke støtte forslaget om en egen erstatningslov. Men hun var enig i at mye urett var begått: *"Økonomisk erstatning må derfor gjevast individuelt til dei som personleg har vore utsett for overgrep (. . .) Kristeleg Folkeparti meiner at dei som kan dokumentera slik urett, bør vera sikra ei erstatning"* sa Sæle. Problemet er at de ikke får slik erstatning før Kristelig Folkeparti - og resten av Stortingets justiskomite skifter standpunkt og blir med på å lage ei særskilt erstatningsordning.

Justiskomiteens flertall - alle utenom FrP - innrømma i innstillinga si at det har blitt begått store overgrep mot taterne. De syntes det fikk klare seg med det: *"Fleirtalet viser til at desse utsegnene frå Stortinget gjev dei reisande som gruppe ei oppreising."*

Folkvord hevda at dette var for lettvint: *"Det verkar som om fleirtalet meiner at ein berre kan be om unnskyldning ved å seie: Vi har drive ein statleg utryddingspolitikk - unnskyld! Det er for lettvint!"* Han stilte også spørsmål om hva det betyr, når det står i justiskomiteens innstilling at samfunnet må *gi "dei*

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

reisande i Noreg aksept og anerkjenning".

Saksordfører Apelthun Sæle svar på disse spørsmåla er nokså typisk: *"Eg er einig med Erling Folkvord i at når alt er sagt og gjort, så er alt sagt og lite gjort. Det er slik at denne innstillinga ikkje har gjort noko anna enn å gje ei moralsk støtte, men det er viktig. Arbeidet må koma etterpå. . . At dette også kjem inn i O-fag i skulen, synest eg ville vera riktig. Og kanskje burde den lidingshistoria dei har vore utsette for, og eit sant bilete av taterane sin kultur koma norske skuleborn til gode. Eg trur at ei innstilling frå Stortinget som den vi har no, vil vera ei hjelp for å få dette til".* -

Denne stortingsdebatten foregikk i Anne Holts justisministertid:

"Selv om jeg ikke kan gå god for representanten Folkvords ordvalg, finner jeg, i likhet med både ham og komiteen, at det ikke kan være noen tvil om at mange tatere har lidd urett, og at de ble sett på som et problem for vårt samfunn. Jeg tar, i likhet med komiteen og Folkvord, sterk avstand fra den urett som er begått." Statsråden sa videre "*at det er viktig at taternes særegne tradisjon og historie anerkjennes og ivaretas som en verdifull del av vårt samfunn".*

Gode ord fra Stortingets talerstol er sjølsagt bedre enn tidligere tiders vedtak om å prøve å utrydde taterne. Mendet ble ikke mere enn ord. Forslaget om å bevilge midler til organisasjoner og tiltak som har til formål å ivareta taternes kultur, ble oversendt regjeringa til utredning. Fordi stortingsdebatten var blitt utsatt helt til desember, ble det ikke tid til å få dette utreda før 1997-budsjettet ble vedtatt. Og de svara som gis til organisasjoner som har tatt kontakt med departementet, tyder på at utredninga i beste fall går svært sakte.

«Jeg er rettferdighetsminister»

Og selv om statsråd Holt sa at "å *ta med representanter for taterne på råd i det arbeidet som ligger foran oss - synes jeg umiddelbart at det er en meget god idé" og "en tanke som ligger snublende nær",* var det lite positivt å høre når hun ble konkret utfordra på spørsmålet om erstatninger. Norge har jo, forståelig nok, ingen lov om erstatning til de som har vært ramma av statens egen politikk for å utrydde tatere. Folkvord spurte derfor statsråd Holt om hun kan være enig i at nåværende erstatningslover ikke er gode nok. Han beskrev ett konkret eksempel om en mann som ble fjerna fra foreldrene i sine første leveår, kastrert som tenåring og satt til slavearbeide i stedet for å gå på normal skole. Denne personen faller utenfor erstatningsloven.

"Rettferdsminister" Holt mente dagens erstatningsordning er god nok

"Ser statsråden ei opning for at dette er menneskeskjebner, som blir utsette for ting som ikkje blir dekka opp ved noverande erstatningslovgjeving i Noreg?", spurte Folkvord.

Svaret fra statsråd Holt var prega av mye sjøltillit, men lite innhold: *"Når det gjelder spørsmålene som er knyttet til nåværende erstatningsordninger, om de er bra nok, vil jeg i utgangspunktet svare ja, det er de. (. . .) Men jeg er opptatt av rettferdighet - egentlig er jeg rettferdighetsminister, det er det justisminister betyr - og dersom det blir dokumentert at dette er ordninger som gjør at folk faller fullstendig utenfor apparatet når de ikke skulle ha gjort det, er det klart at jeg må være åpen for å se nærmere på det. Foreløpig ser jeg ikke at så er dokumentert".*

Problemet var ikke at dette ikke var dokumentert. Problemet var at selv Arbeiderpartiets rettferdighetsminister ikke var i stand til å se det.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Juklerødsaka: Tverrpolitisk tillit til de «overordnede instanser»

Anleggsarbeider Arnold Juklerød døde 25. januar 1996. Han er trolig den personen som har betydd mest for å skape forandring i forståelsen av norsk psykiatri de siste tiåra.

Han leda en foreldreaksjonskomite mot skolenedleggelse i Holtane skolekrets ikke så langt fra Kragerø. 13. november 1970 reiste han inn til Oslo for å møte makta. Han forklarte forundra byråkrater i Kirke- og undervisningsdepartementet at de politiske myndighetene hadde gjort flere lovbrudd i sitt årelange strev for å få nedlagt småskoleundervisninga i Holtane.

Ett år etter ble Arnold Juklerød tvangsinnlagt på Gaustad, og overlege Ødegaard skrev på innleggelsesdagen at *"vår oppgave blir å få ham til å akseptere en forstandig ordning, slik at alle parter får fred. Han bør ta medisin, men det er tvilsomt om dette bør gjennomføres mot hans vilje"*[164]. I Gaustad-journalen ble det raskt fastslått at sykdommen er *"vrangforestillinger om at skolemyndighetene hadde inngått et komplott for å holde sannheten om skolesaken skjult"*.

RV foreslo en granskingskommisjon for Juklerødsaka

Den ene av de parter som høsten 1971 hadde behov for "fred", var Arbeiderpartiets nokså ferske statssekretær Østvold. I sin tidligere stilling som skoledirektør i Telemark hadde han godkjent en falsk underskriftskampanje som skolemyndighetene i Kragerø hadde laga for å tilbakevise Juklerøds påvisning av lovbrudd.

Det var vanskelig - for ikke å si helt umulig - å få Arnold Juklerød til å *"akseptere en forstandig ordning."* Men psykiaterne prøvde det meste. Ikke en gang tvangsmedisinering hadde noen varig virkning, sjøl om den påførte Juklerød store lidelser. I løpet av åra på Gaustad var Juklerød innesperra med brev og besøksforbud i 1162 døgn - uten å være dømt for noe som helst.

Det skulle gå nesten 24 år fra den første tvangsinnleggelsen før Undervisningsdepartementet i august 1995 innrømma at det var Arnold Juklerød som hadde hatt rett. Anleggsarbeideren som hadde brukt tid på å studere de mangfoldige forskriftene som var knytta til skoleloven, hadde hatt rett hele tida. Det var politikerne og byråkratene som hadde urett og begikk urett. Psykiaterne hadde prøvd å tvangsbehandle Juklerød slik at han skulle slutte å tro at han sjøl hadde rett! Dette er kjerna i Juklerød-saka.

Derfor fikk vi mange positive tilbakemeldinger da RV i mars 1996 fremma forslag om at

"Stortinget ber regjeringen oppnevne en granskingskommisjon som skal gjennomgå alle aspekter ved Juklerød-saken og denne sakens utgangspunkt i Holtanesaken". Sjøl om det ikke lyktes å få med flere stortingsrepresentanter som forslagsstillere, mangla det ikke på offentlige sympatierklæringer fra stortingshold.

"Med forbehold om at dette enda ikke er diskutert i Senterpartiets stortingsgruppe, er min umiddelbare reaksjon at vi kommer til å støtte forslaget fra RV",

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

sa Jorunn Ringstad til Klassekampen 15. mars 1996. Anita Apelthun Sæle forsikra at *"i likhet med RV og Sp er vi opptatt av det settes i gang gransking av Juklerød-saken"*. Ikke så rart at mange av Juklerøds venner var optimister og håpa på et positivt utfall av den forberedende saksbehandlinga i Justiskomiteen. Jan Simonsen (FrP), som liker å framstilles som talsmannen for den lille mann, ble valgt som saksordfører.

I stortingsdebatten fortalte Simonsen at han har fått mange henvendelser fra personer som er dårlig behandla av det offentlige. Saker der han ut fra saksdokumentene *"kan trekke den konklusjon at det her er begått noe jeg personlig vil vurdere som grove overgrep"*. (...) *"mange saker er etter min vurdering kanskje like alvorlig som Juklerød-saken* (...) *Hvis vi i alle disse sakene skulle gå til Stortinget med forslag om granskingskommisjoner, ville vi komme ganske vilt av sted"*. Og Simonsen ville aldeles ikke at "vi" - hvem nå det er - skulle komme galt av sted. Han hadde nemlig full tillit til det byråkratiske maktapparatet som gjennom 24 år hadde brukt de fleste midler i kampen mot aksjonslederen fra Holtane krets.

Simonsen opplyste at en enstemmig justiskomite *"forutsetter også at en så omstridt sak som Juklerødsaken tas på alvor av de ansvarlige myndigheter, og at de overordnede instanser foretar de nødvendige kontrolltiltak og eventuelt følger opp med endring av rutiner og regelverk"*. Dette var nokså oppsiktsvekkende

Arnold Juklerød er trolig den personen som har betydd mest for å skape forandring i forståelsen av norsk psykiatri de siste tiåra

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

ord fra et parti som utad profilerer seg på avstandtagen fra det urimelige maktbruk som politikere og byråkrater bedriver overfor den lille kvinne og mann.

Folkvord spurte hvem denne overordnede instans var. Og fikk svar fra Simonsen at selv om Stortinget rett nok var det høyeste folkevalgte organet så var det departementet han hadde hatt i tankene. Jan Simonsen hadde altså full tillit til de - for tida Ap-styrte departementsbyråkratiene og betrakta daværende justisminister Grete Faremo - eller kanskje helseminister Gudmund Hernes - som den riktige overordnede instans.

Justiskomiteen var så enig om dette at det bare var komiteleder Lisbeth Holand (SV) som tok ordet for å støtte Simonsen. Hun slo innledningsvis fast - som hun stundom gjør når hun skal stemme mot RV-forslag - at *"jeg må si jeg synes denne saken har vært vanskelig"*. Hun forklarte videre at *"jeg ser klare grunner for en gransking, men jeg ser også klare grunner mot en gransking, og de grunnene har veid tyngst for meg"*. Hun viste til at *"vi har en kontrollkommisjon, vi har et rettsapparat"* og mente at *"saken er ikke så spesiell og så lett å avgrense i forhold til andre saker at vi mener det er fornuftig å sette ned en granskingskommisjon"*. Hun var dessuten opptatt av at en må prøve å endre regelverket i framtida, og sa som avslutning at *"det er det som er Stortingets arbeidsform, ikke å nedsette granskingskommisjoner"*.

SP og KrF med et standpunkt i avisa et annet i stortingssalen

Dette var klar tale fra FrP og SV. Begge partier har i denne stortingsperioden riktignok stemt for å opprette to-tre andre granskingskommisjoner,[165] men i Juklerødsaken var de konsekvente i den forstand at de aldri hadde gitt offentlig uttrykk for at de ønska gransking. Om enkelte partisympatisører var skuffa - og enkelte partifeller i Stortinget var overraska - så var det i alle fall en grei beskjed.

Men hva så med KrF og Sp? Deres medlemmer i justiskomiteen hadde jo offentlig støtta kravet om gransking. Jorunn Ringstad (Sp) hadde riktignok tatt forbehold om hva som ville bli utfallet av diskusjonen i stortingsgruppa. Folkvord utfordra henne derfor fra Stortingets talerstol til å gjøre *"greie for kva slags diskusjonar det har vori i stortingsgruppa som har ført til at Senterpartiet ikkje vil støtte forslaget"* og han ba også Krf forklare hvorfor de hadde snudd.

Men noe svar på det var det ingen som fikk. Jorunn Ringstad og Anita Sæle mente nok at de hadde gjort sin jobb når de hadde kunngjort sin granskingsvilje for offentligheten. Sæle var ikke tilstede i stortingssalen under avstemninga, mens Jorunn Ringstad forholdt seg taus og stemte **mot** den granskinga hun selv hadde argumentert **for** et par måneder før. Og *en* av årsakene til at hun ikke besvarte spørsmålet om hvilke diskusjoner de hadde hatt i Senterpartigruppa, var ganske enkelt at saka ikke var behandla på gruppemøte!

Bare seks rerpresentanter stemte for forslaget. I SV var det bare Børre Rønningen fra Juklerøds heimfylke, Telemark, som opponerte åpent mot partilinja. Etter avstemninga fikk Folkvord etterhvert høre at det både i Sp og Ap var flere som hadde hatt lyst til å stemme for gransking. Enkeltrepresentanter i begge disse partiene beklaga seg over at saka ikke var drøfta innad i partiet.

Arnold Juklerøds verk blir stående. Han forandra norsk psykiatri. Justispolitikerne i Sp og KrF kan huskes for å mene en ting i avisa og en annen ting i stortingssalen. "Småkårsfolkets forsvarere" i FrP og SV fant hverandre i en felles oppfatning av *"Stortingets arbeidsform"* og en absolutt tillit til de *"overordnede instanser"* i departementene.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Statsråden på redernes fang

Skipskontrollen er skipsfartens arbeidstilsyn, blant annet med ansvar for arbeidsmiljø, liv og helse. Likevel har ikke kontrollørene lov å spørre om hvem som eier utenlandske skip som kommer til norsk havn! De som skal tjene penger på å eie skip, har fordel av dette. Såvel reder som eier kan gjøres ansvarlig for ei skipsulykke, både strafferettslig og med erstatningskrav. Når eierskapet er uklart, kan profittørene lettere slippe unna ansvaret ved ulykker, når menneskeliv går tapt og når miljøet ødelegges ved utslipp langs kysten.

2. mai 1990 hjalp daværende handelsminister Kaci Kullmann Five (H) de virkelige eierne av katastrofeskipet *Scandinavian Star* slik at de lettere slapp unna ansvaret. Drøye tre uker etter brannkatastrofen i Skagerrak der 158 mennesker døde, hevdet statsråd Five fra Stortingets talerstol at *Scandinavian Star "ble nylig overtatt av danske eierinteresser, men har beholdt navnet og forblitt i Bahamas-registeret"*.[166]

Hvem eide Scandinavian Star? Handelsminister Kullmann Five bidro til at de amerikanske finansfolka bak skipet slapp unna ansvaret

De amerikanske finansfolka som eide *Scandinavian Star*, hadde stor fordel av dette. De slapp unna ansvar, blant annet fordi Kullmann Five ikke fortalte Stortinget hvilken eier som stod oppført i det skipsregisteret hun selv viste til. En må anta at mange fant grunn til å stole på en norsk statsråd.

Den dansk-amerikanske finans- og shippingmannen Niels-Erik Lund har derfor grunn til å føle takknemlighet overfor vår daværende handelsminister. Lund stod i spissen for det amerikanske selskapet *Sea Escape* som eide *Scandinavian Star*. Etter katastrofen 7. april 1990, risikerte han både et knusende erstatningsoppgjør for amerikanske domstoler og å bli stilt til ansvar på annen måte. Hadde tatsråd Kullmann Five sagt sannheta 2. mai 1990, kunne det kosta Niels-Erik Lund dyrt.

Det skipsregisteret som statsråden nevnte, var åpent og tilgjengelig i vanlig kontortid for enhver interessert person. Mens Kullmann Five holdt sin tale i Stortinget viste registeret fortsatt at *Scandinavian Stars'* eier var rederiselskapet *Sea Escape*. Dette selskapet hadde amerikanske aksjonærer og selskapsadresse både i Florida og på Bahamas. Skipsregisteret viste også at Niels-Erik Lund var registrert som *"managing owner"*. I 1997 sier Lund til Bergens Tidende at dette uttrykket *"best kan oversettes med disponerende skipsreder - og at denne tittelen normalt betyr at man har rederansvar"*. Han stadfester også at han aldri er avhørt, og føyer til: *"Det forundrer meg egentlig litt — særlig fordi mitt navn har*

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

vært nevnt så mange ganger av Støttegruppen for etterlatte og visse journalister".[167]

Hvordan er det mulig at den statsråden som har ansvar for skipsfart, i samme setning både gir usann informasjon om eierskapet til et slikt skip og omtaler det skipsregisteret der skipet er registrert? Hvordan er det mulig 25 dager etter en slik katastrofe? Visste ikke medarbeiderne i Handelsdepartementet i skipsfartsnasjonen Norge hvordan man innhenter opplysninger fra et utenlandsk skipsregister?

Påstanden om at båten var overtatt av danske eiere, var noe eierne fant på for å slippe unna ansvar etter amerikanske lover. For å spre sin versjon av eierskapet engasjerte *Sea Escape* den erfarne politikeren Morten Steenstrup (H). Han var partifelle av handelsministeren, hadde avslutta to perioder på Stortinget bare et halvår før ulykka og var så vidt etablert som advokat.

Hvordan kunne det ha seg at en norsk handelsminister trodde mere på amerikanske pengefolk, enn på det som sto i registeret? Og hvorfor har Kullmann Fives etterfølger, statsråd Grete Knudsen, så seint som 13. juni 1996 holdt fast på påstanden om at *Scandinavian Star* var danskeid på ulykkestidspunktet? Den som finner svaret på disse spørsmåla, vil også finne ut hvordan rederne arbeider for å få norske statsråder til å være talerør for rederinteressene.

RV leverte en interpellasjon om *Scandinavian Star*-saka etter at *Bergens Tidende* og *Jyllandsposten* la fram en veldokumentert reportasjeserie om eierforholdene. Interpellasjonen munna ut i spørsmålet om *"kva gjer Regjeringa no for at alle sider ved "Scandinavian Star"-saka - både for dei etterlatne og andre involverte - kan bli avslutta på ein måte som er korrekt ut frå dei faktiske eigar- og ansvarsforholda på ulykkesdagen?"*

Hvordan arbeider rederne for å få norske statsråder til å være talerør for sine interesseer?

Handelsminister Grete Knudsen fant ingen grunn til ydmykhet overfor de etterlatte som i sju år har møtt en avvisende departemental mur når de har dokumentert at de virkelige eierne gikk fri fra ansvar. Her var det ikke plass verken for ydmykhet eller sjølkritikk. Hun slo tvert i mot fast at det er Norge som er best i det allsidige arbeidet for å skape bedre sikkerhet til sjøs: *"...vi har også gått i bresjen for å få innført ordninger som andre land ikke har, for å være i forkant, og også regionalt— og ikke minst det regelverk som vi arbeider for å få innført internasjonalt, med Norge i førersetet i absolutt alle disse situasjonene"*[168].

Folkvord fremma forslag om en ny granskingskommisjon, enten norsk eller norsk-dansk, som blant anna skal ha til mandat å undersøke *"kven som var eigar av skipet på ulykkestidspunktet, kven som var ansvarleg reiar på ulykkestidspunktet, korleis norsk lovgiving kan endrast viss ein skal unngå at skip med ukjend eigarskap kan trafikere norske havner, og om erfaringane frå Scandinavian Star gir grunn til andre endringar i norsk lovgiving eller internasjonalt regelverk".*

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Dette RV-initiativet fikk så god mottaking i Stortinget 30. april at en nesten kunne tru at de mest intense redervennene i flere partier hadde tatt seg en fridag. *"Eg ser det som positivt at interpellanten Folkvord har teke opp denne saka"*, sa Astrid Marie Nistad (Ap), som lova å arbeide videre med granskingsforslaget *"sånn at både dei som er etterlatne etter Scandinavian Star-ulukka og andre, kan føler at vi har tatt saka svært alvorleg"*. Unn Aarrestad (Sp) gjekk lenger og argumenterte for ei ny gransking bl.a. fordi det er *"viktig å få kunnskap om korleis ansvaret for uforsvarleg reiarverksemd vert tildekt"*. Forslaget om ny granskingskommisjon kom først opp til avstemning ved midnattstid 12. juni, etter en forberedende runde i Næringskomiteen. Da var det tydelig at redervennene var tilbake og i full virksomhet. Bare SV og RV stemte for ei ny gransking, som bl.a. kunne gitt oss svaret på hvorfor handelsminister Kaci Kullmann Five 2. mai 1990 ga Stortinget usanne opplysninger om hvem som eide *Scandinavian Star*.

Havnestatskontrollen spør ikke hvem som eier skipet

En av grunnene til at handelsminister Kullmann Five kunne være så hjelpsom overfor de virkelige eierne av *Scandinavian Star*, var at Skipskontrollen ikke har som oppgave å spørre etter eierskap til utenlandske skip i norsk havn. RV fremma derfor forslag i juni 1996 om å utvide havnestatskontrollen til også å omfatte hvem som er eier.

Folkvord påpekte at *"Skipskontrollen sitt skjema for å utøve hamnestatskontroll er kortare og enklare enn det skjemaet som blir brukt til å fylle ut forenkla sjølmelding. Det finst ingen rubrikk for eigarskap. Og viss det skjer ei ulykke, er det jo eigarskapet som er vesentleg når det blir spørsmål om erstatning, ansvar osv."* Han nevnte flere eksempler på passasjerskip som var i trafikk på norsk havn, men med høyst uklart eierskap.

Ett av eksemplene var skipet

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

SeaCat Denmark som på dette tidspunktet gikk i trafikk mellom norske, danske og svenske havner. RV hadde samla inn opplysninger om dette skipet fra ulike utenlandske og norske registre. Det norske rederiet brukte navnet *Color SeaCat* på skipet som var registrert på Bahamas. Skipet ble drevet av selskapet *Hoversped* i Kent, mens det ifølge det britiske forsikringsselskapet Lloyds er selskapet *Seacat 3* som er eier. Dette eierselskapet var hos Lloyds registrert med en c/o-adresse i Kent. Vårt hjemlige Veritas kunne derimot opplyse at skipets eier var *Sea Containers Sweden AB*.[169] Passasjerer som reiste med skipet, oppfatta seg nok stort sett som passasjerer hos norske *Color Line A/S*, ettersom det er de som innkasserer både billett- og taxfreeinntektene.

Med så rotete og motstridende registreringer av eierforhold, kunne det være grunn til å frykte en gjentakelse av *Scandinavian Star*-skandalen om ei ulykke skulle skje.

Verken handelsminister Grete Knudsen eller redervennene i Stortingets diplomatlosje likte RV-forslaget om at "*eierskap til utenlandske skip må komme inn som kontrolltema ved norsk havnestatskontroll*" og at dette "*må også innebære at flaggstaten forpliktes til å redegjøre for eiere bak selskaper som i skipsregisteret er opp ført som skipets eier*".

Når en stortingsrepresentant fremmer velmente forslag som er ubehagelige for makta, ender det ofte med at forslaget blir "*oversendt regjeringa uten realitetsvotering*". Forslag med liknende innhold hadde tidligere lidd den skjebnen. Når det gjøres på den måten, kan forslagsstiller fortelle til omverdenen at "*jeg har tatt opp saken i Stortinget*" og si at "*nå er den oversendt til regjeringa*". Og de stortingsrepresentantene som vil beskytte makta, profitten og for eksempel rederne, kan gjøre det uten å ta ubehaget med å stemme mot et fornuftig forslag. De kan tvert i mot rose forslagsstilleren og påpeke at det er meget prisverdig at man ønsker å få dette nærmere vurdert. Når det er "*oversendt*", er forslaget helt ufarlig. Det står regjeringa fritt å avgjøre hvor det skal arkiveres.

I saka om utvida havnestatskontroll fikk RV flere henstillinger om å gå med på oversendelse. Vi fikk også vite at statsråd Knudsen ønska at forslaget ikke skulle bli vedtatt. Redervennen Svein Ludvigsen (H) brukte den vanlige teknikken og sa at hvis forslaget "*blir omgjort til oversendelsesforslag, er det jo greitt, for det kan være interessant å vurdere det. Men hvis det blir realitetsvotering her i dag, må vi stemme imot*".[170] William Engseth, som var ansvarlig for saka i Ap-gruppa, var åpenbart i tvil, men virka også ærlig opptatt av innholdet i saka. Fra talerstolen sa han rett før avstemninga at "*siden vi er inne på prinsipper, vil jeg oppfordre representanten Folkvord til å gjøre dette forslaget om til et oversendelsesforslag. Hvis han fortsatt står fast på at det skal realitetsvoteres over det, vil jeg anbefale Arbeiderpartiets gruppe å stemme for forslaget*". Og slik ble det. I denne saka var det bare Høyre og FrP som fulgte rederstandens ønsker og stemte nei.

Likevel er det langt fram før havnestatskontrollen blir forbedra. Blant anna fordi statsråd Knudsen er motstander av å gjøre noe, ble ikke Stortinget junivedtak sendt ut på høring før i november. De fleste høringsuttalelsene som kom inn i mars, var - som forventet - negative. Rederne og deres medspillere stoler på Grete Knudsen, og regner nok med at de ikke skal bli nødt til å fortelle hvem som til enhver tid eier de utenlandske skipene.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Statsfinansiert reder med angiveravtale

Color Line er et blomstrende fergerederi som økonomisk sett har stått på tre bein: For det første skattefriheta, for det andre statlig hyrerefusjon for å dekke lønnsutgifter og for det tredje et taxfreesalg der lover og regler etterleves svært så fleksibelt.

I 1995 mottok Color Line 47,5 millioner fra staten for å ha noen norske ansatte. Samme år ble det utbetalt 48,2 millioner kroner i aksjeutbytte. Året etter var hyrerefusjonen fra staten økt til 55,1 millioner og aksjeutbyttet var økt til 60,3 millioner kroner. Bare den som er redervenn — eller superformalist - kan unngå å se at det staten betaler ut, er aksjeutbytte til familien Skaugen og andre eiere.

Color Line har også utvikla et nært og fleksibelt forhold til både skipskontrollen, Norsk Sjømannsforbund og tollvesenet. Her skal v bare nevne et par eksempler som berører en iten flik av dette uvesenet.

I løpet av våren 1996 erfarte vi at det var umulig å få handelsminister Grete Knudsen til å gripe inn mot denne rederen. Derfor henvendte Folkvord seg til finansminster Johnsen da han fikk vite at tollvesenet hadde inngått en angiveravtale med Color Line. I tråd med denne avtalen sendte tollvesenet straks rapport til Color Line da en av rederiets ansatte ble politianmeldt fordi han hadde med seg mere alkohol enn tillatt da han kom heim etter ei fritidsreise. Rederiet reagerte med å gi mannen avskjed. I brevet til finansministeren påpekte Folkvord bl.a.:

"I de dokumenter som tolldistriktssjefen sendte til Color Lines personalavdeling oppgis også fullt navn og personnummer på en annen reisende som oppgis å ha passert grønn sone 'sammen med' den anmeldte. Jeg er kjent med at innholdet i disse dokumentene er blitt videreformidlet fra Color Lines personalavdeling og er blitt bekjentgjort til ansatte ombord i en av Color Lines Skagerrak-ferger."

47,5 millioner kroner i statstilskudd, 48,2 millioner kroner i aksjeutbytte

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Folkvord ba finansministeren gripe inn mot dette grove bruddet på taushetspliktbestemmelsene i tolloven.

Tollvesenet anga til arbeidsgiveren de ansatte i Color Line som ble anmelt for smugling

Denne saka fikk et mangfoldig etterspill. Svaret fra finansministeren bekrefta at tollvesenet hadde opptrådt lovstridig. Datatilsynet ble også engasjert i saka, og ga den bred omtale i sin årsmelding for 1996. Lederen i Norsk Sjømannsforbund, Erik Bratvold, gikk først ut og støtta rederiet offentlig! Så, etter noen dager, skifta han standpunkt og lovte å stille opp med advokathjelp til sjømannen som bestemte seg for å gå til sak mot rederen. Like før rettssaka kom opp, måtte sjømannen likevel skifte advokat, fordi han ikke stolte på de forberedelsene som ble gjort av Sjømannsforbundets advokat. Sjømannen vant en knusende seier i retten og fikk jobben tilbake. Han anmeldte også tolldistriktssjefen i Oslo. Anmeldelsen ble først henlagt av Oslo-politiet, men den er nå anket inn for statsadvokaten.

I tida som gikk før avskjedssaken kom for retten, ble det bekrefta at tollvesenet har en muntlig angiveravtale med Color Line. Men den praktiseres ikke konsekvent. Sjøfolk forteller om konkrete episoder der Color Line-ansatte — som nyter godt av rederens tillit — er blitt tatt for smugling, uten at det har fått noen negative konsekvenser.

«Det vi kan karakterisere som asylsøkergrupper»

Fordi taxfree-handelen gir stor gevinst for Color Line, har rederiet fordel av at det selges mer enn det som er tillatt. Tollvesenet har heller ikke vært altfor opptatt av å håndheve gjeldende regler, om vi skal tro rederiets økonomidirektør Jan Walle. Høsten 1994, da han enda var linjedirektør, instruerte han kapteinene på M/S Skagen og M/S Christian IV om at de bare kunne fortsette med taxfree-salg ut over kvotene til vanlige passasjerer. Han hadde imidlertid fått kritikk fra tollvesenet fordi asylsøkere *"handler altfor mye tobakk ombord"*. I brevet, som er skrevet to dager etter et møte med tollvesenet, skriver linjedirektøren: *"Min forståelse av tollvesenet er at hvorvidt vi selger mere enn kvoten til vanlige passasjerer, så er ikke det så veldig nøye, men vi må være spesielt nøye med ikke å selge mere enn kvoten til det vi kan karakterisere som asylsøkergrupper"*. For å gjøre tollvesenet til lags, ber han kapteinene *"iverksette tiltak som gjør at våre ansatte er spesielt varsomme med salg utover kvote til akkurat disse gruppene"*. Brevet inneholder ingen instrukser om hvordan kassapersonalet skal klare å skille *"det vi kan karakterisere som asylsøkergrupper"* fra *"vanlige passasjerer"*. Men brevet avsluttes i en optimistisk tone. Vel vitende om at det ikke er så veldig nøye med kvotebestemmelsene, skriver linjedirektør Walle at *"for øvrig var tollvesenet godt fornøyd med måten vi driver linjen på"*.[171]

Ikke taxfreerøyk til asylsøkergrupper

Hvis direktør Walles gjengivelse av tollvesenet holdning til såvel taxfreekvoter som asylsøkere er tilnærma riktig, er det behov for ei allsidig opprydding. Det han beskriver er jo et slags apartheid-system, der kvotene skal handheves overfor de som ser ut som asylsøkere, mens de andre kan handle så mye de vil. RV har i juni 1997 bedt finansminister Stoltenberg, som har ansvar for tollvesenet, om å sørge for en fullstendig opprydding i det samrøret som har utvikla seg mellom Color Line og deler av tollvesenet både når det gjelder taushetsplikt, taxfree-handel og menneskesyn.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Da Kjell Opseth oppdaga ordet «beklager»

På slutten av 80-tallet fikk Televerket lov til å danne datterselskaper. Datterselskapene ble organisert som aksjeselskaper til et Televerk som var på vei inn i nye markeder. Den statseide selskapsfamilien formerte seg raskt, og vokste bl.a. inn på satelittmarkedet. For småbedrifter var det stas å få kontrakter med en av Televerkets AS-døtre, ikke minst fordi statsbedrifter i Norge har hatt godt rykte som stødige avtalepartnere og sikre betalere.

Kommunalminister Kjell Opseth

Framtida fortonte seg lys for småbedrifta Scan Pacific A/S da da den inngikk kontrakt om et utviklingsprosjekt med Conax AS. Conax AS var datter-datter-datter-selskap av Televerket, og nøt samme goodwill som moderbedriften. Scan Pacific A/S leverte programvare for satelittmottakere. Samarbeidet begynte i 1992. Men Conax AS oppfylte ikke sin del av avtalen og kom med mange ulike forklaringer på det. Etterhvert som selskapet pådro seg utgifter på 3,6 mill. kr., mistet Scan Pacific troen på Conax AS og henvendte seg først til Televerkets øverste direktør Tormod Hermansen. Han svarte at han håpet partene kunne sette seg ned og komme til enighet. Det utsagnet endra ikke den forretningsmessige opptreden fra hans datter-datter-datter Conax AS.

Conax AS var et selskapet med betydelig aktivitet. De hadde i en periode 12 egne ansatte, inngikk lisensavtaler og drev betydelig markedsføring av seg selv. I en av presentasjonsbrosjyrene fra Conax AS framheves det at *"vårt viktigste aktivum er likevel medarbeidernes unike kompetanse og erfaring"*. [172] Men i sine regnskaper til Brønnøysundregisteret oppgav selskapet at både inntekt, utgift og antall ansatte var null! En noe merkelig opptreden fra et statseid selskap som er forpliktet til å følge aksjelovens bestemmelser. Også litt merkelig sett i lys av at Televerkets styreleder Egil Abrahamsen erklærte offentlig at *"vi skal basere oss på en streng forretningsetikk. Vi skal representere den høyeste etiske standard i alle forhold. Den skal gjennomsyre hver eneste leder og ansatt"*.[173]

Flere fortvila småbedriftsledere henvendte seg til RV som en slags aller siste instans. Fellesnevneren i sakene var at motparten var en av Televerkets A/S-døtre. I noen tilfelle gikk det heleide slektskapsforholdet gjennom tre eller fire ledd. Forplantningsevnen hadde åpenbart vært på topp i teledirektør Hermansens familie. Antall ansatte med direktørtittel var det eneste som økte raskere enn tallet på A/S-døtre.

RV tok først disse sakene opp med daværende samferdselsminister Kjell Opseth. Han tok seg god tid før hans svarte. Svarene hans var, uten unntak, en videreformidling av innhentede opplysninger fra Televerkets folk og styreledere i datter-A/S-ene. Han påberopte seg også at han ikke hadde

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

«...gjere Folkvord merksam på at han truleg går vill i eit selskap og ei avdeling med same namn. Det er nemleg slik at det er eit selskap som heiter Conax AS, samtidig som det er ei avdeling i Tele-TV A/S som heiter Conax. Det er derfor all grunn til å tru at representanten Folkvord har gått seg vill i avdelinga Conax og selskapet Conax AS.»

Kjell Opseth, 25. oktober 1994

instruksjonsrett i enkeltsaker. Både direktør Hermansen og statsråd Opseth ble altså godt orientert om disse enkeltsakene - som i flere tilfeller endte med konkurs og personlige tragedier. Men de gjorde ingenting.

Etterhvert skjønte også de andre stortingspartiene, unntatt Arbeiderpartiet, at AS-ifiseringen av televerksområdet hadde fått uheldige konsekvenser. Kontrollkomiteen behandlet "de uriktige forretningsmetodene" i flere møter og avisene skrev spaltemetere om uheldig forretningspraksis. Men Kjell Opseth er kjent som en politiker som ikke bøyes av storm. Han sto urokkelig fast på at det var riktig av Televerkets døtre å ikke innrømme noe som helst.

Da RV tok opp Conax-saken i Stortinget, svarte Opseth med vanlig stahet at han bare måtte "*gjere Folkvord merksam på at han truleg går vill i eit selskap og ei avdeling med same namn. Det er nemleg slik at det er eit selskap som heiter Conax AS, samtidig som det er ei avdeling i Tele-TV A/S som heiter Conax. Det er derfor all grunn til å tru at representanten Folkvord har gått seg vill i avdelinga Conax og selskapet Conax AS.*"

Opseth fastholdt at "*Conax AS, som er eit sovande selskap, ikkje har vori i aktivitet, og at det som har gått føre seg, er i samsvar med god forretningsskikk*".[174]

Conax AS hadde, da dette ble sagt, i lang tid hatt sitt kontor i Stortingsgata 4, på skrå over gata fra Stortingsbygninga. Fra Stortingets talerstol gjennomgikk Folkvord grundige eksempler på aktiviteten i det sovende selskapet: En 8 siders skrytebrosjyre på glanset papir, visittkort for ansatte i ledende stillinger, lisensavtaler, fakturaer fra Conax AS med krav om innbetaling av hundretusener, og regnskapsbilag som beviste at penger var innbetalt til aksjeselskapet, osv. Samtidige viste han til årsregnskap godkjent av revisorfirmaet Arthur Andersen som viste null kroner og null ansatte i selskapet. Dokumentene tydet på at det var skjedd brudd på aksjeloven, regnskapsloven og lov om merverdiavgift, muligens også på revisjonsloven.

Statsråd Opseth samrådde seg flere ganger med Te-

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

leverkets informasjonsdirekør Dag Melgård i Stortingets diplomatlosje, men innrømmelsen av at det han sa om Conax AS og avdelinga Conax var det reneste tøv kom først noen uker etterpå. Statsråden virka imidlertid nokså usikker etter stortingsmøtet var slutt. Den dokumentasjonen RV la fra i Stortinget, ble utførlig gjengitt i VG neste dag, sammenstilt med Opseths uttalelse om at *"i Conax AS, som er et sovende aksjeselskap, har det ikke vært noen økonomisk aktivitet"*.[175] I debatten hadde Folkvord også minna om et stortingsvedtak fra 1987 som fastslår at aksjonærmyndigheta i alle disse datter-A/S-ene *"blir å utøve under instruksjonsmyndighet fra Samferdselsdepartementet"*.[176] Eller sagt med enklere ord: Den eller de direktørene som møtte på generalforsamling i Conax AS og vedtok sine villedende 0-regnskap, de kunne bare gjøre det på grunnlag av instruksjoner fra statsråd Opseth.

«...beklager... at man i en periode ikke klart så forskjellen på betegnelsen Conax AS og avdeling Conax i Tele-TV A/S»

Kjell Opseth 15. november 1994

BANKGIRO

Fakturø nr. 1261.

CONAX A/S.
Stortingsgt. 4.
0158 OSLO.

SCAN-PACIFIC A/S.
Boks 432.
1371 ASKER.

11.400, -- 1609.04.08333 +5351997793

BBS DATO : 22/09 1992
BANK DATO : 18/09 1992
TIL KTONR.: 1609 04 08333
FRA KTONR.: 5102 05 47743
BELØP : 11.400,00
FILMREF. : 9*99475166
OPPGAVENR.: 1 AV 1

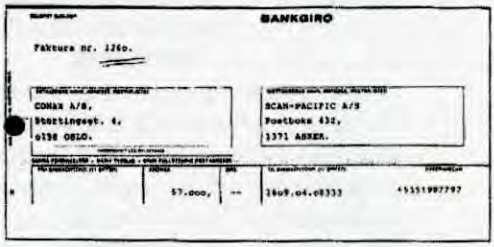
BANKGIRO

Fakturø nr. 1260.

CONAX A/S.
Stortingsgt. 4.
0158 OSLO.

SCAN-PACIFIC A/S
Postboks 432.
1371 ASKER.

57.000, -- 1609.04.08333 +5351997797

BBS DATO : 22/09 1992
BANK DATO : 18/09 1992
TIL KTONR.: 1609 04 08333
FRA KTONR.: 5102 05 47743
BELØP : 57.000.00
FILMREF. : 9*99475143
OPPGAVENR.: 1 AV 1

Kjell Opseth beklager

I ukene som fulgte ble det derimot en hel del aktivitet mellom statsråd Opseth og de som ledet Conax AS. Resultatet ble at Kjell Opseth henta fram ordet "beklager" som han ikke bruker offentlig så veldig ofte. Både det ene og det andre måtte beklages, og særlig *"at man i en periode ikke klart så forskjellen på betegnelsene Conax AS og avdeling Conax i Tele-TV A/S"* Men ettersom skatt og avgift var betalt - rett nok av et anna selskap enn Conax AS - og fordi han mente at *"ingen kunder eller forretningsforbindelser er blitt skadelidende"* ville Opseth helst ikke gå *"nærmere inn på det konkrete saksforholdet"*[177].

CONAX AS

RESULTATREGNSKAP
15.01-31.12

	1992
DRIFTSINNTEKTER	
Salgsinntekter	0
DRIFTSKOSTNADER	
Driftskostnader	0
DRIFTSRESULTAT	0
Netto finansielle poster	0
RESULTAT FØR SKATTEKOSTNAD	0
Skattekostnad	0
ÅRSRESULTAT	0

Bankgiroer som viser overføringer på 68.400, men et regnskap som viser at selskapet ikke har hatt drift

For Scan Pacifics vedkommende havna saken i voldgiftsretten der selskapet fikk et oppgjør i slutten av 1994. Det gikk verst utover småfirmaer som ikke hadde økonomisk mulighet til å leie seg advokat og ta rettslig oppgjør med Televerkets ulike A/S-døtre. Hele sakskomplekset viser hvordan statseide A/S-er på begynnelsen av 90-tallet utfoldet seg og tok opp deler av den mest forkastelige forretningsskikken i privat næringsliv. Dessuten viser den hvor liten vilje samferdselsministeren hadde til å bruke styringsretten over daværende Televerket og hvor svakt eiere og ledere i småbedrifter står overfor store selskaper enten de hører til i offentlig eller privat sektor. Uten stortingsgruppas samarbeid med de som var overkjørt, hadde det ikke blitt satt søkelys på denne saka.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Markedsstyrt postservice = klassedelt service

"Planen om ny poststruktur i Oslo er ein god illustrasjon på at markedsstyrt service betyr meir klassedelt service. Viss post-leiinga får det som dei vil i Oslo, ender vi opp med 33 postkontor vest for Akerselva der det bur 156 000 personar og 35 postkontor på austsida der innbyggjartalet er 335 000. Det blir altså dobbelt så mange innbyggjarar pr. postkontor på austsida av byen. Dei austlege kontora skal dessutan dekke eit geografisk område som er nesten dobbelt så stort som vestdelen av byen".[178]

Erling Folkvord oppfordra SV til å snu da Stortinget i november 1996 gjorde vedtak om nye selskapsformer for Postverket og NSB og dessuten vedtok en ny lov til erstatning for postloven.

Da Syse-regjeringa prøvde å endre organisasjonsformen til forvaltningbedriftene, sa Arbeiderpartiet at det dreide seg om et "verdivalg" å beholde forvaltningsbedriftene. I november 1997 var dette snudd til et massivt flertall for å avvikle forvaltningsbedriftene og lovfeste markedsstyrt postservice og markedsstyrt jernbanedrift. Mange av vedtakene ble gjort mot 1 stemme.

Da Postloven ble erstatta ble den viktige bestemmelsen om lik porto over hele landet fjerna fra loven. Bare RV og Sp ville beholde bestemmelsen om "*enhetlige priser*"[179] for alle postsendinger i lovens formålsparagraf. Lik pris på postsendinger er dermed blitt avhengig av den framtidige markedssituasjonen som Posten kommer til å befinne seg i. Postens enerett til å formidle lukka brevpostsendinger ble også begrensa til å bare gjelde brev på under 350 gram. Øystein Djupedal (SV) mente at dette var "*en pliktøvelse*" fra Sp og RV, "*i og med at sendingene mellom 350 og 1 000 gram kun utgjør noen få prosent av den samlede mengde post*".[180]

Bare RV og Sp stemte for å beholde "enhetlige priser" for alle postsendinger

Det vesentligste nye er at private, profittstyrte firmaer med statlig konsesjon får mulighet til å drive spekkhoggeraktivitet mot Posten. Disse firmaene som kan konsentrere seg om de strekningene som gir størst avkastning, vil undergrave Postens økonomiske grunnlag. Posttjenester vil smuldre bort i de delene av landet der folk bor mest spredt.

"*Markedsliberalismen kan ikkje styrast. Du må anten godta den eller slåst mot den. Markedsliberalismen er som kreft. Den tar berre ansvar for sin eigen vekst*",[181] sa Folkvord som meinte det var en stor fordel for Ap at de nå kunne alliere seg med SV istedetfor å måtte ha et åpent og synlig samarbeid med H og FrP i sakene som gjelder Tele, Post og NSB. Det hadde vært mye lettere å "*mobilisere brei folkemotstand dersom Arbeiderpartiet hadde vorti nøydd til søke åpen allianse med Høgre og Framstegspartiet istadenfor med SV. Om det framleis er slik at SV er mot markedsliberalistisk omdanning av det norske samfunnet, bør SV også innsjå at det ikkje nyttar å kjemp mot markedsliberalismen gjennom konsensuspolitikk med Arbeidarpartiregjeringa, men istaden bruke alle muligheter til å mobilisere folkeleg motstand*".[182]

I innstillinga om den ny postlovgivinga sier Ap, SV og KrF at det *er "nødvendig"* at Posten "*gis mulighet til å konkurrere på likeverdige vilkår med andre aktø-*

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

rer".[183] Men det er jo det markedsliberalistene kaller "ulike vilkår", som er forutsetningen for å opprettholde f.eks. Posten som ei bedrift med samfunnsmessige plikt til å sikre et likeverdig tjenestilbud til lik pris over heile landet.

På Vålerenga har beboerne fått en forsmak på hva de nye prinsippene betyr. Da RV kritiserte nedlegging av postkontor og bank slo finansminister Sigbjørn Johnsen fast at regjeringa ikke skal blande seg inn i "*rene forretningsmessige avgjørelser*". Folkvord spurte finansministeren om det er "*Arbeiderpartiets nye nærmiljøpolitikk*

for Oslo indre øst som kommer til uttrykk når den eneste statlige bankfilialen i Gamlebyen legges ned samtidig som postkontoret på Vålerenga står på Postverkets dødsliste".[184]

Finansminister Johnsen bekrefta at staten eide 72 prosent av aksjene i DnB - "*og i den forstand har stor innflytelse*"-men han skulle ikke blande seg inn i den konkrete saken. Johnsen mente "*det ville fort bli en sammenblanding av mange roller dersom Finansdepartementet . . . skulle gå inn og detaljstyre styre eller administrasjonen i DnB når det gjelder rene foretningsmessige avgjørelser. Så får en kalle det liberalisme eller ikke".*[185] sa finansministeren, og var freidig nok til å påstå at posten "*i mange tilfeller kan yte mer personlig dør til dør-service enn det som er tilfellet i da,*" når bare postkontoret på Vålerenga er avvikla.

Når de eldre på Vålerenga blir nødt til å reise ut av bydelen for å hente pensjonen sin, burde de invitere Sigbjørn Johnsen med på en befaring. Så mens de venter på bussen utenfor den nedlagte postfilialen kan han forklare hva som menes med at "*servicen ikke skal reduseres*". Han blir sikkert ikke ferdig før bussen har passert det tomme banklokalet også.

Nedlegging av postkontor blir et resultat av "markedsstyrt postservice". Men Egertorvet, Norges mest besøkte postkontor blir ikke nedlagt

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

«Jeg skal følge saken opp med nødvendig styrke», sa Berntsen

Almene på Torshov er utsatt for almesjuken og byråkratisjuken

Alma er på vei mot utryddelse i Norge. Almesjuka - en soppsjukdom som spres av biller og ved rotkontakt mellom trærne - ble påvist første gang i 1963. Fordi alma ikke har noen særlig betydning skogbruksøkonomisk, sier landbruksdepartementet rett ut at *"bekjempelsen av almesyken er oppgitt i Østlandsområdet"*.[186].

Alma betyr mye som bytre. Nesten halvparten av trærne i Torshovparken i Oslo er alm. Torshovparken uten alm er ikke lenger Torshovparken. I dag finner du fortsatt mye alm i turområdet i Bragernesåsen utafor Drammen, i Domkirkeparken og Grinvollparken i Tønsberg, i parken ved Karljohansvern i Horten. Og i alle fall i et tjuetalls andre kommuner i Akershus, Buskerud og Vestfold. Men den blir borte i løpet av et par tiår hvis det er skogbruksøkonomiske hensyn som skal styre kampen mot almesjuka.

Med den kunnskap vi har i dag, nytter det ikke å stanse almesjuka. Men viss en satser på bekjempelse av sjukdommen går det an å bremse den så mye at en sikrer at denne tresorten forblir en del av bymiljøene. Derfor tok Folkvord opp denne saka i Stortinget i mars 1994 og spurte om miljøvernminister Berntsen ville sørge for å få kampen mot almesjuka overført til sitt departementet og om han ville sette i verk strakstiltak i løpet av våren 1994.

Thorbjørn Berntsen ga et oppløftende svar. For det første delte han *"helt ut den bekymring som representanten Folkvord gir uttrykk for"*. For det andre var han *"helt enig i den karakteristikken . . . av almetrærne som et kulturinnslag i bybildet"*. Og for det tredje - og viktigste - forsikra han fra Stortingets talerstol at *"jeg skal følge saken opp med nødvendig styrke"*.[187] Hvem kunne ha venta seg mer enn så forpliktende ord fra en statsråd?

Resultatet av denne oppfølginga med nødvendig styrke ble sammenfatta i Osloposten tre år etterpå. En av miljøvernminister Berntsens ekspedisjonssjefer i Miljøverndepartementet slo fast at: *"Det er ikke vår oppgave å bekjempe almesyken, selv om vi ved enkelte anledninger har støttet prosjekter i forbindelse med dette. Vi befatter oss med menneskeskapte miljøtrusler, og ikke plantesykdommer. Dette er landbruksdepartementets oppgave"*.[188] Men det var jo fordi Landbruksdepartementet har gitt opp for lenge sia, at Folkvord ba Berntsen ta over i 1994.

Når det bare ble prat med miljøvernminister Thorbjørn Berntsen i en så enkel sak, hva kan en da forvente av miljøvernministeren i større spørsmål? Når det gjelder alma går det enda an å gjøre noe. *"Vi sitter på et stort, detaljert materiale om sykdommen. Det kan benyttes i arbeidet for å begrense den, og det er ennå tid til å redde almene i Oslo"*, sier Kjell Sandaas i som er faglig leder for naturforvaltning i Oslo kommune.[189]

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

- Jeg så et militærfly over Gamvik

11. mars 1982 styrta et Twin Otter fly i sjøen mellom Berlevåg og Gamvik. 15 mennesker omkom. Saken er ikke glemt. Femten år seinere ble den igjen tatt opp i Stortinget. Materialsvikt i halepartiet var årsaken til flystyrten, sa Flyhavarikommisjonen. Men hvorfor skrev de ingenting om den militære flytrafikken i området? Mange øyenvitner hadde sett militærfly. Men havarikommisjonen benekter at det var annen flytrafikk enn ulykkesflyet.[190]

"Vi har ingen som helst indikasjoner på at norske, engelske eller andre allierte fly skal ha opptrådt på en slik måte at de kan ha vært innblandet i Mehamn-ulykken", sier forsvarsminister Kosmo i Stortinget 26. februar 1997[191]. I Stortingets diplomatlosje sitter lederen av Havarikommisjonen for sivilluftfart (HSL), Ragnar Rygnestad. To måneder senere leverer han sin sluttrapport til samferdselsminister Rønbeck og slår entydig fast at *"på bakgrunn av tilgjengelig informasjon er HSLs konklusjon overensstemmende med forsvarsministerens uttalelse"*.[192] HSL er det nye navnet på Flyhavarikommisjonen.

11. mars 1982 styrta et Twin Otter fly fra Widerøe i havet ved Gamvik i Finnmark.

Ulykkesstedet ligger på drøyt 28 grader øst. I 1982 håndheva Norge - i alle fall offisielt - et flyforbud for allierte militærfly øst for 24 grader i Finnmark. Forholdet til Sovjetunionen var fortsatt spent, og Norge vil ikke provosere den østlige stormaktsnaboen. 11. mars 1982 ligger det britiske hangarskipet *HMS Invincible* i Vestfjorden eller muligens i Andfjorden litt lenger nord. Fly fra skipet deltar denne dagen i NATO-øvelsen Alloy Express som gjennomføres i Sør-Troms. Sea Harrier-pilotene ombord vet at russergrensa er innenfor rekkevidde viss flyene er utstyrt med droptanker og ekstra drivstoff.

I 1982 var det general - og tidligere sjef for luftforsvaret - Wilhelm Mohr som ledet Flyhavarikommisjonen og som dermed fikk ansvaret for å finne årsaken til at Widerøes Twin Otter styrta i havet like ved Gamvik, bare åtte-ni minutter etter at flyet tok av fra Berlevåg. Til tross for at det foregikk en Nato-øvelse bare noen flyminutter unna, innhenta ikke kommisjonen militær flylogg verken fra norsk eller britisk hold.

Da Erling Folkvord i februar 1997 spurte samferdselsminister Rønbeck rett ut om denne unnlatelsen av å sjekke militære loggbøker skyldtes at *"tidlegare luftforsvarssjef Mohr var redd for kva han da kunne finne"*, nekta hun å svare.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Men hun sa at "*denne saken er for alvorlig til at jeg overhodet vil gi meg inn på å kommentere den type utsagn*".[193] Alt som var vanskelig, valgte samferdselsministeren å gå utenom, da hun besvarte RVs spørsmål om ny gransking av flyulyka. Hun sa at hun "*ser det som viktig å få størst mulig klarhet om årsaken til ulykken i Mehamn*" og sa ellers at hun ikke ville ha noen mening før hun har fått Flyhavarikommisjonens vurdering av nye opplysninger. Den vurderinga fikk hun i sluttrapporten av 17. april.

Statsrådens svar var "*ingen kommentar*" da Folkvord sa at kommisjonen har forvrengt vitneprov, skremt vekk vitner og på allsidig vis unnlatt å sikre bevis. Han ga henne også noen eksempler på feil i kommisjonens rapport: Flyene på det britiske hangarskipet *Invincible* hadde "*i alle tilfeller ikke (...) aksjonsradius til å gjennomføre flyging fra skipets posisjon i Vestfjorden til Gamvik-området og retur*" skrev kommisjonen. Til Aftenposten sier imidlertid en av kommisjonens sakkyndige, oberstløytnant Granseth ved Rygge, at "*en Sea Harrier utmerket godt vil kunne operere fra Vestfjorden til Gamvik dersom flyet var påmontert ekstra tanker*".

Ragnar Rygnestad: Å kun være interessert i materiale som støtter under deres hypotese er en dødssynd

Havarikommisjonen for sivil luftfart er en institusjon med autoritet. Kommisjonens siste leder, Ragnar Rygnestad, var både i 1982 og 1987 sekretær for kommisjonsleder Wilhelm Mohr da Gamvikulykka ble undersøkt. Rygnestad, som nådde pensjonsalder 1. juni 1997, har altså nå skrevet sin tredje rapport om den tragedien som skjedde for 15 år sia. Da blir det et kjernespørmål om denne kommisjonen har arbeida på en seriøs måte. Har de samla inn og gjengitt vitneprov og andre bevis på en slik måte at det også for utenforstående er mulig å se hva som er bevismateriale og hva som er vurderinger, det være av flyteknisk eller annen art?

I en omtale av kommisjonens kritikere beskriver Rygnestad hvilke kvalitetskrav som må gjelde i slikt arbeid. De som har kritisert kommisjonen "*har alle hatt som utgangspunkt at kritikerne har definert en bestemt ulykkesårsak. Dernest synes de kun å ha vært interessert i materiale som kan støtte opp under deres hypoteser. Dokumenterte undersøkelsesresultater og annen informasjon som ikke passer inn i deres årsaksteorier, er ikke av interesse eller mistenkeliggjøres. Denne arbeidsmetoden er en "dødssynd"* . . .",[194] slår Rygnestad fast.

Men har havarikommisjonen sjøl levd opp til disse strenge, og helt nødvendige kvalitetskravene? Eller har kommisjonen selv falt i den grøfta Rygnestad beskriver? Har kommisjonen oversett vitneforklaringer som ikke passer inn i deres årsaksteorier? Har de begått en "dødssynd"?

Ingrid Riise Johansen, som er at av de vitnene som så et militærfly passere over Gamvik nær ulykkestidspunktet, sier til *Nordlys* at: "*...jeg og flere med meg følte at vi ikke ble trodd. Det er bittert. Det virker som om man må ha fine titler for å bli hørt. Vi vanlige fiskerkoner ble ikke hørt*".[195]

Kommisjonen skriver i sluttrapporten at enhver kollisjonsteori er utelukka fordi at "*i den foreliggende dokumentasjon er det ingen opplysninger eller indikasjoner på at det har vært andre fly der da ulykken inntraff*".[196] Hvis dette er riktig, sier det seg sjøl at en kollisjonsteori bare kan begrunnes i informasjon som kommisjonen ikke skaffa seg tilgang til, som f.eks. nye vitneprov, loggbøkene fra hangarskipet *Invincible* og eventuelle militære radarregistreringer av flytrafikken i området.

Her skal vi bare se på noe av den informasjonen som kommisjonen *har*

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

hatt tilgjengelig. Hva er det vitnene har forklart? Gjennom samarbeid med en del vitner som nå i 1997 har fått utlevert lydbåndopptak av det de sa under avhør hos kommisjonen, har RV fått anledning til å etterprøve kommisjonens metoder på et avgrensa felt: Hvordan gjengis de vitneforklaringene som ikke passer inn i kommisjonens 'årsaksteorier'? Vi skal nøye oss med å gjengi deler av vitneutsagnene til fem personer. Fire av dem er bosatt i Berlevåg og en bosatt i Gamvik. Sitatene i de følgende avsnittene er fra kommisjonens egne lydbåndopptak når ikke annet er oppgitt.

Henry Larsen bor i Berlevåg. Han var på vei heim fra rypejakt da han 11. mars 1982 mellom kl. 1300 og 1330 så et jagerfly komme i svært lav høyde ned Storelvdalen mot Berlevåg. Flyet gikk så lavt og nært at han så silhuetten av flygeren. Han beskrev for kommisjonen hvor flyet passerte og hvordan han så det fløy utover havet og så tok en sving vestover.

Han beskrev også reaksjonen sin da to naboer noe senere på dagen kom innom og fortalte han at Widerøeflyet som tok av litt før 13.30, var savna: *"Det var en tanke som fløy i meg. Jeg husker jeg sa til dem: 'Det var veldig rart. Det må jo ha vært i samme tidsrommet som Widerøeflyet tok av'".*[197]

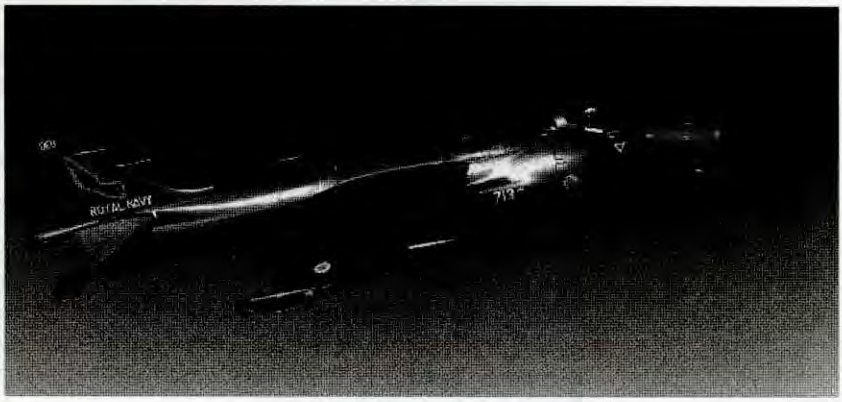

Sea Harrier fra Royal Navy

Larsen fortalte at en journalist fra VG hadde vist han en katalog med plansjer av en rekke forskjellige flytyper. Der hadde han funnet et fly som "*liknet nesten helt nøyaktig, etter som jeg husker*". Det var en britisk *Harrier*.

Da Flyhavarikommisjonen spurte hvorfor han ikke hadde rapportert om dette før, henviste han til den militære radarstasjonen ved Berlevåg og svarte at: "*Vi har jo Nato-kuppelen der borte. De fleste her tar jo for gitt at det vi ser med øynene, det må jo de også kunne se.*"

Charlotte Andersen, som døde våren 1997, bodde også i Berlevåg. 11. mars 1982 kom hun heim tidligere enn vanlig fra fabrikken der hun jobba. Hun var godt og vel komet heim da hun sto ved vinduet og plutselig så et fly passere i lav høyde. Hun skvatt til og kom med et utrop som også fikk mannen hennes, Bjarne Mathisen, på beina og bort til vinduet. Han hadde vært heime heile formiddagen.

Til havarikommisjonen forklarer hun at hun så et fly passere i lav høyde. Hun sier det var et jagerfly, et "*militærfly av en eller annen sort*". Hun tidfester hendelsen til mellom 13.00 og 13.30 men sier hun ikke kan angi tidspunktet nøyaktig, ettersom hun ikke så på klokka.

Kommisjonsleder Mohr: *"Hva er det som gjør at De mener det var mellom ett og halv to?"*.

Andersen: "*Det var slik for at jeg hadde vært på en jobb ute, og ble tidligere ferdig. Så da vet jeg at akkurat da var jeg kommet hjem i ett-tida. Og det var*

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

straks etter"

Mohr: "*Javel, så De kom hjem fra en jobb i ett-tiden?*"

Andersen: "*Så det kunne være sånn kvart over eller noe sånnt*". Hun gjentok at hun ikke kunne angi klokkeslettet helt nøyaktig, men sa at hun hadde bitt seg fast i tidspunktet nettopp fordi hun denne dagen kom tidligere heim fra arbeid enn vanlig, og at flyet kom like etterpå.

Mohr konstaterte, tilsynelatende fornøyd, at "*det er greitt, for da har vi en måte å tidfeste det på*". Og føyde til at "*det er veldig nyttig å ha en måte å gjøre det på*".

Bjarne Mathisen forklarte seg også for Flyhavarikommisjonen og ga dessuten en nøyaktig skriftlig framstilling av det han hadde sett:

"Flyet var observert inne over land i lav høyde. Det var i en slakk venstre sving inntil kurs ca. NØ (45 grader) og rettet seg da opp. Fortsatte i kurs ca. NØ med overflygning av vestreste hus i Berlevåg. I en antatt avstand på ca. 2 000 m fra land gjorde flyet en høyre sving i ca. 270 grader til kurs ca. NV og fortsatte denne kurs.

Bjarne Mathisen er sikker på at han så en «Sea Harrier»

Det bemerkes at til ett flyvende objekt - fly som passerer - er det en begrenset tid til observasjon. Således kan oppfatning og bedømmelse av flyets størrelse være litt upresis/unøyaktig da det ikke er noe annet kjent objekt i nærheten som flyet kan sammenlignes med. Derimot er konkrete ting som flykroppens konstruksjon og montasjer mer presise".

Vi tar også med hans beskrivelse av flyet: "*Flyet var ikke stort, men antatt ikke mindre enn Widerøes "Twin Otter". Flykroppen var bredest fra litt i forkant av vingene og endel akterover. Fra akterkant av vingene til roret smalnet flykroppen. I forkant av høyre ving var sett et kraftig luftinntak til jetmotor. Litt att om forkanten til luftinntaket og rundt dette var sett avlange merker som kunne anses som utsparinger (hull) i godset. På flykroppen (under vingene) var det 2 avlange montasjer (beholdere).*

Da flyet passerte var det ikke registrert eksos fra motor(er) og det hørtes ikke noe støy.

Ved flyets høyre sving var flyplan sett fra oversiden og da observert. Vingene var bredest inne ved flykroppen, skrådde litt bakover og vingespissene var rund i forkant. Atte på flyet var det et utstikk som kunne anses som (løp) våpen. På hver av vingenes forkant var et utstikk som ansås å være motor."

Han skriver videre at "*da flyet gjorde sin høyresving var motor/motorene gitt drivstoff og det formenes å være sett to eksosstriper.*".

Denne forklaringa er skrevet 31. mars 1987. Tre uker tidligere hadde også Bjarne Mathisen hatt besøk av en journalist fra VG som viste fram en del flyplansjer. Etter å ha sett en rekke flytyper konkluderer Mathisen overfor flyhavarikommisjonen at det er "*kun det engelske jagerflyet "Sea Harrier" som i stor grad er identisk med det fly jeg så den 11. mars 1982*".

Det Mathisen beskriver som "*utsparinger (hull) i godset*" er en teknisk detalj som bare de britiske *Harrier*-flyene har. Det han beskriver som "*2 avlange montasjer (beholdere)*" kan være droptankene for drivstoff, som *Sea Harrier* bruker for å øke aksjonsradiusen fra basen.

Mathisen forteller at kommisjonen i løpet av avhøret ga han en bekreftelse på at de også hadde *Sea Harrier* i tankene. Da han nevnte utstikket akter på flyet, som han trodde var løpet på et våpen, opplyste et av kommisjonsmed-

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

lemmene at dette var en radarføler. *Sea Harrier* har avansert utstyr som straks varsler flygeren hvis han er blitt registrert av en radar.

Astrid Strand arbeidet i mars 1982 som heimehjelp og bodde lengst vest i Berlevåg. Hennes beskrivelse for Flyhavarikommisjonen er svært konkret, særlig når det gjelder tidsangivelsen. Hun var på jobb som heimehjelp hos Hildur Torgersen og spiste middag der sammen med Hildur og sønnen Leif som var klar til å reise med Widerøe-flyet som skulle gå fra Berlevåg til Mehamn litt før kl. 13.30. Fordi middagen og heimehjelparbeidet av den grunn ble litt framskynda, sa Hildur at hun kunne gå heim litt tidligere enn vanlig. Sønnen til Hildur venta på drosje til flyplassen da Astrid Strand begynte på de fem minuttene spasertur heim til seg sjøl. Hun tok av seg yttertøyet og gikk opp på loftet for å legge seg og slappe av litt. Lå og leste i et blad, da hun plutselig hørte et voldsomt bråk som minte henne om krigen. Hun ble skikkelig skremt. *"Jeg hoppa ut av senga"* forklarte hun. I det hun ser ut, ser hun et jagerfly som har passert over hustaket i svært lav høyde, og som fortsetter ut over havet.

Astrid Strand så to fly mot himmelen samtidig, Widerøeflyet og et jagerfly

Hun bor slik til at hun fra huset sitt vanligvis ser flyene som kommer til og fra Berlevåg flyplass bortsett fra når de er nesten nede på rullebanen. Strand forteller at *"jagerflyet gjorde en sving utover havet - og så svinga det vestover"*. Hun fortalte flyhavarikommisjonen at da hun vendte blikket den veien, så hun at Widerøeflyet var kommet godt opp i lufta og var på vei vestover. Hun sier at hun tenkte på de hun nettopp hadde spist middag sammen med: "*Og dæm som skulle reise i dag, sa æ te mæ sjøl*". Hun så begge flyene mot himmelen samtidig.

Kommisjonen: "*Ja, hadde disse to samme kurs da, eller...*"
Astrid Strand: "*Ja, det hadde dem*".
Kommisjonen: "*Hvilket fly var høyest da*".
Astrid Strand: "*Det var Widerøeflyet som var høyest da jeg så dem*".

Kommisjonsleder Mohr stilte noen utfyllende spørsmål. Han spurte om det var så at "*Widerøeflyet var kommet et stykke lenger vest før jagerflyet innhentet det*", og da det ble bekreftet, konstaterte han at vitnet hadde sett *"sett de to flyene samtidig på himmelen et kort øyeblikk"*. Strand sa ikke at hun så at jageren tok igjen Widerøeflyet.

Bjarne Mathisen forteller at han var ukjent med Astrid Strands observasjon da han ga sin forklaring. Men deres to forklaringer utfyller hverandre. Han så flyet fra det passerte hans eget hus og til etter at det gikk over de de vestligste husene i Berlevåg. Astrid Strand bor i et av disse husene lengst vest. Mathisen gir en mer detaljert beskrivelse av den svingen flyet tok utover havet, før det la seg på en vestlig eller nordvestlig kurs.

Henry Larsens beskrivelse gjelder overflyging av en annen del av Berlevåg. Når vi tar hensyn til hvor i Berlevåg han befant seg, er det klart at han og de tre andre vitnene ikke har observert samme overflyging. Det kan bety at flyet har passert over Berlevåg to ganger eller at det var to forskjellige fly.

Hva så med tidsangivelsene? Henry Larsen sier mellom 13.00 og 13.30, men har ingen presis tidsangivelse. Charlotte Andersen som så flyet samtidig som Bjarne Mathisen, tidfester det til like etter at hun kom heim fra jobb i

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

ettida og sier ca. kvart over ett. Grunnen til at hun er sikker på tidsangivelsen, er at fabrikken der hun jobba, stansa produksjonen til unormal tid denne dagen. Dette er for øvrig noe som kommisjonen kunne fått bekrefta ved å ta kontakt med arbeidsleder på bedrifta, om de hadde ønska å etterprøve vitneutsagnet. Og Astrid Strand, som må ha sett samme fly som Andersen/Mathisen, har den mest presise tidfesting som tenkes kan. Hun spiste middag sammen med en av de som skulle reise med Widerøeflyet, og så observerte hun like etterpå jagerflyet på vei vestover på samme kurs som Widerøeflyet med bl.a. Leif Torgersen ombord. Widerøeflyet tok av fra Berlevåg kl. 13.19. Hele hennes forklaring knytter observasjonen av jagerflyet tidsmessig tett opp til hennes avskjed med en som skulle reise med Widerøeflyet og hennes observasjon av dette flyet. Det går forøvrig fram av Astrid Strands vitneprov at hun trodde Widerøeflyet skulle ta av noen minutter seinere enn det faktisk gjorde.

Ingen kan bestride at disse vitneprovene er en del av kommisjonens undersøkelsesresultater.

La oss derfor se på hvordan Flyhavarikommisjonen sammenfatter disse forklaringene fra vitnene i Berlevåg i den offisielle rapporten. Kommisjonen omtaler i alt fem vitner som har sett fly over Berlevåg. To av vitnene så et fly og "*mener det liknet på britisk "Sea Harrier"-fly*" og ett vitne hevder bestemt at flyet "*i stor grad var identisk med 'Sea Harrier'*". Kommisjonen fortsetter : *"Det observerte flyet kom ned Storelvdalen, fløy i lav høyde over Berlevåg, muligens litt utover sjøen, før det svingte vestover mot Omgang/Gamvik. Et vitne la merke til at jagerflyet la seg på samme kurs som et Widerøefly (Twin Otter) som hadde tatt av fra flyplassen. Twin Otter'en var høyest".*

Flyhavarikommisjonen mener at vitnene ikke har tidsreferanser

Så langt er det en nokså grei, men upresis sammenfatning. Kommisjonen har ikke festa seg ved at vitnenes ulike ståsted enten tilsier at flyet har passert deler av Berlevåg to ganger eller at det var to fly.

Men så sammenfatter kommisjonen videre:.

"Fellestrekk ved utsagn fra vitner som observerte jagerfly i Berlevåg er:

- de har bare sett ett jagerfly denne dagen

- tidspunktene for observasjonene er **alle basert på antakelser, ettersom de ikke så på klokken eller hadde andre tidsreferanser for observasjonene** (Utheva her. Red.)

- de meldte ikke fra til lensmannen eller andre myndigheter om sine observasjoner før i 1987".

Denne sammenfatningen er i direkte strid med innholdet i vitneprovene til Charlotte Andersen, Bjarne Mathisen og til Astrid Strand. For alle disse tre hadde jo *"andre tidsreferanser for observasjonene"*. Andersen sa *"sånn kvart over ett eller noe sånnt"*, fordi hun nettopp har kommet heim fra jobb til uvanlig tid. Mathisen sa mellom 13.00 og 13.30 og knytta sin forklaring til tidspunktet ektefellen kom heim fra arbeid. Strand knytta sin observasjon av det militære jagerflyet tett opp til det tidspunktet da Widerøeflyet tok av fra Berlevåg.

Flyhavarikommisjonen under ledelse av Wilhelm Mohr har altså gjengitt vitneprov på en misvisende måte. Dette er trolig årsak til at forsvarsminister Jørgen Kosmo i Stortinget 26. februar 1997 hevda at vi "*har ingen som helst indikasjoner på at norske, engelske eller andre allierte fly skal ha opptrådt på en slik måte at de kan ha vært innblandet i Mehamn-ulykken*". Denne påstanden

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

blir ikke mere sann fordi om Kosmo kanskje ikke visste at havarikommisjonens rapport er uriktig på dette punktet.

Og så kan vi se på kommisjonens vurdering: *"Når det gjelder observasjonene som er gjort av jagerfly og Twin Otter samtidig, mener kommisjonen dette kan ha sin naturlie forklaring ved at et av Widerøes Twin Otter'e (LN-BNA) tok avfra Berlevåg kl. 14.28 for å søke etter LN-BNK* (ulykkesflyet red.anm.). *Omtrent samtidig ankom starfighterflyene til søksområdet. Disse tok av fra Banak kl. 14.09. Noe senere ankom en DA-20 Falcon til området. Denne hadde tatt av fra Kirkenes kl. 14.13 for å delta i søket. Disse flyene fløy fram og tilbake mellom Berlevåg og Mehamn. På bakgrunn av de foreliggende opplysninger mener kommisjonen at den eneste naturlige forklarig på at det kunne observeres jagerfly og Twin Otter-fly samtidig i området vest for Berlevåg flyplass og over Tanafjorden mot Omgangslandet, ville være i forbindelse med søket etter LN-BNK.*

...Kommisjonen finner ikke holdepunkter for at "ukjent" jagerfly var i Berlevåg-området på det tidspunktet LN-BNK tok av fra flyplassen, og foretok utflyging mot vest" [198]

Disse vurderingene er bare mulig når tidsangivelsene først er fjerna fra vitneprovene til Astrid Strand, Bjarne Mathisen og Charlotte Andersen. Det *er* mange mulige feilkilder når en innhenter vitneforklaringer, særlig når det skjer fem år etter en hendelse. Vitner *kan* forveksle hva de selv har sett med hva de har lest eller hørt fortalt. Særlig vil retningsobservasjoner, farger og størrelse kunne være behefta med feil. Det er alltid slik at noen vitneforklaringer er ukorrekte, selv om vitnet er i god tro. Men i dette tilfellet står vi overfor noe annet. Det flyhavarkommisjonen utelater, er tre vitners sammenfallende tidsangivelser. Disse tidsangivelsene er av slik art at de bekrefter at det var et ukjent jagerfly i det for utenlandske fly "forbudte" luftrommet på 28 grader øst, og på samme kurs som Widerøflyet noen få minutter før

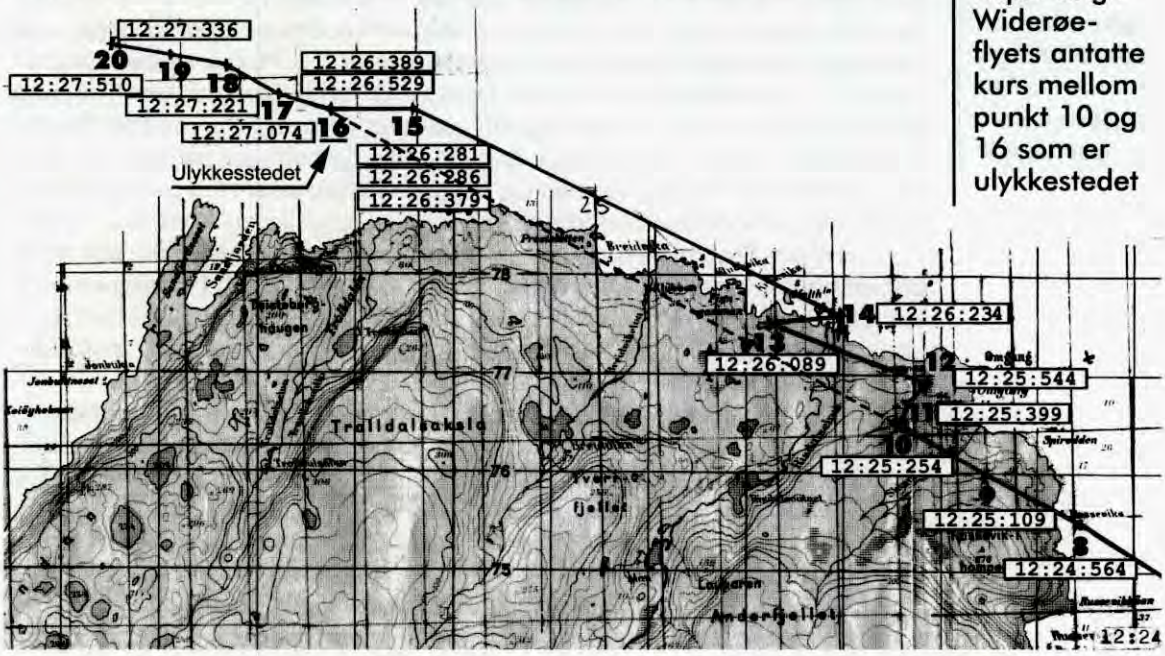

Dette kartet ble frigitt av HSL i februar 1997. Det viser de signalene radaren mottok da Widerøeflyet fløy mot Mehamn. Flyet gikk i sjøen ved radarplott nr. 16. Men hva er årsaken til radarplottene 11, 12, 13 og 14? Den stiplede linjen angir Widerøeflyets antatte kurs mellom punkt 10 og 16 som er ulykkestedet

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Widerøeflyet styrta. To av vitneprovene fra Berlevåg sannsynliggjør at flyet er en britisk *Sea Harrier*, flyet som bl.a. er spesialutsyrt for å fly under radar eller unngå radar på annen måte.

Kommisjonen gjennomfører altså en operasjon i to ledd. Først gjengir de vitneprov ufullstendig slik at helt vesentlige fakta utelates. Deretter gjør de en vurdering på grunnlag av det feilaktige faktum kommisjonen selv har skapt. Og etter den vurderinga trekker de en konklusjon.

Likner ikke dette litt på det som nypensjonert kommisjonsleder Ragnar Rygnestad kaller å se bort fra undersøkelsesresultater som ikke passer inn i ens egne årsaksteorier?

Hva mente egentlig kommisjonsleder Mohr da han sa til Charlotte Andersen at "*da har vi en måte å tidfeste det på*"? Og hvorfor presiserte han overfor henne at "*det er veldig nyttig å ha en måte å gjøre det på*"? Og hvorfor ba han om å få bekrefta at Strand hadde sette begge flyene på himmelen samtidig, og at Widerøeflyet da så ut til å bli innhenta av jageen?

Kommisjonen gjennomfører altså en operasjon i to ledd. Først gjengir de vitneprov ufullstendig slik at helt vesentlige fakta utelates. Deretter gjør de en vurdering på grunnlag av det feilaktige faktum kommisjonen selv har skapt.

Hvor mye kan vi, på bakgrunn av dette, stole på en kommisjonen som, til tross for at den aldri innhenta verken norsk eller britisk militær flylogg, slår fast at "*kommisjonens øvrige undersøkelser bestyrker at britiske jagerfly ikke har vært i Gamvikområdet i det relevante tidsrom*".[199] Den eneste øvrige undersøkelsen som er dokumentert i kommisjonsrapportene, er en samtale med en diplomat ved den britiske ambassaden i 1987 og et brev fra denne diplomaten etter samtalen.

Det viser seg at Mohrs havarikommisjon hadde starta opp med liknende forvrenging av vitneprov allerede i 1982, to dagen etter ulykka.

Grete Mortensen bor i Gamvik. Hun var på arbeid i barnehagen 11. mars 1982. Mens hun var ute med ungene like før kl. 13.30 og sto oppe på et lite høydedrag, hørte hun et slags smell og så skum eller fokk som stod opp fra havet på det stedet som det senere viste seg at Widerøeflyet havarerte akkurat da. Kommisjonen skriver at "*på grunnlag av bl.a. hennes opplysninger, som ifølge logg ble meddelt lensmannen samme dag kl. 14.25, kunne søksområdet avgrenses, og ulykkesflyet ble relativt raskt lokalisert*". Kort tid etter flystyrten så Grete Mortensen et militært jagerfly passere vestover, dvs. med retning fra havaristedet. Hun sto oppe på en haug utenfor barnehagen da hun så fokket eller sjøsprøyten fra havaristedet og så jagerflyet passere. Hun ga en detaljert forklaring av hendelsesforløpet til Flyhavarikommisjonen allerede to dager etter havariet. Hun ble avhørt før vraket var funnet, og det ble ikke stilt noen oppfølgingsspørsmål om jagerflyet. Den forklaringen som kommisjonsmedlem Liv Daae Gabrielsen skrev ned, er for øvrig et trist eksempel på hvor unøyaktig det går an å opptre i en slik situasjonen. Mange detaljer fra forklaringen er helt utelatt i referatet.

Fordi Mortensen så på klokka da hun hørte smellet, ble det mulig å tidfeste flystyrten til ca. klokka 13.27, selv om havarikommisjonen åpenbart prøvde å unngå konkret tidsangivelse. Hennes klokke, som gikk noen minutter for fort, visste akkurat 13.30. Men akkurat da visste hun ikke hva som var skjedd. Hun ble stående oppe på høydedraget ei lita stund mens ungene lekte, før hun gikk tilbake til barnehagen. Om dette forklarte hun seg slik 13. mars 1982: "*Men så, grunnen til det at jeg kanskje slo meg til ro og kuttet det ut av tankene, det var at en stund etter så kom det et jetfly,* ***mens jeg sto der oppe***

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

(utheva her. Red.anm). *For det var øvelse. De hadde visst noen øvelse her. Jeg vet ikke. Bestemt ja, jeg regner med at det var et jetfly. Joda, det var det, for det la ungene og merke til, det der jetflyet som kom."*[200]

Stikk i strid med denne forklaring, skrev kommisjonen i sin første rapport at *"det er ikke framkommet opplysninger som tilsier at det har vært annen luftfrafikk i området til angjeldende tidspunkt"*. Denne konklusjonen, som ikke stemmer med hovedvitnets forklaring, vil imidlertid fortone seg som logisk for den som bare leser det merkelige referatet som kommisjonsmedlem Liv Daae Gabrielsen skrev ned rett etter avhøret. Ovenstående uttalelse fra Mortensen blir der sammenfatta på denne måten: *"I forbindelse med at hun hørte den lyden, tenkte hun at det kanskje kunne være gravemaskin eller jetfly. Hun så ingen gravemaskin. Vitnet sier at hun i grunnen slo seg til ro fordi hun* ***noe senere hørte et jetfly e.l.*** (utheva her. Red. anm.) *- en lyd som også barna oppfattet"*.

Når vi sammenlikner hva Mortensen sa, med referatet, er det særlig to viktige forskjeller. Tidsangivelsen er endra fra *"mens jeg sto der oppe"* til *"noe senere"*. Ut fra resten av Mortensens vitneprov er det klart at hun ble stående svært kort tid opp på haugen. Hun var nede i barnehagen i god tid før mellomvakta gikk heim kl. 14.00. Dessuten er selve observasjonen av flyet redusert til *"hørte et jetfly e.l."*. Dette er vesentlige fordreininger, som var helt nødvendige for å kunne konkludere med at det ikke var indikasjoner på annen flytrafikk nær ulykkestidspunktet. I ettertid er det sjølsagt umulig å fastslå om fordreininga skjedde bevisst eller om den bare eller i hovedsak skyldes rapportskrivers manglende evne til å beskrive hva vitnet sa. Men den vesentlige fordreiningen er uansett et faktum.

HMS Invincible

Vi har fått lov å gjengi utdrag av et brev Grete Mortensen sendte til Flyhavarikommisjonen v/ Ragnar Rygnestad 4. mars 1997 der hun kommenterer sitt andre møte med kommisjonen :

"Liv Daae Gabrielsen sa følgende til meg i 1987: 'Du sa ikke at du så et fly, du sa du hørte en lyd'. Jeg ble meget overrasket, for jeg visste at jeg hadde sett et militærfly (som jeg i utgangspunktet bare forbandt med jetfly). Min reaksjon var, som De nok husker, at jeg fikk hele kommisjonen til å høre på lydbåndet sammen med meg. Jeg sa også at jeg var skuffet over dere!

Hvis en leser lydbåndutskriften side 11, kan det da være noen tvil om at det

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

var et fly ungene og jeg så da vi fremdeles befant oss oppe på haugen? Etter at vi kom med ned til barnehagen igjen, gikk mellomvakta hjem, hun skulle gå klokka 14.00. Dette kom også fram i forklaringa mi.

Flyet som letta fra Kirkenes kl. 14.13, kunne vi umulig ha sett. Det er meg en gåte, at eksperter ikke kunne konstatere dette ut i fra min forklaring.

Uansett hva forsvarsministeren og andre sier: Jeg så et militærfly som gikk over Gamvik i nord-vestlig retning lenge før noe fly lettet fra Lakselv eller Kirkenes".

Lydbåndopptaket og utskriften bekrefter altså at det er Grete Mortensen som husker riktig hva hun selv sa under den første forklaringen, 13. mars 1982.

Ingen kan vite hvorfor havarikommisjonen forvrenger vitneprov. Men at de gjorde det, både i 1982 og i 1987, det er et faktum. Og begge ganger gjaldt det vitneprov om fremmed flytrafikk nær tidspunkt og sted for Widerøe-havariet.

Og Ragnar Rygnestad fortsetter polemikken mot Grete Mortensen i sin sluttrapport til samferdselsminister Sissel Rønbeck i 1997. Han skriver at "*av vitnets uttalelse til FHK*

(Flyhavarikommisjonen) like etter ulykken i 1982 vil en se at hun ikke observerte noe militært fly hun forbandt med ulykken. At hun senere på dagen derimot så fly som deltok i søket etter LN-BNK er det ikke reist tvil om. . .Det er også klart at hennes tidsangivelser som vitne i 1982 med hensyn til observasjon av militærfly, var på et senere tidspunkt enn hun mente i 1987 og hva hun nå hevder i sitt brev."[201] Den første setningen er meningsløs. Mortensen forklarte bare at hun så et militærfly like etter Widerøestyrten og at militærflyet hadde kurs fra havaristedet. Hun uttalte seg ikke i det hele tatt om hun forbandt dette med ulykken. Kommisjonen spurte heller ikke om det. Men beskrivelsen hennes knytter jo observasjonen av militærflyet så tett til observasjonen av fokket eller skummet fra Widerøe-havariet som det vel er mulig. Den andre og tredje setningen er Rygnestads frie diktning. Det finnes ikke ett ord i Mortensens forklaring fra 13. mars 1982 som omhandler observasjon av søksflyene. Dette var heller ikke tema i det hele tatt under avhøret da. Og det er fysisk umulig at hun i god tid før klokka 14.00 kan ha sett søksfly som ikke ankom området for tidligst en halv time seinere. Og tidsangivelsen i lydbåndutskriften fra 1982 er identisk med det som Mortensen nå skriver i brevet sitt.

Denne gjennomgangen av vitneforklaringer beviser at Havarikommisjonen har forvrengt vitneprov fra og med 13. mars 1982 og til Ragnar Rygnestad skrev sin tredje og siste rapport i april 1997. Dette beviser selvsagt ikke noe om hva den virkelige årsaken til flyhavariet var, men den burde være åpenbart at Havarikommisjonens metoder er uakseptable. Men det viser at en rekke vitner har forklart seg om militær flytrafikk i havarimrådet i samme tidsrom som havariet skjedde, og at det er nettopp disse vitneprovene som kommisjonen har forandra på.

En episode som beskrives i boka "*Ingen kjent trafikk*", tyder på at general og kommisjonslederen Wilhelm Mohr var sterkt personlig engasjert. Forfatterne beskriver en hendelse da Mohr kom tilbake til Mehamn ei tid etter havariet:

"*Han satt oppe i tårnet på flyplassen og ventet på den ansvarlige for bergings-*

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

arbeidet, lensmann Kilvik. På spørsmål om hva folk snakket om og var opptatt av, fikk han til svar at det var mye snakk om militære jagerfly i området.

- Det har ikke vært noe militærfly på det tidspunktet! for han opp og slo ut med armene i opphisselse".[202] En kan mene hva en vil om Mohr og hans etterfølger, men de har i alle fall stått konsekvent på akkurat denne oppfatninga, helt upåvirka av hva vitner har forklart.

Samferdselsminister Rønbeck har flere grunner enn de som er nevnt her, til å sette ned en ny granskingskommisjon. Ragnar Rygnestads sluttrapport av 17. april er en allsidig og overbevisende søknad om å bli fritatt for enhver befatning med arbeidsoppgaver i tilknytning til arbeidet i Havarikommisjonen for sivil luftfart. Statsråd Rønbeck må gjøre mer enn å sette ned en ny granskingskommisjon for Gamvikulykka. Hun må sørge for at Norge får en seriøs flyhavarikommisjon. Raskt, før neste flyulykke inntreffer.

Hvis ikke det skjer, blir regjeringa sittende som ansvarlig for å opprettholde en granskingskommisjon som har bevist at den i 15 år har vært en tildekkingskommisjon.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Livet bak murene

Innledning

Går du inn i Stortinget fra Løvebakken, tar du et skritt inn i en annen verden. Den som har sin daglige gange her en valgperiode eller mer, får uvegerlig problemer med å vende tilbake til virkelighetens verden. Det er omtrent på samme måte som for en fange som har sittet år bak lås og slå på grunn av en kriminell handling. Du har lærer deg en del skitne knep i tida du sitter inne og skaffer deg en omgangskrets som leder deg lenger ut på skråplanet når du kommer ut.

Den avsondrede tilværelsen, lønna, dietten og alle godtgjørelsene, husets skrevne og uskrevne regler, ritualene, kutymen, komitereisene, invitasjonene, medieoppmerksomheten, konkurransen representantene og partiene i mellom for å bli lagt merke til — alt dette er med på å gjøre at selv den mest jordnære kan miste fotfestet og kontakten med de velgerne som i si tid valgte vedkommende inn. Det er helt naturlig, sjøl de beste farges av omgivelsene. Da det en stund etter valget i 1993 lå an til at SV-eren, den tidligere SU- og jenteaktivisten Kristin Halvorsen mistet stortingsplassen sin, oppsummerte hun snurt situasjonen slik:

"- Jeg må tenke gjennom livet mitt, og må innrømme at jeg vurderer å trekke meg fra politikken. Grasrotpolitikk frister lite etter fire år i finanskomiteen".[203]

Nå gikk det ikke så galt som Kristin Halvorsen frykta. Fintellinga av stemmene i Oslo gjorde at hun kapret det siste utjamningsmandatet. Direktørdatter[204] Halvorsen blomstret da hun slapp å vende tilbake til grasrota. I tillegg til fortsatt plass i finanskomiteen, har hun også latt seg velge til leder for Sosialistisk Venstreparti. Skulle hun ryke ut av Stortinget ved neste korsvei, slipper hun med andre ord unna lukta av grasrot ennå et par år framover.

Går du opp Løvebakken og inn i Stortinget tar du et skritt inn i en annen verden

En annen som heller ikke klarte overgangen til Stortinget, er nåværende statsminister Thorbjørn Jagland. I forbindelse med oppnevninga som statsminister ble han intervjuet av Verdens Gang. Her røper den godeste Buskerudrepresentanten at han i løpet av tre år på Stortinget har mistet begrep om både tallstørrelser og tid:

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

"I Stortinget jobber det 1000 mennesker - av og til har jeg en følelse av at de 165 folkevalgte er en aparte gjeng som egentlig ikke hører hjemme der. Vi kan jo måtte stå en halvtime i matkø og brøyte oss vei."[205]

For ordens skyld: Det jobber 374 personer i Stortinget.[206] Og - det tar aldri mer enn minutter å skaffe seg mat fra et særdeles behjelpelig personale i stortingsrestauranten. Men en ting kan jo Jagland ha rett i, og det er at de folkevalgte er en aparte gjeng.

Faren for å bli sugd opp i det virkelighetsfjerne stortingsmiljøet gjelder ikke bare representanter fra alle andre partier enn RV. De samme lovene som gjør at Halvorsen og Jagland mister grasrotkontakt og får flimmersyn, virker også på en Erling Folkvord eller en Torstein Dahle. For å motvirke at RVs representanter skal lide en tilsvarende vanskjebne som de ovenfor nevnte, har partiet bestemt at ingen RV-politiker skal ha mer enn gjennomsnittlig industriarbeiderlønn. Årslønna i 1997 er 197.000 kroner. Det overskytende etter skatt går i partikassa. Invitasjoner til gratismiddager og sponsede kulturopplevelser går i søppelkassa. Gaver av verdi returneres eller gis til Klassekampens julemesse (blomsterkvaster beholdes). Komitereiser som har karakter av ferieturer, og det er de fleste, droppes.

«Jeg må tenke gjennom livet mitt, og må innrømme at jeg vurderer å trekke meg fra politikken. Grasrotpolitikk frister lite etter fire år i finanskomiteen»
Kristin Halvorsen, leder SV

En skikkelig lønn

Stortingsrepresentantene er ikke blant dem som har høyest lønn her i landet. Men årsinntekta ligger likevel skyhøgt over det en vanlig skolelærer, platearbeider eller sjukepleier kan drømme om. De fleste stortingsrepresentanter kommer fra alminnelige yrker. Bare 19 av representantene i denne valgperioden hører til i gruppen "selvstendig næringsdrivende".[207] En del av disse er gardbrukere, andre er mindre næringsdrivende med moderate inntekter. Ansatte innen skole-, kirke- og kultursektoren og offentlig sektor for øvrig er den største enkeltgruppen på Tinget, altså personer som i utgangspunktet ikke topper lønnsstatistikkene. Til tross for at ansatte i offentlig sektor er overrepresentert og arbeidsløse/sosialklienter er kraftig underrepresentert, kan man med en viss rett si at de folkevalgte representerer vanlige folk. De kommer iallfall ikke fra overklassen. Men rekrutteres du til landets nasjonalforsamling, mister du samtidig den lønna du og dine arbeidskolleger engang hadde. For de aller, aller fleste betyr stortingsplass ei økt inntekt i flere-hundretusen-kroners-klassen.

Det er ikke lett med få ord å fortelle hva en representant tjener. Ordninga for avlønning er laga så innvikla og komplisert at en nesten skulle tro at det var for at ingen skal skjønne den. I 1994 var den alminnelige "godtgjørelsen" rundt 285.000 brutto. I tillegg ble det gitt 100.000 kroner i "dagpenger" til representanter utafor Oslo (45.000 kroner til Oslorepresentanter) for å dekke meromkostninger til å kjøpe mat når Stortinget er samla, et "representanttilskudd" på snaut 17.000 kroner, 5.000 kroner til kjøp av aviser og tidsskrifter, gratis telefon/mobil og gratis fjernsyn, gratis reiser med fly, buss, tog og båt. Når politikerne var ute på reise, mottok de diettpenger i tillegg til de faste matpengene. Dersom andre spanderte mat på politikerne under reise, ble det **aldri** gjort fratrekk i de faste matpengene og ofte heller ikke reisedietten. Det

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

ble altså gitt tredobbel diett i mange tilfeller. Representantene og deres slektninger nøt også godt av subsidierte stortingsleiligheter (også kalt "stortingshybler", antakelig for villede allmuen om at det dreier seg om ordinære boliger). Leilighetene ble fordelt etter muntlige retningslinjer av en boligkomite. Ved hjelp av egen dobbeltstemme klarte for eksempel komiteleder Laila Kaland (Ap-representant fra Møre og Romsdal) å skaffe sin egen datter subsidiert stortingsbolig.[208]

Med de kongelige på TV er det mulig å få seg en treningsøkt i Stortingets trimrom

Dersom man regner goder og tilskudd om i brutto lønn, var stortingsrepresentantenes inntekt i 1994 mellom 750.000 og 800.000 kroner[209] (i tillegg kommer verdien av gunstig pensjonsordning). Men en ballong som slippes, har det med å stige og stige. Stortingsrepresentantene sjøl syntes ikke at lønna ikke var god nok. I følge en spørreundersøkelse utført samme høst, mente to av tre stortingsrepresentanter at de tjente for lite![210] En av dem, Tove Kari Viken, var rent ut sagt fortvilet. Hun uttalte at *"det er smålig å kritisere stortingsrepresentantenes lønnsforhold når lønnen er så lav. Mange kolleger har store problemer med å klare seg. Det er rett og slett uverdig"*.

Senterpartirepresentanten og bonden fra Sør-Trøndelag fortalte at hun hadde sjekka hva hun tjente i forhold til en sosialklient i hovedstaden. Svaret Viken fikk, i følge henne selv, var: Det samme. *"— Jeg hadde 9.000 kroner fra Stortinget når skatt var betalt. I Oslo var det ikke så uvanlig at en sosialklient kunne få 9.000 kroner måneden, og i tillegg dekket husleien"*, uttalte hun.[211]

Senere modererte Viken sine utsagn om hvor mye en sosialklient får utbetalt. Men hun holdt fast på at *"mitt hovedpoeng* (var at) *det må være mye bedre om stortingsrepresentantene fikk en skikkelig lønn ..."*.[212]

Slaget om Oslodietten

Stortinget har som nevnt ei ordning med dagpenger eller diett for Oslo-representantene. Nå kan en jo lure på om denne diettordninga egentlig bare er ei skjult lønn, all den tid Oslo-representantene bor hjemme i valgperioden. Erling Folkvord tok opp dette spørsmålet under behandlinga av 1994-budsjettet:

«Nei, denne type forslag som er ment å nøre opp under tvilsomme krefter i folkedypet, håper jeg Stortinget tar avstand fra. Det vil være en fordel om man i nasjonalforsamlingen har en slik lønn at det er mulig å ha råd til å kjøpe seg f.eks. en jakke og et slips!»

Børre Rognlien, Høyre

"Dessutan foreslår vi å kutte diettgodtgjeringa for Oslo-representantane. Vi ser inga rimelegheit i at kvar Oslo-representant skal ha utbetalt eit diettillegg i tillegg til løna på over 5000 kr. pr. månad eller nesten like mykje som ein minstepensjonist har til å dekkje alle sine utgifter. Grunnen til at vi ikkje ser noka rimelegheit i det, er at vi trur at dei fleste Oslo-representantane blir buande på same stad og slepp utgifter til ekstra hushald om dei blir vald inn på Stortinget".[213]

RV fikk lite gehør for forslaget. En av dem som argumenterte steinhardt imot å endre diettordninga for Oslo-representantene, var Kjellbjørg Lunde fra SV. Hun viste til at SV tidligere hadde stilt seg *"fullt og heilt"* bak eksisterende lønnsnivå. Lunde ville

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

derfor ikke ta debatten påny. SV ble støttet av en av Høyres Oslo-representanter, Børre Rognlien. Rognlien hadde en mer praktisk begrunnelse for ikke å røre Oslodietten:

"Jeg kan som Oslo-representant bekrefte at det medfører ekstrakostnader ved dietten selv om man er fra Oslo. Jeg ble kastet inn her som vararepresentant på fredag, møtte kl. 8.30 og var hjemme kl. 1.00 natt til lørdag. Den middagen som da stod på ovnen, tror jeg ingen av representantene ville ha spist. Og skulle jeg tatt en taxi hjem til Bøler for å spise hjemme, ville det ha kostet 100 kr hver vei. Jeg går ut fra at man ikke vil mene at jeg burde tatt T-banen for å rekke å spise hjemme et par ganger på fredag. Nei, denne type forslag som er ment å nøre opp under tvilsomme krefter i folkedypet, håper jeg Stortinget tar avstand fra. Det vil være en fordel om man i nasjonalforsamlingen har en slik lønn at det er mulig å ha råd til å kjøpe seg f.eks. en jakke og et slips!"[214]

Rød Valgallianses forslag om å fjerne dietten for stortingsrepresentanter fra Oslo fikk bare RVs egen stemme.

Karl Eirik Schjøtt-Pedersen Bærums første fiskeriminister har tjent godt over 600.000 kroner på å heve diett som distriktsrepresentant i stedet mens han bodde i Oslo-området

Fiksestatsråden

For snart 20 år sida flytta Karl Eirik Schjøtt-Pedersen (37) fra hjembyen Vardø til Oslo for å studere. Fra 1981 har han representert Finnmark på Stortinget, først som vara - siden 1985 som fast representant. Sjøl om han hele tida har bodd i Oslo, har Schjøtt Pedersen mottatt diettgodgjørelse som er ment for stortingsrepresentanter fra distriktene. Hvis vi legger sammen alle 11 årene han har vært fast stortingsrepresentant, har Schjøtt Pedersen tjent godt over 600.000 kroner på å heve diett som distriktsrepresentant istedetfor som Oslo-representant. I tillegg har han nytt godt av å bli beskattet som finnmarking med lavere toppskatt og høyere fradrag, enn de som bor i Oslogryta. Ikke rart at han sammen med kone og tre barn like før jul 1995 kunne flytte inn i en villa midt i beste Bærum til nærmere to millioner kroner.[215]

Sjøl synes ikke Schjøtt Pedersen, som nå har avansert til fiskestatsråd, at han har gjort noe galt. Til Kapital sier han at han er ofte i sin hjemby og at han reiser regelmessig rundt omkring i hjemfylket. Han mener at det er mange andre på Stortinget, ja faktisk i finanskomiteen som har familie og bolig i Oslo-området, men som i tillegg har bolig på hjemstedet. *"Jeg har hus i Vardø og diettgodtgjørelsen kan dermed ses på som en kompensasjon for å ha to hus"*. Det hører imidlertid med til historien at størstedelen av huset i Vardø, som er en tomannsbolig med hybel på loftet og kontor i kjelleren, er utleid til en hver tid. Vi antar at eiendommen nok mere er en inntektskilde enn en byrde for Schjøtt Pedersen.

En annen stortingspolitiker som har mottatt maksimal diettsats mens han har bodd i Oslo, er KrF-eren Kjell Magne Bondevik. Fra 1973 til 1993 hevet han diett som distriktsrepresentant. Men etter at han høsten 1993 solgte huset sitt i Molde, varslet han Stortinget om at han ikke lenger ville ha høg sats[216].

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Stortinget "rydder opp"

I august 1995 krevde RV tiltak for å fjerne noen av representantenes privilegier. I et brev til stortingspresident Kirsti Kolle Grøndahl krevde Erling Folkvord blant annet slutt på
- ordninga med at politikerne kunne tildele subisiderte stortingsboliger til egne slektninger,
- ordninga med Oslodiett,
- at det utbetales dobbel og trippel diett når stortingsrepresentantene er på reise
- at det utbetales høg diettsats til såkalte distriktsrepresentanter som i en årrekke har bodd i Oslo[217].

Når det gjelder subsidiert boligutleie til representantenes slektninger, kunne Kolle Grøndahl opplyse at det fra 1. september 1995 (tre uker etter RVs brev ble sendt) plutselig ble besluttet *"å leie ut til ren markedsleie"*. Hun skriver også at *"for å øke åpenheten om tildelinger, stadfestet boligkomiteen 31. mai d.å. retningslinjene i* ***skriftlig*** (vår uth.) *form"*. Ordninga med diett til Oslo-representanter ønsket Kolle Grøndahl ikke å gå nærmere inn på. Hun bekrefter imidlertid at det ikke gjøres fratrekk i den faste diettgodtgjørelsen (de såkalte dagpengene) når stortingsrepresentanter reiser for Stortinget. Kolle Grøndahl redegjør i brevet for at det i tillegg blir beregnet full kostgodtgjørelse etter statens satser, med mindre komiteen meddeler regnskapskontoret at reduserte satser skal benyttes. Etter RVs brev ble forøvrig komiteenes praksis med å melde i fra om måltider som er servert gratis, skjerpet inn. Ordningen med utbetaling av høge diettsatser til distriksrepresentanter bosatt i Oslo ville Kolle Grøndahl ikke røre. På dette punktet viste hun til Forskrift om folkeregistrering (Skattedirektoratet 4. mars 1994) der det angivelig heter at stortingsrepresentanter regnes som bosatt i den kommune de hadde sitt bosted da de ble innvalgt. Kun en senere flytting, som har begrunnelse i annet enn stortingsvervet, medfører endring i representantens bostedsforhold. Dette er jo greit. Det er bare det at forskriften stortingspresidenten viser til, gjelder ligningsmessige forhold. Stortinget sjøl vedtar reglene for hvordan diettutbetalinger skal praktiseres. [218]

RVs gruppe returnerer gaver av verdi eller gir dem til Klassekampens julemesse

Til tross for stortingspresident Kolle Grøndahls umiddelbare motvilje mot å rydde opp i stortingsprivelegiene, førte søkelyset på de gunstige ordningene bak murene til at presidentskapet tidlig i 1996 nedsatte en politikerkomite. Denne komiteen skulle, i følge lederen Berit Brørby Larsen (Ap) *"rydde opp i, alminneliggjøre og forenkle"* reglene for lønnsutbetalinger og frynsegoder til politikerne[219]. I 1996 ble avis- og representanttilskuddet fjernet. Satsene for representantenes dagpenger ble endret til 55 kroner pr. dag for representanter

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

som bor nær Oslo og 142 kroner for andre. Men samtidig ble den faste godtgjørelsen hevet med over 100.000 til 400.000 kroner brutto og antallet dager for utbetaling av dagpenger økt fra ca. 260 til 330, og stortingspensjonen ble i løpet av 1996 økt med 68 244 kroner.[220]

Man kan kanskje si at det ble ryddet opp i reglene. Men forenklet og alminneliggjort? Neppe. Regn selv sammen de ulike postene, og finn ut om representantene gikk opp eller ned i lønn som følge av omleggingen!

Opplegg for skattesnusk

Alle frynsegodene knyttet til virksomheten i Stortinget, som ikke alltid innberettes som lønn til ligningskontoret, gjør det lettere for en uhederlig representant å snyte på skatten. En av dem som prøvde å utnytte systemet, men mislyktes, er FrP-eren Carl I. Hagen. Da det i 1992 ble oppdaget at FrP hadde betalt deler av barnebidraget for Hagens datter, ble det satt i gang en undersøkelse av partiformannens privatøkonomi. Under denne gjennomgangen kom det fram at Hagen gjennom en årrekke hadde unnlatt å oppgi fordelen av Stortingets telefon- og TV-ordning til beskatning. Dette ble delvis innrømmet av Hagen. Han aksepterte at telefonregningene og noen av hans kabel-TV-regninger ble lagt til inntekten hans, nemlig betalingen for kanalen Film-Net. Kanaler som CNN og BBC mente Hagen derimot han behøvde som partileder for å være oppdatert på hva som skjer i verden[221].

Undersøkelsen av Hagens privatøkonomi avslørte for øvrig at FrP-representanten hadde mottatt en rekke ytelser over flere år fra eget parti (i tillegg til barnebidraget) som han ikke hadde ført opp i selvangivelsen. Tilsammen dreide det seg om inntekter for over 80.000 kroner som ikke var oppgitt. For eksempel hadde Hagen unnlatt å føre opp polvarer for tusenvis av kroner, hjortefilet for 1.800 kroner, utenlandsreiser, middager, drosjer, datautstyr, TV og video som partiet hadde dekket for ham.[222]

Stortingsrepresentant Carl I Hagen (FrP) hadde glemt å føre opp på selvangivelsen en rekke ytelser han hadde mottatt fra partiet

Blå Swix og bløte kaker

Alle som går litt på ski vet at smøring må til dersom en skal komme raskt fram til målet. Det samme vet bedrifter og næringslivsledere som vil at Stortinget skal vedta gunstige lover for dem. Elkem spanderte for eksempel gratistur på Jan Petersen (H), Kjell Magne Bondevik (KrF) og Johan J. Jacobsen (Sp) til ski-VM i Trondheim sist vinter. Stortingspresident Kirsti Kolle Grøndahl uttalte ved denne anledningen at hun var skeptisk til at de tre parlamentariske lederne sa ja takk til innbydelsen. Jan Petersen tok kritikken fra stortingspresidenten rolig. *"Hennes kritikk er ren partipolitikk fordi ingen av hennes partifeller var med på opplegget"*, uttalte høyrelederen[223] og hadde et poeng. Stortingspresident Kolle Grøndahl sier nemlig sjøl ikke nei-takk til gaver fra næringslivet, hvis hun bare først får tilbudet. 2. mars 1994 mottok hun for eksempel en armlenke i gull av et skipsverft som gave etter dåp av hurtigruteskipet M/S Nordlys i Oslo[224].

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Når næringslivet skal smøre stortingspolitikere, er det viktig å vite at gaven eller fordelen som gis, ikke har større verdi enn 1 000 kroner. Har den det, må den nemlig registreres i oversikten over stortingspolitikernes økonomiske interesser[225]. Derfor er det særlig populært å invitere politikerne på middager, konserter, hageselskaper og lignende arrangementer. Enkeltvis har slike gaver eller ytelser verdi under 1 000 kroner. Men samlet utgjør de relativt store summer. Norsk Oljeforening for Rettighetshavere (NORRET) inviterer for eksempel hvert år Finanskomiteens og Energi- og miljøkomiteens politikere til uformell "Villmarksaften" på Østmarkssetra. Tilsvarende inviterer oljeselskapet Amerada Hess Norge v/styreformann Johan B. Holte årlig til "mottagelse og Garden Party" på Bogstad Gård. På hageselskapet for to år sida sto blant annet "Kari Bremnes Trio, omvisning, litt godt å spise og litt godt å drikke fra Grand Hotell" på programmet. Norsk Hydro har lagt seg på den klassiske linjen. Det norske gigantselskapet inviterer stortingspolitikere til "spesielle" Hydro-konserter med Oslo Filharmoniske Orkester. I pausen er det "forfriskninger" og etter konsertene er det "uformell mottagelse" i Konserthusets lokaler.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Noter

1 Riksrevisjonens brev til NRK av 13.5.96. Brevet er gradert fortrolig i henhold til Beskyttelsesinstruksen.
2 Stortingsreferat 6. mars 1997, side 2612
3 Stortingsreferat 6. mars 1997, side 2615
4 Diktet *Jesus var en flyktning i år null* i Kalenderdikt, Oslo 1995, side 19
5 Dette og de følgende sitatene er, hvis ikke anna er oppgitt, fra stortingsreferat 21. april 1994, sidene 2980 - 3007
6 Intervju i Klassekampen 22. april 1994
7 Fra en pressemelding som "Aksjonsgruppa aleneforsørgere mot velferdsmeldinga"
8 Utfra inntektene på selvangivelsen
9 Stortingsreferat 29. november 1993, side 1234
10 Stortingsreferat 29. november 1993, side 1231
11 Stortingsreferat 12. januar 1994, side 1891
12 Stortingsreferat 8. november 1994, side 1179
13 Brev fra Norsk Lærerlag av 23. mai 1995 til Familie-, kultur- og administrasjonskomiteen i Stortinget.
14 Stortingsreferat 6. juni 1995, side 3718
15 Stortingsreferat 6. juni 1995, side 3717
16 Stortingsreferat 17. november 1995, side 1032
17 Stortingsreferat 17. november 1995 side 1073
18 Ny Tid nr. 14, 11. april 1997, side 8
19 Voteringsutskrift fra Odelstinget 15.4.1997 kl. 13.55.52
21 Artikkel i Kapital nr. 1-97 med overskriften Norge som et skatteparadis.
22 Statsregnskapet for 1994, St. meld. 3 (1994-95)
23 Regjeringas forslag er i Ot.prp. nr. 17 (1996-97).
24 Sitatene er fra RV s mindretallsmerknad til Ot.prp. nr. 17.
25 Innst. O. nr. 54 1996-97, side 9
26 Årsrapport 1996 fra Bergesen d.y.-gruppen, side 5.
27 Samme kilde, side 13.
28 Bl.a. fremmet i SVs merknad til revidert nasjonalbudsjett 1994. Budsjettinnst. S.IV, side 116.
29 Stortingsreferat 9. november 1994, side 1253
30 Oppgitt av finansdepartementet 6.5.97. På grunn av kapasitetsproblemer (!) ble 145 millioner av 1996-beløpet først utbetalt etter 1.1.97.
31 Mitsubishi Moors nyheter. Nyhetsblad fra Mitsubishi Norge.
32 Odelstingsreferat 28. mai 1996, side 377
33 Alle sitat i dette avsnittet er fra Odelstingsreferat 28. mai 1996, side 382
34 Intervju i Aftenposten 28. august 1993
35 Stortingsreferat 21. oktober 1993, side 240
36 Stortingsreferat 15. februar 1994, side 2156
37 Brev til RVs stortingsgruppe fra Stortingets kontor datert 7. februar 1994
38 Brev til RVs stortingsgruppe fra Stortingets presidentskap av 10. februar 1994.
39 Stortingsreferat 15. februar1994, side 2192
40 Stortingsreferat 30.11.94, side 1482.
41 Stortingsreferat 30. november 1994, side 1488
42 Stortingsreferat 30. november 1994, side 1500
43 Landbrukskomiteens innstilling S. nr. 113 fra 1979-80.
44 Sitert etter side 3 i Thorbjørn Jaglands foredragsmanus.
45 Sitatene i dette og i foregående avsnitt er fra Odelstingsproposisjon nr. 26 (1994-95)
46 Odelstingsreferat 28. mars 1995, side 463
47 Stortingsproposisjon nr. 100 (1991-92)
48 Jaglands tale på NNN-landsmøtet 15.4.97. Her sitert etter gjengivelse i Klassekampen 17.4.97
49 Stortingsreferat 16. april 1997
50 Stortingsreferat 12. juni1995, side 3949
51 Stortingsreferat 21. oktober 1993, side 248
52 Stortingsreferat 21. oktober 1993, side 240
53 Stortingsreferat 21. oktober side 241
54 Stortingsreferat 21. oktober 1993, side 244
55 Stortingsreferat 18. november 1993, side

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

764
55b Stortingsreferat 18. november 1993, side 783
56 Stortingsreferat 1. november 1994, side 871
57 Stortingsreferat 1. november 1994, side 886
58 Forsvarskomiteens Innstilling S. nr. 23 (1994-95), side 5
59 Offisersbladet nr. 8/95, side 5
60 Alle sitater er fra en utskrift av nyhetsinnslag på TV2, 7. desember 1995 kl. 21.00
61 Stortingsreferat 19. desember 1995, side 1846
62 Stortingsreferat 19. desember 1995, side 1853
63 Stortingsreferat 8. november 1995, side 734
64 Innst. S. nr. 88 (1995-96) om Samarbeidet i Atlanterhavspakta i 1994, side 2 og 3
65 Stortingsreferat 12. desember 1995, side 1628.
66 Intervju i Klassekampen 20. desember 1995
67 Stortingsreferat 6. november 19996
68 Stortingsreferat 6. november 1996, side 722
69 Stortingsreferat 15. mars 1995, side 2617. Spørsmål fra Paul Chaffey (SV), svar fra statsråd Grete Knudsen.
70 Artikkel i Aftenposten november 1991. Her sitert fra stortingsreferatet 28. november 1996 side 1441
71 Stortingsreferat 28. november 1996, side 1441
72 Stortingsreferat 13. desember 1996, sidene 1664 og 1165
73 Brev til Stortingspresident Kolle Grøndahl fra RVs stortingsgruppe, levert 10. mai 1996
74 Stortingets forretningsorden § 50 slik den var i mai 1996. Ordlyden er senere endra fra "kan" til "bør".
75 Brev til Stortinget fra Jens Bugge og Hans Stenberg-Nilsen av 13. juni 1996.
76 Gjengitt i sin helhet i Lundkommisjonens rapport, sidene 117 - 120
77 Intervju i Klassekampen 21. mars 1997
78 *"Lov om særlige åtgjerder under krig, krigsfare og lignende forhold"*
79 Odelstingsproposisjon nr. 78 (1950), side 20
80 Referat fra Kontrollkomiteens høring 8. januar
81 Gunnar Bjålie var sjef for Blue Mix, grein av Stay-Behind som offisielt hadde som oppgave å forberede evakuering av kongehus m.v. Sitatet er fra et sirkulære han sendte ut i mars 1971.
82 Brev av 7. januar 1997 fra RVs stortingsgruppe til statsrådene Rønbeck og Holt
83 Brev av 11. februar 1997 fra justisminister Gerd-Liv Valla til RVs stortingsgruppe
84 Brev av 13. desember 1996 fra RVs stortingsgruppe til finansministeren
85 Brev av 13. desember 1996 fra finansminister Stoltenberg til RVs stortingsgruppe
86 Brev av 16. desember 1996 fra Finansdepartementet til RVs stortingsgruppe
87 Trykt referat fra åpen høring i Kontrollkomiteen 24. februar 1997, side 309
88 Rapport fra Lundkommisjonen av 28. mars 1996, side 140. Disse eksemplene gjelder Landsdelssentral Vestlandet. Lignende er omtalt bl.a. på sidene 15, 217 og 321
89 Dette sitatet og sitatene i neste to avsnitt er fra stortingsreferat 18. mars 1997, sidene 2725 og 2726
90 Jens Christian Hauge var justisminister i 1955. I Stortinget benekta han 25. januar 1955 at Overvåkingspolitiet hadde laga lydbåndopptak av NKPs lanskonferanse i Wilsesgate 1 ti dager tidligere.
91 Artikkelen bygger på en artikkel som første gang ble trykt i RVs medlemsblad Opprør nr. 4 1996
92 Alle sitatene er fra Foreløpig stortingsreferat sak 1, 24. april 1997, side 59 til side 66. De som stilte omtrent likelydende spørsmål var Magnus Stangeland (Sp), Oddvar Nilsen (H), Kristin Halvorsen (SV) og May-Helen Molvær Grimstad (KrF).
93 Stortingsreferat 24. april, sak nr. 1. Foreløpig referat sidene 44-45.
94 Sitatene er fra regjeringas langtidsprogram. Her sitert etter gjengivelsen i Stortingsreferat 9. april 1997
95 Stortingsreferat 9. april 1997
96 Spørretimespørsmål 13. april 1994. Side 2849 i stortingsreferatene.
97 Stortingsreferat 30. april 1997
98 Intervju i Bergens Tidende 9. oktober 1996
99 Intervju i Bergens Tidende 10. oktober 1996
100 Stortingsreferat 27. november 1996, side 1371
101 Brev av 8. april 1997 fra næringsminister Grete Knudsen til næringskomiteen
102 Stortingsreferat 7. mai 1997
103 Stortingsreferat 7. april 1997
104 Stortingsreferat 7. april 1997. Sitatet fra Haugessunds avsis er fra 6. april 1997.
105 Stortingsmelding nr. 40 (1992-93). Tittel :"Vi smaa en alen lange . . ."
106 Odelstingsproposisjon nr. 20 (1993-94), side 20
107 Opplysninga er henta fra konsekvensanalysen som Skolesjefen i Oslo laga høsten 1996. Her gjengitt fra stortingsreferat

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

27. november 1996, side 1376
108 Stortingsreferat 27. november 1996, side 1376
109 Stortingsreferat 4. desember 1996, sidene 1529 og 1530
110 Sitatene er fra Stortingsmelding nr. 40 (1992-93), vedtatt i regjeringsmøte 30. april 1993.
111 Stortingsreferat 5. mars 1997, side 2573
112 Stortingsreferat 21. mai 1996, side 3605
113 Aftenpostens aftennummer 15. mai 1997, side 1
114 Stortingsreferat 15. november 1995, side 934
115 Stortingsmelding nr. 12 (1981-82).
116 Stortingsreferat 30. november 1995, side 1511
117 Begge uttalelser er her sitert etter gjengivelsen i Stortingsreferat 30. november 1995
118 Stortingsreferat 30. november 1995, side 1454
119 Espen Mathisen og Erling Folkvord skrev i 1993 ei bok om norsk byfornying: "Jorda rundt på 1. klasse".
120 Stortingsreferat 14. juni 1995, side 4143
121 Stortingsreferat 14. juni 1995, side 4142
122 Stortingsreferat 14. juni 1995, side 4143
123 . Regjeringas forslag finnes i Ot.prp. nr. 41 (1970-71), side 2. Komiteinnstillinga er Innst. O. nr. 44 (1970-71)
124 Odelstingsreferat 28. mai 1996, side 383
125 Odelstingsreferat 28. mai 1996, side 384
126 Odelstingsreferat 28. mai 1996, side 385
127 Stortingsreferat 20. november 1996, side 1125.
128 Stortingsreferat 21. november 1995, side 1203
129 Stortingsreferat 20. november 1996, side 1126
130 Intervju i VG 14.juni 1997, side 13
131 Stortingsreferat 21. juni 1996, side 4712 og 4620
132 Dagbladet 10. mai 1997, sidene 1, 10 og 11
133 Dagbladet 11. mai 1997, side 11
134 Navnet er fingert
135 Ombudsmannens uttalelse av 30. oktober 1996 om Sosialtjenestelovens § 5-10 - refusjon i krav på tilbakebetaling av skatt, side 10
136 RV s arbeid med konfiskasjonsparagrafen er grundig omtalt på sidene 109 - 129 i "Med folk mot makta", utgitt av RV i 1995.
137 Brev fra sosialminister Solberg til Stortingets sosialkomite datert 13. mars 1995
138 Stortingsreferat 27. april 1995, side 590
139 Brev fra sosialminister Solberg til Stortingets sosialkomite datert 13. mars 1995
140 Stortingsrefert 27. april 1995, side 590
141 Sitatene i dette kapitlet er fra Odelstingsreferat 12. desember 1995, sidene 83 - 87 når ikke noe anna er oppgitt.
142 Intervju i Dagbladet 16. juni 1995
143 Odelstingsreferat 12. desember 1995, side 85
144 Intervju i Klassekampen 12. desember 1995
145 Jaglands uttalelse er her sitert etter gjengivelsen i Stortingsreferat 22. november 1995, side 1245
146 Stortingsreferat 22. november 1995, side 1246
147 Et unntak er Sp-representanten Tove Kari Vikens sammenlikninger med egne levekår. Se side 142
148 Stortingsreferat 21. november 1995, side 1167
149 Leserinnlegg i Fædrelandsvennen 20. oktober 1995
150 NOU nr. 16
151 Grete Knudsen i Stortingsdebatt i 1985. Her sitert etter gjengivelse i stortingsreferat 14. mai 1996
152 Stortingsreferat 14. mai 1996, side 3513
153 St.prp.nr. 19 (1996-97), sidene 3 og 12.
54 Treffsikerhetsargumentasjonen i boligpolitikken er nærmere omtalt på side 106 i kapitlet om Husbanken.
155 Stortingsreferat 23. januar 1997, side 2127
156 Stortingsreferat 23. januar 1997, side 2124
157 Stortingsreferat 23. januar 1997, side 2126
158 Stortingsreferat 23. januar 1997, side 2126
159 Ot.prp. nr. 58 (1992-93) , side 3.
160 Referat fra Odelstinget 1. juni 1993, side 796
161 Brev fra Arbeidsdirektoratet av 6. mars 1995 til en stønadsmottaker.
162 Trygderettens kjennelse i Ankesak nr. 1633/95
163 Fortalt til Erling Folkvord 7. april 1997
164 Alle sitater og faktaopplysninger i dette kapitlet er, når ikke annen kilde oppgis, henta fra gjengivelsen i stortingsreferat 31. mai 1995, sidene 3776 - 3783.
165 Lundkommisjonen ble oppretta av Stortinget. Flock-kommisjonen som granska Liland-saka ble oppretta av regjeringa etter pålegg fra Stortinget. Frp stemte også for en granskingskommisjon om bankkrisa.
166 Handelsminister Fives redegjørelse om Scandinavian Star-ulykka i Stortinget 2.

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

mai 1990
167 Bergens Tidende 6. april 1997
168 Handelsminister Knudsens innlegg i Stortinget 30. april 1997
169 Eieropplysninger m.v. ble innhenta fra Lloyds, Veritas osv. i dagene før skipsfartsdebatten i Stortinget 13. juni 1997.
170 Stortingsreferat 13. juni 1996, side 4239
171 Notat datert 22. september 1994 fra linjedirektør Jan Walle til kapteinen på M/S Skagen og M/S Christian IV
172 Reklamebrosjyre fra Conax A/S med titelen "Det er vi som gjør smartkortet smart", side 7
173 Intervju i Dagens Næringsliv, her sitert etter gjengivelsen i Stortingsreferat 25. oktober 1994
174 Stortingsreferat 25. oktober 1994, sidene 486 og 488.
175 VG 26.oktober 1994, side 9
176 St.prp. nr. 92 (1986-87), side 2. Stortinget slutta seg til dette prinsippet.
177 Brev av 15. november 1994 fra statsråd Opseth til Erling Folkvord
178 Stortingsreferat 14. november 1996, side 799
179 Avstemning i Odelstinget 4. november 1996. Voteringsutskrift 23.39.22
180 Odelstingsreferat 4. november 1996, side 49
181 Odelstingsreferat 4. november 1996, side 51
182 Stortingsreferat 14. november 1996, sidene 798 og 799
183 Samferdselskomiteens innstilling S. nr. 31 (1996-97), side 11
184 Referat fra Stortingets spørretime 5. juni 1996, side 3879
185 Stortingsreferat 5. juni 1996, side 3880
186 Intervju med underdirektør Karl Erik Sem i Oslo-posten 14. mai 1997
187 Stortingsreferat 16. mars 1994, sidene 2551 og 2552
188 Intervju med ekspedisjonssjef Torkel Ramberg i Oslo-posten 14. mai 1997
189 Intervju i Oslo-posten 14. mai 1997
190 Ulykka skjedde utafor Gamvik, men fordi flyets bestemmelsessted var Mehamn, blir ulykka noen steder omtalt som Mehamnulykka. Det gjelder bl.a. statsrådene Rønbecks og Kosmos svar i Stortinget.
191 Stortingsreferat 26. februar 1997, side 2487
192 Rapport fra Havarikommisjonen for sivil luftfart (HSL) til samferdselsministeren av 17. april 1997, side 29
193 Stortingsreferat 26. februar 1997, side 2502
194 Sluttrapporten fra HSL, side 28
195 Nordlys 24. februar 1997
196 Sluttrapporten fra HSL, side 29
197 Flyhavarikommisjonens lydbåndopptak av avhør 31.3.1987
198 Flyhavarikommisjonens andre rapport side 22/23
199 Flyhavarikommisjonens andre rapport, side 13.
200 Lydbåndutskrift fra Grete Mortensens vitneforklaring 13. mars 1982, side 11.
201 Sluttrapport fra HSL, side 23
202 Ingen kjent trafikk, av Oddvar Kristoffersen, Bjørn Nilsen og J. Ludvig Solvang, Cappelen 1988, side 26
203 Verdens Gang, 16. september 1993
204 Kristin Halvorsen er, iflg. Stortinget i navn og tall (O. Chr. Torp), datter av direktør Leif Georg Halvorsen og lærer Marit Larsen.
205 Verdens Gang, 27.oktober 1996
206 Dette tallet er oppgitt av Stortingets kontor
207 Torp, O. Chr.: Stortinget i navn og tall 1993-1997
208 VG 4. og 5. august 1995
209 NTB 7.10.1994
210 Arbeiderbladundersøkelse, omtalt i NTB-melding 7. oktober 1994
211 Aftenposten 18. august 1995
212 Dagbladet 22. august 1995
213 Forhandlinger i Stortinget nr. 44, 15. november 1993, side 645
214 Forhandlinger i Stortinget nr. 44, 15. november 1993, side 648
215 Kapital 3/96 side 110-111
216 Samme kilde
217 Brev fra Erling Folkvord til K. Kolle Grøndahl, datert 7. august 1995
218 Brev fra K. Kolle Grøndahl til RV, datert 3. november 1995
219 Stortingsrepresentant Berit Brørby Larsen til NTB, 16. februar 1996
220 Melding nr. 34/96 og 2/97 fra Stortingets administrasjon til representantene
221 Verdens Gang 28. november 1993
222 Samme kilde
223 NTB 3. mars 1997
224 Register for stortingsrepresentantenes og regjeringsmedlemmenes økonomiske interesser
225 Veiledning regler for Stortingets representanter for registrering av økonomiske interesser

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Stikkord

Sidereferansen viser til første forekomst av ordet i hvert kapittel. Erling Folkvord er ikke tatt med.

30 timers uke 15
6-timersdag 13, 18, 105
8-timersdag 13

A

Aanonsen, Dagfinn 46
Aarrestad, Unn 119
Aartein, Gunnar 71
Abildsø skole 88
Abrahamsen, Egil 123
Aftenposten 130
Akademikernes Fellesorganisasjon 31
aksje 26
aksjeeiere 26
Aksjonsgruppa "Aleneforsørgere mot velferdsmelding 16
Aleneforeldreforeninga 16
Alkohollova 23
alkoholservering 22
Alloy Express 129
alm 128
Alvheim, John 17, 84, 96, 98, 100
Andenæs, Ellen Holager 63
Andenæs, Johs. 59
Andenæs, Mads Henry 80
Andersen, Charlotte 131
Andfjorden 129
Ap-byrådet 88
Arbeidsdirektoratet 109
arbeidslinja 18, 108
Arbeidsmarkedsetaten 108
Arbeidsmiljølova 22
Arbeidstilsynet 88
Armand, Frøydis 16
Arnesen, Kari 74
Arnstad, Marit 41
Asia-planen 56
Asker 26, 46
asylsøker 46, 122
Australia 56

B

Backlashkonferansen 19
Bahamas-registeret 117
Bankforeningen 90
barnehagesektoren 85
barnetrygd 17
Belo, Biskop og Fredsprisvinner 57
Berg, Hallgrim 14
Berge, Gunnar 109
Bergen 16
Bergens Tidende 79, 117
Bergesen d.y. 33
Bergesen, Morten Sig. 34
Bergesen-gruppen 34
Berget, Grete 89
Berlevåg 129
Berntsen, Thorbjørn 128
beskyttelsestårn 53
bidragsordning 17
Birkeland, Turid 11
Bjørn Farmandsgate 6 94
Bjørn, Rolf Ketil 49
Blankenborg, Haakon 40
Blaze Go-Go Bar 23
Bloms Oppmåling 56
boligskatt 29
boligtilskuddsordning 106
Bondevik, Kjell Magne 42, 47, 143
Borten, Per 59
Bosnia 49, 51
bostøtteordning 106
BP Minerals Development Ltd 80
Bratvold, Erik 122
Bredal, Maggi 94
Brundtland, Gro Harlem 42, 56, 58
Brundtland-regjeringa 17, 90
Brustad, Sylvia 14, 87
bruttolønn 25
Brønnøysundregisteret 123
Bråthen, Stephen 33
Bugge, Jens 58
bydelsutvalg 87
Bye, Ronald 70

C

Calex 40
Carl August Fleischer 80
Chaffey, Paul 23, 41
Chalk A/S 7
CO2-utslipp 78
Color Line A/S 120, 121
Color SeaCat 120
Conax A/S 123

D

Dagbladet 60, 72, 102
Dagens Næringsliv 56
Dagsnytt atten 65
Dagsrevyen 5, 19, 96

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Dahle, Torstein 3, 24, 141
Datatilsynet 122
De Facto 79
Djupedal, Øystein 23, 88, 126
dobbelt skattefritak 76
dobbeltbeskatning 26, 77
Druglimo, Oberstløytnant 50
Dusteforbundet 44
Dørum, Anneliese 14, 95

E

egenandeler 25
Eidem, Bjarne Mørck 7
ekstralønninger 37
eneforsørgere 16
Engseth, William 120
enslige mødre 16
Ervik, Sigurd 82
Etterstad 73
EU 39
eugenisk 112
Euro-nasjonalisme 44
Europaunionen 39
EUs oljedirektiv 45
Evang, Karl 112
EØS-avtalen 28, 39, 42, 45, 48, 90

F

familien Skaugen 121
familiereform 86
Faremo, Grete 116
Fellesforbundet 17
Fellesorganisasjonen 13
Fideco 37
Finansdepartementet 20, 69, 97, 127
Finnmark 129, 143
Five, Kaci Kullmann 117
Fjærevoll, Dag Jostein 43
Flyhavarikommisjonen 129
flyktningemeldinga 48
flyktningeopposisjon 47
flyktningepolitikk 48
FN 50
Foldvik, Arne Kjell 63
Folketrygdlova 17, 82
Forbundsstyret i Fellesforbundet 91
Foreldreaksjonen "Utsett Reform 97" 85
foreldrebetaling 87
Formannskapet i Bergen 27
formueskatt 26, 29
Fornebu 46
Forsvarets Overkommando 53
Forsvarsdepartementet 53
Forsvarskommisjonen 52
Foss, Per Kristian 34
Fossum, Grethe 19, 23
Frankrike 49
Fredagsvik, Jan Otto 38
Freia 78
Frich, Ole Jacob 102
Frøyland, Ranveig 76
Furre-saka 58
Førde, Einar 7

G

Gabrielsen, Ansgar 102
Gamlebyen 73
Gamvik 129
Gardermoen 73
GATT 41
Gaustad 114
General Foods 78
Gill Renholdsservice A/S 7
Granseth, oberstløytnant 130
Grimstad, Edvard 59
Grunnloven 81, 110
grunnskole 86
Grøndahl, Jan 64
Grøndahl, Kirsti Kolle 40, 58, 144
Gudmundseth, Roger 13, 95
Gythfeldt, Mai 13, 81

H

Hageler, Jorunn 20, 42
Hagen, Carl I. 14, 34, 96
Halden 16
Halvorsen, Kristin 15, 20, 140
Handelsdepartementet 118
Hansen, Leif "Baggis" 104
Hauge, Jens Chr. 70
Haugesund Avis 81
Haugland, Valgerd Svarstad 17
Havarikommisjonen for sivilluftfart 129
Hegnar, Trygve 28
Helse- og sosialdepartementet 103
Hermansen, Tormod 65, 123
Hernes, Gudmund 89, 116
Hjelpepleierforbundet 13
HMS Invincible 129
Holand 71
Holand, Lisbeth 23, 103, 116
Holt, Anne 64, 113
Holtane 114
Horntvedt, Grete 88
Hortha, Ramos 57, 80
Hovedverneombudet for Osloskolen 85
Hovengen, Åge 111
Hoversped 120
Husbanken 90, 106
husbankrenta 90
Husleienemnda 94
Husleiereguleringslova 94
Husmorforbundet 16
Hustruer 16
Husøy, Inger Lise 45, 81

I

ICEM 80
Ihler, Ole O. 111
importmonopol 44
Indonesia 56, 80
Ingebrigtsen, Roger 22
Inntektsskatten 37
Internasjonal avdeling i LO 80

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

J

Jacobsen, Johan J. 39, 47, 51
Jagland, Thorbjørn 38, 42, 104, 140
Johansen, Ingrid Riise 130
Johnsen, Sigbjørn 24, 33, 37, 121, 127
Juklerød, Arnold 114
Juss Hjelpa i Nord-Norge 100
Justisdepartementet 46, 59, 69, 80
Jyllandsposten 118

K

Kaland, Laila 142
Kapital 28, 143
kapitalinntekt 25
kapitalskatten 37
Karlsøy 16
Kiruna 13
Klassekampen 14, 57, 72, 104, 115, 141
Kleveland, Åse 11
Knapp, Ole 77
Knudsen, Grete 33, 53, 77, 80, 105, 108, 118, 121
Kolberg Motors AS 26
Kommunaldepartementet 22, 110
Kommuneforbundet 13
konfiskasjonsparagraf 100
Kong Kristian III 111
Kong Kristian IV 111
konsekvensanalyse 86
Kontrollutvalget for Overvåkingspolitiet 58
korridorelever 86
korridorpasienter 86
Kosmo, Jørgen 49, 59, 129
kosovoalbanere 47
Kragerø 114
Kristensen, Finn 56
Krogh, Lars Jacob 66
kultursamarbeid 44
kvinnediskriminerende 87
kvinnefagforbundene 20
Kvinnefronten 16, 22
Kvinnegruppe 92 22
kvinnekropp 22
Kvinnelønna 19
Kvinner på tvers 21
Kvinner Sammen 20
Kvinnfolk bak rattet 35
Kværner 37, 76
Kværner-Eureka i Lier 53
Københavner-modellen 92

L

Lahnstein, Anne Enger 41
Landsorganisasjonen (LO) 31, 79
Larsen, Berit Brørby 144
Larsen, Henry 131
Levahn A/S 78
Lian, Eva 14, 20, 93, 106
Liberia 28
likelønnskommisjon 20
likestillingsloven 20
likestillingsminister 87
Lillehammer 16
Lillestrøm 73
Lloyds 120
LN-BNK 135
Lodalen 76
Ludvigsen, Svein 81, 120
Luksusboliger 30
Lund, Niels-Erik 117
Lund, Ole 34
Lund-kommisjonen 60, 70
Lund-rapporten 58
Lunde, Kjellbjørg 23, 39, 41, 47, 142
Lundteigen, Per Olaf 29, 32, 34, 80
lønnstakere 25
lønnsøkning 25
Løvebakken 140
Lånke, Ola T. 106

M

M/S Christian IV 122
M/S Skagen 122
Maastricht-traktaten 41
Marsipankake 36
Mathisen, Bjarne 132
matlappsystemet 102
Mazda 26
Medbøe, Katja 16
Mehamn-ulykken 129
Meland, Eilef 23
Melgård, Dag 65, 125
Merverdiavgift 31
Miljøverndepartementet 128
minstelønna i stat og kommune 20
minstenorm 105
minstepensjon 96
Mitsubishi-gruppen 36
Mohr, Wilhelm 129
moms 31, 42
Mortensen, Grete 136
Mæland, Øystein 46

N

Nairn, Alan 57
Nato 49, 129
Nei til EU 41
Nepal 76
NHO 15, 37, 44
Nistad, Astrid Marie 119
NOAS-leder 46
Nobels Fredspris 57
NORAD 56
Nordlys 130
Nordvik, Sigrid 74
Norges Lover 40
Norges Rederiforbund 33
norsk forsvarspolitikk 49
Norsk Hydro 56
Norsk Kjemisk Industriarbeiderforbund 80
Norsk Lærerlag 13, 20
Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund 44
Norsk Omskoleringsforbund 109
Norsk Sjømannsforbund 121

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Norzink 79
NRK 7, 65, 72
NSB 74, 78, 126
nullskatt 34
nullskattytere 26
Nybakk, Marit 45, 86, 92
Nygaardsvold, Johan 13
Næringsdepartementet 79
Nålsund, Jon Ivar 79

O

Odda Kjemiske Arbeiderforening 79
Odda og Omland Faglige Samorganisasjon 80
OECDs fattigdomsgrense 16
Offisersbladet 50
Olivin 82
Olivinsteinarbeidernes Klubb 83
Omgang 134
Opseth, Kjell 72, 106, 123
Oslo Børs 28
Oslo kommune 7, 86, 94
Oslo Samorg. 45, 81
Oslo Servitørforening 22
Oslo Spektrum 41
Oslodietten 142
OSSE 50
Ottersen, Anne Marie 16
"out of area" 49
overgangsstønad 18
Overvåkingspolitiet 58, 69, 70

P

Partnerskap for fred 51
pensjonister 25
pensjonsordning 142
planleggingsminister 38
Plaza, Oslo 91
pornografi 23
Porsgrunn 16
postkontor 126
Postlova 126
Postverket 126

R

Radio RV 63
rasehygiene 112
rasistisk 48
RDS 60
Redaksjon 21 86
redere 30
Rederforbundet 33
Rederibeskatning 28
Reform 97 85
representanttilskudd 141
Restad, Gudmund 32
rettferdighetsminister 113
Riksrevisjonen 7
Ringstad, Jorunn 38, 115
Rio Tinto Zink 79
Rivelsrud, Jan 71
Robel/Plasser & Theurer 78
Rogaland Tepperens 8
Rognlien, Børre 143
Romanifolket 111
Romatraktaten 41
Rotterdam 33
Russland 56
Rygnestad, Ragnar 129
Rød-Larsen, Terje 37
Røkke, Kjell Inge 78
Rønbeck, Sissel 64, 129
Sissel Rønbeck 74
Rønning, Alf 60
Rønningen, Børre 14, 80, 95, 103, 116
Røsjordet, Hans J. 52, 81

S

Samferdselsdepartementet 72, 125
Samordninggruppa for 6-timersdagen 13
Sandal, Reidar 86
Sanitetsforening 71
Sanner, Jan Tore 88
Sanner, Margaret 46
Scan Pacific A/S 123
Scandinavian Star 117
Scharffenberg, Johan 111
Schengen 39
Schjøtt-Pedersen, Karl Eirik 143
Schnitler, Diderik 37
Schwartz, Johanna 71
Sea Containers Sweden AB 120
Sea Escape 117
Sea Harrier 129
Seacat 3 120
SeaCat Danmark 119
Simonsen, Jan 115
SINTEF 63
Sivilombudsmannen 100
Sjue, Finn 63
sjukelønnsordning 17
Sjøstad, Odd Vincent 50
skatt 24, 29, 34
Skattedirektoratet 144
skattefrihet 121
skattegjeld 37
skatteparadis 28
skattepenger 100
Skaug, Per 103
skipsfartsspørsmål 33
Skipskontrollen 117
skolefritidsordninga 87
skolesektoren 85
skolestart for 6-åringer 86
SND 71
Solberg, Erna 33, 34
Solberg, Hill-Martha 100, 102
Solheim, Erik 42, 51, 57
solidaritetsalternativet 18, 106, 108
Sortåsløkken, Magnar 42, 107
Sosialdepartementet 17, 84, 106
sosialklient 142
sosialkontor 18, 100, 104
Sosialtjenestelova 101, 102
Sovjetunionen 129
spesialundervisning 86
Spigerverket i Nydalen 77

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Sponheim, Lars 14, 23, 34
språklige minoriteter 86
St. Petersburg 33
Staldvik, Inge 23
Stangeland, Magnus 74
Statens Husbank 90
Statkraft 76
Statoil 56
Statsbyråkrater 46
Stavanger 16
Stay-Behind 59, 60
Steen, Inger Dag 42
Steensnæs, Einar 34
Steenstrup, Morten 118
Stenerg-Nilsen, Hans 58
Sterisiliseringslova av 1934 112
Stoltenberg, Jens 39, 69, 77, 122
Storfjell 71
Storfjell sanitetsforening 72
Storfjellveien 71
stortingsbolig 142
stortingslønn 141
Stovner 87
Straffelovens paragraf 104 a 58
Strand, Astrid 133
striptease 23
Støttegruppa for byfornyingsofre 92
Støttegruppen for etterlatte 118
Suharto 56
Sundt, Petter C.G. 34
Sunnmørsposten 82
Sveaas, Christen 27
Svolvær 71
Sykepleierforbundet 13
Sæle, Anita Apelthun 112, 116
Sør-Odal herredstyre 111
Sørumsand 77

T

tater 111
taxfree 122
Tele-TV A/S 124
Telemark 114
Telemarkbataljonen 50
Telenor 60
Televerket 123
Thomassen, Petter 77
Thoresen, Tom 23
Thue, Arvid 83
Tolldistriktssjefen i Oslo 122
tollvesenet 121
toppløsservering 22
Torgersen, Hildur 133
Torshovparken 128
Totland, Nils 19
Tredjeverdenmagasinet X 57
treffsikkerhet 106
Tromsø 16
Trondheim 63
Trygderetten 110
Tuzla 51
TV2 50, 72
tvangsinnlagt 46
Twin Otter 129
Tyler, Bonnie 60
Tyrkia 53
Tyskland 49
Tønseth, Erik 37, 76

U

underskudd på statsbudsjettet 24
Undervisningsdepartementet 114
Universistetet i Bergen 89
universitet 89
USA 49, 51
utkastingsaksjonen 46
utlendingslov 48
utlendingspolitikk 48
utsatt skatt 34

V

Valla, Gerd-Liv 46, 68, 70
vannkraftressursene 76
Veen, politi på Hamar 60
velferdsmeldinga 16
velferdsstaten 17
Veritas 120
Vestfjorden 129
Vestunionen 49
VG 46, 60, 72, 125, 132, 140
Viken, Tove Kari 142
Vinmonopolet 43
Vold, Jan Erik 12
vrakpant 35
Vågan kommune 71
våpeneksport 54

W

Walle, Jan 122
Weum, Knut 79
Widerøe 129
Willoch, Kåre 59
WTO 41

Y

yrkesmessig attføring 108
Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund 31
Yrkesskadeforsikringslova 84
Yrkesskadelova 84

Ø

Ødegaard, overlege 114
Øst-Timor 56, 80
Østvold, statssekretær 114

Å

Åheim 84

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Foto og illustrasjoner:

Klassekampen
8,13,15,22,32, 37, 40, 41, 50, 59, 63, 65, 67, 70, 71, 77, 97, 115, 145, 146

NRK
7

Departementene
14, 49,105, 123

Høyre
14, 33

Eneforsørgere mot velferdsmeldinga
17

Norsk film
18

RV
19, 24, 30, 35, 43, 61, 69, 73, 75, 87, 89, 90, 91, 93, 94, 96, 99, 102,104,107, 127

Stortinget
21, 29, 59, 143

SV
23, 42,51,141

Hallvard Skauge
27, 42, 51,52,141

Rederforbundet
33, 34, 118

LO
46

US Army
53, 54

Odda Samorg
79, 80, 81

Sunnmørsposten, Bjørn Halvorsen
83

Namdal museum
111

Color Line
119, 121

Flyhistorisk museum
129

Royal Navy
131, 137

Den norske tannlegeforening
84

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

www.pdf-arkivet.no/folkvord/ 2014

Stem inn en opprører" var slagordet da Erling Folkvord ble valgt til Stortinget i 1993. "Livet bak murene" oppsummerer noe av hva Vest-Europas eneste parlamentariker med det klasseløse samfunnet som mål har gjort, oppnådd og iakttatt i løpet av de fire årene som har gått.

Boka er delt inn i sjølstendige kapitler om enkeltsaker. Noe er offentliggjort før, noe offentliggjøres for første gang.

Les om:

Hvordan Marit Nybakk (Ap) løser politiske problemer
Hva skjedde 36 timer etter folkeavstemninga
Bonnie Tyler og Porsche-doktoren
SV, FrP og minstepensjonistene
Drepe og dø på fremmed jord
Fiksestatsrådens dobbeltliv
Forfalska vitneforklaringer
Statsråd på redernes fang
Glede i Holmenkollåsen
Kvinnelønnskampen
Sex og øl og Ot.prp
Korrupsjon i NRK

ISBN 82-91518-02-5